

მამუკა დოლიძე

გასეირნება დროთა სივრცეში

გამომცემლობა
ინტელექტი

რედაქტორი
ნინო სადღოგელაშვილი
დამკაბადონებელი
ლიკა სხირტლაძე

ISBN 978-9941-482-64-9

© მამუკა დოლიძე, 2019.

© გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2019.

ვეუძლენი ჩემს მეუღლეს, თამარს,
შვილებს, ნინოს, გივის და შვილიშვილ ლევანს

ს ა რ ჩ ე ვ ი

წინათქმა.....	7

მოთხრობები, პაროდები

მდგმურები.....	13
სასახლე.....	37
უსახელო ნაცნობი.....	49
რა მოხდა ეგვიპტეში.....	54
თამაში.....	64
შეხვედრა.....	83
პოკერი საზღვრებს გარეშე.....	99
სასწრაფო დახმარება.....	117
ბნელი და ნათელი.....	122
ლოგიკის მასწავლებელი.....	132
ფერიცვალება.....	141
დოდი.....	153

არასამეცნიერო ფანტასტიკა

მოგზაურობა ალგეთის ხეობაში.....	209
კოშკი.....	223
მოგზაურობა მთვარეზე.....	236

ისტორიის არითმია

ტიციანი.....	247
ტყვია.....	256
საით მივდივართ?.....	264
ოდელია.....	272

ვარიაციები დიდგორის ომის თემაზე

მესიის მახვილი.....	283
ჩემი ბილიკით, დიდგორებისკენ	296

მუსიკასავით მიმდინარე დრო

კასეირნება დროთა სივრცეში.....	323
მოხეტიალე მუსიკოსი.....	342
საკოფავი ანუ სადგური ლონდონის გარეუბანში.....	350
როკ-ენ-როლი თბილისში.....	355
მწვანე ოდისეა	357
„სკუპ და სკუპ“	362
პიკის საათი	366
მკვდარი სოფელი.....	370
ბაგრატის ნანგრევებთან.....	372
ყველაფერი იყო.....	375
ბაღი	376
არაფერი	378
გზა	380

გახსენება

ქარი	391
რადაც დააკლდა ვერის ბაღს	394
დათიკო.....	397
სათამაშოების სიმღერები.....	399

წინათქმა

წარმოდგენილი კრებული მოიცავს მწერლის ლიტერატურული შემოქმედების ვრცელ პერიოდს, დაწყებულს გასული საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან დღემდე. ეს არის დიდი გარდატეხის და მძიმე განსაცდელის ხანა ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში. თანამედროვე მსოფლიო, თავისი კატაკლიზმებით, მძაფრად შემოიჭრა ძველ სამყაროში. მწერლის ლიტერატურული ტექსტი არათუ ასახავს ამ ისტორიულ მოვლენებს, გარდატეხილს ინდივიდუალური ცნობიერების პრიზმაში, თავისი ალეგორიული ფორმით წინასწარ ხედავს კიდევაც მათ (მოთხრობები: „მდგმურები“, „საით მივდივართ“, „პიკის საათი“...).

ცნობილი ქართველი კრიტიკოსი და ლიტერატურათმცოდნე ჯუმბერ თითმერია აღნიშნავდა, რომ მამუკა დოლიძის პროზას აქვს თავისი ნიშა თანამედროვე ქართულ მწერლობაში. იგი გვთავაზობს მხატვრული ლიტერატურის განსაკუთრებულ სახეს, ე.წ. ფილოსოფიურ მოთხრობას, სადაც ლიტერატურული პირობითობა თავისუფლდება გარე სამყაროს დეტერმინიზმისგან და თავის თავს აჩვენებს როგორც წარმოსახვის ფენომენს. ალეგორიული ტექსტის მეშვეობით, სადაც საგნები და მოვლენები თამაშობს რეალურის და ირეალურის ზღვარზე, ავტორი ახერხებს გადმოსცეს ის

იდევები და თემები, რაც თავის დროზე აკრძალული იყო ლიტერატურული ცენზურის მიერ.

საბოლოოდ კრიტიკოსი მიდის დასკვნამდე, რომ ლიტერატურული პირობითობა, რომელსაც მიმართავს მწერალი, მეტ გამომსახველობას და სიმძაფრეს ანიჭებს ჩვენს რეალობას, ჩრდილით მოცულს და სინათლით სავსეს, სადაც სიტყვა და სინამდვილე, წარმოსახვა და სიცხადე ერთ, განუყოფელ მთლიანობაში არსებობს.

წიგნში წარმოდგენილი მხატვრული ტექსტი პირობითად დაყოფილია ლიტერატურულ ციკლებად. ამ ციკლებში შესული მოთხრობები იბეჭდებოდა და იბეჭდება საქართველოს ცენტრალურ ჟურნალებსა და გაზეთებში: „ცისკარი“, „მნათობი“, „რინა“, „განთიადი“, „ლიტერატურული საქართველო“, „კალმასობა“, „ლიტერატურნაია გრუზია“, „ისტოკი“ (მოსკოვი).

მოთხრობა – „ჩემი ბილიკით დიღგორებისკენ“ შესულია უახლესი ქართული პროზის ანთოლოგიაში (ტომი მე-2, 2010 წ.). მოთხრობები: „თამაში“, „სასახლე“ და „მოგზაურობა ალგეთის ხეობაში“, ითარგმნა გერმანულ ენაზე და დაიბეჭდა გერმანიაში, ქართული მწერლობის ანთოლოგიის კრებულში (გერმანია, აახენი, 2014 წ.).

წიგნში წარმოდგენილია მოთხრობა „მდგმურები“, რომლის მიხედვით შექმნილი პიესა „მდგმურები“, არაერთგზის დაიდგა თბილისში, საქართველოში და საზღვარგარეთ (გერმანიაში). პიესის მიხედვით მერაბ ჯაფარიძემ შექმნა ტელესპექტაკლი, გადაღებულ იქნა მხატვრული ფილმი (რეჟისორი დავით ჯანელიძე). 2013 წელს, პარიზში, პიესამ გაიმარჯვა დრამატურგიულ კონკურსზე „ევროდრამა“ (ინგლისურად ითარგმნა მაია ყიასაშვილმა).

მწერალი და ლიტერატურის კრიტიკოსი გივი ჩხიკვიშვილი, ფაქტიურად აგრძელებს და ავითარებს ჯუმბერ თითმერიას აზრს წიგნში შესული მოთხრობების და ნოველების შესახებ. (იხ. გაზეთი „თბილისი“, 15/11 1991 წ.):

„...მამუკა დოლიძეს საკუთარი, განუმეორებელი სამყარო გააჩნია. ამ მხრივ მას ქართულ მწერლობაში ანალოგი ძნელად თუ მოეძებნება. მის შემოქმედებაში მხატვრული სიმართლე რეალურის და ირეალურის ორგანული სინთეზით იბადება.

მხატვრული სიმართლე მისთვის გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია ცხოვრებისეულ სინამდვილეზე, რომელსაც მხოლოდ საწყისი ფუნქცია აკისრია და რაც ფართო გასაქანს აძლევს ავტორის დაუოკებელ ფანტაზიას. მისი შემოქმედებითი ხელწერისთვის ნიშანდობლივია არა ობიექტური რეალობის უშუალო ფიქსირება, არამედ ცნობიერებაში გარდატეხილი არსის წარმოჩენა. მწერალი საკუთარი მხატვრული სამყაროს განუყოფელი ნაწილია და ამიტომაც მისი თხრობის სტილი ერთგვარი პირობითობით, სუბიექტურობის ნიშნით ხასიათდება.

სატირიკოსის ნიჭი მწერალს საშუალებას აძლევს ფართოდ და შეუზღუდავად გამოიყენოს პაროდირის, ჰიპერბოლის, გროტესკის ხერხი. ამით იგი ამა თუ იმ გმირის შინაგან სამყაროს, სულის იდუმალ მოძრაობას წარმოაჩენს. სატირულად აღქმული (ჰიპერბოლიზებული) ქვეცნობიერი ნაკადი სიღრმისეულ წვდომას, ფილოსოფიურ განზოგადებას განაპირობებს.

მამუკა დოლიძის მოთხრობების აღქმა სათანადო მზადყოფნას მოითხოვს მკითხველისაგან. მისი სახით ქართულ

მწერლობას ჰყავს დიდი შესაძლებლობების, ფრიად განსწავლული და ორიგინალურად მოაზროვნე მწერალი.

ამაში ყველაზე სკეპტიკურად განწყობილი მკითხველიც დარწმუნდება, როცა მის მოთხრობათა კრებულს გადაშლის. სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებები (დეტექტივი, ფსიქოლოგიური პროზა, ალეგორიული ნოველები და ა.შ.) თანამედროვე გმირის რთულ და წინააღმდეგობით აღსავსე სამყაროს უჩვეულო, არატრადიციული ფორმით გვაცნობს.

ნოველები და მოთხრობები: „თამაში“, „ოდელია“, „ტიციანი“, „რა მოხდა ეგვიპტეში“ და სხვები, დაკვირვებულ მკითხველს საინტერესო მწერალთან შეხვედრის სიამოვნებას პირდება. კრებულში შემავალი ყოველი ნაწარმოები დაფიქრების და განსჯის საშუალებას იძლევა.

სწორედ ამით იმსახურებს მამუკა დოლიძის წიგნი კრიტიკოსთა ყურადღებას. იმედია, ის ჩვენს დაძაბულ დროში გაიკვლევს გზას მკითხველთა გულებისკენ და ღირსეულ ადგილს დაიმკვიდრებს ქართულ ლიტერატურაში“.

ავტორისთვის ფასდაუდებელია ეს კრიტიკული შეფასებები და მნიშვნელოვანია ყოველი გამოხმაურება მის ახალ კრებულზე.

იგი მადლობას უხდის ყველას, ვინც დაეხმარა მას ტექსტის საგამოცემად მომზადებაში.

განსაკუთრებით მადლობის ღირსია გამომცემლობა „ინტელექტი“, რომლის ხელშეწყობის გარეშე გაძნელებოდა ამ წიგნის მკითხველის სამსჯავროზე გამოტანა.

მოთხრობები
პაროდები

მდგმურები

„ქართლის ცხოვრების“ მოტივებზე

კარს მიღმა ნაბიჯების ხმა შეწყდა და სიჩუმე ჩამოვარდა. თითქოს ვიღაც იდგა ყურმოდებული და ჩემს გულისძგერას ისმენდა. ვგრძნობდი მის გახშირებულ სუნთქვას, მოუსვენრობით სავსე მოლოდინს. წამოვდექი, წიგნი დავკეცი და კარს ჯაჭვი ავხსენი.

სადარბაზოს ნაცრისფერ შუქზე მოხუცი კაცი მოსჩანდა. მის უკან მორცხვად ილიმებოდა ბაფთიანი ქალი.

– ოთახს ხომ არ აქირავებთ? – ხმის კანკალით მკითხა მოხუცმა.

უარის ნიშნად თავი გავაქნიე. ქალმა ხმის ამოღება აღარ მაცალა:

– ოჯახი ხომ ზღვაზე გაამგზავრეთ, შემოდგომამდე მარტო ხართ.

– საიდან გაიგეთ? – გამიკვირდა.

– გულმა მიგრძნო. – გამიღიმა ქალმა.

– ვერაფრით დაგეხმარებით, – ვუთხარი. – ადგილი არ მაქვს.

– ჩვენ ეს კუთხეც გვეყოფა. – სიტყვა შემანყვეტინა მოხუცმა და ჩემოდანი კუთხეში დადგა.

– სასტუმროში მიბრძანდით. – შევთავაზე.

– ჩვენ თქვენთან გვირჩევნია. – თვალი ჩამიკრა ქალმა.

ჩემოდანს წავავლე ხელი და გარეთ გავდგი. უეცრად მოხუცი წაბარბაცდა და სახედაღრეჯილი ჩაიკეცა. ქალმა კივილი მორთო. რა ცვალებადია ეს ცხოვრება! წუთის უკან, ისტორიულ ქრონიკებში ჩაფლული, უხსოვარი წარსულით ვტკბებოდი. ახლა კი ვიღაც გადამთიელის გონზე მოსაყვანად საგულე წვეთებს დავეძებ!

– ვერ ნახეთ? – შემომტირა ქალმა. – რა მეშველება? იქნებ აფთიაქში გაიქცეთ, მამა მელუპება!

რალას ვიზამდი? ჩანთას ვსტაცე ხელი და აფთიაქში გავქანდი. გზად სუპერმარკეტშიც შევირბინე და ხორცი ვიყიდე.

შინ მობრუნებულმა დიდხანს ვრეკე ზარი. როგორც იქნა, კარი გამიღეს. ქალს აშკარად ნამძინარევი სახე ჰქონდა.

– რა ცუდად ისმის თქვენი ზარი. – მთქნარებას ამოაყოლა.

მოხუცს უკვე გემრიელად ეძინა ჩემს ლოგინში. საბანში გახვეული, ბალიშს ჩახუტებული, გამაყრუებლად ხვრინავდა.

– გულის შეტევის შემდეგ მკვდარივით იცის ხოლმე მივარდნა. – ცრემლი მოიწმინდა ქალმა. – დახუჭავს თვალებს და მეშინია, ძილში არ გაიპაროს.

– თქვენი სახელი? – ვკითხე.

– ხათუნა, – გამიღიმა.

– მოშიებული იქნებით. – ჩანთა გავუწოდე და ვაგრძნობინე, სტუმარსაც არ აწყენდა ხელის განძრევა.

ხათუნამ ზურგი შემაქცია და ტელეფონი აიღო. აკრიფა თუ არა ნომერი, ყვირილი დაიწყო.

– მარაბდის ქუჩა, ოცდაჩვიდმეტი. ბაზრიდან რომ გა-
მოხვალ, აფთიაქამდე არმისული, მარჯვნივ ჩაუხვევ, მაკ-
ლერების ბირუასთან. მე-2 სადარბაზო, მე-4 სართული,
ბინა ოცდამეოთხე. აივანზე ამოხვალ და პირველივე კარია,
სტაფილოსფერი. ცარციტ ჯვარი დავუსვი.

კაბინეტში გამოვედი და გაუხდელად ტახტზე მივეგდე. აღარ ვიცოდი რა მეფიქრა ჩემს დაუპატიჟებელ სტუმრე-
ბზე. გადავწყვიტე, ნაკლები ყურადღება მიმექცია მათ-
თვის. სიზმარში კი არა, თავდავინწყების ღრმა, უსინათლო
უფსკრულში ჩავიძირე. შუალამე გადასული იყო, ბრახუნმა
რომ გამომადვიდა. ვერ გავიგე, გულის ცემა იყო ეს, თუ
მოახლოებული მიწისძვრა, სადღაც სიღრმეში რომ ფეთქა-
ვდა და მთელ ბინას აზანზარებდა. ველარ მოვითმინე, წამ-
ოვხტი და ოთახში გავედი.

– მამა ცუდადაა. – ჩამჩურჩულა ხათუნამ.

საცვლებისამარა მოხუცი ლოგინზე იდგა და თავს მთე-
ლი გამეტებით ურტყამდა კედელს.

– არ მომეკარო! – დამიღრიალა და მუთაქა მესროლა. –
ვინ მოგცა ჩემი გასახლების ნება?

– რამ გააგიჟა? – გავბრაზდი.

– მზემ დაარტყა. რაც ჩვენ კარდაკარ დავწანწალებთ,
სული როგორ უდგას პირში. – აქვითინდა ქალი.

ტელეფონს ვეცი და სასწრაფო დახმარების ნომერი
ავკრიფე. მოხუცი უცებ დამშვიდდა და ისევ ჩანვა.

– არ დარეკო, – დამელრიჯა – უკვე გამიარა.

გამთენიისას ისევ დამიფრთხეს ძილი. კარმა გაიჭრია-
ლა და ოთახში ქალი შემოიპარა. თმის ჩანჩქერში გახვეული

სახე და სხეული ცეცხლივით უელავდა. ფეხაკრეფით მო-
მიახლოვდა, შემომიწვა და ლამის დამადნა აღმოდებული
ტუჩებით. სუნამოს სურნელმა თავბრუ დამახვია. ლოგინს
მოვწყდი და ქალთან ერთად სადღაც გაავფრინდი. ირგვლივ
ბურუსი იდგა. ძირს დავენარცხე. ფერშეცვლილი, ჰაერში
გამდნარი ქალი ლორწოსავით შემომეხვია. სიჩუმე გამეფ-
და. სიჩუმე კი არა, რაღაც წარმოუდგენელი მდუმარება,
თითქოს სამარის ფსკერზე ვინეკი. ალქაჯი გულზე მაჯდა
და პერანგს მიხსნიდა. სიამით დაიღმუვლა, ეშვები გად-
მოაგდო, ხელი ყელში ჩამავლო. სწორედ ამ დროს ინათა.
მამალმა იყილა. მზის სხივი ფანჯარას დაეცა. ვიგრძენი,
როგორ მოდუნდა კლანჭი, როგორ მომეშვა გულზე. ქალი
ბრაზით ათრთოლდა, უკუიქცა და ლანდივით განაზებულნი,
ბნელს შეერია.

დილით მურმანი მომადგა, ეს თავგადახოტრილი ვაჟკ-
აცი ხათუნას ძმა აღმოჩნდა. გაუღეს თუ არა კარი, ზურ-
გიდან უშველებელი ტომარა ჩამოიღო და ოთახში შემოაგო-
რა. საიდან მომაგნო? ნუთუ მდგმურებს წინასწარ ჰქონდათ
განზრახული ჩემთან ჩასახლება? მურმანმა ტომარას პირი
მოხსნა და იქიდან ჯერ ქათმები გადმოფრინდნენ, შემდეგ
მწვანილი გადმოცვივდა და ზვინივით დადგა.

– დროზე გარეცხე! – გასძახა დას. – ბაზარი ღიაა,
დილაუთენია კარგად იყიდება.

ხათუნამ აბაზანაში წყალი მოუშვა და ძნადშეკრული
მწვანილი ჩაყარა. ქათმები იქვე, ონკანის ფეხთან დააბა.
ჩემს დანახვაზე დაიმორცხვა და თავი ჩალუნა. მურმანმა
მაცივარი გამოაღო, „ბორჯომი“ გამოიღო, კბილებით გახ-
სნა და მოიყუდა. შემდეგ ჩემი სამართებელი და ფუნჯი

აილო და ლოყები აიქაფა. ამასობაში, ლოგინი აშრილდა. შემოვბრუნდი და ბალიშზე მჯდარი მოხუცი დავლანდე, გაბმულად რომ ჩურჩულებდა და თავს აქლემივით არწევდა. ბაფთით შეკრული ქოჩორი ყალყზე ედგა. ბუტბუტი რომ დაამთავრა, მუგუზალი ანთო, ალი ბუხარს გადასდო, უბიდან ქათმის ფეხი ამოიღო და ცეცხლში შეაგდო. დამწვრის სუნმა გამაბრუა, თვალთ ამიჭრელდა. ოთახი დაიბრიცა, კედლები ტალღებივით აქანავდა. მოხუცმა ჩირალდანი შემოიქნია. ბოლის გველეშაპი შემომერტყა გარს. გველეშაპმა ხახა დაალო, ცეცხლის ენა გადმოაგდო და მითხრა:

– არ დაგავიწყდეს, შენც სტუმარი ხარ ამ ქვეყნის.

ამ სიტყვებით ბოლი გაიფანტა და ცეცხლი ლუმელში შეძვრა. ისევ ამღერდა ის საზიზღარი მოხუცი. მისი ხმა ყივილმა დაფარა. კაცმა დანა მოიქნია, ყივილი შეწყდა და მამლის თავნაგლეჯილმა სხეულმა ხტუნვა-ხტუნვით ჩამიქროლა. მოხუცის სისხლიანი ხელი კედელზე კუდიან ვარსკვლავს ხატავდა.

გაქცევა დავაპირე, მაგრამ სხეული დამიმძიმდა. ძლივს გავარღვიე შედედებული ჰაერი და გარეთ გამოვედი.

– რა გაფითრებული სახე გაქვს, ცუდად ხომ არა ხარ?
– შემაჩერა მეზობელმა.

– მოსვენება დავკარგე, – ვუპასუხე. – სიმშვიდე დამირღვიეს.

– ვირუსის ბრალი იქნება. – დამანყნარა. – ბაზრიდან შემოჭრილი, მთელ ქალაქსაა მოდებული, რაც შეგიძლია, ბლომად ნიორი ჭამე.

ბაზარში შევედი და ნიორი ვიყიდე. ჯიბეში ჩავილაგე და შინ დავბრუნდი. ბინაში მარტო შესვლა მაინც ვერ გავბედე.

– ბატონო გიორგი! – გავძახე მეზობელს. – ერთი წუთით ჩემთან შემობრძანდით.

გასაღები გადავატრიალე და მეზობელი წინ გავატარე. დერეფანში არავინ დაგვხვდა. მდგმურების კვალიც კი ვერ ვნახე. ოთახები შემოვირბინე და დავრწმუნდი, ბინა ცარიელი იყო.

– რა ამბავია? – დოინჯი შემოირტყა ბატონმა გიორგიმ.

– ჭერს დააკვირდით, მგონი, წყალია ჩამოსული.

გიორგიმ სათვალე გაიკეთა, გაუბზარავ ჭერს ახედა და თქვა:

– არაფერი ეტყობა, – შემდეგ მომიბრუნდა და დაამატა.

– ბინა გაანიავე და სულელურ ეჭვებს თავი დაანებე.

ფანჯარა გამოვალე და ტახტზე მივეგდე. იქნებ მართლაც სისულელეა ეს ყველაფერი? ეს დღეები ძალიან გადავიღალე. საგზურებზე ვირბინე, ოჯახი გავამგზავრე. ამასთან, მთელი განყოფილება შევბუღებაში გავიდა და ათი კაცის საქმეს ერთად ვაკეთებდი. მოკლედ, დასვენება მჭირდება. რაც მთავარია, არ უნდა ვიფიქრო ჩემს აბეზარ მდგმურებზე, გადავკარგო ისინი თვალის და გონების ჰორიზონტიდან.

რაც უფრო გაურბიხარ აკვიატებულ ფიქრს, მით უფრო ვერ წყდები მას. ისევ შემეპარა ეჭვი, ისევ მომეჩვენა, რომ მართო არა ვარ. „სადღაც აქ არიან და მემალებიან“, – გავიფიქრე თუ არა, ქვევიდან ხმაური მომესმა. გადავწეი, ტახტის ქვეშ ხელი მოვაფათურე. ფეხსაცმლის გარდა, ვერაფერი ვიპოვე, მაშინ, ქოლგა ავიღე, შევაბრუნე და ღრმად შევყავი. როგორც იქნა, მოვდე კაუჭი! დამალული ჯერ გამიძალიანდა, შემდეგ ნელ-ნელა დამყვა და სინათლეზე გამოძვრა.

– აი, შე ეშმაკო! – თითი დამიქნია აბლაბუდეებში გახვეულმა ხათუნამ, – როგორ მიპოვნე?

ისევ ახმაურდა ბინა. ისევ გაისმა დერეფანში მოხუცის ხვრინვა. კედლებს ცეცხლივით მოედო ქალის კივილი. ღრუბელმა დაფარა ჭერი, გუმბათი ჭექა-ქუხილმა გახლიჩა, კედელი დასკდა და ახლად გაჩენილ ბზარებს ხავსი მოედო. ნანგრევებს შორის მურმანმა გამოიხედა, გავარვარებულ ზეცას ახედა და თქვა:

– არ გინდა ამ სიცხეში მწვანოილის გაყიდვა? იქნებ ბაზარში ჩემს მაგივრად გახვიდე? წილს მოგცემ.

– როგორ მიბედავ! – ავყვირდი.

მურმანმა ჩექმიდან მათრახი იძრო და ზურგზე გადამიჭირა.

– რა გაყვირებს, ყრუ ხომ არ გგონივარ?!

ტკივილმა ელვასავით დამიარა სხეულში, მუხლი მომეკვეთა და ჩავჯექი. ისევ დამეცა შოლტი.

– როცა მოგმართავენ, ფეხზე უნდა იდგე.

– ჩუმად, შე ოხერო! – ხელში ეცა ძმას ხათუნა. – დაგავინწყდა, მდგმურები რომ ვართ?

– აპატიეთ, ჩემო ბატონო, გაუთლელია, არაფერი ესმის, თორემ გული კეთილი აქვს, ბუზს არ ააფრენს. – ახლა მე მომიბრუნდა.

გარედან ბრძოლის ყიჟინა მომესმა. იქუხა თოფმა, ავარდა ბოლი. აივანზე ჯოხზე ამხედრებულმა ბიჭმა ჩაიქროლა.

– თემურის ვაჟკაცია, ჩემი ბიძაშვილი. – ამიხსნა ხათუნამ. – დედამისი ჭრა-კერვის კურსებზე დადის და სახლში დამტოვებული არავინ ჰყავს.

შაშხანა აფეთქდა. კარი ამოვარდა და ოთახი ცერად გაიხსნა. თემურის ბიჭი ჭურჭლის კარადას ეომებოდა და უმონყალოდ ამსხვრევდა მტერს.

– აი, შე მინადასაყრელო! – დაუყვირა ხათუნამ.

ველარ ვიცანი საკუთარი ბინა. სურათები ცარცით იყო შეთეთრებული, ჭერი ბოლით გაჭვარტლული. კედელს ხალიჩა ფარავდა. იატაკზე ქათმები დარბოდნენ. თოკების გრძედებსა და განედებზე სარეცხი შრებოდა. კუთხეში მინა ეყარა. შიგ მწვანილი ჩაერგოთ. ოთახის ბოსტანს გარს ღობე ერტყა. ოდესღაც მყუდრო, ჩემს გემოზე მონყობილი ბინა მე აღარ მეკუთვნოდა.

– არ მოგწონს? – გამილიმა მურმანმა. – შენთვის ვწავლობთ, თორემ მინები ოხრად გვაქვს ქალაქგარეთ. ეს ბოსტანი შემოსავალს მოგცემს, წელში გაიმართები, კაცად იგრძნობ თავს.

– გაეთრიეთ აქედან! – დაუყვირე.

– ისევ გარეკა. – ამოიოხრა ხათუნამ.

– ძნელია კაცის მორჯულება. – მათრახი გაშალა მურმანმა. – რა ჯანდაბად გვინდა ეს ბინა, თუ მასპინძელი არ შეიცვალა და ხინჯივით დარჩა ჩვენს ოჯახში?

– მეთოდი არ გივარგა, მურმან! – ამ სიტყვებით კარი გაიღო და ოთახში შუახნის კაცი შემოვიდა.

– გავიცნოთ ერთმანეთი, თემური – კოჭლობით მომიახლოვდა.

არც თავი დავუკარი, არც ხელი ჩამოვართვი.

– ნუ გვიბრაზდებით. – გამილიმა – ამ გრილ, მყუდრო ბინაში მარტო ნებივრობთ, ჩვენ კი უბრალო თავშესაფარიც არა გვაქვს.

– სასტუმროში გადადით. – შევთავაზე.

– არსადაც არ გადავალთ. აქ გავიდგამთ ფესვებს და ვნახოთ, ვის დარჩება ბრძოლის ველი! – თქვა მურმანმა.

სიბრაზე მომანვა. თავი ვერ შევიკავე და მუშტი ვხეთქე მაგიდას.

– რა, გაგდებას ხომ არ გვიპირებთ? – ისევ გამიღიმა თემურმა. – რა გულით უნდა გააგდოთ ეს მომაკვდავი მოხუცი, ან ჩემი ჯირკვლებგადიდებული ბავშვი, ან მე, ქალაქში სამკურნალოდ ჩამოსული ომის ინვალიდი? უმჯობესია შევრიგდეთ და ზავი დავდოთ. ადგილი ყველას გვეყოფა. შევეინროვდებით, დავმოყვრდებით, მერე კი ისე გავფართოვდებით, მეზობელ ბინებსაც დავიპყრობთ.

თემურმა ქუდი მოიხადა და ირგვლივ მიმოიხედა.

– ახლახან მსოფლიოს გარშემო ვიმოგზაურე. – განაგრძო მან. – ინდოეთშიც კი ვიყავი, სადაც მოსახლეობის აუტანელი სიმჭიდროვეა. ასეთ ბინაში მაგალითად, ცხრა სულზე ნაკლებს ვერ ნახავ.

– ე.ი. სამი სული გვაკლია. – დაასკვნა მურმანმა.

– ახლავე დავრეკავ და მოვიყვან. – დასწვდა ტელეფონს ხათუნა.

ტელეფონი ქსელიდან გამოვრთე.

– რამდენს ბედავ! – ხელი მომიქნია მურმანმა.

– ცემა როგორ შეიძლება, ველურები ხომ არა ვართ?! – თავი გააქნია თემურმა. – დღეს მოდაში აღარ არის აშკარა ძალადობა, თავის მოჭრა, სახლ-კარის ამობუგვა და სხვა ამგვარი რიტუალები. ეკონომიკა! ფული! აი, ის იარაღი, რითაც შეიძლება ადამიანის დაპყრობა. ხვავითა და ბარაქით რომ ავაკსებთ ამ ბინას, მაშინ ირწმუნებს ჩვენს ძალას და სიკეთეს.

– არ მინდა თქვენი სიკეთე! – დავუყვირე. – გამეცალეთ, დამტოვეთ!

– გულწრფელი არა ხარ, – გამიღიმა თემურმა. – ჩვენთან ყოფნა გინდა, ოღონდ საკუთარ თავს არ უტყდები.

– ასე რომ არ იყოს, რატომ დავგინწყებდი ძებნას? რა ძალა გადგა ტახტის ქვეშ რომ შემოიხედე და გარეთ გამო-
მატრიე? – მკითხა ხათუნამ.

– ალბათ მოენონე. – განაგრძო თემურმა, – სიყვარული რას არ ჩაადენინებს კაცს? იაფად არ იშოვება შენისთანა ქალი. იოლი მოსაწყვეტი არ ეგონო ვინმეს. შენს ქმრობასაც დამსახურება სჭირდება.

– დავინახე თუ არა, შემიყვარდა და ვგრძნობ, არც ისაა გულგრილი ჩემს მიმართ. – ჩაილაპარაკა ხათუნამ.

– ჯერ კიდევ სრულ ჭკუაზე ვარ და შემიძლია ჩემი გრძნობები საღად შევაფასო. – ვუპასუხე. – ასე რომ, რაც მალე გავეყრებით ერთმანეთს, უკეთესი იქნება.

უეცრად ჭყივილი მომესმა. ჭალიდან ზურგზე დამახტნენ, პირზე აღვირი ამომდეს, ფერდებში დეზები მკრეს. ვიდრე გონს მოვიდოდი, ადგილს მოვწყდი და ფიქრზე უსწრაფესად გავექანდი. უხილავი მხედარი ყურში ჩამჩხაოდა, თმას მაგლეჯდა. „აჩუ, აჩუ!“ – ტაშს უკრავდა ხათუნა. ამაოდ ვებრძოდი საკუთარ თავს, ფეხები თავისით გარბოდნენ. აქ თემურიც ამხედრდა და გვერდში ამომიდგა. მოვიხედე და გაოცებისგან შევყვირე: თემურის ლაჯებიდან, ცხენის იერსახით, ჩემი მეზობელი, ბატონი გიორგი მიმზერდა! თავს მოუსვენრად ატრიალებდა და კბილებდაკრეჭილი მორბოდა. მალე ბინა გაიხსნა. ახლა ბნელშეპარულ უდაბნოში მივექროდი. არც ღამე იყო, არც დღე. მზე, მთვარე და ვარსკვლავები ერთად ანათებდა შავ-ნითელ ცას.

ცეცხლნაკიდებული მიწა ყვითლად ელვარებდა. „აჩუ! აჩუ!“ ღრიალებდა თემური და სტრიქონთა ხნული მიმართუნდა ქვეყნის კიდეზე, სადაც ტყვეებით სავსე ხომალდი იდგა. უსიამოვნო, მძიმე და თან შარბათივით ტკბილი გრძნობა მენეოდა ამ ხომალდისკენ. არ მახსოვს, როგორ შემოვბრუნდი, როგორ გადავლაზე ეს მათრობელა სიმძიმე, როგორ მოვწყდი აღმოდებულ სტრიქონებს და ღონემიხდილი, ტახტზე მივეგდე.

– გეყოფა, ნუ მოკალი ძია. – დაუყვავა ხათუნამ ჩემი ზურგიდან ჩამომხტარ ბიჭს.

ისევ აშრილდა ლოგინი. ისევ წამოსწია თავი მოხუცმა და დაიწყო სიმღერა. შემდეგ სანთელი აანთო, ხანჯალი ამოიღო და ბრძანა:

– ქათამი მომგვარეთ!

ხათუნა ქათმებს დაედევნა. ვერც ერთი ვერ დაიჭირა და გაჩერდა.

– აი, ქათამი! – დაიყვირა მურმანმა.

ვიდრე გონს მოვიდოდი, მტაცა ხელი და თავი მაგიდაზე დამადებინა.

– შენ ბედნიერი ხარ შვილო, რომ ჩვენს გამარჯვებას ეწირები. – მითხრა მოხუცმა, – შენს სამუდამო სასუფეველზე ქინძი და ოხრაბუში ამოვა. მარაბდის ქუჩიდან პირდაპირ სამოთხეში გაფრინდება.

– ნუ გეშინია, – გამიღიმა თემურმა. – ეს მხოლოდ რიტუალია. უბრალოდ გცდიან, რომ შენს ვაჟკაცობაში დარწმუნდნენ და ჩვენს ოჯახში მიგიღონ.

მოხუცმა ხანჯალი აღმართა. ზარის წკრიალმა დაფარა ჩემი ყვირილი და გააშემა ხანჯალშემართული ხელი.

– ვინ ოხერია? – იკითხა მურმანმა.

– წარმოდგენა არა მაქვს. – მხრები აიჩეჩა თემურმა და კარისკენ მიბიძგა – მიდი, გააღე.

აკანკალებული ხელით გავწიე ურდული.

– გაზის ფული გაქვთ გადასახდელი. – ქვითარი გამომიწოდა პატარა ბიჭმა. სიტყვის დამთავრებაც ვერ მოასწრო, უკვე კიბეზე ჩავრბოდი.

* * *

იმავე დღეს საჩივარი შევადგინე და სასამართლოს მივადექი. ვეებერთელა შენობა მზის შუქ-ჩრდილებში იყო გახვეული. სვეტებს შორის ქანდაკებები იდგა. თუნუქის სახურავზე დროშა ფრიალებდა.

ეს ყველაფერი, სასამართლოს წინა ფასადი, მუყაოს ბუტაფორია აღმოჩნდა. უკანა და გვერდითი კედლები მოფარფარებული და დამსკდარი იყო. ბზარი ჭერსაც გასდევდა და სახურავის მტვერი მარმარილოზე თოვლივით იდო. ქარი კარს ათამაშებდა. კარს მიღმა სასამართლოს მოხელეები ისხდნენ და ჩაის შეექცეოდნენ. ვეებერთელა სანერ მაგიდასთან ჩოხაში გამოწყობილი, ბურთივით მრგვალი არსება იჯდა და სულმოუთქმელად ბეჭდავდა.

– მობრძანდით, დაბრძანდით. – წამოხტა მაგიდიდან ჩოხიანი არსება და თავისი სიმსუქნისათვის უჩვეულოდ მკვირცხლი, მსუბუქი ნაბიჯით მომიახლოვდა.

– საჩივარი მინდა შემოვიტანო. – დავიწყე მე.

– რალა დროსია? – თავი გააქნია, – ჩვენ უკვე დავამთავრეთ თქვენი საქმის გამოძიება.

– გადავრჩები? – ხმის კანკალით ვკითხე.

– უნდა ვიბრძოლოთ! – მიპასუხა და დაამატა – ბავშვობაში მუცლის შებერვა და თავბრუსხვევა ხომ არ განუხებდათ?

– მწვანილით მოვაჭრეებს დავუთმო ჩემი სახლ-კარი?! – ავყვირდი.

– რატომ მწვანილით? – გაიკვირვა გამომძიებელმა. – ზოგი მათგანი სასარგებლო მოღვაწეობასაც ეწევა. გიჭამიათ ტკბილი ბამბა?

– რა ბრძანეთ?

– მოკლედ, ძალიან რთული საქმეა. კანონი ღალატებს: უსახლკარო მოქალაქე, დღე-ღამის მანძილზე ბინაში დამკვიდრებული, განუკითხავია. მდგომარეობას ისიც ამძიმებს, რომ თქვენი მდგმურები ხილ-ბოსტნეულით ამარაგებენ ბაზარს.

– როგორ მოვიქცე?

– ბედს შეურიგდი. ერთი მუჭა ხალხი ვართ და თავს ნუ გავიფუჭებთ. ყურადღებას ნუ მიაქცევ მდგმურებს, ვითომც არ ყოფილან.

– თავი მოვიტყუო?

– აბა, შენი ოჯახური ამბები ქვეყანას უნდა მოსდო?

– ერთმანეთს რომ ჭრილობებს ვუმაღავთ და არაფერს ვიმჩნევთ, იმიტომ ვიცლებით სისხლისგან.

– ოქროს სიტყვებია! თქვენ ჭეშმარიტი მამულიშვილი ბრძანდებით, ნამდვილი გმირი! დაივიწყეთ ჩემი რჩევა, ვაჟაკობაში გამოგცადეთ, უნდა ვიბრძოლოთ! მტერს უნდა შევაკედეთ! ხვალვე კონსილიუმს მოვინვევ. ლიტერატურასაც გადავხედავ. თქვენ კი, ზეგ სალამოს შინ მესტუმრეთ.

ამ სიტყვებით გამომძიებელმა სავიზიტო ბარათი გადმომცა.

რა მოიცდის ზეგამდე? ის ოხრები ისე მრავლდებიან, ხვალ შეიძლება ფეხზე დასადგომი ადგილი არ მქონდეს. დღესვე უნდა განვეწყო საომრად, რომ დაკარგული ბინა დავიბრუნო!

ამ გადაწყვეტილებამ შუა გზიდან მომაბრუნა და ქუჩაზე გამიყვანა, სადაც გამომძიებელი ცხოვრობდა. მალე ნაცნობი, ბურთივით მრგვალი სილუეტიც დავლანდე, მანქანიდან რომ გადმოგორდა და სახლში შევარდა.

– შინ არ არის. – უპასუხა ჩემს ზარს ქალის ჩახლეჩილმა ხმამ.

– დაველოდები. – ჩავაცვივდი მე.

კარი გაიხსნა და გამოჩნდა ქალის ნამტირალევი სახე.

– დღეს არა აქვს მიღება, ხვალ მობრძანდით.

– საშვილიშვილო საქმეა, დრო არ ითმენს. – კარს მივანექი და ბნელ მოსაცდელში აღმოვჩნდი. ქალმა ცრემლი მოიწმინდა, თავი დახარა და ოთახის კარი გაიხურა.

დიდხანს ვიჯექი. სამარისებური მდუმარება სუფევდა ირგვლივ. ასეთ სიჩუმეს ფარდის აწევის წინ გრძნობ, როცა ეს-ესაა უნდა გათამაშდეს წარმოდგენა, რომელსაც განგების იდუმალი ხელი წარმართავს. იქნებ, ეს უჩვეულო დღეც ჩემი შიშნარევი მოლოდინით იყო დატრიალებული? ვერ ვარჩევდი საზღვარს, სად თავდებოდა ჩემი შიში და სად იწყებოდა ამ შიშით შექმნილი სამყარო. ყველაფერს ერთიანად განვიცდიდი, როგორც ბედს, როგორც ძალას, ჩემს წარმოსახვას თავის ნებაზე რომ ათამაშებდა.

კარს მიღმა არაფერი ისმოდა. სიჩუმეს ყური რომ შევაჩვიე, ბგერათა წონასწორობა დაირღვა. სადღაც სილ-

რმეში გუგუნი მომესმა. ვერ გავიგე, ძარღვებში ფეთქავდა სისხლი თუ ურჩხული სუნთქავდა კედლის უკან. უფრო დავიძაბე, გუგუნის ფონზე ცხადად გამოიკვეთა ქალის ქვითინი, შოლტის ხმა და კაცის ყრუ, მუცლიდან ამოსული კვნესა. ველარ მოვითმინე, წამოვხტი და ოთახის კარი შევალე.

– ნუ შემოდისხართ, თვითონ გამოვა! – ატირდა ქალი და ცრემლმორეული ჩამეხუტა.

ოთახში ბურუსი იდგა. ნისლის ფარდა ჩამომეფარა. ბოლი რომ გაიფანტა, დავინახე შუა ოთახში დანთებული ცეცხლი და ზედ შემომდგარი უზარმაზარი ქვაბი. მარჯვნივ და მარცხნივ თემური და მურმანი იდგნენ. შუაში მომწყვდეულ, ნახევრად შიშველ არსებას რიგ-რიგობით სახრეს ურტყამდნენ. იმ საცოდავს ცემისაგან მთელი ტანი ჩალურჯებული ჰქონდა, სახე ტკივილისაგან ეკრუნჩხებოდა. უფალო ძლიერო! იმ საცოდავ არსებაში ჩემი გამომძიებელი ვიცანი! ოფლში გახვითქული, შოლტის სისინზე იკლავებოდა და ვეებერთელა ჩამჩას ატრიალებდა ქვაბში.

– ესენი ჩემი მეგობრები არიან, ჯემალი და ომარი. – გამილიმა გამომძიებელმა და ოფლი მოიწმინდა. – ქალაქში ექსკურსიაზე ჩამოვიდნენ და ჩემთან გაჩერდნენ. სალამობით ბამბას ვხარშავთ ხოლმე, გასაყიდად კი არ გვინდა, ისე, გასართობად. იცი, რა ტკბილია? არ გინდა, ცოტა გასინჯე, ბავშვებს მაინც ნაუღე.

– დროს ნუ კარგავ! – დაუყვირა მურმანმა. – ხვალვე უნდა გავატანოთ ბაზარში! უკაცრავად, ჩემო ბატონო. – ახლა მე მომიბრუნდა და ცხვირწინ მომიჯახუნა კარი.

გონს რომ მოვედი, ქუჩაში ვიდექი. აბლაბუდა მზეს სხივთა ბადეში მოექცია ქალაქი. მზის ცეცხლში იფერფლებო-

და ქარვასლა, გალავანი, ციხე და კოშკი. მტრის ლავასავით მომსკდარი ურდო განჯის კარიდან შემოდის.

ლამე ქუჩაში გავათენე. რისხვით ანთებული, ვერ ვეძლიოდი ძილს. ჩამავალი მზე და ამომავალი მთვარე თითქოს ოქრო-ვერცხლს აფრქვევდა ცაზე. სხივთა მოთამაშე კრიალოსნები ვარსკვლავებად იფანტებოდა. ამ მინაზებულ ცაზე, ამ იდუმალებით სავსე მთვარეში სიბრაზე ფეთქავდა, ძალას იკრებდა წინ აღდგომოდა წარლენასავით მოვარდნილ მტერს.

ინათა თუ არა, სასამართლოს მივადექი. მოსამართლე, ბატონი ამილახვარი, მართლმსაჯულების სასწორთან თვლემდა. კარი გავაჭრიალე და ჩავახველე. ამილახვარმა თავი ასწია. ნაბახუსევი თვალები მომაპყრო.

– ბინა წამართვეს. – დავინწყე მე.

– რას ამბობ! – შემანწყევტინა მოსამართლემ და გაცოფებულმა მუშტი ხეთქა მაგიდას, – რამდენს ბედავენ ეს მათხოვრები!

– გამომძიებელიც გამოჭერილი ჰყავთ. – ამოვიოხრე.

– ვიცი, – ჩაილაპარაკა ამილახვარმა. – ვაჟკაცობით კი მოაქვს თავი, ამ სიცხეში ჩოხა-ახალუხით დაიარება. ყელზე მაინც მოუჩანს მათრახის კვალი. ერთი მე გამიბედონ რამე! სადა ხართ თქვენი...

– აქა ვართ, ნუგზარ-ბატონო! – ფარდა გადაიწია და გამოჩნდა თემურის გაღიმებული სახე. – დღეს არ დაგვიბარე?

ფარდის უკან, ბნელ დერეფანში, ათასი თვალი ელავდა. ბოლმა და სიძულვილი ირეკლებოდა მტაცებელთა ანთებულ მზერაში. ზურგს უკან შრიალი მომესმა, თითქოს

ზღვა მოაგორებდა აქაფებულ ქვიშას. სანამ მოვიხედე, დარბაზი უკვე ხალხით გაივსო. შავად შედედებული ლანდები სტრიქონებივით ჩამწკრივდნენ. თემურის ნათესავებმა დერეფანი გამოიარეს, საზღვარი გადმოლახეს და ქანდარა დაიკავეს. მაყურებელი გაირინდა ბრძოლის მოლოდინში.

– ბატონებო! – წამოდგა ფეხზე თავად ამილახვარი. – დღეს ჩვენ უნდა განვსაჯოთ ფრიად აღმაშფოთებელი შემთხვევა. ოჯახის, ასე ვთქვათ, შინაგანი ბრძოლის პროცესი, ერთი შეხედვით პარადოქსული და სასაცილო, მაგრამ თავისი არსით მეტად რთული და მნიშვნელოვანი საქმე!

ატყდა ისეთი ტაში, თითქოს სეირის მოლოდინში სულწასული ბრბო წინასწარ იხდიდა მადლობას.

– მართალია, – ამღერდა ამილახვარი, – ცოტა უხერხულია ადამიანის სულში ხელის ფათური, იმის გამოფენა, რასაც საკუთარ თავს უმაღლავს, მაგრამ ნუ დაგვაინწყდებათ, რომ სწორედ პიროვნების სწეული სულიდან ამოდის ის უხილავი ძაფი, აბლაბუდებად რომ ედება ჩვენს პატიოსნებას და სინდისს!

ისევ გაისმა ტაში.

– თქვენს წინაშეა სტუმარ-მასპინძლობის მსხვერპლი. – თავზე ხელი გადამისვა ამილახვარმა. – თავისი რბილი ბუნების, ღმობიერების, გულჩვილობის და ხელგაშლილობის გამო ის ახლა კარდაკარ დაიარება. სწორედ მისი ხასიათია ის გასაღები, რაც გზას უხსნის მტერს!

– ძირს დამპყრობლები! – იქუხა დარბაზმა. დამბაჩა გაისროლეს. წითელ-მწვანე მამხალამ ჭერი გახვრიტა.

– ეს ხასიათი, – წამოხტა გამომძიებელი – ჩვენი მამა-პაპური განძია. ჯობს ბინა დათმო, ვიდრე მომხედურს უხეშობაში აჰყვე და სტუმრის პატივისცემა დაივიწყო.

– გაუმარჯოს სტუმარს! – აყვირდა დარბაზი.

– ჩვენც ეს გვინდა. – გადმოვიდა შეტევაზე თემური. – მთავარი ხომ სტუმარია და არა მასპინძელი. გამოიჩინეთ დიდსულოვნება და გვაჩუქეთ ბინა!

– ბინები ოხრად გაქვთ ქალაქგარეთ. – შეახსენა მოსამართლემ.

– ჰავაა მკაცრი. – უპასუხა თემურმა. – ჩვენი ხალხი ვერ უძლებს მკვეთრ ატმოსფერულ ცვლილებებს.

– საბუთი თუ გაქვთ? – არ ცხრებოდა მოსამართლე.

– ადე, ბიჭო! – შვილს თავში წამოარტყა თემურმა.

– ნახეთ, როგორი ჩამოსიებული ჯირკვლები აქვს. – ბავშვს ყურები მოუსრისა მამამ. – ამის მომთაბარე ცხოვრება შეიძლება?

– რა საცოდაოაა! – ცრემლი მოიწმინდა გამომძიებელმა. – ესენიც ხომ ადამიანები არიან?

– მეტსაც გიჩვენებთ. – ტაში შემოჰკრა თემურმა. სცენაზე ლოგინი შემოაგორეს. ზედ იმ მყრალ ბერიკაცს ეძინა. თემურმა დაშაჩა გაისროლა და მიძინებულიც წამოდგა.

– მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების საფუძველზე, – დასჭედა მან, – ელვისებური დარტყმებით შეიძლება მსოფლიოს დაპყრობა! – ამ სიტყვებით ქოჩორი გადაივარცხნა. ენა გადმოაგდო და კრუნჩხვები დაიწყო.

– ნუ აწვალებთ! – იყვირა გამომძიებელმა – ვერ ხედავთ, უკანასკნელ დღეშია?

– რა გულით აგდებ მომაკვდავს გარეთ? – შემომიტიეს დარბაზიდან.

– არ დაიჯეროთ, ძმებო! – წამოვდექი. – ასე შემაცოდეს თავი და მთელი ბინა დაიპყრეს. ხვალ თქვენ ამოგიღებენ

მიზანში. დაივინყეთ ლმობიერება, შეერთდით და კედლად აღუდექით მტაცებლებს!

დარბაზში მქუხარე ტაში ატყდა.

– მადლობის მაგიერია? – აქვითინდა თემური. – რომელი მტაცებელი მე მნახეთ, თქვენზე ზრუნვაში ამომდის მზე და მთვარე.

– უმადურები არიან. – ხელი ჩაიქნია მურმანმა.

– ჩვენ ხომ ადამიანის გამოჯანმრთელებისთვის ვიბრძვით. – განაგრძო თემურმა. – ამას წინათ ერთ პოეტს ვესტუმრეთ. ნიჭიერი კაცი ჩანდა, მაგრამ სულ სხვაგან დაფრინავდა მისი გონება. ძლივს გავაგებინეთ, რომ დღეს, ახალი ცხოვრების გარიჟრაჟზე, რომანტიზმის ხანა ისტორიას ჩაბარდა.

– ჩამოიყვანეთ მინაზე? – ჰკითხა გამომძიებელმა.

– რა თქმა უნდა. – გაიღიმა თემურმა და ტომარას პირი მოხსნა. იქიდან ჯამბაზივით აჭრელებულმა კაცუნამ ისკუპა, თემურს თაყვანი სცა და ხელზე ეამბორა.

– მოახსენეთ მართლმსაჯულებას თქვენი ვინაობა. – უბრძანა თემურმა.

– კახაბერ ყორღანაშვილი – სხარტად უპასუხა კაცუნამ.

– აბა, კახაბერ, მოგვიყევი როგორ ცხოვრობ, რას აკეთებ, რამე ხომ არ გიჭირს? მიმართა თემურმა.

– არაფერი მიჭირს, – დაქოქილივით ამეტყველდა კახაბერი – თავს მშვენივრად ვგრძნობ. თქვენი წყალობით კაცი გავხდი, ცხოვრება ავანყვე.

– ნაწყენი ხომ არ ხარ ჩვენზე? – ჰკითხა მურმანმა.

– პირიქით, უსაზღვროდ მადლობელი ვარ გონზე რომ მომიყვანეთ, სწორ გზაზე დამაყენეთ.

– შენ გაამართლე ჩვენი იმედები. – თავზე ხელი გადაუსვა თემურმა. – აბა, ახლა გვაჩვენე, რა შეგიძლია.

კახაბერმა ყირა გაჭიმა და ხელებზე გაიარა, მურმანმარგოლი გასწია. კაცუნა გამოქანდა და რგოლში გახტა. ხათუნამ თეფში გადაუგდო, კახაბერმა ცხვირით დაატრიალა და შუბლზე გაიჩერა. ხელებში ბოთლები მისცეს. კაცუნამ ჟონგლიორობა დაიწყო. დარბაზი ლამის დაინგრა ტაშით.

– ყოჩაღ, კარგი ბიჭი ხარ! – ხელი მოხვია თემურმა და შაქარი ჩაუდო პირში.

კახაბერს ისევ ტომარა ჩამოაცვეს და პირი მოუკრეს.

– რა საზიზღრობაა! – ვთქვი მე და ტომარას ხელი ვტაცე. ვიდრე მდგმურები გონს მოვიდოდნენ, ფანჯრიდან გადავუშვი.

– ახია მოლალატეზე! – დამიყვირეს დარბაზიდან. ახლა მე დამიკრეს ტაში.

ბრძოლის სასწორი მერყეობდა, ხან მდგმურები იმარჯვებდნენ, ხან მე. ოფლის სუნით გაიჟლინთა დარბაზი. ჰაერი თხევადი შუშასავით გამკვრივდა, შედედდა და ისედაც მრუდე სახეები ორად გარდატყდნენ. მსაჯულთა თმა და წვერი წყალმცენარეებივით მოედო კედლებს. წინ ცხადად ვარჩევდი გაქვავებულ სახეებს, უკან თვალს მჭრიდა ხალხის მყვირალა ფერებით მოთამაშე ტალღა. დახმარება არსაიდან იყო. ჩემიანები ტაშს მიკრავდნენ და სეირს უყურებდნენ, მტერს კი ახალი ძალა ემატებოდა. ქანდარაზე რომ ველარ ეტეოდნენ, თოკებით დარბაზში ჩამოდიოდნენ. მუქარით სავსე, გესლიან სიტყვებს მესროდნენ.

მაინც ვერ გამტეხეს. რაც მეტად მძვინვარებდა მტერი, მით უფრო მავინყდებოდა შიში. ასეთ ბრძოლაში მთა-

ვარია საკუთარ თავს აჯობო და შიში განდევნო. შორეული წინაპრის ხმა ამეტყველდა ჩემს გულში. თავის მართლება შევწყვიტე და იქით შევუტიე მდგმურებს. ისტორია გავახსენე. როგორც იქნა, გამოვაფხიზლე დარბაზი. ხალხი უკვე განუწყვეტლივ მიკრავდა ტაშს. ქანდარაზე გადმოკიდებული თავები ნესტარგამოცლილი სიძულვილით მიმზერდნენ. ის იყო, შეშინებული თემური გაქცევას აპირებდა, რომ მოსამართლემ ზარს შემოჰკრა და ბრძოლის ველზე სიჩუმე ჩამოაგდო.

– ყველაფერი გასაგებია. – ჩაიბურტყუნა და გამომძიებელს გადახედა. – სასამართლომ იმსჯელა და გამოიტანა შემდეგი განაჩენი:

– მიენიჭოს სადავო ბინის სამი მეოთხედი, ანუ სამი ოთახი უსახლკარო მდგმურებს. აივანი და დერეფნის მარცხენა მხარე დარჩეს ძველ მობინადრეს.

– ფული აქვს აღებული ბატონ ამილახვარს. – ამომძახეს დარბაზიდან.

მოსამართლეზე გავიწიე. ხელები გადამიგრიხეს და ალყაში აღმოვჩნდი. ზღვის მოქცევასავით წამოვიდა ხალხის აღრიალებული ტალღა, ჯებირს გადმოველო და თავს დამაცხრა. ტკივილისაგან გაბრუებულს არ მესმოდა რას მიყვიროდნენ, რისთვის მკოცნიდნენ. ნელ-ნელა დაუბრუნდა ამ ათასფეხა გამოსახულებას ხმა. ყრუ, ჩახლეჩილი გუგუნიდან ჯერ ბგერები ამოცვივდა, შემდეგ დარბაზის ატმოსფერო მეტეორივით შემოჭრილმა ფრაზამ გაკვეთა:

– მოგვილოცავს, ბრწყინვალედ გამოხვედი! ასეთ უთანასწორო ბრძოლაში აივნის შენარჩუნება მართლაც დიდი გამირობაა!

ისევ დამატრიალა ხალხის ტალღამ, ბურთივით ამათამაშა და მაუდგადაკრულ მაგიდასთან მიმაგდო, სადაც თემური ქეიფობდა მსაჯულებთან ერთად.

– შემოსწრებულს გაუმარჯოს! – დაიყვირა მოსამართლემ. – გაუმარჯოს მის გულუხვობას და დიდსულოვნებას!

მოსამართლე დავითრიე და კიბეზე დავაგორე. გამომძიებელს სასამართლოს ოქმი გამოვტაცე და გამოვიქეცი. „გონს მოდი! მაგათთან ძალით ვერაფერს გახდები!“ – მომჩხაოდნენ. ქურჩა ნაბიჯ-ნაბიჯ იკეცებოდა, ჩემს შესახვედრად მოქროდა. მწვანე გადაკრავდა მიმწუხრებულ ზეცას – მეწყერმორღვეული სიბრაზის ფერი. სისხლი მოაწვა სახეზე მზეს, შავ ნამცეცებად დაიმსხვრა საღამო და მკრთალი ნახევარმთვარე შემოუძღვა აღმოსავლეთიდან მოწოლილ წყვდიადს.

სახლისკენ გავრბოდი. მთვარის ნათელი მსუბუქად ძერწავდა გარინდულ მდინარეს, ტალღებში ჩაქცეულ ეკლესიას და შავ ღამეზე შემომჯდარ ციხეს. შიში არ იყო, არც სინანული. იყო ცივი გააფთრება და ცხადად გამოკვეთილი მიზანი. როგორმე უნდა გამეგლიჯა თავსმოხვეული ამბის ხლართები, სიტყვა მომებრუნებინა და მეპოვნა გადარჩენის ერთადერთი, წინაპართაგან ზუსტად მიგნებული და საიმედოდ გაკვეთილი გზა.

ერთი ამოსუნთქვით ავირბინე კიბე. სხეულში თითქოს ზამბარა გაიხსნა. აღმატებულმა ძალამ ზევით ამტყორცნა, ჩემი კარისკენ, სადაც მურმანი იდგა და ხანჯლის პირით ჩემს გვარ-სახელს შლიდა. ხანჯალი გამოვტაცე, ერთი დარტყმით გავაგდებინე თავი!

მიტაცებულ ოთახებში შევიჭერი. ქვა ქვაზე აღარ დავტოვე მდგმურების სამყოფელში. ბოსტანი ავჩეხე, რადიო დავამსხვრიე, ტანსაცმლის ბოხჩები ეზოში გადავყარე. მურმანი სტვენა-ჭყვიტინით დაიჩუტა, ვით გახვრეტილი ბუშტი. უთავო სხეულიდან კვამლის ღრუბელი ამოიჭრა. ეს შავი ბოლი გველეშაპივით დაიგრიხა და მეკვეთა. ვიდრე ხანჯალს მოვუქნევდი, ლამის მომგუდა. მაინც ვიმარჯვე, ფანჯარა გამოვალე და შხამნარევი ბოლი ქარს გავატანე.

მხოლოდ „გველეშაპის“ კუდი გადარჩა. აფართხალე-ბული, ხელიდან გამომისხლტა და მძინარე მოხუცს პირში ჩაუძვრა. მოხუცი გაიბერა, საომრად აღსდგა. „ვერ ამომ-ძირკვავ!“ დაიღრიალა და კლანჭები ჩამავლო. წარმოუდგენლად ღონიერი აღმოჩნდა. ისე იყო ფესვგამჯდარი ჩემს საცხოვრებელ ფართში, ადგილიდან ვერ დავძარი. მაშინ ნაჯახი გამოვიტანე, მდგმური იატაკიდან ფიცრებიანად ამოვჩეხე და ფანჯრიდან გადავუშვი. ამასობაში თემური დაბრუნდა. დერეფანში შემოიჭრა და ხმალს ჩაეჭიდა. შიგ ფერდში ვაძგერე ხანჯალი. ხალიჩას დაასკდა. მისი გახეთქილი მუცლიდან აბჯარასხმული მეომრები გადმოხტნენ!

სასნაულია! გავაპობდი შუაზე ერთს, მისგან კი მეორე ჩნდებოდა. თემურის ერთი მოკვეთილი თავის ნაცვლად, სამი ამოსდიოდა, ორი ხელის ადგილზე – ასი ეზრდებოდა. მოსისხლე თითქოს ჩემში შემორჩენილი შიშიდან იკრეფდა სასიცოცხლო ძალებს, ჩემი უკუქცევა წარმოშობდა მის აბჯარასხმულ რაინდებს.

მივხვდი, რომ შიშთან ერთად სიბრაზეც უნდა გადამელახა, რომ რწმენის გარეშე ვერ ვძლევდი ურჩხულს. მე უფრო მეტი ვიყავი, ვიდრე სიძულვილი და რისხვა, რადგან

ვიცავდი იმას, რაც მიყვარდა – საკუთარ სახლს, საკუთარ ჭერსა და კედლებს.

სიბრაზის ნაცვლად რწმენის ნათელი ძალა ჩასახლდა გულში! ეს ძალა სასწაულს მოახდენდა და გამარჯვებამდე მიმიყვანდა. გაათმაგებული შემართებით ვეკვეთე მტერს. მდგმურების ლაშქარი ნელ-ნელა შეთხელდა, კვამლივით აინწნა, გაიფანტა და ასო-ასო დაშლილი, ხვრელებში გაძვრა. გაქცეული თემური სწრაფად დაპატარავდა, კიბეზე ჩაგორდა, ქუჩაში გაიტყორცნა და ციბრუტივით დაბზრი-ალებული, ბნელს შეერია.

მზე რომ ამოვიდა, ბინაში აღარავინ იყო. კედელზე ჩრდილი იფანტებოდა, მაგიდაზე შუქი თამაშობდა. შემოპარული სხივი თხელი ჩუქურთმებით ქარგავდა „ქართლის ცხოვრების“ ფურცლებს. დაგლეჯილი პერანგები, დალენილი მუზარადები კუთხეში მიყვარე და საზარელი მოგონების ნამსხვრევებს დავინწყების ფარდა გადავაფარე. შემდეგ მაგიდას დავუბრუნდი, წიგნი გადავშალე და იმედის თვალი გავადევნე რწმენის ნათელით გასხივოსნებულ სიტყვებს.

სასახლე

ყვითელი მარმარილოთი ნაგები კედლები, სვეტიებიანი ფასადი, ეზოს სიღრმეში შადრევანი – მართლაც რომ ქალაქის მშვენება გახლდათ სასახლე!

ბავშვობაში, მახსოვს, ლამის წამლექა მისკენ მიმდინარე ხალხმა. მაშინ სასახლე ადვილად მისაწვდომი მეგონა. ჭიშკარი ფართოდ იყო გაღებული და ყველა სასურველი სტუმარი გახლდათ იქ. როგორ მინდოდა მის კედლებში მოხვედრა, მაგრამ ვერ გავბედე. მომერიდა ასე უბოდიშოდ, ასე ნაადრევად იმ საოცარ ნაგებობაში შესვლა. არ ავყევი ხალხის ფეხის ხმას და მომავლისთვის გადავდე ეს საქმე; იმ დროისთვის გადავდე, როცა ნაფოტივით შიგ კი არ შემავდებდა ხალხის ტალღა, არამედ მომძლავრებული და თავდაჯერებული, სრული უფლებით შევაბიჯებდი შიგ და დარბაზი იგრძნობდა ჩემს ნაბიჯს.

ოცნებებსა და მოლოდინში გაირბინა მრავალმა ზამთარ-ზაფხულმა. სასახლის კარი დაკეტეს. გაჩნდა აზრი, რომ უძრაობის ხანაში მრავალი უღირსი შეიპარა შიგ, დაიკავა სხვისი ადგილი და ამიერიდან მსურველთა ნაკადი ეჭვის და უნდობლობის ბადეში უნდა გაეცხრილათ, რომ ქვიშა ქარს გაყოლოდა და მხოლოდ ნამდვილი მარგალიტი დარჩენილიყო ზედ.

ეს სიძნელე არ მაშინებდა. ღმერთია მონამე, ანგარება არ მამოძრავებდა და სასახლეში მოხვედრა არ იყო თვითმიზანი ჩემთვის. ბევრი „კეთილისმსურველიც“ გამომიჩნდა. ახლობლები მიჩვედნენ, რაიმე სარფიანი საქმისთვის მომეკიდა ხელი. ისინი ივინყებდნენ, რომ ჩვენი ცხოვრება წუთია და მოგებულია ის, ვინც არ ფიქრობს მოგებაზე, ვინც არსად არ გარბის, ვინც აჩერებს წუთს და საკუთარ გულისძგერას ისმენს. გადამარჩინა იმან, რომ არ ვლაატობდი საკუთარ თავს, არ ვეძებდი ჩემს გარეთ მდებარე მიზანს. როცა მომნიფდა სურვილი, როცა აღარ შემეძლო მარტოობა, სრულიად ბუნებრივად ჩავთვალე სახლ-კარის მიტოვება და სასახლისკენ სვლა.

არ მინდა სიტყვა გავაგრძელო და აღვწერო ჩემი ფათერაკებით სავსე მოგზაურობა. ძალიან დავიღალე. გზა სასახლემდე საოცრად გაგრძელდა. როგორ ვიფიქრებდი, რომ სასახლე, ამდენი მომზადების შემდეგ, ასე შორს აღმოჩნდებოდა ჩემგან. ქალაქი მეტად გაიზარდა და ძველი უბანი ახალშენებით გაივსო. თუ ადრე პირდაპირ ავდიოდი პროსპექტზე, საიდანაც უკვე იხსნებოდა იმ საოცარი შენობის ხედი, დღეს კიბე მიწასთან იყო გასწორებული, გადათხრილი ქუჩა კი აქეთ-იქეთ უხვევდა და კი არ უახლოვდებოდა, უფრო შორდებოდა ჩემი მოგზაურობის მიზანს.

ვერც კი გადმოგცემთ, რა ტანჯვა გადავიტანე. „კეთილისმსურველები“ ყველგან ხაფანგებს მიგებდნენ. ერთხელაც, მახსოვს, გზა დამებნა, მახეში გავები და სამი თვე გათბობის სისტემაში ვმუშაობდი უფროსი დისპეჩერის თანამდებობაზე. გულის ცეცხლი ჩაქრა, სული ფერფლით აივსო. ძლივს დავაღწიე თავი იმ მაღალანაზღაურებად ტყ-

ვეობას და მოვეწყვე კვლევით ინსტიტუტში, გზის გაგრძელების საშუალებას რომ მომცემდა.

ნელ-ნელა, მძიმედ, შეუპოვრად ვუახლოვდებოდი სასახლეს, მის მოჩუქურთმებულ ჭიშკარს, რომლის მიღმა ჩემი წარმოსახვა ჯადოსნურ სამყაროს ხატავდა.

ვეფხვის წელიწადის ადრე გაზაფხულზე მივალწიე მას. უღურტულით და ჭიკჭიკით მიმაცილებდა მერცხლებით სავსე ხეივანი. ჰაერში ტრიალებდა ის უნაზესი სურნელი, ახალგამოდვიძებულ ბუნებას რომ ახლავს თან.

მზე გადაიხარა, ჭიშკარს რომ მივეუახლოვდი. სახელურს ხელი ჩავავლე და ის იყო, კარი უნდა გამეღო, რომ ვილაცამ მძლავრად დამკრა მხარზე ტორი. მოვიხედე და უზარმაზარი, სახებანჯგვლიანი არსება დავინახე.

– თუ არ ვცდები, ყმანვილს სასახლეში შესვლა სურს?!
– მკითხა.

ხმა არ გამიცია, ისე დავეუკარი თავი.

– მერე, ჩვენ ვერ გვხედავ?! – ილრიალა და მუშტი გამომიქანა. განზე გავხტი და ხელმა კედელს ჩუქურთმა ჩამოათალა.

– მოვკლათ! – მომესმა.

მოპირდაპირე სადარბაზოდან წვერგაუპარსავ მოქალაქეთა მთელი ხროვა გამოცვივდა.

– მაგან უნდა მოგვასწროს სასახლეში შესვლა?

სახებანჯგვლიანმა ხელი აღმართა. ეტყობა ძალა და გავლენა ჰქონდა ამ ბნელ ხროვაში. ბევრის აღტკინება უმაღლესად დაცხრა. საყოველთაო ისტერიკის მიუხედავად, ვერავინ გაბედა ჩემზე თავდასხმა.

– ჯერ გავარკვეოთ ვინ ბრძანდება და მერე გამოვუტანოთ განაჩენი. ექსტრემისტებმა ხომ არ გამოგაგზავნეს?

– ვინ? – გავიოცე.

– გავუშვათ, არიფია!

– სად უნდა გამიშვათ? – ახლა მე ავლრიალდი. – სასახლეში მინდა შესვლა!

– ჯერ მოსამზადებელ კურსებზე უნდა ჩააბარო! – სახეებანჯგვლიანმა ქეჩოში ხელი ჩამავლო და ღობეს ისე მიმანარცხა, მესერში გავძვერი და შიგ ეკლებში ჩავვარდი.

– ვარდებს ნუ აფუჭებ! – დამიყვირა მებაღემ და წყალი მომასხა. სველმა და დაკანრულმა, ძლივს გამოვალწიე ბალის ბილიკზე. ფარდულისკენ გავიქეცი, სადაც უზარმაზარი მაგიდა იდგა. მაგიდასთან თავმოტვლებილი კაცი იჯდა და ქალაღდებს ქეჩავდა.

– სახელი, გვარი, მამის სახელი – თავაულებლივ გადმომიგდო ანკეტა.

უხმოდ შევავსე სათანადო გრაფა.

– რეკომენდაცია გაქვთ?

პასუხის ნაცვლად გავიოცე და მხრები ავიჩიჩე.

– ვისი რეკომენდაცია?

– ისე ვერ გენდობით! – თითი ასწია, – საბუთები უნდა წარმოადგინოთ საჭირო ნორმატივების ჩაბარების შესახებ. მალხაზ, გააცანი ინსტრუქცია!

ბუჩქებიდან გამოხტა თმახუჭუჭა მალხაზი. მკლავზე ხელი თავაზიანად წამატანა და განზე გამიყვანა.

– სასახლის წევრი რომ გახდეთ, – წკრიალა ხმით ამღერდა – უნდა შეასრულოთ შემდეგი ნორმატივები;

უკანა ჯიბიდან გრაგნილი დააძრო და ნელა, დამარცვლით წამიკითხა:

ა) მე-3 თანრიგი კრივსა და კარატეში.

ბ) ოსტატობის კანდიდატი ინტრიგების ქსოვაში.

გ) პროფესიონალი ზურგში დანის ჩარტყმის და ორმოების თხრის ხელოვნებაში.

გამოგიტყდებით, ვერცერთ ამ საქმეში ვერ ვივარგე. არა, იმის თქმა სულაც არ მინდა, რომ სხვებზე უცოდველი ვარ, უბრალოდ, ამ მხრივ არ აღმომაჩნდა საკმაო ნიჭი და სიმარჯვე.

– რა თავს იკლავ, ვერ გამიგია? – ერთ-ერთი ვარჯიშის დროს გამომეცხადა თავმოტვლეპილი კაცი – ჩამოდი, რა-ლაცას გეტყვი.

ხელთათმანები მოვიგლიჯე, მეტოქეს თავი დავუკარი და რინგიდან ჩამოვხტი.

– იმ ხერელს ხედავ? – თითი გაიშვირა გაბზარული კედლისაკენ – იქიდან საიდუმლო გზა პირდაპირ სასახლეში შედის. შენ გასამრჯელო თქვი, თორემ მეგზურს წუთში გავაჩენ.

– ფული მოსამზადებელ კურსებზე დავხარჯე, – გამოვუტყდი.

– ჩვენ ესეც გვეყოფა! – თითიდან ბეჭედი წამაძრო. – არა უშავს, ცოლს ისედაც ეყვარები, მალხაზ! – დასჭექა.

ბუჩქებიდან გამოხტა თმახუჭუჭა მალხაზი. ანკესზე აცმული თევზივით ცეკვავდა, ფართხალებდა.

– ეს ჩვენი ბიჭია, გზა ასწავლე!

– აქეთ ჩემო, ბატონო, აქეთ! – ხელი მტაცა და გვირაბისკენ გამაქანა.

დერეფნის სიბნელეში კარგა ხანს ვიბოდიალეთ. თავიდან მალხაზის სუნთქვა მესმოდა, მერე და მერე ეს სუნთქვაც შეწყდა.

– მალხაზ! – ჯერ დავიჩურჩულე, მერე დავიყვირე.

მარტო ვიყავი. გამძარცვეს და მიმატოვეს. წინ უამრავი გვირაბი გაიხსნა, რომელთაგან მხოლოდ ერთი აღწევდა მიზანს, თუკი საერთოდ არსებობდა ეს მიზანი. ჯერ ერთი გზა მოვსინჯე, მერე მეორე, მესამე, ვიდრე არ დავრწმუნდი, რომ ყველა გვირაბი ისევ გარეთ, ქუჩაში გადიოდა.

– გაგაბრიყვეს? -- გასასვლელთან სახებანჯგვლიანი არსება დამხვდა. – ასე ადვილი რომ იყოს სასახლეში მოხვედრა, ვინ ოხერი დაიშურებდა ფულს? ზედმეტად ამაყები ვართ. მტერს ცალ-ცალკე ვაკვდებით, ერთად უნდა ვიბრძოლოთ!

ხელი მომხვია და ქუჩის მეორე მხარეს გაშლილი კარვისკენ წამათრია.

– აბა, სასწრაფოდ, სტუმარს არაყი!

ქურაზე შემომდგარი, ხილით სავსე ქვაბიდან ჭიქაში წვეთ-წვეთად მოჟონავდა ცხელი, სურნელოვანი არაყი.

– ჩვენ აქ მთელი მეურნეობა გვაქვს – გამიღიმა მასპინძელმა – აბა, რა ვქნათ? წელიწადზე მეტია, სასახლის გაღებას ველოდებით და კიდევ ღმერთმა უწყის, რამდენს გვაყურყუტებენ. აქ რომ მოვედით, არე-მარე ჩონჩხებით იყო მოფენილი.

არაყი სასულეში გადამცდა და ხველა ამიტყდა.

– ალალი, ალალი, – ზურგზე მუშტი დამკრა. – ჩემი სახელია ვანო. თავიდან მეც შენსავით სუფთა და გაპარსული ბიჭი ვიყავი, წვერი პროტესტის ნიშნად მოვუშვი.

– იმედი თუ გაქვთ? – ვკითხე.

– მხოლოდ სასწაულის. – თავი გააქნია. – წელიწადში ერთხელ, გაზაფხულზე სასახლეში უხუცესები იკრიბებიან და გარეთ დარჩენილთა ბედ-ილბალს წყვეტენ. იშვიათი გამონაკლისების გარდა, მათი საკრებულო, როგორც წესი, უშედეგოდ მთავრდება ხოლმე.

ეს საბედისწერო დღეც შეუმჩნევლად მოგვადგა. მანამდე, მე უკვე შევეგუე მოლოდინით და სასწაულის იმედით გასხივოსნებულ ცხოვრებას. სხვებთან ერთად დავდიოდი სანადიროდ, უკან არ ვიხევდი არანაირი სამუშაოს წინაშე, რომ არჩევნებამდე თავი გამეტანა. მომყავდა კარტოფილი, ვაცხოვდი პურს, ამომყავდა ყველი, ვწურავდი ღვინოს, ღამ-ღამობით კი ვშლიდი რვეულს და დაქანცული, უკანასკნელი ძალებით სულს ვუბერავდი ჩასაქრობად განწირულ სიტყვის ნაპერწკალს.

მოახლოვდა არჩევნები. ეს არ გახლდათ ჩვეულებრივი კალენდარული დღე. ამ დღეს სასახლის უხუცესები ანგარიშობდნენ ვარსკვლავთა განლაგების და მთვარის მოქცევა-უკუქცევის მიხედვით.

– ხვალ არჩევნები იქნება, – წინა საღამოს ცას ახედა ვანომ. მთავარია ორგანიზებულად ვიმოქმედოთ, არ დავიქსაქსოთ.

რისი ორგანიზაცია, რა წესრიგი! მართალია, განთიადს ყველანი ერთსულოვანი გადაწყვეტილებით შევხვდით – ძმობა და თავდადება შევფიცეთ ერთმანეთს, მაგრამ ამოვიდა თუ არა მზე, ზედა ქუჩებიდან იმოდენა ხალხი მოგვანყადა, ერთმანეთი დავკარგეთ და ჩვენი პატარა ჯგუფი გაიფანტა, გათითოვაცდა. ვის არ წააწყდებოდი ამ ხალხში! სასახლის კარ-მიდამო გუგუნით და ხმაურით აივსო.

არჩევნების საათმაც დაჰკრა! შიშნარევი სიხარულის განცდით შეპყრობილი, ვიდეი ქიშქართან. დრო ისე გარბოდა, ვერ ვგრძნობდი მის სვლას. ხალხი ისე მარწევდა, თითქოს მე კი არა, თვით სასახლე თამაშობდა ბედის უხილავ სასწორზე.

– ყურადღებით იყავი! – ხელი წამკრა ვანომ. – შესვენება იწყება და შეიძლება კომისიის რომელიმე წევრი აივანზე გამობრძანდეს.

სიტყვა არ ჰქონდა დამთავრებული, რომ ფარდა აიკეცა და მრგვალთაღოვან აივანზე სასახლის წევრი გამოჩნდა. ო, ეს იყო სულ სხვა თიხისგან გამოძერწილი არსება! მისი დატკეპნილი თმა სარკესავით ელავდა. მის ანგელოზურ სახეზე, ქუთუთოთა ვარდისფერ ნიჟარებში თვალ-მარგალიტები ბრწყინავდნენ. მისი სიგარეტის არომატი მთელ ქუჩას ასურნელებდა. თითებიდან გადმოყრილი უნაზესი ფერფლი პეპლებად იფანტებოდა და ტრიალებდა სასახლის ბაღში.

– ბატონო ჩემო, – გასძახა ვანომ – ჩემი განცხადება თუ განიხილეთ?

ვერ გავიგეთ, თანხმობის ნიშნად დახარა თავი თუ უბრალოდ პეპლები ჩამოიბერტყა კალთიდან. სიგარეტის ნამწვი მოაჯირზე ჩააქრო და ნკიპურტით მოისროლა.

„არიქა, ფილტრში შეიძლება ბარათი იყოს ჩაკეცილი“ – ვილაცამ მოისაზრა და იმ ჩანახშირებული ნამწვის ძებნაში მთელი ქვაფენილი გადავქექეთ.

– ტყუილად ირჯებით, ეგენი ინფორმაციას მტრედებით გადასცემენ.

აზრი გამოთქვა სახანძრო მანქანისფრად თმაშეღებილმა ქალმა.

– არც მაგის უფლება აქვთ. – თქვა ვანომ. – თავი რომ დაგვიქნია, ამაზეც მადლობელი უნდა ვიყოთ!

– ნამდვილად მე მომესალმა. – ჩაგვერია ლოყანითელი ბიჭი. – ჩვენ ერთი სოფლიდან ვართ.

– მოგესალმა არა! – ხელი აუქნია თმაჭალარა პოეტმა. – უბრალოდ ფერფლი ჩამოიბერტყა და ამით გვაგრძნობინა, საღამომდე მაცალეთო.

– საღამოს სასახლეში კონცერტი გაიმართება. – შემოგვაპარა ვანომ.

– კონცერტის შემდეგ ქეიფს აპირებენ. – ჩაურთო ვილაცამ – წუხელ, თურმე, სახურავზე ვერტმფრენი დამჯდარა და სულ ტომრებით ჩაუზიდიათ სასმელ-საჭმელი.

– ყოველ ღამე ქეიფობენ. – ამოიოხრა პოეტმა.

– ამბობენ, ნამდვილი სამოთხეაო იქ. ჩემი ბიძაშვილის ცოლი ქვედა სართულზე დამლაგებლად მუშაობდა და ის გვიყვებოდა...

– სსუ! – გააჩუმა თხრობის ეშხში შესული ქალი ვანომ.

შორიდან ბუნდოვნად მოგვესმა მოტორის გუგუნი.

– წელსაც თუ იგივე განმეორდა, ავაფეთქებ ამ სასახლეს! – ვანომ ცას მუშტი მოუღერა.

– რა, რა ხდება?! – დაფაცურდა ხალხი.

გუგუნი გაძლიერდა. შორიდან მოციმციმე შუქი მოახლოვდა და ვერცხლისფერი ვერტმფრენი კალიასავით დაასკუბდა სასახლის გუმბათს.

– უჰ, თქვენი! – საზარელი ხმით იყვირა ვანომ.

ვერტმფრენიდან კიბე ჩამოუშვეს. კიბეს პატარა ბიჭი დაეკიდა და პირდაპირ სასახლეში ჩახტა.

– რიგი წაგვართვეს! – ამოიგმინა ხალხმა.

– რას ერჩით იმ ბავშვს, დედ-მამა სასახლეში ჰყავს და თვითონ გარეთ ხომ არ დარჩება? – აღშფოთდა თმაშეღებული ქალი.

– შენც იმათ მხარეზე ხარ? – ილრიალა ვანომ და ქალი თმებით დაითრია.

ძლივს გავაშველეთ. ქალი სახანძრო მანქანის სირენასავით კიოდა. კივილზე ქვედა სართულის ფანჯარა გაიღო და თმახუჭუჭა მალხაზმა გადმოყო თავი.

– რა გაღრიალებთ, რა ხდება!

– ვინ გავიდა ნევრად? – უყვირა ვანომ.

– ერთი ადგილი იყო და ისიც ღირსეულმა დაიკავა!

უნდა გენახათ, რა ამბავი დატრიალდა სასახლის ირგვლივ! ხალხის აღრიალებულმა ტალღამ ღობე გაანგრია, ბალი გადათელა და თავისი გააფთრება, ამდენი მოლოდინით დაგროვილი სიბრაზე, გადარაზულ ჭიშკარს შეაფრქვია. ერთი დარტყმით რომ ვერაფერს გახდა, უკუიქცა, მომძლავრდა და ისევ წამოვიდა.

მე და ვანო წინა რიგებში ვიბრძოდით.

როცა ურდული გატყდა, როდესაც კარი ანჯამებიდან ამოვარდა და გვერდზე ჩამოცურებულმა, საცოდავად ჩამოაგდო ყბები, ჩვენ ერთ-ერთმა პირველებმა გადავლახეთ კარის ზღურბლი და სასახლის დარაჯები კიბეზე დავაგორეთ.

ზემოდან ოდნავ დაბერა სიომ. ამ ქროლვამ ტყვიასავით მძიმე, წამლის სუნით გაჟღენთილი, ნებოსავით ბლანტი, ჩახუთული ჰაერი მოიტანა.

წინ მივიწევდით, ოცნებით შექმნილი დარბაზებისკენ, რომელთა სიჩუმემ შთანთქა შემოჭრილი ხალხის ღრიალი. უამრავი დაჯგუფებებისაგან შემდგარი და ერთ-

მანეთს განურჩევლად შერწყმული ბრბო ცერებზე შედგა და ფეხაკრეფით, თითქო მძინარეს ეპარებაო, სხდომათა დარბაზისკენ დაიძრა. სპილოს ძვლის კარს ხელი ვკარი და უხმაუროდ, რბილი ზამბარების ოდნავი წამღერებით შევალე ათასნაირი მითქმა-მოთქმით მოპირკეთებული დარბაზი.

რისი მოზაიკა, რა შადრევნები! სად იყო თუნდაც ის განთქმული მაგიდა, რომლის ირგვლივ სასახლის უხუცესები იკრიბებოდნენ და უბრალო მოკვდავთა ბედ-ილბაღს წყვეტდნენ. დიახ, ჩემო ძვირფასებო, ეს ყველაფერი სიცრუე აღმოჩნდა, სიცრუე! დარბაზი კი არა, ერთი ვინრო, მოთხუპნული ოთახი იყო, გაძვალტყავებული მაგიდით. მაგიდასთან თავნაკრული სასახლის წევრი იჯდა და პატარა ბოთლიდან ჭიქაში გადმოღვრილ წამლის წვეთებს ითვლიდა.

– დანარჩენები სად არიან?! – დაიქუხა ვანომ და საყელოში წვდა.

წევრმა ხელი აუქნია – „თვლას ნუ მიშლიო“, შემდეგ წყალში განზავებული წვეთები არაყივით გადაკრა, რის ვაი-ვაგლახით წამოდგა, თვალი მოგვავლო და ომახიანად დასჭექა:

– კეთილი იყოს თქვენი მობრძ.. – „მობრძანებაო“ უნდოდა ეთქვა, ძალა აღარ ეყო, წაბარბაცდა, მაგიდას მოებლაუჭა, ისიც წამოიღო, გადმოაგორა და საშინელი, გამაყრუებელი ლენვა-მტკრევით ჩაიშფენა მის ამოყირავებულ ფეხებში.

– დანარჩენები სად არიან?! – ვანომ ახლა მუშტები კედელს დასცხო. ჭერი დასკდა, თაბაშირი ჩამოიფშენა და სახურავის ქანდარაზე, ქათმებივით შემოფრენილი სასახლის უხუცესები გამოჩნდნენ.

„მობრძანდით, დაბრძანდით“ – ქანდარაზე მიგვითითა თმახუჭუჭა მალხაზმა და პატარა ბიჭს ანიშნა – დროშა გაშალე და ყვავილები მოამზადეო.

აქ გაჩერება უკვე აღარ შემეძლო, სიბნელესა და სივინროვეზე უფრო ეს მძიმე და ჩახუთული ჰაერი მახრჩობდა. ოფლი ღვარად ჩამომდიოდა, თავბრუ მეხვეოდა. ძლივს-ლა ბეუტავდა ნაპერწკალი სულში. ცოტაც და სამუდამოდ ჩაქრებოდა ის, რის გადარჩენას და გაღვივებასაც მთელი ცხოვრება შევწირე. არ მახსოვს ვის გადავახტი, ვინ ჩამოვიცილე გზიდან, რა გავანგრე. გონება მხოლოდ მაშინ დამიბრუნდა, როცა ხალიჩაზე მოვცურდი და მთელი სიმძიმით, იმედგაცრუებული კაცის მთელი გააფთრებით შევეწარცხე ანჯამებიდან ამოვარდნილ კარს. დაჯახებისგან კედელი გაირღვა, სასახლის გუმბათი გასკდა და ის იყო გარეთ გამოვარდნა მოვასწარი, ეს უზარმაზარი შენობა თავისი სვეტებით, ფერადვიტრაჟებიანი ფანჯრებით, ჩუქურთმებით და აივანზე შექმნილი დიდებული ბანით, ძირს ჩამოიქცა.

ქალაქი წამით შეჩერდა, გაოგნებული მიაშტერდა მტვერში გახვეულ, ნანგრევებისგან დახვეწებულ უზარმაზარ მთას, შემდეგ სიზმარივით ჩამოიფერთხა ეს გაქვავებული მზერა, ისევ ახმაურდა, ამოძრავდა და მზის სხივებზე მოელვარე ლითონის ზვირთებით, სასახლის ნანგრევებისკენ დაიძრა.

უსახელო ნაცნობი

იმ დღეს ქუჩაში შემხვდა გამვლელი, რომელიც ნაცნობს მივამსგავსე. არსებობენ ასეთი ადამიანები – შეხედავ და ერთი სული გაქვს მიესალმო. იმ დღესაც ასე დამემართა. ისე მომაჯადოვა მისმა სანდომიანმა სახემ, რომელზედაც ნაჭრის ფოლაქებივით ისხდნენ რბილი, ხავერდოვანი თვალები, რომ სურვილი გამიჩნდა მივსულიყავი და მიესალმებოდი. სადღაც ნამდვილად შემხვედრია ის. არ ვიცი, ეს ეჭვი ჩემი მეხსიერების თვალთმაქცობა იყო, თუ მისი თოჯინური სილამაზის ჯადო. სადღაც წარსულში, სადაც იგრძნობოდა დიდი სინათლე და სივრცე, იდგა ეს ლამაზად ჩაცმული კაცი და მოთმინებით მელოდა, როდის მოვიგონებდი, როდის ვწვდებოდი მის დავინწყებულ სახელს.

იქნებ ჩემი ბავშვობის მეგობარი იყო? ან ვინმე ცნობის-მოყვარე მეზობელი, სულ რომ ვგრძნობდი მის მოუშორებელ მზერას? ან რომელიმე გადამთიელი ნათესავი, მხოლოდ სამძიმარზე რომ გვახსენებს თავს? მოკლედ, ვინც არ უნდა ყოფილიყო ეს თავმომწონე, გემოვნებით ჩაცმული კაცი, ცხადია, უხილავი ძაფებით დაკავშირებული იყო ჩემს წარსულთან და უნდა მიესალმებოდი. მით უფრო, რომ ჯიქურ მომჩერებოდა. გრძნობდა, ეჭვით ვიყავი შეპყრობილი მის

მიმართ. იმასაც გრძნობდა, რომ საერთოდ სუსტი, დაბნეული და მერყევი კაცი გახლდით. გაელიმა კიდევაც, თითქოს შემიბრალა ეჭვებში ჩაყარდნის, ნაბიჯი გადმოდგა და ხელი ჩამომართვა.

– როგორ ხარ? სად დაიკარგე? – ისე ლაღად და შინაურულად მკითხა, თითქოს ახლო მეგობარი ვიყავი.

– რას ვიზამ, ვცოცხლობ. – გულთბილი უბრალოებით ავყევი მეც – სამსახური, ოჯახი...

– ისევ იქა ხარ? – ვერ მივხვდი, რას მეკითხებოდა და პასუხის გაცემას, ჩუმი დასტური ვარჩიე.

უცნობი გაჩუმდა. თითქოს ლაპარაკისგან გადახურდა და მზერა ჩაუქრა. ეს შესვენება გამიზნული აღმოჩნდა, ზოგადი შეკითხვები ამონურა და ახლა ჩემი მხრიდან ელოდა მოკითხვას.

– თავად როგორ ბრძანდებით? – დავარღვიე დუმილი.

– არა მიშავს.

– დაიცავი?

– უკვე გადავეცი.

აქ მან ისე გამილიმა, მაგრძნობინა „ვიცი, სისულელეა ეს ყველაფერი, მაგრამ საჭიროაო“. ამ შინაგანი, ჩუმი და ცხადი აღსარებით უფრო გავთამამდი. თუმცა, მისი სახელის არცოდნა საშინლად მაბრკოლებდა.

– ცოლ-შვილი როგორ გყავს? – ვკითხე.

პასუხის ნაცვლად უცნობმა გამილიმა. მივხვდი, რალაც შემეშალა და აზრი დამეხნა.

– ცუდი ამინდები დაიჭირა. – ბანზე ამიგდო სიტყვა, რომ უხერხული მდგომარეობიდან გამოვეყვანე. ასეთმა

შეშველებამ გაბედულება სულ დამიკარგა და საბოლოოდ წამართვა საუბრის ხალისი.

– აბა...

– ბიჭებს თუ ნახულობ? – გამიღიმა.

მართალი გითხრათ, წარმოდგენა არ მქონდა სადაურ და რომელ ბიჭებზე იყო საუბარი. მეხსიერებაში თითო-თითოდ ამოტივტივდნენ ფერმკრთალი თანაკლასელები და კიდევ უფრო გაცრეცილი ბავშვობის მეგობრები. ვერც ერთზე ვერ შევაჩერე ჩემი ყურადღება. არადა, მართლა ნაცნობი სახე ჰქონდა, თითქოს წამის უკან დავშორდი. ნათელ სივრცეს-თან იყო დაკავშირებული ეს სახე – მისი ნაძალადევი ღიმილი, თავაზიანი მიხვრა-მოხვრა, მოდურად შეკერილი პერანგი, მკლავზე გადაგდებული ქურთუკი...

– ვილა უნდა ვნახო, წავიდ-წამოვიდა ყველა.

– აბა, აბა, – გააქნია თავი, – ზაფხულში საით აპირებ?

– ჯერ არ გადამინწყევტია.

– ყველაფერი პრობლემა გახდა. – ყალბი წუხილით ამოიოხრა. უცებ ისევ ნახდა, ისევ გაექცა თვალები, ისევ ჩაქრა გადამწვარი თოჯინასავით, სწრაფადვე მოვიდა გონს და გააგრძელა.

– სვამ?

– სადღა შემიძლია, გული, თირკმელი...

– ეწევი?

– ცოტ-ცოტას.

– თუ გაქვს, მომანევი. – სიგარეტი გამომართვა, მოუკიდა, ნაფაზი არ დაურტყამს, ტყუილ-უბრალოდ გააბოლა და განაგრძო:

– თავს უნდა მოუარო, ჭამა-სმაში ზომიერება დაიცვა, მაშინ ცხოვრებაც აწყობილი გექნება. თუმცა რა ჭკუას გასწავლი, ნუხელ ისე დავთვერი, არ მახსოვს სად ვიყავი, ვისთან მეძინა.

დაინყო იმის მოყოლა, როგორ დათვრა, სად იყო, ვისთან ეძინა. ოფლმა დამასხა, ყურს ვუგდებდი მორჩილად და ერთი სული მქონდა ყელში ვწვდომოდი. თან მეცინებოდა საკუთარ თავზე. ამ უაზრო, სულელურ მდგომარეობაზე, როცა გაქცევა გინდა და ადგილიდან ვერ დაძრულხარ.

– შევებულებაში როდის გადიხარ?

– დამირეკე ხოლმე.

– დაგვიძველდა პურ-მარილი.

– სულ დაკავებული ვარ.

– შემთხვევით თუ შევხვდებით.

– გართულდა ცხოვრება.

– რა გინდა რომ ქნა?

– ვერაფერს ვერ იზამ.

– გამოიარე ხოლმე.

– მომიკითხე თქვენები.

ასეთ სიტყვა-პასუხში ვიყავით გართულნი, რომ უეცრად ქსოვილების მაღაზიიდან ნოქრები გამოცვივდნენ. ჩემმა ნაცნობმა, თვალი მოჰკრა თუ არა მათ, ფერი იცვალა. დაივიწყა ზრდილობაც და ეტიკეტიც, საუბარი შეწყვიტა და ისეთი მსუბუქი, ჰაეროვანი მიხვრა- მოხვრით გამშორდა, თითქოს ცარიელი ტანსაცმელი ცეკვავსო.

– დაიჭირეთ! – დასჭყივლეს მდევრებმა და გზა გადაუჭრეს გაქცეულს. ვიდრე გონს მოვიდოდი, კაცუნა შეიპყრეს,

ცემა-ტყეპით უკან დააბრუნეს, ზორბა საქონელმცოდნემ წიხლი ჰკრა და მალაზიაში შეაგდო.

ღმერთო, გამახსენე სად შემხვედრია ეს კაცი, სად? ახლა უკვე საკუთარ გულმავიწყობაზე გაბრაზებულმა დავიწყე მოგონებებში ქექვა. შენც არ მომიკვდე! ვერც გავიხსენე, ვერც დავივიწყე! მისი მოტკბო, ნაძალადევი ღიმილი არ მშორდებოდა, ისევ და ისევ მალიზიანებდა. სად მინახავს, სად? – ვეკითხებოდი საკუთარ თავს და ბრმად დავეხეტებოდი მალაზიის წინ, ხალხით გაჭედილ ტროტუარზე. უეცრად ვრცელმა და ნათელმა ვიტრინამ მიიპყრო ჩემი ყურადღება. მივიხედ-მოვიხედე და მოულოდნელობისგან ადგილზე გავქვავდი. ჩემს წინ მზა ტანსაცმლის სარეკლამო ვიტრინაში მანეკენებს შორის, კოხტად გამოწყობილი და თმდატკეპნილი, თავაზიანად თავდახრილი და ხელზე ქურთუკადაგდებული, სარკის წინ დაყენებული სანდომიანი ღიმილით, ჩემი უსახელო ნაცნობი იდგა!

რა მოხდა ეგვიპტეში

ჩვენი მოუსვენარი ქალაქი ეს დღეები ერთსულოვანმა მღელვარებამ მოიცვა. გავრცელდა ხმა, რომ ჩამოდიოდა ცნობილი საოპერო დასი სახელგანთქმული მომღერლის, აიდას პარტიის უბადლო შემსრულებლის თაოსნობით. მართალი გითხრათ, ხეირიანად არავინ არაფერი იცოდა მის შესახებ, მაგრამ გაუთავებელმა მითქმა-მოთქმამ გააღვივა ჩვენი ცნობისმოყვარეობა, გამოგვიყვანა მოთმინებიდან, გაურკვეველი იმედებით და სიამოვნების წინასწარ გაღვიძებული განცდებით აგვაგსო. არავინ იცოდა, რას წარმოადგენდა ქალბატონი აიდა, როდის გვეწვეოდა და რა მოეპრიანებოდა თავში. ოპერის ეს იდუმალეებით მოცული ვარსკვლავი, თეატრალური აფიშების ეს ორაზროვანი განცხადება – „წარმოდგენა ცალკე იქნა გამოცხადებული“, – ათასი მონაგონით და ჭორით კვებავდა ჩვენს ისედაც გაცხოველებულ ინტერესს. მოარული ხმები იმდენად განსხვავდებოდა ერთმანეთისგან, გარკვევით არაფრის თქმა არ შეიძლებოდა. თეატრალურმა სალაროებმა უკვე რამდენიმე დღეა შეწყვიტა ბილეთების გაყიდვა. ისე კი, ოპერის თეატრში რომ წარმოდგენა მზადდებოდა, რეპეტიცია რომ მიმდინარეობდა, ეს ნათლად ჩანდა მის სუსტად განათებულ ფანჯრებში. ხალხის ტალღა გაუთავებლად

ანყდებოდა ჩაკეტილ კარებს. ვილაცამ ხმა გაავრცელა – თვითმფრინავი იგვიანებს და წარმოდგენა შეიძლება არც გაიმართოსო. ეს ხმა იქვე გაბათილდა ახალი ვარაუდით: ქალბატონი აიდა შეჭველად მატარებლით ჩამოვიდოდა და უკვე კარგა ხანია, ოპერაში უნდა იმყოფებოდესო. ესეც არ იყო სარწმუნო ცნობა, მაგრამ უფრო მისაღები და სანდო ჩანდა, რადგან ვილაც ჩიყვიანმა ქალიშვილმა სუფლიორისგან შეიტყო. მოკლედ, რწმენა იმისა, რომ წარმოდგენა შეჭველად გაიმართება და უფრო მეტიც, დეკორაციების განლაგება უკვე მიმდინარეობდა სცენაზე, მტკიცედ დამკვიდრდა ჩვენს შორის.

გავიდა ერთი საათი, ორი. ოპერის სასახლეს სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ეტყობოდა. შიგნით, მის მკრთალად განათებულ დარბაზებში ჩამკვდარი და ჩაჩუმებული იყო ყველაფერი. ფარული მოძრაობა მაინც იგრძნობოდა, თუ გვეჩვენებოდა?! სინათლეები ოდნავ იცვლიდა ფერს, ხანდახან კი ჩრდილი დაეცემოდა რომელიმე ფანჯარას, იმდენად მისუსტებული და მკრთალი, ყურადღებას აღარ ვაქცევდით. უეცრად, ბაღში ჩემი ცოლი შემოვარდა და აყვირდა: – არიქა, დაწყებული!

წარმოიდგინეთ, რა დღეში ჩაგვაგდებდა ამის გაგონება! გამძვინვარებულმა ბრბომ გრანიტის სვეტი მოგლიჯა, ტრიალით წამოიღო და ჩუქურთმებიან კარს შეანარცხა. რა გაუძლებდა ამ შეჯახებას! ურდული გატყდა, კარი გაიღო და ჩვენ ნახევრადბნელ, მარმარილოს დერეფანში შევცვივდით.

ნინ ჩემი სიამამრი წაგვიძღვა; წარსულში საკმაოდ უნიჭო და აწ გადამდგარი მომღერალი სიკო, ხუთი თითივით რომ

იცნობდა აქაურ ლაბირინთებს. სახანძრო კიბით სხვენში აგვიყვანა. ვინრო, სახურავქვეშა ქანდარა უცებ გაივსო ხალხით. ბატონმა სიკომ პატარა აბლაბუდიანი კარი შეაღო და თვალწინ გადაგვეშალა ვეებერთელა დარბაზი. დარბაზი თვალისმომჭრელად ბრჭყვიალებდა. ლაქნასმული იატაკი სარკესავით ირეკლავდა და ფერებად ამსხვრევდა სხივებს. ასე გაკაშკაშებულ „სარკეზე“ უხერხულად ვმოძრაობდით, თითქოს ჰაერში ვტრიალებდით და ქვევით, ფერადი შუშებით მოჭედულ ჭერზე, თავდაყირა მოგვყვებოდნენ სასაცილოდ გადაბრეცილი ორეულები.

დირექციის ყურამდე ალბათ უკვე მიაღწია ხმამ უბილეთო მოქალაქეთა შემოსევის შესახებ. მათი მხრიდან ჩამი-ჩუმი არ ისმოდა. ჩაჩუმებული დარბაზი ბოლოს უსაზღვროდ გაფართოვდა.

კედლები, ჭერი და იატაკი მთლიანად სარკეებად იქცა. ქვემოთ ფსკერი სულ დაიკარგა, ზემოთ – ჭერი. მარცხნივ და მარჯვნივ, ქვესკნელსა და ზესკნელში უსასრულოდ ირეკლებოდნენ ლანდები. უეცრად, ზემოდან ვეებერთელა ბადე გვესროლეს. ატყდა ერთი ფართხალი, ხელ-ფეხის ქნევა. რაც მეტს ვებრძოდით ქსელს, უფრო და უფრო ვიხლართებოდით შიგ. ხალხის გარეთ დარჩენილმა ტალღამ უკან იბრუნა პირი. აქაც გზა შეეკრათ დარაჯებს, ბადეს რომ ეზიდებოდნენ. რაწამს მოზიდეს ბადე და უბილეთო მოქალაქეთა ცოცხალი გროვა კუთხეში მიაგორეს, დარაჯებმა გადარჩენილებს ახლა პეპლების საჭერებით დაგვიწყეს დევნა. თითო-ოროლამ დავაღწიეთ თავი. ვიდრე დანარჩენებზე ნადირობდნენ, ფორტეპიანოს ქვეშ შევძვერით, რომლის ფეხთან ბატონმა სიკომ ლუკი იპოვნა. ორმოს

თავსახური მოვხადეთ, გვერდზე გადავაგორეთ და სათითაოდ სიბნელეში ჩავეშვიტ.

თვალი მალე შეეჩვია წყვდიადს. ბნელ დერეფანში მივიკვლევდით გზას. გარშემო ისეთი მტვერი იდგა, სუნთქვა ჭირდა. კედელ-კედელ მიეყარათ ფანერის დეკორაციები და მუყაოს აბჯარ-მუზარადები. წინ ხელი მოვაფათურე და უცებ, ვილაცის სახეს შევეხე. ხელი მაშინვე უკან წავიღე, თმა მომეწნება და სიბნელიდან თავი გადმოგორდა. თიხის ნილაბი აღმოჩნდა. ნილაბი შორს მოვისროლე, შევჩერდი. დანარჩენებიც წამომეწინენ.

– ქვევით უნდა იყოს, – თქვა სიკომ და ყურადღებით შეათვალიერა ქვით მოპირკეთებული იატაკი. მეც მიმოვიხედე. დახვასებული კედლების გარდა, ვერაფერი სანუგეშო ვერ ვპოვე.

– კარგად მოძებნეთ! – გვიბრძანა.

აბა, გიყვარდეს, გადავატრიალეთ იქ დახვავებული ჯართი! ისეთი ბული ავარდა, ერთმანეთს ველარ ვცნობდით. ხვრელი ისევ ბატონმა სიკომ იპოვნა. მუყაოს ავტომობილის ქვეშ ხელი მოაფათურა, გასალებს მიაგნო, გასალები იქვე ბოქლომს მოარგო, გადაატრიალა, ხუფი გამოგვეცალა და ქვემოდან, დარბაზის ჰაერთან ერთად, მუსიკამ დაჰქროლა. სულგანაბული ვუსმენდი. ყველაფერი დამავიწყდა. მხოლოდ ის მსურდა, არ შეწყვეტილიყო ჯადოსნურ საკრავთა ხმებში განზავებული ჰანგი. მუხლებზე ვიდექი. იდაყვებით იატაკს ვეყრდნობოდი, თავი კი ჩავარდნილი მქონდა. ასე ჩავყურებდი სცენას, სადაც ლურჯ, სიზმრისეულ ბურუსში ქალ-ვაჟი სიყვარულს ეფიცებოდა ერთმანეთს. დიდხანს ვერ შევძელი ამ სანახაობით ტკბობა, მუხლები დამიბუჟდა.

იდაყვებმა მტკრევა დამიწყო. არც სხვები იყვნენ უკეთეს დღეში. გადაწყვეტიეთ დენის მავთულებით ჭალზე ჩაშვება, ჭალიდან თოკებით გვერდით ქანდარაზე გადახტომა, პროექტორების მღვიმეში შესვლა და იქიდან იარუსზე გადასვლა.

ვეშვებოდი მავთულზე და თან თვალს არ ვაშორებდი რადამესსა და აიდას. ეგვიპტეში ეთიოპელების შეთქმულების ამბავი უკვე ჭალზე მჯდარმა გავიგე. არ მესიამოვნა. არ მინდოდა, რომ ეს გულკეთილი ფარაონი და მისი ბრწყინვალე ამალა, ფერადკანიან ველურთა ლუკმა გამხდარიყო. მეტის მღელვარებისგან ჩიყვიან ქალიშვილს ჩავეხუტე. ცოლმა თავისკენ მიმიზიდა. არ დავყევი. მაშინ, მამამისს ჰკითხა – მერცხლები ხომ არა ვართ, ჭერზე რომ დავიბუდეთო? ბატონმა სიკომ იგრძნო ქალიშვილის გაღიზიანებული ხმა, ჭალის შანდლებიდან წამოგვყარა, თოკს დაეკიდა და პირველი გადახტა ქანდარაზე.

– ქვევით არ ჩაიხედოთ. – ჭკუა დაგვარიგა და პროექტორების გამოქვაბულისკენ დაიძრა.

როცა ჩემი ჯერი დადგა, როცა წონასწორობისთვის ხელები გავშალე და კარნიზის გადარბენა ვცადე, ორკესტრმა მარში დასცხო და დაფდაფების ხმამ ჭალი შეარხია. თავი ვერ შევიკავე. თვალი ქვევით გამექცა. იქ, ფარაონის სასახლეში, ტახტთან მუხლმოდრეკილი რადამესი, საბრძოლო კურთხევას იღებდა. ნეტავ გაიმარჯვოს! თავიდანვე აღმეძრა თანაგრძნობა ამ ლამაზი მეომრის მიმართ, რომლის გამოხედვასა და მიხვრა-მოხვრაში ფარული ძალა და ვაჟკაცური შემართება იგრძნობოდა. დარბაზს გადავხედე. პარტერი, ამფითეატრი, კიბეები გადავსებული იყო. გამართლ-

და ბატონი სიკოს წინათგრძნობა. ხალხით სავსე სივრცეში თვალი ამიჭრელა, შევქანდი და ვინ იცის როგორ წავიდოდა ჩემი საქმე, დროზე ხელი რომ არ ჩაევლოთ ჩემთვის. ძლივს ამათრიეს ჩუქურთმებიან ქიმზე. ქანდარა გავიარეთ და პროექტორების მღვიმეში შევედით.

აქ, კედლებზე, ჭრელი სინათლეები დაცოცავდნენ. გამოქვაბული მთლიანად მექანიზებული იყო. სამართავ ავტომატთან ელექტროოპერატორი იდგა. წითელ-მწვანე თვალების ციმციმით და ყრუ ბგერებით ბრძანებას იძლეოდა – ტალღა წითელი, ინფრანითელი, იისფერი, სიხშირე ერთნახევარი... ჯებირზე ჩამწკრივებული პროექტორები ანტენა-ლოკატორებით იჭერდნენ ბრძანებებს, იცვლიდნენ ლინზებს, ტრიალით სცემდნენ შუქს მოჯადოებულ სცენას.

არ მინდოდა ეგვიპტელების დამარცხება, არ მინდოდა, რომ ეს სასიამოვნო შესახედაობის ათლეტი ტყვეობაში ჩავარდნილიყო. მეორეს მხრივ, ის მეფის ჩამომავალი ასულიც მეცოდებოდა, ბედმა რომ მონობა მიუსაჯა. ახლა დედოფალი! ჩემი ცოლივით თვალ-მარგალიტში იყო ჩამჯდარი, თავს გვირგვინი ედგა. გამჭვირვალე, თითქოს ჰაერისგან მოქსოვილი კაბა იატაკს ეხებოდა. სიტყვა-პასუხზე ეტყობოდა – თავმომწონე და დაუნდობელი ბრძანდებოდა. საკუთარ თავივით შემეცოდა მისი დანიშნული რადამესი. ავლელდი და ჩიყვიან ქალიშვილს მოვხვიე ხელი. ამ დროს, შესვენება დაიწყო და დარბაზიც განათდა.

– ვიდრე შეგვამჩნევენ, იარუსზე უნდა ჩავიდეთ, – ბრძანა ბატონმა სიკომ.

ჩანს, ქვემოდან უკვე შეგვაველეს თვალი. როგორც კი გამოქვაბულიდან დერეფანს მივადექით, იქ ბუზის

საკლავებით შეიარაღებული დარაჯები დაგეხვდნენ. ჩიყვიანი ქალიშვილის მამა მოლალატე აღმოჩნდა. ორი ბილეთის ფასად მტრის მხარეზე გადავიდა. ადმინისტრაციას ვერც ამან უშველა. ისე ვიყავი მონადინებული გამეგო, გაიმარჯვებდნენ თუ არა ეგვიპტელები და რით დამთავრდებოდა რადამესის და აიდას მგზნებარე სიყვარული, დარაჯებს სულ კუდით ქვა ვასროლინე. მოლალატე ტყვედ შევიპყარი და სიკოს მივგვარე. იქვე გვინდოდა ფეხებით დაგვეკიდა, მაგრამ მისი ქალიშვილის სიყვარულით და ხათრით შევიბრალე.

– რადგან გაიმარჯვე, იყოს ნება შენი! – გამოიჩინა სულგრძელობა სიკომ.

მოლალატე გავუშვი. გავუშვი და მწარედ ვინანე. რაწაშს სამშვიდობოს გავიდა, ტელეფონს ეცა და პოლიციას გამოუძახა. უსაფრთხოების მუშაკები თვალის დახამხამებაში მოქანდნენ. გარეთ რომ ვერ გავასწარი, კულისებს შევაფარეთ თავი და მუყაოს პირამიდასთან გავმაგრდით. გაცეცხლებული სიკო თვალთაგან სიბრაზის ნაპერწკლებს ყრიდა.

– გვიღალატეს, ძმებო! ამ ღალატის მიზეზი ჩემი სიძეა. ავხორცულმა ვნებამ დაუბნელა გონება, მოსისხლესადმი სიბრალულმა მოუღბო გული. რა ეკუთვნის მას?

– სიკვდილით დასჯა! – დაიქუხა რამდენიმე ხმამ.

– ცოცხლად დამარხვა! – დააზუსტა ცოლმა.

ვიდრე გონს მოვიდოდი, მტაცეს ხელი და მუყაოს პირამიდაში შემაგდეს. მჭიდროდ მოხურულმა კარმა წყვილი გაამეფა და გულში იმედის უკანასკნელი ნაპერწკალიც ჩააქრო.

რამდენი ხანი ვიყავი ცოცხლად დამარხული, ვერ გეტყვით. ოცნებით იმ ზღაპრულ ქვეყანაში მოვხვდი, სადაც მუსიკამ შემიყვანა. ნეტავ, რა მოხდა ფარაონის კარზე, რა ბედი ენია რადამესს? ამის გაფიქრება და პირამიდის ამოძრავება ერთი იყო. ჩემი სამყოფელი იქით გააგორეს, საიდანაც ჯადოსნური მუსიკა მოედინებოდა. გაიშალა ერთმანეთში ჩანწული ჰანგების ქსოვილი. მალე ამ მრავალფერი ხალიჩის ფონზე არია გამოიკვეთა. პირამიდა გაიღო და წყვდიადში სინათლესთან ერთად ქალბატონი აიდა შემოიპარა. ცას ვენიე სიხარულით, მაგრამ კრინტის დაძვრაც ვერ მოვასწარი. კარი კვლავ გაიღო და ახლა, რადამესს მოვკარი თვალი. მღელვარებისგან შევყვირე, წამოვხტი და შემოსულისკენ გავქანდი. ვინ დაგაცადა სიხარულის გამომჟღავნება! ქალბატონ აიდას ჩემს დანახვაზე გული წაუვიდა. რადამესმა კი ხმალი იშიშვლა, თავის სატრფოს გადააბიჯა და უკან, სინათლეში მოკურცხლა. ფეხდაფეხ დავედევნე, მინდოდა დამეწყნარებინა. გარეთ გავაბიჯე თუ არა, ეგვიპტის მზემ თვალი მომჭრა, გამაბრუა. ირგვლივ ათასი ცეცხლით აელვარდა სარკესავით მოლაპლაპე იატაკი. ფერუმარილით მოთხუპნული დიდებულები სიმღერ-სიმღერით დასეირნობდნენ. ფერთა სიუხვისგან აჭრელებულ სივრცეში, ვეებერთელა ზანგი ფარაონის ტახტს დარაჯობდა. პირდაპირ ტახტისკენ გავქანდი, ფარაონს მუხლებზე მოვეხვიე და შევევედრე სიბრაღული გამოეჩინა შეყვარებულთა მიმართ. ყრუ იყო თუ მუნჯი, არ ვიცი. უცნაურად დაძაბული, სახედამანჭული მიმზერდა. ორი მონა ფარშევანგის ბოლოებით სახეს უგრილებდა. ოფლი მაინც ღვარად ჩამოსდიოდა. გავბრაზდი, რამდენი ვიომე აქ რომ

მოვსულიყავი, აიდასა და რადამესის გრძნობები რომ გადამერჩინა, ეს თუთიყუშით მორთულ-მოპრანჭული თოჯინა კი ხმასაც არ მცემდა. ორივე ზანგი იქვე მივანვინე და ეგვიპტის მბრძანებელს ვეცი. მოხუცი ღონივრად ებლაუჭებოდა ტახტს. გაშმაგებით ჩავაფრინდი, ძირს გადმოვართიე და გვირგვინი დავუღუნე. ამნერისმა გაშველება დაგვიწყო. ფარაონის მშვენიერი ასული ცრემლად იღვრებოდა და სიმღერ-სიმღერით კულისებისკენ მკრავდა ხელს. ამასობაში დიდებულებმა შემომარტყეს ალყა. ახლა უკვე ვერაფერს ვარჩევდი ბურუსის გარდა, თავგამეტებით რომ შევიჭერი. ვურტყი და ვურტყი! ვინც მომეკარა, ყველა დავასისხლიანე! ეგვიპტელები გაიქცნენ. დარბაზში სიცილი ატყდა. ვიღაცამ პროექტორები გამორთო და ჩვეულებრივ განათებაზე დაიკარგა ფარაონის სასახლის ბრწყინვალეობა, დაიკარგა მსახიობთა დიდება და სილამაზე. რადამესი და აიდა ახლა გრიმით გაუბედურებულ თოჯინებს უფრო გავდნენ, ვიდრე ტრაგედიის გმირებს. თვით ღვთაებრივი მუსიკაც, ვიოლინოებმა რომ ასეთი სიფაქიზით მოქსოვეს, შავ-თეთრად იყო ჩაშლილი საორკესტრო ორმოში. ყველაფერი თვალთმაქცობა ყოფილა! სინათლის ელფერის გადათამაშებამ სიმდიდრე სიღარიბედ აქცია, ძვირფასი სამოსელი – ძონძებად. თვალ-მარგალიტი – შეღებილი შუშა აღმოჩნდა, სპილოს ძვლის ავეჯი – მუყაოს ნაკეთობა. თვით მრისხანე ფარაონი – ერთი გასაცოდავებული მოხუცი, მისი თავმომწონე ქალიშვილი კი ნამდვილი საფრთხობელა, ძვლებზე რომ ფერადი ძონძები ეკიდა. ეგვიპტის ჩაბნელებული ციდან ზღაზვნით ჩამოეშვა აბრეშუმის ფარდა. წამიც და, მსახიობთა გაბითურებული დასი გასაგლეჯად

დამეძგერებოდა. ფარდას დავეკიდე, გავქანდი და შუქის მოხტუნავე სხივთან ერთად ღია სარკმელში გავფრინდი.

თვალი რომ გავახილე, ირგვლივ შემოღამების ბურუსი იდგა. შორს, ქარვისფერ თვალსაწიერზე, ჩამავალი მზე ოქროსფრად ახავერდებდა ქალაქს.

რა იყო ეს? სინათლეების თამაში? თავდავინწყება? მართლა შევალწიე ოპერის კედლებში, თუ ამდენი მითქმა-მოთქმით, ამდენი მოლოდინით, ამდენი უნახაობით გამძაფრებულმა სურვილმა საღამოს ჩრდილებთან ერთად დახატა ეს ძველეგვიპტური ამბავი? იქნებ, არავინაც არ ჩამოსულა და კედელზე მოქარგული სხივების აბლაბუდა ოდესღაც ყურში ჩარჩენილ მელოდიას გადაეხლართა, წვრილ სახეებად დაიქსაქსა და წარმოსახვისა და ცხადის გზაჯვარედინზე ეს სანახაობა შეიქმნა? რაც არ უნდა ყოფილიყო ეს წარმოდგენა, მოჩვენება თუ სიცხადე, ის საოცრად ხელშესახები და შთამბეჭდავი აღმოჩნდა ჩემთვის. მის ხმოვანებაში, მის მსვლელობაში, მის სხივთა თვითნაქსოვი მხატვრობით შექმნილ სამყაროში, ჩემი მისწრაფება, ჩემი სურვილი, ჩემი მღელვარება და სიყვარული იყო გაცოცხლებული.

ქალაქი ისევ ყოველდღიურ არსებობაში ჩაიძირა. წარმოდგენის ირგვლივ ატეხილი აურზაური დავინწყებას მიეცა. მხოლოდ ჩამორეცხილი, ჟამით გაყვითლებული აფიშები აღძრავდნენ მკრთალ მოგონებას და ბალის სიღრმეში შუქჩრდილებით მოფენილი ოპერის სასახლე ახალი სანახაობისთვის იკრებდა ძალებს.

თამაში

პაროდია ძველ დეტექტივზე

აბაკელიას ქუჩაზე მკვლელობა მოხდა. დარეკეს დილის შვიდ საათზე, როცა მეეზოვე ქალმა იმ სახლის სარდაფი შეაღო. შესვლისთანავე თვალში ეცა ჭერიდან ჩამონაჟონი სისხლი. ქალი მაშინვე ზევით ავარდა, კარი ღია დახვდა და დერეფანშივე წააწყდა უცნობი კაცის გვამს. სამწუხაროდ, ქალი ცუდად იცნობდა კრიმინალისტიკას და მან ისე მოუხეშავად გადმოაბრუნა ცხედარი, თითქმის ყველა კვალი წაშალა. ახალბედა გამომძიებელს, რომელსაც პირველად მიანდეს სისხლის სამართლის საქმე, ხელჩასაჭიდი აღარაფერი დარჩა, პატარა ტაბელ-კალენდარის გარდა, განსვენებულს ჯიბიდან რომ გადმოუვარდა. კალენდარზე „10 ივლისი“ პასტით იყო შემოხაზული, ხოლო კუთხეში ტელეფონის ნომერი ეწერა. გამომძიებელმა უმალ დაადგინა, რომ ეს გაუქმებული ნომერი იყო და ეკუთვნოდა მდიდარ ებრაელს, ან ისრაელში გადასახლებულს. გაუქმება მომხდარა წელიწადის უკან, როცა პატივცემული მიხო ოჯახით საზღვარგარეთ გაემგზავრა, ხოლო მისი ორსართულიანი სახლი გამგეობის თავმჯდომარემ დაიპყრო. თავმჯდომარე სიხარბისთვის გაათავისუფლეს დაკავებუ-

ლი თანამდებობიდან, თუმცა მალევე აღადგინეს, ოღონდ სხვა რაიონში. გამომძიებელმა დაადგინა, რომ აღდგენაში მას აქტიურად დაეხმარა ვინმე ზევახ გაბუნია. გაბუნიას დისწული თავმჯდომარის თანაკლასელი და უახლოესი მეგობარი აღმოჩნდა. ათი ივლისი, მოკლულის ტაბელ-კალენდარზე იისფერი პასკით რომ იყო შემოხაზული, სწორედ მისი დისწულის – არმაზ ცეცხლაძის დაბადების დღე იყო. გამომძიებელს გაახსენდა ის დაბადების დღე, თუმცა ვერ გაიხსენა, ვინ დაპატიჟა და საერთოდ, როგორ მოხვდა იმ უცხო ოჯახში. გამომძიებელმა კვალი იყნოსა და არმაზ ცეცხლაძე უმალ აღრიცხვაზე აიყვანა. მართალია, ეჭვმიტანილი თავისუფლად გრძნობდა თავს, მაგრამ თვით არა უწყოდა, რომ დღე და ღამე მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებოდა. აკონტროლებდნენ არა მარტო მის ყოველდღიურ ცხოვრებას – რას აკეთებდა, ვისთან ჰქონდა საქმე, არამედ მის სიზმრებსაც. ქინძისთავისოდენა იაპონური აპარატი, ბალიშში ჩაბნეული, იწერდა ყოველ სიგნალს, რომელსაც ძილს მიცემული ბატონი არმაზი გამოსცემდა. გამომძიებელი საათობით უმზერდა ეკრანზე გადიდებულ ათასნაირ ზმანებებს. თითოეულ ფრაგმენტს მრავალჯერ ატრიალებდა, მაგრამ მკვლელობით გამოწვეულ სინდისის ქენჯნას ვერსად წააწყდა. ბოლოს აიღო და მთელი ეს კინოფანტაზია არქივს ჩააბარა. თვითონ ქართულ მითოლოგიას ჩაუჯდა და არმაზის სახელთან დაკავშირებული თქმულებები გადააბუღებულა.

ახალგაზრდა გამომძიებელი ღრმად ჩახედული არ გახლდათ მითოლოგიაში, მაგრამ მსახიობივით შეიგრძნობდა სიტყვის მაგიურ ძალას და გუმანით ხვდებოდა, რომ

ექვმიტანილის წარმართული სახელი საძიებელი საქმის გასაღები შეიძლება ყოფილიყო. კრიმინალური მეცნიერების თვალსაზრისით ეს ყველაფერი აბსურდი იყო, მაგრამ ახალგაზრდა გამომძიებელი აშკარად შეიგრძნობდა იმ უხილავ მიჯნას, სადაც მთავრდებოდა მეცნიერების სფერო და იწყებოდა სასწაულების სამყარო.

ასეთი, ან მსგავსი მოსაზრებების გამო, გამომძიებელი ჩაულრმავდა აკაკი გელოვანის მითოლოგიურ ლექსიკონს, თუმცა ამ თემაზე სახარბილო ვერაფერი ნახა, თუ არ ჩავთვლით უძველესი ქართული ხელნაწერიდან ამოკრეფილ ცნობას არმაზის კერპის შესახებ. ამ მითო-პოეტურმა სენტენციამ დააინტერესა ჩვენი გამომძიებელი. სათანადო ბიბლიოგრაფიის გაცნობის მიზნით საჯარო ბიბლიოთეკაში არსებულ ლიტერატურულ წყაროებს დაეწაფა. ორდღიანი თავაუღებელი ძიების შედეგად, როგორც იქნა, მიაგნო საჭირო მასალას – ძველ ენციკლოპედიაში აღმოჩნდა საკმაოდ ვრცელი ტექსტი არმაზის ღვთაების და კულტის შესახებ. ისტორიული ქრონიკა გვამცნობდა, რომ არმაზი იყო ცეცხლის და ჭექა-ქუხილის ღმერთი და წარმოადგენდა იბერიის მებრძოლ ღვთაებას, რომელსაც გვირგვინის ნაცვლად ოქროს მუზარადი ამშვენებდა.

გამომძიებელს სიხარულისგან ხელი აუკანკალდა, წიგნი ძირს დაუვარდა. კვლევა-ძიებით გადაქანცულს, უკვე თვალთ უჭრელდებოდა. ამიტომ ინფორმაციის დამუშავება მეორე დღისთვის გადადო.

მეორე დღით, გაიღო თუ არა ბიბლიოთეკის კარი, გამომძიებელი წიგნთსაცავში შევარდა და გადანახულ ენციკლოპედიას ეცა. წარმოიდგინეთ მისი, და მასთან ერთად,

ჩემი გაოცებაც, როცა იმ ასოცდამეჩვიდმეტე გვერდზე, არ აღმოჩნდა გუშინ მოძიებული მითოლოგიური ფრაგმენტი. გამომძიებელმა თვალები მოიფშენიჭა, ცხვირზე იჩქმიჭა, წამით განზე გააპარა მზერა. გონება მოიკრიბა, წიგნი დაკეცა და ისევ გადაშალა. სათვალე ამოიღო და იმ ფურცელს ჩააშტერდა.

უეცრად საღებავის მკვეთრი სუნი ეცა, ახალდასტამბულ ყდას რომ ასდის. ეს სუნი უჩვეულოდ ისმოდა საჯარო ბიბლიოთეკის მძიმე, მტვრით სავსე ჰაერში. კვლევა-ძიების განმავლობაში პირველად შეიგრძნო ასეთი სუნი. გამომძიებელი მიხვდა, რომ წიგნი შეუცვალეს. მართალია, ენციკლოპედიის იგივე ტომი იყო ასო ა-დან ასო ი-ს ჩათვლით, მაგრამ ეს იყო ახალი, შემოკლებული გამოცემა, საიდანაც ამოღებულ იქნა ძველქართული ტექსტები. გამწარებული კაცი დარბაზის მეთვალყურეს ეცა. ქალბატონმა მზიამ მხოლოდ მხრები აიჩეჩა: „გუშინ მე არ ვმუშაობდი, ისე კი, მადლობის მეტი რა გეთქმით, ძველი, დაგლეჯილი ტომის ნაცვლად ახალთახალი მოგართვითო.“

– ვინ გეკითხებოდათ, ვინ?! – ისევ აყვირდა ახალგაზრდა გამომძიებელი და წიგნთსაცავში შევარდა.

– გამოუძახეთ წუხანდელ მორიგეს! – ჯიბიდან მოწმობა დაადრო და შიშით ენაჩავარდნილ საცავის გამგეს ტელეფონი მიაჩეჩა.

მოიყვანეს გამხდარი, სახენაყვავილარი გოგო. როგორც მისი აბდა-უბდა მონაყოლიდან გაირკვა, წუხელ, 10 საათზე, უკვე დაკეტილ დარბაზში მელოტი კაცი შემობრუნებულა, ტახტზე დაწოლილა და მორიგესთვის საგულე წვეთები უთხოვია. გოგო საცავში შევარდნილა და როცა დაბრუნდა,

კაცი აღარ დახვდა. მასთან ერთად გაქრა ენციკლოპედიის ის ძველი ტომიც.

– ახლა მხოლოდ ახალი გამოცემები დაგვრჩა – ამოიოხრა გამგემ.

მარცხით დათრგუნული გამომძიებელი საჯარო ბიბლიოთეკიდან გამოვიდა. კანდელაკის ქუჩა შემოდგომის ფოთლებით იყო მოფენილი. „ნიგნის მოპარვა იმას ნიშნავს, რომ კვალს მივაგენი“, – ფიქრობდა გამომძიებელი. – ის ტექსტი შეიძლება ამ საქმის გასაღები ყოფილიყო. თუმცა, რალა აზრი აქვს თავის მტვრევას იმაზე, რაც უკვე დაკარგულია. ახალი გზა უნდა მოვძებნო“. – გამომძიებელი რუსთაველის პროსპექტზე ავიდა და ვაკისკენ მიმავალ ავტობუსს შეახტა.

ავტობუსში სიგრილე და სიხალვათე იყო. გამომძიებელის გონება ნელ-ნელა დაცხრა, დაიცალა ფიქრებისგან. ინფორმაციის ინსტიტუტთან ჩამოვიდა და საწყობში მიმავალ ექსკალატორზე დადგა. იქ, ქვემოთ, ინფორმაციის არქივში მისი ნათესავი მუშაობდა და ჩუმ-ჩუმად საიდუმლო მასალებს აწვდიდა. სანდრო ახლაც იქ ტრიალებდა, ახალ გაზეთებს კერავდა.

– ვინ მუშაობდა ადრე ძველი ენციკლოპედიის შედგენაზე? – შესვლისთანავე მიახალა.

– აინ მომენტი! – გაიღიმა სანდრომ და კედლის კარტოთეკაზე შიფრი აკრიფა. ლითონის ფირფიტები გადატრიალდნენ და გაჩერდნენ.

– ქართული ხელნაწერები მაინტერესებს – დაამატა გამომძიებელმა.

– ნუგზარ ამილახვარი – უპასუხა სანდრომ.

როგორც გაირკვა, ეს კაცი ოცდაჩვიდმეტში დაიჭირეს ბურჟუაზიული აზროვნების გამო და თავის ოჯახთან ერთად ციმბირში გადაასახლეს. მისი შვილი ახალი დაბრუნებული გახლდათ გადასახლებიდან და ამჟამად ცხოვრობდა ხილიანის ქუჩაზე, კინემატოგრაფისტების სახლში.

გამომძიებელი იმ სალამოსვე მიადგა სახელგანთქმული მეცნიერის შვილს. კარი ჭალარაშერეულმა კაცმა გაუღო.

– ვატო ბრძანდებით? – ზღურბლიდანვე გაუღიმა და დასტური რომ მიიღო, მიპატიჟებას არ დალოდებია, ოთახში შეაბიჯა.

– მე ჟურნალისტი გახლავართ. – უპასუხა მასპინძლის გაკვირვებულ მზერას და გამომძიებლის მონმოზა შორიდან დაანახა. – მამათქვენზე ნარკვევი მინდა დავწერო.

არა, სინდისის ქეჯნას სრულიადაც არ გრძნობდა ახალგაზრდა გამომძიებელი. იგი ხომ მკვლელს ეძებდა, სიკეთისა და სამართლიანობისთვის ცრუობდა; მაგრამ ეტყობა, ყალბმა ნოტამ გაიჟღერა მის სიტყვებში, რის გამოც ზოლიან პიჟამოში გამონყობილმა მასპინძელმა ჯერ ეჭვით შეათვალიერა, შემდეგ ვეფხვივით შეუღრინა და მიუდგომელი ციხე-კოშკივით აღიმართა მის წინ.

– ცუდი არაფერი იფიქროთ. – ხელი გაასავსავა გამომძიებელმა. – მამათქვენი ხომ რეაბილიტირებულია და მინდა, შთამომავლობას ნათელი მოგონება დარჩეს მის შესახებ.

ვატომ საკუჭნაოს კარი გააღო. ერთხანს კედლის უკან ხვნეშობდა და ფხაკუნობდა. წიგნები გადმოანგრია, ბოლოს მიაგნო, რასაც ეძებდა, აბლაბუდებში გახვეული თავი

მძიმედ დაიქნია და ვეებერთელა საქალაქდე სინათლეზე გამოიტანა.

– ესლა დამრჩა მამაჩემის არქივიდან. – თქვა და მტვრიანი საქალაქდე მაგიდაზე დააგდო. საქალაქდე გასკდა და მაგიდა გაყვითლებული ფურცლებით აივსო.

თუკი შესაძლებელია ბედნიერება არსებობდეს ამ ქვეყნად, უნდა ვაღიაროთ, რომ გამომძიებელი იმ წუთს ბედნიერი იყო. ამ ზღვა მასალაში არ შეიძლება მნიშვნელოვანი ფაქტები არ აღმოჩენილიყო არმაზის ღვთაების შესახებ. მიაგნო კიდევაც მსხვერპლშენიშვნის ტრადიციის მეტად საინტერესო ფაქტებს. შესაძლოა სამსხვერპლო რიტუალი, რომელსაც წარმართი ქურუმები ასრულებდნენ უფლისციხის „თეატრონში“, ამ სისხლის სამართლის საქმის და საერთოდ, მთელი მისი პროფესიის დასაბამიც კი ყოფილიყო.

ბედი მუხანათია ძმებო, და წუთიერ ტკბობას იმედგაცრუებაც თან ახლავს! ჩაიძირა თუ არა ჭეშმარიტების მამძიებელი ძველ ქართულ ტოპონიმებში, მისი სმენა უსიამოვნოდ გაკვეთა ტელეფონის ზარმა. თითქოს ამ ზარს ელოდაო, მასპინძელმა ყურმილი მაშინვე აიღო.

– გისმენთ! – ხაზის მეორე ბოლოდან ვილაც ისტერიულად აყვირდა. პატივცემულ ვატოს სახე თანდათან შეეცვალა. ყურმილი დაახეთქა და მაშინვე გამომძიებელს ეცა.

– საბუთი მიბოძეთ, რომ ჟურნალისტი ხართ!

– მოითმინეთ! – გამომძიებელმა თავი დაიძვრინა და ჯიბიდან იარაღი ამოიღო, მაგრამ ვატომ დაასწრო, თავში მარმარილოს საფერფლე ჩაარტყა და გათიშა.

მე-4 სამმართველოს სამკურნალო კომბინატში მოეგო გონს. ახალგაზრდა ექთანი შუბლზე გადახვევას უკეთებდა.

– სადა ვარ? – ამოიოხრა ძლივს გასაგონად.

– მეგობრებთან, – ნაზად შესცინა ქალმა. – მალე გაგ-წერთ.

როგორც გაირკვა, გამომძიებელს საშუალო სიმძიმის ტვინის შერყევა აღმოაჩნდა. ოცი დღე გაუნძრევლად უნდა გდებულიყო პალატაში. კიდევ ერთი თვე ეკრძალებოდა სმა, მონევა, მექალთანეობა და სხვა ფიზიკურ-გონებრივი გადაქანცვა.

– გამიშვით! – დაიღრიალა და ლოგინიდან წამოიწია. ექიმები მისცვივდნენ და თოკებით დააბეს.

დიახ, ძვირფასო მეგობრებო, წარმოიდგინეთ ჩვე-ნი საცოდავი გმირი ექიმების ტყვეობაში! ამ დროს კი, ბოროტმოქმედი განუკითხავად დასეირნობდა ქალაქში და ტკბებოდა თავისუფლებით. ამ გაფიქრებაზე გამომძიებ-ელს ისევ წამოუარა წამოდგომის ჟინმა, მაგრამ სარეცხის თოკებს რას განყვეტდა?! ან რა მოულობოდა გულს სახე-გამკაცრებულ ექიმს, ფაშასავით რომ იჯდა სავარძელში და მოკლე, ტყვიასავით ნასროლი ფრაზებით წარმართა-ვდა ტყვედღრავარდნილის ბედ-ილბალს. თუმცა, სად ჰქონ-და ილბალი ჩვენს გამომძიებელს? ჯერ იყო და სამი წელი აბარებდა თეატრალურზე. რის ვაი-ვაგლახით დაამთავრა და წელიწადზე მეტი ულუკმაპუროდ იჯდა. ბოლოს, წყ-ალობასავით გადმოუგდეს სხვის მიერ გამონაცვალი და ნათამაშევი როლი, თანაც, კრიმინალურ ისტორიათა შავბ-ნელ მორევში ჩააგდეს, კვალდაკარგული მკვლელობა მიან-დეს, ეგებ კისერი წაიმტვრიოსო და ახლა, როდესაც კვალი იყნოსა, ეს შეუსმენელი ხალხი დაახვიეს თავს.

ბევრჯერ სცადა საავადმყოფოდან გაქცევა. ერთხელ თითქმის მიაღწია მიზანს. პალატის სარკმლიდან ეზოში გადაძვრა, დარაჯის ჯიხურს მშვიდობიანად ჩაუარა და ქუჩაში გამოსული, ის-ის იყო ავტობუსში უნდა ასულიყო, რომ ამ დროს სადარბაზოდან გამოეარდა მაღალი, თავმოტვლებილი კაცი მოზარდი ბიჭის თანხლებით. ბიჭი მაშინვე ავტობუსს გადაუდგა, კაცმა კი ხელი სტაცა და მანქანის კიბიდან ჩამოაგდო. გამომძიებელმა იცნო ეს კაცი, თუმცა ადრე არასოდეს ენახა. იცნო იმ ნიშნების მიხედვით, ბიბლიოთეკის გამგემ რომ დაახასიათა. ეს სწორედ ის უცნობი უნდა ყოფილიყო, ვინც ენციკლოპედიის ტომის მოსაპარავად გულის შეტევა გაითამაშა. გონებას უმღვრევდა მისი ჩახლეჩილი, ლოთობისგან ჩამწყდარი ხმა.

გამომძიებელი საავადმყოფოს ჭიშკართან მიათრიეს. აურზაურმა დარაჯი გამოაღვიძა. თმაგაცვენილმა კაცმა ლანძღვა დაუწყო. დიდხანს და მონდომებით ლანძღავდა. მკვდარი, ლენჩი, ბრმა, ყრუ და სხვა ისეთი რამ უწოდა, რასაც ვერ შევკადრებთ ღრმად პატივცემულ მკითხველს. შემდეგ სანიტრებს დაუძახა და საავადმყოფოდან გაქცეული ჩააბარა. გამომძიებელი ისევ რეგისტრაციაში გაატარეს და ახალ პალატაში ჩაამწყვდიეს.

„კარგია, რომ გაქცევა ვცადე“, – გაიფიქრა გამომძიებელმა. – „ის მაინც გავიგე, ვისთან მაქვს საქმე“. – გამომძიებელმა დაიწყო გახსენება, თუ სად ჰყავდა ნანახი ეს უსიამოვნო კაცი. არმაზ ცეცხლაძის დაბადების დღეს, როცა მისი მეგობრები მცხეთის არქეოლოგიურ გათხრებზე საოცრებებს ჰყვებოდნენ, ეს თვალებდაყვლეფილი უცნობი სუფრის ბოლოს იჯდა და ყოველ სიტყვას ხარბად იჭერდა. როგორც შემდგომ გაირკვა, ის თამადამ მოიყვანა, თორემ

ხეირიანად არც მასპინძელს იცნობდა, არც სტუმრებს. შესაძლოა თამადა და დაუპატიჟებელი სტუმარი ერთი კრიმინალური ისტორიის პერსონაჟები იყვნენ. მათ შორის მოხდა საბედისწერო კონფლიქტი და სწორედ თამადის გვამს წააწყდა მეეზოვე ქალი აბაკელიას ქუჩაზე.

გამომძიებელი მაშინ თავის როლს ეუფლებოდა და ეცნობოდა ყველაფერს, რაც კანონიერების დარღვევას შეეხებოდა. არ გამოეპარა ერთი თვის თავზე მომხდარი არქეოლოგიურ განძეულობათა გაქურდვის ამბავიც, რაც მისმა სამძებროდ დაგეშილმა ალლომ იმ დაბადების დღეს და იმ უცნობს დაუკავშირა.

ახლა იმ არამზადამ ისევ შეუშალა ხელი, ისევ საგონებელში ჩააგდო, ისევ აურია თავ-გზა. გამომძიებელი გრძნობდა, ამ საავადმყოფოში ბოროტმოქმედს ვილაც ეხმარებოდა. მაინც ვინ? მთავარი ექიმი გამორიცხული იყო. ჯაშუშობისთვის უფრო ხელსაყრელია პატარა კაცი, ოღონდ ისეთი, ყველაფრის საქმის კურსში რომ არის. აქ მისი გონებრივი მზერა დარაჯზე შეჩერდა, ამ უღიმღამო, თავვივით მოცუცქნულ არსებაზე, დღე და ღამე ჯიხურში რომ იჯდა და ეძინა. მასთან ყოველუთენია მოდიოდა მემანვნე ქალი და ერთ ჩანთა მანვნის ქილებს უტოვებდა მედპერსონალისთვის. ეს ქალი შიკრიკი უნდა ყოფილიყო, იდუმალი ინფორმაციის გადამტან-გადმომტანი. „ახლავე შევამოწმებ ამ ვერსიას“ – გადანწყვიტა გამომძიებელმა და პალატის ექიმს მანონი სთხოვა.

თუმცა, ავადმყოფებს ბუფეტიდან ეძლეოდათ საკვები და სასტიკად ეკრძალებოდათ კერძო მემანვნეებისგან რძის და მანონის შესყიდვა, ექიმმა შეიბრალა ავადმყოფი და ჩუმად ერთი ქილა მოუტანა. ექიმის გასვლისთანავე ეცა

გამომძიებელი ქილას, თავი მოხადა და მანონს დააცქერდა. შემდეგ ნალებზე გაჩენილი ნაოჭები ქალაღზე გადახაზა. წარმოიდგინეთ, რაოდენ დიდი იქნებოდა მისი და მასთან ერთად, ჩემი სიხარულიც, როცა მანვნის ნაოჭები ძველ-ქართულ ასო-ნიშნებად დალაგდა. მათი გაშიფრვა უკვე აღარ წარმოადგენდა პრობლემას. შორს რომ არ წავსულიყავით, თვით სამძებრო კანტორაში მუშაობდა ქალბატონი მაია, ძველი ქართულის ბრწყინვალე მცოდნე. ასო-ნიშნები პირველსავე მნახველს გაატანა კანტორაში და პასუხმაც არ დააყოვნა. მანვნის ნალებზე ეწერა – „მთანმინდაზე, ეშმაკის ბორბალთან, მზის ჩასვლისას“.

პალატის ექიმმა სცადა იმის დასაბუთება, რომ ეს დამწერლობა ავადმყოფის ფანტაზიის ნაყოფი იყო და ის კვლავ საჭიროებდა მკურნალობას. გამომძიებელმა სასამართლოში აღძრა საქმე. სპეციალურმა კომისიამ როგორც იქნა, გაათავისუფლა ამ სამარცხვინო ტყვეობიდან.

გამომძიებელმა მაშინვე ოპერჟგუფი გამოიძახა და ეშმაკის ბორბალთან მთელი ფერდობი გაჩხრიკა. იპოვნეს ჩაფერფლილი სიგარეტის ნაშენი, თმის სამაგრი და მანვნის ცარიელი ქილა. ეს ყოველივე იმას მოწმობდა, რომ შეხვედრა უკვე შედგა და რომ ერთ-ერთი მათგანი ქალი უნდა ყოფილიყო. ქალის ვერსიის სასარგებლოდ მეტყველებდა ის ფაქტიც, რომ ბალახზე ქერა თმა იყო მიმოფანტული. ჩანს, ქალი პაემანზე ადრე გამოცხადდა და კაცის მოლოდინში თმას ივარცხნიდა. ცხადია, ეს არ იქნებოდა სასიყვარულო პაემანი, რადგან მაშინ ქალი თავს დაიფასებდა და აქეთ ალოდინებდა კაცს. ეს საქმიანი შეხვედრა უნდა ყოფილიყო, რომელშიც უპირველესად ქალი იყო დაინტერესებული – სულწასულობის ნიშნები სწორედ მას აჩნდა. ეს

ქალი მანონს ეზიდებოდა ვაკის მახლობელი გარეუბნიდან. წყნეთიდან, ბაგებიდან, თუ სემიონოვკის დასახლებიდან? რალა თქმა უნდა, სემიონოვკის დასახლებიდან, რადგან ნაპოვნი თმის ღერი ღია ფერის აღმოჩნდა და ქალიც სლავური წარმოშობის უნდა ყოფილიყო.

მაშ ასე: ალბათობის თეორიის თანახმად, მემანვნე ქალი სემიონოვკის დასახლებიდან უნდა ყოფილიყო. ახალგაზრდა გამომძიებელმა გულდასმით გასინჯა ქვევით მიმავალი ბილიკი – ნაგვით მოფენილ ბუჩქნარზე გამავალი ის სასიცოცხლო ძარღვი, სემიონოვკის დასახლებას ქალაქთან რომ აკავშირებდა. ბილიკი ათასნაირად იგრიხებოდა და ბუჩქნარიდან გამოსული, წყდებოდა ფინური სახლის ჭიშკართან. ეს სახლი სათვალავში არ იყო ჩასაგდები, რადგან მდიდარი სტომატოლოგის აგარაკი აღმოჩნდა (შემთხვევით არ იყო ალაყაფზე მიკრული ორი მოოქროვილი ეშვი). დარჩა თორმეტი რუსული „ხატა“. ამათგან სამი მიტოვებული აღმოჩნდა. დანარჩენი ცხრიდან მხოლოდ ოთხ ოჯახს ჰყავდა ძროხა და ამდენად, შეეძლო მანვნის შედედება. მათგან ერთ-ერთ ოჯახში ლოგინად ჩავარდნილი ქალი დახვდა, რომელიც „ინოზიფს“ იკეთებდა ვენაში.

გამომძიებლის ვერსია დაიხვეწა და ფაქტები ლოგიკური თანმიმდევრობით დალაგდა. ავადმყოფის ქალიშვილი, საავადმყოფოს დარაჯს მანონში „ინოზიფს“ უცვლიდა. რა საჭირო იყო ამ უბრალო კომბინაციისთვის ასეთი კონსპირაცია? ა) კონსპირაცია გამომდინარეობდა დარაჯისგან, რომელსაც მანვნის გარდა, სხვა რამეც უნდოდა ქალისგან. ბ) კონსპირაციის ინიციატორი გახლდათ ქალი, რომელსაც არ სურდა ქალაქში ჩასვლა, ვიღაცას აქ ელოდა და მასთან შესახვედრად ემზადებოდა. დარაჯის მეშვეობით ქალი შეს-

აძლოა დანაშაულებრივ კავშირში იმყოფებოდა კორუფციის საიდუმლო აგენტთან, რომელიც სავარაუდოდ საავადმყოფოს მედპერსონალს ეკუთვნოდა.

– ვინ მკურნალობდა დედას? – ჩააცვივდა გამომძიებელი მემანვნეს.

– არც გვარი მახსოვს, არც სახელი. – მკვახედ მოუჭრა ქალმა.

– არცაა საჭირო. – გაულიმა გამომძიებელმა. – მთავარია დედა გამოჯანმრთელდეს.

იმ დღესვე საავადმყოფოს რეგისტრატურა გადააქოთა. „ვინ იყო გამოძახებული უახლოესი დღეების მანძილზე სემიონოვკაში?“

„ბალახაძე“ – როგორც იქნა, აღირსეს პასუხი.

ბალახაძე ერთი ჩუმი, საცოდავი კაცი აღმოჩნდა. ეტყობოდა, ცხოვრების უმეტეს ნაწილს დუმილში ატარებდა და ათასჯერ მოფიქრებულ და აწონ-დანაწონილ სათქმელს ბოლოს ისევ გულში იხვევდა. „ინფარქტის კანდიდატია!“ – გაახსენდა გამომძიებელს ნაცნობი ექიმის აზრი ბალახაძეზე. ძნელი დასაჯერებელი იყო, რომ ასეთი უწყინარი არსება ბნელ საქმეებში იღებდა მონაწილეობას. სინდისის ქენჯნას რომ თავი დავანებოთ (რაც ასეთ პირებს განსაკუთრებით გამახვილებული აქვთ), უბრალოდ, ვერ გაბედავდა კანონის დარღვევას.

ახალგაზრდა გამომძიებელმა იცოდა, რომ ძიების საქმეში შთაბეჭდილებებსა და გრძნობებს არ უნდა აჰყოლოდა და მხოლოდ ცივი გონების სიცხადით გაენათებინა დანაშაულზე წარმართული გზა. დიახ, ასეთი საზრიანი და ფრთხილი გახლდათ ახალგაზრდა გამომძიებელი. ტყუილად როდი აგვირჩევია ჩვენი წარმოდგენის გმირად. მან

მშვენივრად იცოდა, რომ ბოროტებას გარდასახვის იშვიათი ნიჭი აქვს და ერთი შეხედვით სუსტ, უწყინარ არსებაში შეიძლება ურჩხული იმალებოდეს.

მაშ, მემანვნე ქალი სემიონოვკის დასახლებიდან ელოდა ბალახაძესთან შეხვედრას. ეს უკანასკნელი კი, გასულ კვირას, დღეის სწორს, დედამისის სანახავად მისულა. ჯერ-ჯერობით ახალგაზრდა გამომძიებელი იმ თვალსაზრისს ავითარებდა, რომ დედის ავადმყოფობა მეძებართა თვალის ასახვევად იყო გათამაშებული. ბალახაძე მართლაც ესტუმრა სლავური წარმოშობის დედა-შვილს, ოღონდ სულ სხვა მიზნით და მისიით. გამომძიებელს გაახსენდა, რომ განძეულობათა რაღაც ნაწილი, სულ ახლახან, დონის როსტოვში აღმოაჩინეს. სველ ტილოში გახვეული სამკაულები და ფირუზით მოჭედილი ყელსაბამი, ქალაქის სანაპიროზე, ერთ-ერთ ნაგვის ყუთში იპოვნეს. ეტყობა, ვილაცას მისდევდნენ და მან განძი კონტეინერში გადამალა. ახალგაზრდა გამომძიებელმა იქაურ პროკურატურას მიმართა და დაადგინა, რომ გასულ კვირას სანაპიროზე მსგავსი არაფერი მომხდარა. საქმე უცნაურად შეტრიალდა და ამ ჩახლართული კვანძის გასახსნელად გამომძიებელი თავად გაფრინდა როსტოვში.

როსტოვი ისევ იქ დახვდა. გამომძიებელმა მანქანა დაიქირავა და სასტუმროში შეუვლელად პირდაპირ სასამართლოსკენ აიღო გეზი. სამსახური ეს წუთია დაინყო და ნამთვრალე-ნამძინარევი პროკურორი ჯერ კიდევ სიზმარ-ცხადის ხიდზე იდგა.

– მე თბილისიდან გახლავართ, თენგიზ ოდილავაძე, – გაეცნო მასპინძელს და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა.

– ვერაფრით დაგეხმარებით. – უხეშად გაანწყვეტინა პროკურორმა, თვალი აარიდა და ნიშნად შეხვედრის დამთავრებისა, თავი დაუკრა. არადა, სახეზე ეტყობოდა, მშვენივრად ერკვეოდა ამ საქმეში. ქურდებთან ხომ არ იყო შეკრული?

სხვა რა გზა ჰქონდა! გამომძიებელმა ამოიხვნეშა და მასპინძელი უფრო გულითადი საუბრისთვის რესტორანში დაპატიჟა.

მშვენიერი სადილი გამოვიდა. საქართველოზე გულაჩყებულმა პროკურორმა თავისი მეგობარიც დაპატიჟა და ღრმად პატივცემულ სტუმარს მთელი თავისი ხელფასი სულ რაღაც ორსაათნახევარში დაადებინა. ამ დანახარჯის ფასად გამომძიებელმა საინტერესო ინფორმაცია მიიღო. პროკურორს სიმთვრალეში წამოცდა, რომ მემანვნე ქალი სემიონოვკიდან მისი ცოლყოფილი ბრძანდებოდა. გარეთ, სუფთა ჰაერზე რომ გამოვიდნენ, მიხვდა, ზედმეტი რომ წამოროშა და საშინლად გაანჩხლდა. ჯერ იყო და, ვილაც ჩამოსულებს შეუჩნდა, აქ რას მოეთრევითო. შემდეგ გამომძიებელს ჩააცვიდა, „ამდენი ფული საიდან გაქვსო“. მოკლედ, ვიდრე მოთმინებადაკარგული სტუმრისგან მუშტი არ იგემა, არ დაშოშმინდა. თუმცა, ამის შემდეგაც ნაწყვეტ-ნაწყვეტ იგინებოდა. აგინებდა გამომძიებელს, მის ოჯახს, მის გვარსა და მოდგმას. ასე რომ, დამანვნარებელი მუშტი კიდევ ერთხელ დასჭირდა, რის შემდეგაც დამუნჯდა, დაყრუვდა და პირუტყვად იქცა. სამაგიეროდ, მის ძმაკაცს აეშალა ლაპარაკის საღერღელი. საინტერესო იყო, რომ პროკურორის მეგობარს საჭირო ცნობები აღმოაჩნდა როსტოვში მცხოვრები მოქალაქეების შესახებ. ამას

წინათ, ერთერთი მოქალაქე, დრამატურგი დიმიტრი ვახტანგოვი გაქურდეს. დრამატურგის თქმით, არ წაუღიათ არაფერი, ჩანთის გარდა, სადაც მისი სპექტაკლის აფიშები იყო ჩაკეცილი. სავსებით ლოგიკური ჩანს ის გარემოება, რომ დაზარალებულმა არ მიმართა პროკურატურას. მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ – „ჩიტი ბრდღენად არ ღირდა და ქვეყნის მორალური კლიმატის გამაჯანსაღებელ პირებს ვერ მოაცდენდა ამ უმნიშვნელო დანაშაულზე“.

უცნაური კი აღმოჩნდა ის ფაქტი, რომ ვახტანგოვმა დახმარებისთვის პირადად პროკურორს მიმართა: „აქაოდა, ის აფიშები ჩემს უბედნიერეს დღეებს მაგონებენ და როგორმე მაპოვინეთო“, თანაც დაამატა: „რასაც იპოვით, ნახევარი თქვენი იყოსო.“

თქმა არ უნდა, იმ ჩანთაში აფიშების გარდა, სხვა რამეც უნდა ყოფილიყო, რის დაკარგვაც ასე აღელვებდა ვახტანგოს და რასაც ოფიციალურად ვერ გაამხელდა. ჩვენი საზრიანი გამომძიებლის ლოგიკამ ეს დანაკარგი ნაგვის ყუთში ნაპოვნ განძს დაუკავშირა. ეტყობა, ქურდებს კუდი აედევნა და მათაც განძი დროებით კონტეინერში გადამალეს. ასეთი ვერსია ნათელს ჰფენდა ბევრ გარემოებას. უპირველესად აბაკელიას ქუჩაზე მომხდარ მკვლელობას, რაც სავარაუდოა, რომ არქეოლოგიური განძის გაქურდვის ფაქტთან იყო დაკავშირებული.

მაშ, მართალი ყოფილა პროკურორის მეგობარი და დანაშაულის კვალს დიმიტრი ვახტანგოვთან მივყავართ. სწორედ ის გახლდათ ამ საქმის სულისჩამდგმელი და ორგანიზატორი. შესაძლოა დიმიტრი ვახტანგოვი სულაც ფსევდონიმი იყო და ამ სახელით მოქმედებდა ის იდუმალი

ძალა, კრიმინალური ფაქტებით რომ წარმართავდა ამ მძაფრ-სიუჟეტური ისტორიის, რომლის ავტორობაზე არც მე ვიტყვოდი უარს...

გამომძიებელმა ტაქსი გააჩერა და ვახტანგოვისკენ გაქანდა. მასპინძელი შინ არ დახვდა. ბრახუნზე მეზობლის ქალმა გამოიხედა და ამცნო: ვახტანგოვი თბილისში გაფრინდა თავისი პიესის პრემიერაზეო. ზუსტად ექვსი საათი შესრულდა. დრამატურგის ცნობიერების ნაკადი გამომძიებელს უკვე აეროპორტისკენ მიაქანებდა. ბენჯზე მიუსწრო თვითმფრინავს და მხოლოდ მაშინ ამოისუნთქა შვებით, როცა საათნახევრიანი გრუხუნის შემდეგ, საღამოს ბინდში თბილისის სინათლეები აციმციმდნენ.

– ჩქარა, მარჯანიშვილიის თეატრისკენ! – დაუყვირა მძღოლს და უკვე დაძრულ მანქანას შეახტა. „თუ ალლო არ მღალატობს“, – ფიქრად იქცა გამომძიებელი, – „ის გამქრალი ჩანთა ვახტანგოვის პრემიერაზე უნდა მოიტანონ. სპექტაკლის შემდეგ მოხდება შეხვედრა და მოპარული განძი, მკვლელობის მიზეზი, ხელიდან ხელში გადავა“. აქ მანქანამ მკვეთრად დაამუხრუჭა, გამომძიებელმა თავი რეხვა შუშას და უეცრად მისმა ფიქრმა ახალი მიმართულება მიიღო. „რატომ პრემიერის შემდეგ? შეხვედრა მოხდება სცენაზე, სპექტაკლის დროს, ბოლო აქტში, ეჭვი რომ არავინ აიღოს, თამაშად რომ მიიჩნიონ ეს ყველაფერი. ვინ იცის, იქნებ პიესა სულაც ამ მიზნით დაინერა. ვახტანგოვმა მოიფიქრა სცენა, სადაც მის ჩანთას გახსნიან და გაინანილებენ განძს“.

– ჩქარა! – დაუღრიალა მძღოლს, თუმცა, მანქანა უკვე ქშინავდა მარჯანიშვილის თეატრის წინ. გამომძიებელი

გადმოხტა და შუბლით შეასკდა უზაზრმაზარ აფიშას, სა-
დაც ეწერა:

დიმიტრი ვახტანგოვი

თ ა მ ა შ ი

ერთმოქმედებიანი პიესა

გამომძიებელი თეატრში შევარდა. ორი ნახტომიც და
მისი ფეხის ხმა უკვე არღვევს დერეფნის სიჩუმეს. ზევით,
ხალხით გაჭედილი დარბაზისკენ არბის, კულისებში შედის,
ფარდას ეფარება და თვალდაჭყეტილი, სცენას შესცქერის...

ჯერ ვერაფერი გაარჩია რამპის შუქზე. შემდეგ ნელ-ნელა
იცნო მსახიობები. ეგერ, მემანვნე ქალი, თავმოტვ-
ლეპილი კაცი, არმაზ ცეცხლადე, ბიბლიოთეკის გოგო,
პროკურორი. ყველანი აქ არიან. უცნობი თამადის გვამიც
განოლილა ავანსცენაზე. გამართლდა გამომძიებლის ეჭვი.
ბოლო აქტში პროკურორმა ჩანთა გახსნა და იქიდან გად-
მოიყარა უძვირფასესი სამკაულები, გადმოგორდა იბე-
რიის ღვთაების ოქროს მუზარადიც.

– არ გაინძრეთ! – გამომძიებელმა რევოლვერი იძრო და
შესაშინებლად ჰაერში ისროლა. შემდეგ სცენაზე გავარდა
და ნაჩქარევად იწყო განძეულობის ჩანთაში ჩაყრა.

– თქვენ ბრალი გედებათ მკვლელობაში! – მიუბრუნდა
თავმოტვლეპილ კაცს.

– თქვენ მისი თანამზრახველი ხართ! – ახლა მემანვნე
ქალს შეუყვირა. – თქვენ კი, მექრთამეობისთვის სამსახ-
ურს დაკარგავთ! – მუშტი მოუღერა პროკურორს.

ატყდა ტაში. მეტად ეფექტური აღმოჩნდა გამომძიე-
ბლის გამოსვლა და მის მიერ გათამაშებული სცენა. სიუ-

უეტი ზუსტად ისე დაგვირგვინდა, როგორც დრამატურგს ჰქონდა ჩაფიქრებული. საქმე გაიხსნა და ყველას თავთავისი მიეზლო.

– მოითმინეთ! – ღრიალებდა გამომძიებელი და ყვავილებს იცილებდა სხეულიდან – ეს არ არის თამაში, ეს ნამდვილი ამბავია! – მაგრამ მისი ხმა აღტაცებული ხალხის ღრიალში ინთქმებოდა.

– სად არის ვახტანგოვი, სად?! – ახლა დარბაზისკენ მიიწევდა. მაყურებლებში მხოლოდ ბალახაძე შეიცნო, მწარედ რომ დაეჭყანა და ენა გამოუყო.

– ვახტანგოვი დაიჭირეთ, ვახტანგოვი! – დაჟინებით მოითხოვდა გამომძიებელი. რამდენიმე კაცმა ძალით გამოათრია სცენაზე თმაჭაღარა დრამატურგი. „აი, ჩემი მთავარი გმირიო!“ შესძახა ვახტანგოვმა და გამომძიებელს ხელი მოხვია. აქ განსვენებულმა თამადამაც წამოყო თავი და ტაში დაუკრა.

კიდევ დიდხანს ამტკიცებდა საცოდავი გამომძიებელი, ეს თამაში კი არა, სინამდვილეაო. მაგრამ როცა ხელში ატაცებული თეატრიდან გამოაბრძანეს და პირდაპირ რესტორანში გააქანეს, როცა გაცოცხლებულმა თამადამ უზარმაზარი ყანწი ლამის კისერში ჩაასხა, როცა დრამატურგმა ყურში ჩასჩურჩულა „სინამდვილეც თამაშიაო“, გამომძიებელს უკვე აღარაფერი ახსოვდა. მხოლოდ ერთი ფიქრი, ერთი კითხვა უტრიალებდა თავში – ვინ იყო ის, და რა როლს თამაშობდა ამ პატიოსანი კაცის აქ წარმოდგენილ პიესაში.

შეხვედრა

იმ საღამოს დაპატიჟებული გახლდით. თუმცა ბოლომდე დარწმუნებული არცა ვარ, მართლა მიმიწვიეს, თუ იმდენად მსურდა იქ მოხვედრა, რომ იმ ქალბატონის ორავროვანი ღიმილი და სასხვათაშორისოდ ნასროლი ფრაზა – „ჩვენთან როდის შემოიხედავთ“, მიპატიჟებად მივიღე. მათი სახლი ჩვენს ზემოთ იდგა. ხშირად გვიან საღამომდე ვიჯექი ლელვის ტოტზე, საიდანაც მოსჩანდა ბროლის ფერადვიტრაჟებიანი ფანჯრები. ახლა, საშუალება მომეცა შემეხედა იმ ფარდების მიღმა, მენახა ის, რასაც ჩემი წარმოსახვა ხატავდა ნახევრად გაფანტულ ჩრდილებში. კიდევ ერთი რამ მაბედვინებდა იქ მისვლას. ამას წინათ ჭარხლის რიგში ვიდექი (ფული არ მქონდა, უბრალოდ დროს ვკლავდი), როცა მაღაზიაში ბატონი გიორგი შემოიჭრა. ქუდი გვერდულად ეხურა, სიგარეტი ტუჩის კიდეზე ეკიდა. რიგს რომ შეხედა, ერთი ამოიხვნეშა. აღარ ვაცალე ბოლოში ჩადგომა, ადგილი დავუთმე და მისი მადლიერი მზერით ფრთაშესხმული, გარეთ გამოვედი.

ასე რომ, მასპინძლები საკმაოდ კარგად მიცნობდნენ იმისათვის, თავხედობაში რომ არ ჩამოერთმიათ ჩემი ვიზიტი. მით უფრო ბატონი გიორგის დაბადების დღეს,

როცა ზღვა ხალხი ტრიალებდა იქ. მეც გავიკეთე უდარდელი კაცის ნილაბი და გავყევი სტუმართა ნაკადს.

ჯერ კიდევ ბალში დამესხა თავბრუ ყვავილთა სურნელებისგან. ველარ გავარჩიე ნატვრის ხე იდგა თვალნინ თუ სალამოს სხივებში გახვეული ქალი. თუ ქალი იყო, გიზიდავდა მისი აშოლტილი სხეული; ასე მსუბუქად, ასე მოხდენილად აყოლილი ნიავის ქროლვას. გატკობდა ნუშის თვალები და თოჯინასავით მოხატული სახე. ეჭვს არ იწვევდა, რომ ეს გახლდათ თავად მასპინძელი, ბატონი იუბილარის ლეგენდად ქცეული ცოლი. მისი მბრძანებლური იერი და ლალი მიხვრა-მოხვრა ადასტურებდა ჩემს ვარაუდს.

– ნება მომეცით მოგესალმოდ. – გავბედე და თავი დაეხარე ამ მომხიბლავი არსების წინაშე.

– ნებას გრთავთ, – ოდნავ გამიღიმა. – ოღონდ მე ის არა ვარ, ვისაც ეძებთ. ქალბატონი ზედა სართულებზე იმყოფება.

– იქნებ წარუდგინოთ ჩემი თავი?

– სიამოვნებით, რომ მქონდეს ამის უფლება. მე მხოლოდ მებაღე ვარ.

სასწრაფოდ გავეცალე. ზედა სართულიდან შესაძლოა ვინმეს დავენახე მასთან. ეს საგრძნობლად შელახავდა ჩემს პრესტიჟს.

– პირდაპირ და მარჯვნივ. – მომაცხა.

მისაღებ დარბაზში მოვხვდი, სათამაშო მაგიდაზე „რულეტკა“ ტრიალებდა. ირგვლივ ტევა არ იყო. „ასვლის მსურველები ბანკში ჩამოდიო!“ – დაიყვირა თმაშეღებილმა კაცუნამ. ფული ამოვიღე და ორმოცდარვა ნომერზე

დავდე. ჩემთვის ეს ილბლიანი რიცხვი იყო... ნომერმა მოი-
გო და მე იმ სტუმრებს შორის აღმოვჩნდი, ვინც კარიერის
გაგრძელების უფლება მოიპოვა.

– მარტო ილბალს ნუ მიაწერთ თქვენს გამარჯვებას, –
ჩამჩურჩულა კაცუნამ, – მომეწონეთ და მაგნიტი თქვენს
უჯრაზე დავდე.

მივხვდი, რაც უნდოდა და დანაოჭებულ ხელში ჩავეუკუ-
ჭე ფული.

– სანთელს დაგინთებთ. – მითხრა – ზემოთ კარებში
ჩემი ნათესავი დგას და შეეცდება წინსვლაში დაგეხმაროს.

რჩეულთა შორის ვიყავი. დანარჩენები უკუიქცნენ. ვხე-
დავდი, როგორ გაცვივდნენ ბალის კიდეზე, როგორ დახ-
ვდა იქ მათრახმომარჯვებული დარაჯი და გარეკა ისინი
ალაყაფისკენ.

ნაბიჯ-ნაბიჯ მივიწვევდი. დერეფნის ბოლო განათებუ-
ლი იყო. იქ კარისკაცი იდგა და დერეფნიდან გამოსულთა
გვარებს ხმამაღლა აცხადებდა. ჩემი ჯერი რომ დადგა,
კარისკაცებს ჯიბეში ფული ჩავეუდე და ვთხოვე, მკაფიოდ
გამოეთქვა ჩემი გვარი, სახელი, მამის სახელი, ტიტულე-
ბი. (ამ დარგის კანდიდატი, იმ კავშირის წევრი, ამ პრემიის
ლაურეატი და ა.შ.). კარისკაცს ტიტულების ჩამოთვლისას
ხველა აუტყდა და ენა დაებორკა. მეც დავიბენი. ჯერ ვე-
რაფერი გავარჩიე მკვეთრ სინათლეში, შემდეგ დავინახე,
სავარძლიდან ვილაც წამოდგა და ჩემს შესახვედრად გა-
მოემართა.

– ო, რა გვიხარია თქვენი სტუმრობა. – ჩამესმა თბილი,
ნარნარი ხმა. – ასე არ სჯობია, უბრალოდ, ცერემონიების
გარეშე...

აშკარა მინიშნება იყო, რომ დაუპატიჟებლად გამოცხადდი. ეს განსაკუთრებული ყურადღებაც იმას ნიშნავდა, რომ უცხო სხეული გახლდით აქ.

– ბატონი გიორგის მეუღლე ბრძანდებით, არა? – გაუბედავად ვკითხე. პასუხად ქალბატონმა (ახლა უკვე ნათლად ვარჩევდი მის ლამაზ სახეს) ნალვლიანად ჩაიცინა.

– ბატონ გიორგის მეუღლე არ ჰყავს და არც არასოდეს ჰყოლია. მე მისი რწმუნებული ვარ.

– დანარჩენები სად არიან? – მივიხედ-მოვიხედე.

– აქ და აივანზე, – გრაციოზულად ხელი გაშალა. – გთხოვთ, იცნობდეთ, ჩვენი რეჟისორი, ბატონი მიხეილი, ყოველ წელიწადს დგამს ამ წარმოდგენას.

ბატონმა მიხეილმა თმა გაისწორა და ხელების ქნევით, შენელებული ნაბიჯებით გასწია დეკორაციებისკენ.

– იმედია, შუალამემდე მოვახერხებ ბატონი გიორგის ნახვას. – დაუფარავი ირონიით ვკითხე.

– ვილაცამ უნდა წარგადგინოთ, ისე არ შეიძლება. თანაც შუამდგომელი პარლამენტის წევრი მაინც უნდა იყოს.

პარლამენტის წევრები დარბაზის ბოლოს წარდს თამაშობდნენ. ქალმა მირჩია – ერთ-ერთის ცოლი საცეკვაოდ გაიწვიე და ასე მიიქცევ ქმრის ყურადღებასო. მეც დავყევი მის რჩევას. ერთ-ერთი ქალი დავპატიჟე და რანამს ვიგრძენი წყობიდან გამოსული მამრის მსუსხავი მზერა, შეტევაზე გადავედი.

– თქვენთან ერთი თხოვნა მაქვს, ქალბატონო!

– ბრძანეთ!

– თუ შეიძლება, თქვენს მეუღლეს დამალაპარაკეთ.

– აი, თურმე რა! – ქალბატონმა ცივად ხელი მიშვა. შემდეგ ქმარს გადასცახა, მოუსვენრად რომ წრიალებდა ჩალის სავარძელში.

– არჩილ, ძვირფასო! ეს ნიჭიერი, იმედისმომცემი ახალგაზრდაა, შენთან ორი სიტყვა აქვს სათქმელი.

ბატონმა არჩილმა, რაკი გაარკვია საქმის არსი, მშვიდად შემაქცია ზურგი და კამათელი გააგორა. საათზე მეტი მაცდევინა, ვიდრე შემობრუნებას ინებებდა და მომაპყრობდა თავის გაქვავებულ მზერას.

– რით შემიძლია გემსახუროთ?

– თქვენი შუამდგომლობა მსურდა ბატონ გიორგის წინაშე წარდგინებისათვის.

– კარგია, რომ თამამი ახალგაზრდობა მოდის, – ჩაილაპარაკა. – მე თქვენს ასაკში ფიქრსაც ვერ გავხედავდი ასეთ თხოვნაზე.

გამაცვივა, ქირის ოფლმა დამასხა.

– დაწერეთ განცხადება, ხუთ წუთში სხდომა დაიწყება. ვითათბირებთ, გადავწყვეტთ, ხართ თუ არა შუამდგომლობის ღირსი. თუ კოლეგიამ დადებითი აზრი შეიმუშავა, მე წინააღმდეგ არ წავალ.

სხდომის მოლოდინში აივანზე გავედი და თავი ბუხნიკაშვილთან საუბრით შევიქცეი. ბუხნიკაშვილი ჯამბაზის ნიფხავ-პერანგში იყო გამოწყობილი. თავს ფრიად უხერხულად გრძნობდა. იდგა ქირის ოფლში განურული, მარტოდმარტო და ნაცნობის გამოჩენას ელოდა. რომ დამინახა, ლამის სიხარულისგან აყეფდა და კუდის ქიცინით მომიახლოვდა. მისი მომცრო, ლოტოს კოჭივით ტანი ლამის ფეხებში გამებლანდა.

– როგორ გიკითხოთ, ჩემო ბატონო? – ნელთბილი ტონით ვკითხე, ძალიან რომ არ დავახლოვებოდი და საჭირო მომენტში უკუქცევა შემძლებოდა.

ბუხნიკაშვილი მაშინვე მკლავში ჩამაფრინდა და სულმოუთქმელად ალაპარაკდა.

„გმადლობთ, რა გვიშავს, როგორ გადის დრო, თქვენები ხომ კარგად, ერთხელ მგონი დამირეკეთ, არა?! ის ავადმყოფი არ გაგვიწერია. ისე, არა გვიშავს, ამინდები კარგია. ამბობენ, სტაფილო არ იჭმევავო, ჭარხალიც რადიაციას იკრევს. რძის პროდუქტებს მოერიდეთ. ხაჭო, არაყანი, მანონი, დაივინყეთ, ძროხას ნუ ენდობით.“

ამ დროს დავინახე ნარდის მოთამაშეები წამოიშალნენ და მრგვალ მაგიდას შემოუსხდნენ. კარისკაცმა ბიულეტენები ჩამოარიგა, დაიწყეს კენჭისყრა.

– ჰოდა, იმას ვეუბნებოდი, – ბუხნიკაშვილმა მკლავზე მომქაჩა. – ნუ ხარ ასეთი მოუთმენელი-თქო. ახალგაზრდებს ყველაფერი ერთბაშად გინდათ – კარიერაც, ვაჟ-აცობაც, თავნებობაც, კაი ცხოვრებაც.

– ნახვამდის! – ბუხნიკაშვილს ზურგი შევაქციე და დარბაზში შევბრუნდი.

– თქვენზე უარია. – თვალი ამარიდა ბატონმა არჩილმა. – არა უშავს, ახალგაზრდა ხართ, კიდევ მოესწრებით წარდგინებას.

– ზემოდან მოთხოვნა მოვიდა, რომ შევზღუდოთ მნახველები. ბატონი გიორგი დაიქანცა ამდენი თავის ქნევით. – დამოწმა მეორე წევრი.

– შეგვიძლია ცნობა გაგიკეთოთ, რომ მეორე სართულამდე მოაღწიეთ. ვიზიტი ჩაგეთვლებათ შორეული ნათესავის დონეზე.

არჩილს პასუხი არ გაეცა და კარისკენ წავლასლასდი. გზად მისმა მეუღლემ შემაჩერა;

– რა ჯანდაბა გინდა ზევით! დარჩი ამ სართულზე, ცოლს შეგერთავთ, კომფორტს და სიმყუდროვეს შეგიქმნით. ოდესმე იქნებ პარლამენტის წევრიც გახდე – მომადახა.

გზა გავაგრძელე. ქვევით, ეზოს სიღრმეში მორებს ხერხავდნენ. ვიფიქრე, აქედან გადავეშვები და ბოლოს მოვუღებ ამ უაზრო ცხოვრებას-მეთქი. მოაჯირზე შევხტი და თვალები დავხუჭე, ის იყო სვეტიდან მონყევტას ვაპირებდი, რომ ბუხნიკაშვილი შარვლის ტოტში მწვდა.

– არ გადავარდეთ ყმანვილო! ერთი ჩემი პაციენტიც ასე ერთობოდა და...

ფეხი გავუქნიე. წონასწორობა დამერღვა და უკან აივანზე ჩამოვხტი.

– იმას გეუბნებით, რომ ერთი ახალგაზრდაც სულ მოაჯირებზე დადიოდა, ერთხელ დაუცდა ფეხი და...

– თავს არ დამანებებთ? – რაც შემეძლო თავაზიანად ვუთხარი.

– მეორე კი სახურავიდან ჩამოცურდა და სარეცხის თოკებს დაეცა.

– თავს არ დამანებებთ? – ისე ვულრიალე, ბუხნიკაშვილი შეხტა.

– ზევით მოხვედრის მსურველს მეტი თავდაჭერა გმართებს, – მითხრა.

ღიმილით მაგრძნობინა, რაღაც საიდუმლოს რომ ფლობდა. სმენად ვიქეცი.

– ხედავ, მეორე სართულის კარნიზი კოშკს უერთდება. – გამახედა. – იმ კოშკში ლიფტი მოძრაობს. მართალია ლიფტი მეორე სართულზე არ ჩერდება, პირდაპირ მესა-

მეზე ადის, მაგრამ საკმაოდ ნელა მიჩოჩავს და შეიძლება მოასწრო ზედ შეხტომა.

სიტყვა აღარ დავამთავრებინე და კოშკისკენ გავქანდი. კარნიზზე გასვლა ძალიან გამიჭირდა. ქვევით არ ვიხედებოდი, მოგონებებს გავურბოდი. ერთ ალაგას შევქანდი. ბუხნიკაშვილმა რიკულებს შორის თავი გამოყო და სული შემიბერა. ჰაერის ეს მოძრაობა საკმარისი აღმოჩნდა. წინ გადავქანდი და ბაქანზე ჩავხტი. იქ ერთი შავსათვალიანი ახალგაზრდა იდგა და ლიფტის მოლოდინში ყელსაბამს ღეჭავდა.

– სიგარეტი არ გექნებათ? – ვკითხე.

აკანკალებული ხელით გამომიწოდა სიგარეტი. ასანთიც გამოვართვი და მოვუკიდე. ცოტა დავმშვიდდი. ფიქრები დალაგდნენ, ჩემი სიმშვიდე ნერვიულ ახალგაზრდასაც გადაედო.

– თქვენც სასულიერო გუნდიდან ხართ? – მკითხა.

რა მენალვლებოდა, თავი დავუქნიე.

– ახლა სოლისტები ამოჰყავთ, – ამიხსნა. – მე ტენორი გახლავართ. დამაგვიანდა და ვერტმფრენით ჩამომსვეს. უჩემოდ ვერ მიესალმებიან ბატონ გიორგის.

ხელიდან არ შეიძლებოდა ამ შესაძლებლობის გაშვება. ეტყობა ბატონ გიორგის სურდა ჩემთან შეხვედრა და ჩემთვის იღბლიანად წარმართავდა მოვლენათა მსვლელობას. ლიფტი უკვე დაიძრა ქვედა სადგურიდან და გრუხუნით მოგვიახლოვდა. სწრაფად! ახლა, ან არასდროს! გამბედაობა მოვიკრიბე, გავქანდი და ნერვიულ ახალგაზრდას თავი გულმკერდში ვგლიჯე. ერთი კი გაჯიუტდა, ჰაერს მოებლაუჭა, შემდეგ გადაქანდა და საშინელი ღრიალით ქვესკ-

ნელში ჩაეშვა. მხოლოდ მისი ნახევრადდაღებული ყელსაბამი შემრჩა ხელთ.

– მგალობლიშვილი, არა? – ლიფტიდან თავი გადმოყო გუნდის დირიჟორმა.

თავი დავუქნიე. რაწამს გავსწორდით, ღია კაბინაში შევხტი. ლიფტი წამით შეზანზარდა და ისევ აჩოჩდა ზევით.

– ეს მგალობლიშვილი არ არის. – ჩაიჩურჩულა სახემოხატულმა ქალმა. – ავთოს უფრო სევდიანი ნილაბი ჰქონდა.

– ყელსაბამი კი მისი უნდა იყოს, – თავი დააქნია თმაშეღებულმა მოხუცმა, – მე ჩამოვუტანე იტალიიდან.

– სიმღერა მაინც თუ იცი, უცნობო მეგობარო? – ნაზად შემეხო ქალი.

ამ სიტუაციაში გაჩუმება ვამჯობინე.

– თავი დაანებე, – ხელი ჩაიქნია მოხუცმა. – რა მნიშვნელობა აქვს იქ, რომელი ვინ იქნება.

ნახევრადბნელ დარბაზში გადმოვედით. კიდეც ერთხელ ამოიკითხეს სია, ერთხელ კიდეც უტიფრად დავიჩემე სხვისი სახელი, შემდეგ დირიჟორს ნოტები გამოვართვი და ბატონი გიორგის წინაშე წარვსდექი.

– ჩვენი გუნდის სოლისტებია. – გამოაცხადა დირიჟორმა.

ბატონ გიორგის სათითაოდ მივუახლოვდით და ხელზე ვემთხვიეთ.

– გილოცავთ დაბადების დღეს! – დავჭექე. – მიხარია, რომ ოცნება ამიხდა და მოვახერხე თქვენამდე მოღწევა. მე თუ გახსოვართ, ერთხელ, ჭარხლის რიგში...

ბატონმა გიორგიმ სიტყვა შემანწყვეტინა:

– რას გრძნობთ?

მართალი გითხრათ, ვერ ვგრძნობდი იმ სიხარულს, იმ ბედნიერებას, რასაც ამ შეხვედრისგან მოველოდი.

– საქმეც ეს არის, – გამიღიმა. – მე არა ვარ ის, ვისაც თქვენ ეძებთ. მე მისი წარმომადგენელი ვარ. ბატონი გიორგი კი აქედანაც შორს არის.

– აბა, მოეწყვეთ! – ტაში შემოჰკრა ღირიფორმა.

ქალები წინ დადგნენ, კაცებმა ნახევარწრე შემოხაზეს. სოლისტები შუაში შეეჭურჩდით.

– ეგ არ ყოფილა ის! – იდაყვი წაგკარი ჩემს გვერდით მდგომ მოხუცს.

– ვიცი, – ამოიოხრა. – ერთ დროს, მეც შენსავით მსურდა მასთან შეხვედრა. აქამდე რომ მოვალწიე, ესეც სასწაულია.

ღირიფორის ნიშანზე ქალის წკრიალა ხმამ „შენ ხარ ვენახი“ წამოიწყო. თითქოს ჩემთვის მღეროდა ეს მშვენიერი თოჯინა. მისი თაფლივით თვალები და მოტკბო ღიმილი მე მეკუთვნოდა. მისი ტუჩები სიყვარულს მიხსნიდნენ. მისი სავსე ტანი და ბუდიდან ამოვარდნილი გულ-მკერდი ჩემკენ მოიწევდა.

– მეორე ხმა! – თავი დამიქნია ღირიფორმა.

თვითონ არ ვიცი, როგორ ავყევი. ჩემი სასიმღერო მოღვაწეობა სუფრული სიმღერებით ამოიწურებოდა, მაგრამ ქალთან შერწყმის სურვილმა შეუძლებელი შემადგებინა. ჩემმა ხმამ ისეთი მწვერვალები დაიპყრო, ნამდვილ მაგალობლიშვილს სიზმრადაც რომ არ ენახა.

მესამე ტაეპის მეორე სტროფზე, სადაც ახალ ტონალობაში გადავდიოდით, ქალს ხელი მოვხვით. ორივენი ია-

ტაკს მოვწყდით და გაოგნებული მსმენელის წინაშე ჰაერში ავფარფატდით.

– არ იშლი შენსას?! – ქალს მუშტი მოუღერა დირიჟორ-მა და ხელჯოხი მოუქნია. ჩვენ უფრო ზევით ავფრინდით, სარკმელს მივეჯახეთ და ნაპრალში გავძვერით.

დაახლოებით სახურავების დონეზე მივფრინავდით. ქალი ჩემს მკერდზე იყო გადმონვენილი და ქუსლებით მიაპობდა ჰაერის ტალღებს. გავცდით სახლს, ეზოს, ათასფერად მოციმციმე წყვდიადში სპირალი შემოვხაზეთ და უკან ქონგურების სიმაღლეზე დავბრუნდით. ერთ-ერთ თალში შევფრინდით და სამრეკლოზე ჩამოვჯექით. „საგა-ლობელი თავდება“, – ჩამჩურჩულა ქალმა – ჩქარა, თორემ ვერ მოვასწრებთ“.

არ მიკითხავს რა უნდა მოგვესწრო. ორივენი ერთი მიზნით ვიყავით ანთებულნი. უფრო სწორედ, ქალს გადაედო ჩემი ზესწრაფვა. სული მოვიბრუნეთ და კვლავ მაღლა ავიჭერიით. გავცდით ქონგურებსაც. ქალაქს თავზე მოვექეცით, შემდეგ ანძას გადავახტით და ღრუბლის ნაფლეთებში კედელს შევეჯახეთ. კედლის ზემოთ ბანზე, ლანდები ლიცლიცებდნენ. ვიგრძენი, იქ იყო ჩემი მოგზაურობის მიზანი, იქ მელოდებოდა ის, ვისაც ვერ ამოწურავდა მისი ვერცერთი სახელი.

„ჩქარა!“ – მანჯღრევდა ქალი. – ბოლო ტაეპზე გადავიდნენ! „მზე ხარ და...“

ბანზე გადავედი და ლანდებს შორის გზა გავიკვლიე. მომეჩვენა თუ მართლა მოვკარი თვალი მოგონებადქცეულ სახეებს? აქ, ღრუბლებს ზემოთ, მზის კრიალოსნებში ბრწყინავდა ის, ვისაც ველტვოდი, ვინც იყო სიტყვა, ყველა სი-

ტყვის, ყოველი აზრის და ყველაფრის სათავე. ის ათასი წახნაგით, ათასი სახით და სახელით ბრუნავდა ჩვენს წინ, იმ პირველქმნილი ქაოსის წინ, სადაც ერთი იყო ყოფნა და არყოფნა, ჩრდილი და არსი.

სწორედ ამ დროს საგალობელი დამთავრდა. ბანიდან ჩამოვცურდი და ქალთან ერთად ვარდნა დავინყე.

ორივენი ისევ ჩვენს ადგილზე, მომღერლებს შორის ჩავვარდით. დადუმდა გუნდი, შეწყდა სიმღერა. ღირიჟორმა მადლობის ნიშნად თავი დაგვიკრა.

– რეპეტიციისთვის არა უშავდა! – გაგვამხნევა წარმომადგენელმა. – მწამს, რომ უკეთესადაც შეგიძლიათ. ასე თუ იზარდეთ, მალე იმის წინაშეც წარსდგებით.

თავი სხვენისკენ გაიქნია. მხოლოდ მე და ქალმა ვიცოდით, რომ იქ არავინ იყო. რომ ამ გზით, ტანჯვით და ოფლისღვრით ვერ მიაღწევდი მას. ამ გზაზე მხოლოდ წარმომადგენლები ისხდნენ, ერთი მეორეზე უარესნი, უფრო და უფრო მიუდგომელნი. ბოლო არ უჩანდა მათ იერარქიას. ხოლო ის, ვინც ამ უსასრულო სახლის მეუფედ გრძნობდა თავს, სულ ახლოს იყო, მარადისობად ქცეული სიმღერის ერთ ამოსუნთქვაში იგრძნობოდა.

– შეგიძლიათ შეისვენოთ, – გამოაცხადა ღირიჟორმა ფერიას ისევ შევთავაზე ცაში განავარდება იმ თვალისმომჭრელი შუქის მოსაძებნად; აქ, დაბალ ფენებში რომ ადამიანის სახელს ეძახდნენ. ქალი უარზე დადგა, „ერთხელ მაპატიეს, მეორედ აღარ შემარჩენენო“.

მარტო ვერ მოვწყდი მიწას. ჩემს თავდავიწყებას ის სიმსუბუქე აკლდა, მხოლოდ ქალისგან რომ მეძლეოდა. მხოლოდ მასთან შეერთებისას ქრებოდა ვარდნის სიმძიმე და

იფანტებოდა ის დარდი, ისევ დროის და სივრცის ტყვეობაში რომ მაგდებდა.

სიგარეტის მოსაწევად ფლიგელზე გადავედი. იქ ჭიქით ხელში უცხოელი დიპლომატი იდგა. ოქროსფერი პარიკი ეკეთა. ბარბაცებდა, წრუპავდა შამპანურს და მბრძანებლის იერით გადასცქეროდა ქალაქს. ბოდიში მოვუხადე და ვთხოვე, განზე გამდგარიყო. უცხოელმა დიპლომატმა შორს დაიჭირა, „ზევით ასვლა აკრძალულიაო და საერთოდ, შავგვრემანი არსებებისთვის ისიც ბედნიერებაა, ამ სიმაღლეზე რომ იმყოფებითო“.

გაბრაზება არ შევიმჩნიე, სვეტს ავეყუდე და მტრის პოზიციების დათვალიერება დავიწყე. უცხოელ დიპლომატს მხარზე თოფი ჰქონდა მოგდებული (ეტყობა სანადიროდ იყო ჩამოსული). მონადირის ზურგჩანთაში ნახევრადშიშველი ქალი იჯდა. იატაკს გავეკარი და გავხოხდი. ქალმა ჩანთიდან თავი გადმოყო, დაამთქნარა და ტუჩები მოილოკა. „მოდით ჩემთან-მეთქი“ – ხელით ვანიშნე. ქალმა გამიღიმა და თავი დამიქნია.

წამოვდექი. უცხოელი დაიბნა, ვერაფრით გაარკვია, საიდან გავჩნდი ასე უცებ მის წინ. სანამ გონს მოვიდოდა, დაღევა შევთავაზე. „სიამოვნებითო!“ – დამთანხმდა. – „შენ სადღეგრძელო თქვი, მე დავლევო!“

ვრცლად ვილაპარაკე, განვიხილე ჩვენი სამშობლოს საგარეო პოლიტიკა და შინაგანი მდგომარეობა. შევეხე იმ მოვალეობასაც, პირნათლად რომ უნდა მოგვეხადა შთამომავლობის წინაშე. უცხოელმა დიპლომატმა დამთავრება აღარ მაცადა, სასმელი გადაკრა. მაშინვე მეორე შევუვსე, მესამე, მეოთხე... მეექვსე ჭიქაზე დაუსტვინა და საკოცნე-

ლად გამოინია. გვერდი ავუქციე და ბატონი დიპლომატი იატაკზე გაგორდა. ბენვზე მოასწრო ქალმა ჩანთიდან გადმოხტომა.

„ჩქარა შემაჯექიო!“ – ჩამჩურჩულა. ზურგზე მოვახტი, თმაში ხელი ვსტაცე. ქალმა პერანგი ფრთებივით გაშალა და ორივენი ლამის წყვდიადში გავფრინდით.

ზევით ასვლის ნაცვლად მდინარის მიმართულებით მივინევდით. სახლის სინათლე დაპატარავდა და ამ კოსმიურ ლამეში მოციმციმე ვარსკვლავად იქცა. თითქოს ზეცა გადმოვბრუნდა და თავისი ბრჭყვიალა სამკაულებით ქალაქის ტაფობში ჩაიქცა. ღრუბლების ნისლში მზესავით ამოცურდა უზარმაზარი მთვარე. „სანამ გაიღვიძებს, ერთ წრეს მოვასწრებთო“, მითხრა ქალმა და შემოვბრუნება დაიწყო. ქალაქი დაფერდდა. შავი ნისლიდან ნარიყალა ამოცურდა და გვერდში ამოგვიდგა. მდინარეს დაეცა ჩვენი ორთავიანი ჩრდილი, ფლატეზე რომ აცოცდა და დარეჯანის სასახლეს მიწვდა.

მდინარის გასწვრივ მივფრინავდით. ქალი დამძიმდა, ძლივსლა მიაპობდა ჰაერის ტალღებს. „არ ყოფილა ჩვენს შორის ნამდვილი გრძნობაო“, ამოიოხრა და მდინარეზე დაშვება დაიწყო.. „ცოტაც გაუძელი!“ ჩავაფრინდი თმაში. „იქნებ მივალწიოთ ნაპირს!“

ნაპირზე უცხოელი დიპლომატი იდგა. საგრძნობლად გამაღლებული და გამსხვილებული მეჩვენა. იდაყვი სიონის ტაძრის გუმბათზე ჰქონდა ჩამოდებული, ხელში უზარმაზარი თოფი ეჭირა.

– დაყვინთე! – ვულრიალე ქალს. თოფმა დაიქუხა ერთხელ, მეორედ... ქალი წამით ჰაერში გაიყინა, შემდეგ ერთბაშად მოწყდა და ორივენი მდინარეში ჩავცვივდით.

ცივ ტალღებში გონს მოვედი. მარტო ვიყავი, ალიონი გაუბედავად აფერადებდა აღმოსავლეთის კიდეს. მკრთალი, ღამენათევი ჩრდილები ნელა დაცოცავდნენ ქალაქში. რიყეზე გამოვედი, ნილაბი მოვიგლიჯე და ელბაქიდის აღმართს შევუდექი.

მზე ამოსული იყო, შინ რომ დავბრუნდი. ჩვენი სახლი ჯერ კიდევ ანათებდა. ბუუტავდა და იფერფლებოდა სარკმელში მომწყვდეული ღამე. ეზოში დედა იდგა. სინათლე, სიმშვიდე და სიმყუდროვე სუფევდა ირგვლივ. მომენატრა და მომინდა ეს სიმყუდროვე. იქნებ აქ იყო ის, ვისაც იმ უთავბოლო სასახლის სართულებზე ვეძებდი? დედამ სარეცხი ჩამოხსნა და კალათში ჩადო. ფანჯარა გაიღო და ცოლმა ლოგინი გადმოფინა. ბავშვების ტირილი მომესმა.

– არ გესმით? ტირის!

კიბე ავირბინე და ოთახის კარი შევალე.

ოთახში ნათელი არსება იჯდა! ალიონის სხივი არბილებდა და ახავერდებდა მის მკრთალ, ცვილივით გამდნარ სახეს. მისი უზარმაზარი სხეული გამჭვირვალე და მზით გაუღენთილი იყო. გრძელი, ნათალი თითებით ბავშვი ეჭირა.

სიხარულისგან შეეყვირე, წავბარბაცდი და ლოგინზე დავეცი.

– რახანია გელოდები, – გამიღიმა. – მადლობა ღმერთს, მიხვდი, სად უნდა მეძებო.

– სიზმარია თუ ცხადი? – აღმომხდა.

– განა ცხადი სიზმარი არ არის და სიზმარი ცხადი? – შემიბრუნა კითხვა.

– იქ რაღა დარჩა? – გავიხედე სასახლისკენ.

– ჩემი სახელი და ასლი. – გამიღიმა. – ცარიელი სიტყვა და არაფრისმეტყველი სახე.

– სად უნდა გეძებოთ? – ვკითხე.

– ყველგან და ყველაფერში. – მიპასუხა. – ოღონდ ნიღაბი უნდა ჩამოიხსნა და საკუთარ გულისხმას აყვე.

ამ სიტყვებით უცნობი სავარძლიდან წამოდგა, მომი-
ახლოვდა და რბილი, სიზმრისეული შუქით ჩაიღვარა ჩემს
გულში. რამდენიმე წამს კიდევ იდგა მისი ლურჯი მოლან-
დება ჰაერში, შემდეგ ფანჯრიდან მზის სინათლე შემოიჭრა
და ჩემს წარმოსახვაში შექმნილი სახე ახალი დღით მოტ-
ანილმა ფიქრმა და სადარდებელმა წაშალა.

პოკერი საზღვრებს გარეშე

ხუთნი ვთამაშობდით და კარტში ექვსიანებიც შევეურიეთ. თამაშის გახსნა ვერავინ გაბედა. მეორედ ჩამოარიგეს. ტუზების წყვილი მომივიდა. აგურის ტუზმა გული გამინათა. მახსოვს, ერთხელ, როცა ყველაფერი ბანკში ჩავდე, როცა ჩემი მანქანა, აგარაკი, ბალი, ჩიფებად დახურდავდა და მრგვალ მაგიდაზე დახვავდა, როცა ვიგრძენი, ორ პატარა წყვილს მიჰქონდა ჩემი ნაალაფარი, ტუზი დამეცა და სტრიტი ავაწყვე. დაბალი სტრიტი იყო, აგურის ტუზი ქვემოდან ხურავდა მას, მაგრამ წყვილებთან შეჯახებისთვის მეტი არც მინდოდა! მარაოსავით გადავშალე კარტი და დაყარეს ფარხმალი.

ახლაც იმედის თვალით შევხედე აგურის ტუზს. თამაშში გავხსენი. მოგებას ვიყავი და რა მენალვლებოდა? ჩემს სიტყვას ელოდნენო, ყველა შემოცვივდა. ბელა ერთხანს მერყეობდა, მაინც შემოგვიერთდა. ქათამაძემ ჩიფები გაასამა. ვიცი, პატარა წყვილი ექნება და უნდა დაგვაფრთხოს. ფსონი გაუფსნორე. ხედი მშვენიერი მაქვს. მეფეს გვერდზე მიუბრუნებია ჩალმამოხვეული თავი. ცხვირი – კაუჭი. დავიტოვე, ისევ მეფე მომივიდა, ოლონდ ამჯერად თავს გვირგვინი ადგა. მაღალ წყვილებს დავეჯერდი. გადაყრილი კარტის მიხედვით თუ ვიმსჯელებ, ქათამაძესთან სამი ათიანის

ალბათობა გაიზარდა. სამ კარტს ცვლის. სახეზე ვერაფერს ვატყობ. არც ხელი უკანკალებს. სხვას გადასცა სიტყვა. ბანკი გავზარდე. უცებ შემოყარა ჩიფები. ბლეფობს თუ წამომიკიდა?

ახლავე გავარკვევ. დერეფანში გამოვედი. საგამომძიებლო ოფისის ნომერი ავკრიფე. ტელეფონთან ჩემი სიძეა. სასწრაფოდ ქათამაძის მონაცემებს მანვდის: მზაკვარი, ხასიათი მერყევი, ფეთქებადი. უყვარს ცხენები. ხელი თუ განვდა, ყიდულობს.

სიძეს ვთხოვ, ტელევიზიაში გადარეკოს და სასწრაფოდ განცხადება მისცეს, რომ იყიდება ჯიშიანი ცხენი. თუ ქათამაძეს მოგების იმედი აქვს, თვალი აუცილებლად გაექცევა ეკრანისკენ და აღარ ჩავენბები თამაშში.

მოვბრუნდი. ტელევიზორი ჩავრთე. დიქტორმა გაგვილიმა და გვამცნო, რომ იყიდება ჯიშიანი... შეხედავს? შენც არ მომიკვდე! ოდნავ კი გააპარა თვალი, თაროებზე შეაჩერა მზერა. ესეც ლოგიკურია. უნიგნური გახლავთ და წიგნებს უნახავივით შესცქერის. იქნებ, განგებ აკეთებს ამას?

– ასე ვერაფერს გაიგებ, – მეუბნება თემო (თემომ დაავიანა და ამჯერად მრჩეველის ადგილი დაიკავა).

– მწერალი არა ხარ? წარმოიდგინე, რომ კარტი გახსენი და დააკვირდი, როგორ მოიქცევა.

– გაგისწორე, – გავუღიმე ქათამაძეს და ორი წყვილი გადავუშალე.

ქათამაძემ თავში ხელი შემოირტყა, კარტი დაყარა და ბანკი მე დამრჩა.

მესამედ ლიპარიტმა ჩამოარიგა. თავიდანვე სტრიტი მომივიდა.

– არაფერს არ ვცვლი, – გამოვაცხადე.

– გაიყიდა, სტრიტი აქვს, – ჩაილაპარაკა ბელამ.

– სტრიტი კი არა, „ქუჩა“. – შეუსწორა ლიპარიტმა. – დავიცვათ ქართული ენის სინმინდე!

კი ბატონო, დაბალი „ქუჩა“ მაქვს, აგურებით და ყვავე-
ბით სავსე. ჩრდილმა გადაურბინა აგურებს. ალბათ ქათამა-
ძემ ჩაიარა. ისე გავფცქვენი, ლანდილა დარჩა მისგან.

– ღმერთი არსებობს! – დამიქნია თითი.

ახლა გაახსენდა ღმერთი? რამდენი ემსხვერპლა მის
ულმერთობას! ერთს ისე მოუგო, ის საცოდავი ბულდოზერს
შეუვარდა ხახაში.

– ეგ უბედური შემთხვევა იყო. – მითხრა – მე არაფერ
შუაში ვარ.

მზემ გამოანათა ყვავეებით გაშავებულ ქუჩაზე.

– თამაში გავხსენი. – ჩამესმა ბელას ხმა.

– ფსონი გავასამე, – ვუთხარი.

ბელამ ერთი კარტი გამოცვალა. მაღალი წყვილი უნდა
ჰქონდეს. ჩემი „ქუჩის“ ფონზე არა მგონია „ფულე“ გააკე-
თოს.

– შანსი მაინც არსებობს. – მითხრა ქათამაძემ, – ვიდრე
მაგიდასთან ვარ, შევეცდები მესამე ტუზი ბელას მიუვიდეს.

– აბა, შენ იცი, როგორ გამითხრი სამარეს.

– ორი ექვსიანი და სამი ტუზი რომ გადაგიჭრის ქუჩას,
სამარის გათხრაც სამათხოვრო გაგიხდება.

ვიღაცეები დგანან შორს, ბოლოში. ჩემს ქუჩას თხრიან.
ორი მათგანი ბელას ტუზები უნდა იყოს, მესამე? არის ის
ტუზი? ვცდილობ, გავარჩიო ბნელს შერეული სახე. პერანგი
ისეთივე აქვს, როგორც იმ ორს. პერანგი ყველას ერთნაი-
რი უნდა ჰქონდეს. სახეა მთავარი, სახე... თავი ტუზივით

უჭირავს, თუმცა ქართველი არ არის? ექვსიანიც რომ იყოს, არ შერცხვება, ტუზად მოგაჩვენოს თავი.

– მეგობარო! – შევძახე, – ერთი ნუთით.

სახე შეაბრუნა, ზურგი შემაქცია და გააგრძელა ქუჩის თხრა. პნევმატიური ურო აგრეგატში ჩართო, ასფალტი აყარა. ჩავიდა მილებამდე. თხრის და თხრის. მისი მიზანია, ქუჩა გადამიჭრას, სტრიტი განწყვიტოს.

– მოეშვი მიწის თხრას! – უთხრა ქათამაძემ. – ვერ ხედავ, მისი ტუზი მწკრივს ქვემოდან ხურავს, ეს კი წინასწარი შეთანხმების გარეშე უკვე დარღვევაა!

ქათამაძემ საქმე აღძრა და ჩემს კომბინაციაში გარკვევის მიზნით სპეციალური კომისია მოიწვია.

კომისიის წევრებმა მოწმეები დაჰკითხეს, ჩვენი თამაშის დოკუმენტაცია გადაქექეს და მიუხედავად იმისა, რომ გემოზე ვაქეიფე (ხუმრობა საქმე იყო, ჩიფების ნახევარს ვკარგავდი!) გამოიტანეს დასკვნა, რომ თამაშს არანაირი შეთანხმება არ უძლოდა წინ. ასე რომ, ჩემი მხრიდან ტუზის უმდაბლეს რანგში გამოყენება უმართებულო უნდა ყოფილიყო. სტრიტი ძალას კარგავდა!

– არანაირი შეთანხმება არ სჭირდება ამას! წესებში ეგ ისედაც იგულისხმება. გაასაჩივრე დასკვნა! – ხელი წამკრა თემომ.

საჩივრის შესატანად უმაღლეს სასამართლოს მივადექი.

„კვირაობით არ ვმუშაობთ“ ლაღადებდა განცხადება. ორშაბათამდე ვერ მოვიცდიდი. თანაბრად ვიყავით ბანკში ჩასულნი და ან სწრაფად უნდა გამეზარდა ჩიფები, ან დავწოლილიყავი. დრო არ ითმენდა. ჩარაზულ კარს გვერდი ავუარე და შენობას უკანა მხრიდან მივადექი.

ბნელი, უკაცრიელი დერეფანი გავიარე და პირველ სართულზე ავედი. უამრავი ხალხი ირეოდა იქ. თავი დავადე და პირდაპირ მოსამართლესთან შევედი.

– თემომ უკვე შემატყობინა. – მითხრა მოსამართლემ და სკამი გამომინია. ახლალა შევამჩნიე, ხელში ჩემი კარტის კომბინაცია ეჭირა.

– ბევრი ვიფიქრე, – თვალი ამარიდა. – მართალია, თამაშის გრანტებში წინასწარ ჩადებულია, რომ უმაღლესის უმდაბლეს რანგში გამოყენება კომბინაციას მნიშვნელობას არ უკარგავს, მაგრამ მინდა აგისხნა: წინასწარი შეთანხმების გარეშე მაინც არ შეიძლება მიუჯდე მაგიდას, რადგან... – ხველება აუტყდა, ამოახველა და ისევ გაუტია. – რადგან თამაში არ არის ისეთი რამ, რაც შეიძლება უშუალოდ, უპირობოდ მიიღო. მასში შესვლას რიტუალი და კონვენცია სჭირდება.

– რასაც მოვიგებ, ნახევარს გადმოგირიცხავთ. – შევთავაზე.

– ვნახოთ, – ხელები გაშალა, – შევეცდები დაგეხმარო.

– რამდენს ფიქრობ, – მითხრა ბელამ. – ან შემოდი, ან დანექი.

– სოლდი! – მომწყდა პირიდან.

მეხივით გავარდა ჩემი სიტყვა!

– არ შეგაშინოს, გაუსწორე ფსონი! – უთხრა ქათამაძემ ბელას.

– შენ რა გენალვლება, მე ნავაგებ!

– შენს მაგივრად ვთამაშობ. – ქათამაძემ ხელიდან გამოგლიჯა კარტი. – ვიცი, ბლეფობს და ჩაეხდი შარვალს. მოგეცი! – მომიბრუნდა.

– მინდობილობის გარეშე ვერ ითამაშებ. – გავაქნიე თავი.

– ვენდობი. – თქვა ბელამ.

– მინდობილობა ნოტარიუსთან უნდა გაფორმდეს. – თქვა თემომ.

– ერთს ვიცნობ, თავისუფლების მოედანზე. – თქვა ქათამაძემ, – იქნებ მივასწროთ!

რას მიასწრებენ, როცა დღის ბოლოა. თანაც კვირა დღეა; მაგრამ ჩემი თარსი ბედი რომ ვიცი, ნაღდად დღეს ზის თავის კანტორაში და მდივან ქალს ელლაბუცება. არა-და თეთრწვერა ბერიკაცია. დამჭკნარი ხელი მისრიალებს ქალის პრიალა მუხლებზე. სადღაც შუაში შეცურდა...

კარი გაიხლიჩა და კანტორაში ბელა ქათამაძე შემოვარდა.

– ვერ გამიგია ორნი ხართ თუ ერთი. – მხრებს იჩეჩავს ნოტარიუსი.

– საერთო მტრის წინააღმდეგ გავერთიანდით. სახელად ბელა, გვარად ქათამაძე.

– გაგაფორმებთ, როგორც ერთს და აღარ დაგჭირდებათ მინდობილობა.

ამრიგად, ბელა ქათამაძე, ვით ერთი კაცი, მიუჯდა ჩიფებით მოფენილ მაგიდას. დაეცა ჩემს ქუჩას სამი ტუზის ავბედითი ჩრდილი. ამ ჩრდილთა თამაშით ვისარგებლე, ბნელში ვიშუსტრე და ხელის განაფული მოძრაობით ფერი შევუცვალე ქუჩას. ყვავები გაფრინდნენ. ერთი ყვავიცი აღარ დარჩა ჩემთან. მთლიანად აგურების ქუჩა დამიჯდა ხელზე, რომელსაც, რაღა თქმა უნდა, ვერ გადაჭრიდა სამი ტუზი.

– აუ, რამდენს ფიქრობს! – თავი გააქნია ბელამ.

- ფლეში! - გავხსენი კარტი
- არ მიცნობ, არ გიცნობ. - ქათამაძე მოწყდა ბელას და ცალკე არსებად ქცეული, გარეთ გავარდა.

- მაპატიე! - შემევედრა ბელა, - ვერ გადავიხდი!
იცის, ვერ ვაპატიებ. კანონს ვერ დავარღვევ, აზრი რომ არ დაეკარგოს თამაშს.

ბელამ ჯიბიდან კაპსულა ამოიღო, ჩაკბიჩა. მომაკვდავი ერთიც გაფართხალდა და გვამის მნიშვნელობით გაგორდა ხალიჩაზე.

ჩიფები მოვხვეტიე, ლიპარიტმა შემაჩერა.

- მოიცა, ჯიგარო, მე არ დავნოლილვარ, მაგრამ ვიდრე ჩემს კარტს გიჩვენებ, ამას რა ვუყოთ? - ფეხი წაკრა ბელას.

- წესი ავუგოთ.

- ცხედარს სახლში ვერ გავაჩერებთ, ვერც გარეთ გავიტანთ. ეჭვს ჩვენზე აიღებენ. ერთადერთი გამოსავალია...

გადმოიხარა და ჩამჩურჩულა.

- შენ რომ აგურებით ქუჩა გააჩალიჩე, იქ დავმარხოთ.

- ხომ არ გაგიჟებულხარ! - ხელი ავუქნიე.

- დამიჯერე, ასე სჯობს. აზრადაც არავის მოუვა, ცხედარი მანდ ეძებონ. გარდა ამისა, მის სიკვდილსაც გადატანითი მნიშვნელობა მიეცემა.

- ეს უკვე მეტიმეტია!

- აბა დაგვიჭერენ. თამაშის დროს აწყობილ ქუჩაზე კი ძალას ჰკარგავს სისხლის სამართლის კოდექსი.

- სასაფლაო? დამარხვის ხარჯები?

- რა ხარჯები, რის სასაფლაო! მივაყაროთ მიწა და ქვა დავდოთ!

რის ვაი-ვაგლახით მივათრევთ ხალიჩაში გახვეულ ბელას აგურების ქუჩაზე. ქუჩის ბოლოს სამარე გავჭერთ. ბნელდებოდა, საქმეს რომ მოვრჩით. მთვარით შევერცხლილ ქუჩას დაეცა საფლავის ქვის უზარმაზარი ჩრდილი.

– გავაგრძელოთ, – თქვა ლიპარიტმა, – სად გავჩერდით?

– სოლდი შემოვედი.

– მოგეცი, – მითხრა და სამი მეფე გადმომიშალა.

– აგურების ფლეში! – კარტი ზემოდან დავაყარე მეფეებს.

– ეგ ფლეში არ არის, უბრალო სტრიტია. აგურებში ყვავებია გარეული.

– სადაა ყვავები! – შევყვირე.

– სადაც ცხედარია, იქ. – ლიპარიტმა საფლავისკენ მიმახედა, ყვავები რომ დასტრიალებდნენ.

– უხ, თქვენი! – ხელი ვკარი მაგიდას. აქ საფლავიდან ბელაც წამოდგა და ახარხარდა!

ცარიელ-ტარიელი, ლამის დედიშობილა წამოვედი. ბელამ და ლიპარიტმა მთელ ქალაქს მოსდეს ჩემი გაბითურების ამბავი. არსად აღარ მიმესვლება. სამსახურშიც მასხრად ამიგდეს. ან დამცინიან, ან ისე გესლიანად მამშვიდებენ, თვითონ ველარ ვჩერდები და გავრბივარ; საით? ოღონდ ფული ვიშოვნო, ოღონდ შურისძიება შევძლო!

– შენ ხომ ტაპისტი ხარ, – მითხრა თემომ. – რატომ არ იყენებ შენს უფლებებს?

– რა აზრი აქვს? ორი-სამი ჩიფი რომც მოვიგო, შორს ვერ წავალ.

– თამაშს რომ ვინწყებდი, სულ ორი ჩიფი მქონდა. – მოგონებებში გადაიჭრა თემო, – ერთი ბიძაჩემმა მიფეშქაშა, მეორე ვერცხლის კოვზებში გავცვალე. ასე ვინწყებდით ყველანი.

– რაღა დროს ჩემი დანყებაა. – ხელი ჩავიქნიე.

– ახალი სამსახური უნდა მოძებნო. – მითხრა თემომ, – ჯობია რომელიმე პარტიას მიეკედლო, ერთი-ორი გროშიც რომ დაგრჩეს.

ასე ჩავეწერე მწვანეთა პარტიაში. დავინყე გარემოს გაბინძურების წინააღმდეგ ბრძოლა. ბევრს არ მიხდიდნენ, მაგრამ წლის თავზე ჩემი დანაზოგით ოცამდე ჩიფის შეძენა შევძელი. გარდა ამისა, ჩვენი პარტია პარლამენტშიც გავიდა და ჩიფების შეძენის ახალი პერსპექტივა გაჩნდა.

დამთავრდა თუ არა არჩევნები, მაგიდას მივუჯექი. ჩემი არყოფნის დროს ლიპარიტი და ქათამაძე შეასკდნენ ერთმანეთს. ლიპარიტს კარე გაუკეთებია, ქათამაძეს კი „ფერი“ ეჭირა. დაინახა თუ არა ოთხი ექვსიანი, მაშინვე ფერი დაკარგა! ბელამ სასწრაფო გამოიძახა. ექიმი, ქათამაძის მობრუნების ნაცვლად, თვითონ ჩაება თამაშში და ვიდრე სანიტრები გულწასულს უჩხიკინებდნენ, ბელას სამ შვიდიანს შეასკდა მაღალი ორი წყვილით. იმ საცოდავს ჯიბეში ხურდა ფულის მეტი არაფერი აღმოაჩნდა. ამიტომ წნევის აპარატი დაატოვებინეს, რაც ბელამ მაშინვე გადაცვალა სპეცდამზადების, მსხვილკალიბრიან ჩიფებზე.

მოკლედ, მაგიდას რომ დავუბრუნდი, სიტუაცია მეტად დაძაბული დამხვდა. ლიპარიტი ქათამაძეს ებრძოდა, ბელა ხან აქეთ იყო, ხან იქით. არსებობდა კიდევ მეხუთე კაცი.

მისი სახელი არ ვიცოდით. მაინც და მაინც არც გვანახებდა. ძირითადად წვებოდა და თამაშს ადევნებდა თვალს.

არეული კარტი მომივიდა. ოთხი გამოვცვალე. ვერაფერი გავაკეთე. როგორც ვატყობ, ვერც სხვებმა გაახერხეს რამე. დადგა ბლუფობის დრო!

– ქათამაძეს პატარა წყვილები აქვს, – ჩამჩურჩულა თემომ.

– რა იცი?

– პარლამენტში მისულა ბონდოსთან და უკითხავს: „ორი ცხრიანი და ორი რვიანი მყავს, რა ვქნაო?“

– გაატარე. – უთხრა ბონდომ.

– ყველამ გაატარა.

– მაშინ გახსენი, ნუ დაკარგავ დარიგების ჩიფს.

– გავხსენი. – თქვა ქათამაძემ.

– პლუს ათი! – ვაჯახე.

– წამომიკიდა! შენი ბრალია, ორი ჩიფი დავკარგე! – ქათამაძე ბონდოს ეცა. ეს უკანასკნელი მერხიდან გადმოვარდა და პარლამენტის კიბეზე დაგორდა!

– გააშველეთ! – აყვირდა სპიკერი.

– სირცხვილია, შეიკავეთ თავი! – ზარი დაანკარუნა თავმჯდომარემ.

ქათამაძე და ბონდო უკვე ქვემოთ, შუა დარბაზში ეჭიდებოდნენ ერთმანეთს.

– ამდენი მოცდა არ შემიძლია. – წამოვდექი. – ან გამისწორე, ან დანექი და ბონდოსთან მერე გაასწორე ანგარიში.

– ახლავე! – დამიყვირა ქათამაძემ.

– მის მაგივრად ვაგრძელებ. – თქვა ბელამ და ქათამაძის წყვილები აიღო.

– არა ბატონო, ვაპროტესტებ.

– გეშინია? – გამილიმა ბელამ, – იცოდე, მინდობილობა ხელზე მაქვს.

გადმომიშალა ცნობა:

„ეძლევა ბელას, რომ მას ნამდვილად ენდობა ქათამაძე, მის ნაცვლად მოიგოს ან წააგოს თამაში. საფუძველი: ბელას და ქათამაძის ბავშვობის მეგობრობა“.

„შეიძლება მათ ბავშვობის მეგობრები ვუნოდოთ? რაც თავი მახსოვს, სკოლაში თავყებას ალენავდნენ ერთმანეთს.“

– გავიფიქრე.

– სიყვარულით მოგვდიოდა ჩხუბი. – ამიხსნა ბელამ.

– გაჩერდი, თუ ძმა ხარ! – ხელი ჩავიქნიე, – ვინა ხარ, ვერ გამიგია, სქესიც კი ვერ გამირკვევია შენი. ბელა ქალის სახელია, მაგრამ უნგრეთში მგონი კაცებს ეძახიან.

– ახლა უნგრელი გინდა გამხადო?

– სხვა რა გზა გაქვს, კაცობა თუ გინდა...

– რა ხართ ეს ქართველები, მადიარებზე უარესნი. – ჩაილაპარაკა ბელამ.

– ქართველები ერთმანეთს ვერ ვენდობით და შენ მით უმეტეს, – მივუბრუნდი ბელას.

– ერთმანეთს უნდა ვენდოთ, თორემ გადაგვჭამენ ეს უნგრელები! – ხელი მტაცა ლიპარიტმა. – მოდი, ძმაო! შევეფიცოთ ერთმანეთს! ჩააქრეთ შუქი! მუსიკა!

მეხუთე კაცმა ხელი აღმართა. ჩამობნელდა. სადღაც ჩონგურს ჩამოკრეს. ქარმა შემოგლიჯა ფანჯარა. სავსე, ლამის თეფშიდან გადმოღვრილი მთვარე უხვად მოეფინა ოთახს.

ლიპარიტმა კედლიდან ხანჯალი ჩამოხსნა. ჯერ თვითონ დაისვა ძარღვებზე, მერე მე გადამიხსნა ხელი. მაჯები

ერთმანეთს მივადეთ, საძმო სისხლი ჯამში ჩავლვართ, ღვინო ჩავამატეთ, თითო ყლუპი მოვსვით და ძმობა, უღალატობა, სიყვარული შევფიცეთ ერთმანეთს.

– ახლა კი გეტყვი, რა ექნათ. – თვალი ჩამიკრა ძმადნაფიცმა. – პიჯაკის სარჩულში კარე მიდევს. შენ ბოლომდე მოგვანექი, ბელა აუცილებლად წამოგყვება. იცის, რომ ბლეფობ, თემომ გაგყიდა. ბოლო მომენტში დაწვები და შენს ნაცვლად მე გავხსნი კარტს.

– ღირს სულის გაყიდვა ორი ჩიფის გულისათვის? – ჩაილაპარაკა ბელამ.

– გაჩუმდი! – შეუძახა ლიპარიტმა, – ხომ არ გავინწყდება, უნგრელი რომ ხარ და ჩვენებურად არაფერი გესმის?

– კი ბატონო, ფსონი გავასწორე და გავზარდე კიდევაც. – მომიბრუნდა ბელა.

– შენი სოლდი, – ვუთხარი.

ბელამ უნგრულად შეიგინა და თავზე იტაცა ხელი. ვიდრე ფიქრობდა, მე და ლიპარიტი პოკერის კომბინაციათა დამამზადებელ საამქროში ჩავედით. საამქრო აქვე მდებარეობდა, ჩვენი სახლის სარდაფში. საამქროს გაკოტრებამდე იჯარით ქათამაძე ფლობდა, შემდეგ კი ლიპარიტი.

სარდაფის შუაში, ცეცხლზე, კარტის კომბინაციათა მანქანა იდგა. მანქანა ძირითადად აგურის ფხვნილით, გამოჩურჩული ალუბლით, ყვავის ბუმბულით და შავი ხიზილალთ იკვებებოდა. სანვავი ვინრო ყელიდან საცეცხლურში იღვრებოდა, იქიდან რადიატორში გადასული, განიცდიდა სწრაფ კონდენსაციას და ათასფერ კომბინაციებად იშლებოდა და ილექებოდა ქალაქდზე.

რას არ ნახავდი აქ; ფერად-ფერადი ქუჩები, კარეების კოლონა, უამრავი წყვილები, მარტოხელა ტუზები, მეფეები.

– ახლა კი ერთი რამ მინდა გაჩვენო, ოღონდ ხმა! კრინტი! – ლიპარიტმა გვერდზე გამიყვანა. გასაღებების აცმა ამოიღო და გალიის კარი გააღო.

– დანეჭი! – დამიყვირა.

ძლივს მოვასწარი განზე გახტომა. რალაცამ ელვასავით ჩამიქროლა. სარდაფი მკვეთრად განათდა.

– შეხედე, რა საოცრებაა! – ხელი წამკრა ლიპარიტმა.

ჯერ ვერაფერი გავარჩიე თვალისმომჭრელ შუქზე. გონება მოვიკრიფე და შუქის წიაღში, სწრაფად მოძრავი არსება დავლანდე. ბზრიალებდა, ცეკვავდა, იგრიხებოდა, მზესავით აფრქვევდა სხივებს. ვაკვირდებოდი, მაგრამ ვერ ვარჩევდი მის სახეს. ხან ტუზი იყო, ხან ექვსიანი, ხან ქალი, ხან მეფე. არაფერი იყო და ამიტომაც ყველაფერი შეიძლება ყოფილიყო.

– არაა საოცრება? – ტაში შემოჰკრა ლიპარიტმა.

– ტუზია თუ ექვსიანი?

– არც ერთი და ორივე! სახელად ჯოკერი! გადამწყვეტი ბრძოლისთვის ვინახავ!

აქ ლიპარიტმა განაფული მოძრაობით ხელი სტაცა ჯოკერს, გალიაში შეაგდო და კარი მოიჯახუნა.

– დავნეჭი. – თქვა ბელამ და ორი წყვილი დაყარა.

– არაფერი მქონდა. – გავუღიმე.

– თავი დამანებეთ, აღარ მინდა.

– თამაშიდან გასვლის უფლება არა გაქვს. ასე არაა, ბატონო? – მიუბრუნდა ლიპარიტი მეხუთე კაცს.

კაცი ოდნავ შეინძრა. ვერ გავიგეთ, დაგვეთანხმა, თუ უარის ნიშნად გაიქნია თავი.

– განცხადება დანეროს და კანცელარიაში გაატაროს. –
ვთქვი. – მეტს მაინც ვერაფერს წავართმევთ.

– არ გაგიჟდე. – ჩამჩურჩულა ლიპარიტმა. – აგარაკი
აქვს კუს ტბაზე და მამიდა ყავს ბუდაპეშტში.

– ჩემგან ვერაფერს მიიღებთ. არაფრის დამტოვებელი
არა ვარ მაგ შტერისთვის! – დაგვიყვირა ბელას მამიდამ.

– საერთაშორისო სასამართლოში გიჩივლებთ. – უპა-
სუხა ლიპარიტმა.

– მობრძანდით და ვნახოთ რას წაიღებთ!

– მოვდივართ! – წამოხტა ლიპარიტი.

– გეყოფა! – ავღრიალდი – აღარც სინტაქსი იცი, აღარც
გეოგრაფია...

– როგორ გეკადრება! ვაკის პარკში რომ რესტორანი
„ბუდაპეშტი“ იყო, იმას ვგულისხმობ. იქ ერთხანს ოფიცი-
ანტად მუშაობდა ბელას მამიდა.

ვაკის პარკის რესტორანში ვზივართ. მოგვიახლოვდა
თმაშევერცხლილი ქალი.

– რას ინებებთ? – გვკითხა.

– ყველაფერს, რაც გაქვთ.

– ანგარიშიც მოვაყოლო?

– ანგარიშს ჩვენ წარმოგიდგენთ, – უთხრა ლიპარიტმა.
– თქვენი ძმისშვილი ბელა ჩვენს ხელშია. თუ არ გამოისყ-
იდით, იცით რაც მოუვა.

– ახიცაა მაგაზე. ამოდენა უნგრელი გაიზარდა და თამა-
ში მაინც ვერ ისწავლა.

– მამიდა არაფრის მომცემი არ არის, – მივუბრუნდი ლიპარიტს. – რაც მოგებული გვაქვს, იმას დავჯერდეთ.

– რას ლაპარაკობ! ეს ჩიფები სარდაფში უნდა ჩავიტანოთ. ჩვენს ჯოკერს კვება რომ არ მოაკლდეს. წინ უმძიმესი ბრძოლა გველის. ბელა კიდევ წამოყოფს თავს. ქათამაძე ახლა შედის ფორმაში. გარდა ამისა, არსებობს მეხუთე კაციც. ჯოკერის გარეშე ვერ ვაჯობებთ!

მოკლედ, რაც ბედმა ჩიფები გვარგუნა, მოვხვეტეთ და სარდაფში ჩავიტანეთ. ლიპარიტმა გალიის კარი გააღო. ჩიფები ნიჩაბზე დაყარა და ღრმად, გალიაში მიმოფანტა, სადაც ჩვენი ვარაუდით, ჯოკერი უნდა მჯდარიყო.

– არ ჩანს. – შევიხედე გალიაში.

– შიმშილისგანაა დასუსტებული. – მითხრა ლიპარიტმა, – სამი დღეა ჩიფი არ ჩასვლია პირში. გადნა, გაიცრიცა და მართლაც არაფრად იქცა.

– ხელში არ ჩაგვაკვდეს.

– პირველივე ლუკმა გამოაცოცხლებს. ყური უგდე, – ლიპარიტი გალიას აენება, – დაკუსკუსებს, ჩიფებს კენკავს. ყური მივუგდე. ვერაფერი გავიგონე.

– გალია ცარიელია. – ვუთხარი.

– როგორ ცარიელი! – ლიპარიტი შიგ შევარდა, ყვირილით უკან გამოვარდა.

– ჯოკერი! შვილივით ნაზარდი! – თავში წაიშინა ხელი.

– დაწყნარდი, არ შეგვამჩნიონ უჯოკეროდ რომ ვართ, თორემ შემოგვიტევენ. – ლიპარიტი ძლივს ამოვიყვანე ზემოთ.

– თამაში გავხსენი. – თქვა ქათამაძემ.

ჩაეხედე, ხელზე სამი ქალი მიზის. ვალეტი დავითოვე და ვალეტივე მომივიდა.

– გავასამე. – ვუთხარი ქათამაძეს.

– მოგეცი.

– დავნეჯი. – უნგრულად თქვა ბელამ.

– ფიქრობ. – თქვა ლიპარიტმა.

მეხუთე კაცი მერყეობდა, ბოლოს მაინც ჩაება თამაშში.

საშინლად ჩამოცხა. ველარ ვადევენებ მტერს თვალს. რაც იქნება, იქნება! გავზარდე ბანკი. მომყვებიან. ლიპარიტი თვალს მიკრავს. შემოვიდა ოთხოთახიან ბინას. მორთო კივილი ლიპარიტის ცოლმა. შვილი მიაჩერა ხელში, „ბავშვი უსახლკაროდ რჩებაო!“

– მანქანაც დავამატე! – კბილებს აღჭრიალებს ლიპარიტი.

დავნეჯი. ძმები ვართ და სულერთი არაა ვინ მოიგებს?

– ვინაა შენი ძმა! – მიღრენს ლიპარიტი.

– გაგისწორე. – უთხრა ქათამაძემ.

თანაბრად არიან. მე და ბელა ვწევართ.

– ოთხი ტუზი! – დასჭექა ლიპარიტმა.

– გულების ფლეში. – მოუჭრა ქათამაძემ.

ლიპარიტი მოჭრილი ხესავით შეტორტმანდა და მაგიდას გადაემხო.

ქათამაძემ ხელი გაიშვირა, მოხვეტა ლიპარიტის ბინა და მანქანა.

– ერთი წუთით! – შეაჩერა მეხუთე კაცმა. – მე არ დავწოლილვარ.

ახლალა გამოვიდა ჩრდილიდან სინათლეზე. მისი ჭრელი სხეული უცებ გაიზარდა, გაფართოვდა და შუქ-ჩრდილთა

თამაშით მთელ ოთახს მოედო! საიდანღაც მეცნობოდა ეს სანდომიანი, ღიმილით ბეჭედდასმული სახე.

– პოკერი! – თქვა და ოთხ ექვსიანს ზემოდან ხელი დაადო.

– სადაა ჯოკერი! – აყვირდა ლიპარიტი.

– თავად გახლავართ. – თვალი ჩაგვიკრა და ჟინჟილებიანი ქუდი ჩამოიფხატა თავზე.

– ქუდი საიდან გაქვს, ვის წაართვი! – ეცა ლიპარიტი.

– ხმა! – დაიგრუხუნა მეხუთე კაცმა, – ხომ არ გავიწყდება, სარდაფში პოკერის კომბინაციებს რომ ამზადებ?

– უ, შე გათახსირებულო! – წამოხტა ქათამაძე.

– არც შენ მყევხარ სამოთხის ჩიტი. – კაცმა ქათამაძეს პიჯაკი გაუხსნა. ყველამ დავინახეთ მის სარჩულში ჩაკერებული კარტი.

– გვაპატიე! – მუხლებზე დაეცა ორივე, – ვერ გადავიხდით!

– ვერ გადაიხდით და ჩემთან წამოხვალთ, არჩევნებში მომეხმარებით.

ამ სიტყვებით თოკი ამოიღო და ხელის განაფული მოძრაობით შემოახვია მაგიდის წევრებს. ეს საცოდავები ქათმებივით ფართხალებენ. ვერც კი ვარჩევ მათ ერთმანეთისგან.

მე ჯერ კიდევ შემწევს ძალა, წინ აღვუდგე მეხუთე კაცს. მართალია, პოლიტიკაში ჩემზე უკეთ ერკვევა და დღეს სიტუაციას სავსებით ფლობს, სამაგიეროდ მე ვფლობ სიტყვას, რომელიც ამ სიტუაციას წარმოშობს. სიტყვას, რომელსაც ვერაფერზე გადაცვლი, ჩიფებად ვერ დაახურდავებ და ამიტომ, ვერც ვერავინ წაგართმევს.

– თამაშს ვაგრძელებ. – თოკი მოვიხსენი და მაგიდას მივუჯექი.

ქათამაძე, ლიპარიტი და ბელა შიშით ველარც იხედებიან აქეთ. წარმოდგენა არა აქვთ, რა შეიძლება მოჰყვეს ჩემს თავხედობას.

– გაიმეორე, რა თქვი? – გაჩნდა ჩემს წინ პოლიტიკური მოღვაწე.

– ერთი ერთზე, „ალამორი“!

პაუზა უმძიმესი. გავუძელი მის მრისხანე მზერას!

პოლიტიკოსმა თვალი მომარიდა. მგონი ცოტათი შევაშინე კიდევაც. იცის, სხვებივით ვერ დამატყვევებს. შეიძლება მომსპოს, მაგრამ თავის ჭკუაზე ვერ მათამაშებს.

– რა ხარტ ეს მწერლები! – გამიღიმა და ოქროს კბილები შემომანათა.

კარტი ჩამოვარიგე.

– თამაში გავხსენი. – თქვა და შემოვიდა ჩიფსი.

– გავასწორე და ფსონი გავზარდე. – ვუპასუხე.

სასწრაფო დახმარება

იმ დღეს, ანუ შაბათს, კოოპერატივ „სულიკოში“ ნაყიდი არახისით მოვიწამლე და რამდენადაც არავის ჰქონდა ჩემი მოვლის თავი, სასწრაფოს დავურეკე. ადრე არასოდეს მსმენია ასეთი ტკბილი, იმედის ჩამსახველი ხმა. იქვე ავუხსენი, რა ვჭამე და როგორ ვგრძნობდი თავს (არახისის გახსენებაზე გული მერეოდა) და იმ ტკბილ-მოუბარ არსებას ვთხოვე, რაც შეიძლება მალე გამოენვდინა ჩემთვის დახმარების ხელი. მოხდა სასწრაფო დახმარების „ფურგონი“ მოადგა. ცოლმა ლანძღვა-გინებით მიატოვა სარეცხი. მიწოდა ყრუ, ლენჩი, მძორი და ექიმების შესახვედრად ღიმილი გადაიკრა სახეზე.

ექიმების ნაცვლად, ოთახში ხალხურ საკრავთა ანსამბლი შემოლაგდა.

„თუ შეიძლებაო“, სთხოვა დირიჟორმა ჩემს მეუღლეს და სკამები ნახევარწრედ დააღაგა. მუსიკოსებმა დამტვერილი ჩანთებიდან ინსტრუმენტები ამოალაგეს და ტონალობის მოსაძებნად ნაირ-ნაირი ბგერების გამოცემა დაიწყეს.

– გეყოფათ! – დავიღალე და ყურებზე ხელები ავიფარე, – თავი ისედაც მისკდება.

– თქვენ სასწრაფო დახმარება არ გამოიძახეთ? – მხრები აიჩეჩა ღირიჟორმა.

– მერე?

– ჰოდა, გვაცალეთ ერთი წუთით.

„ნეტა რას აპირებენ?“ – გავიფიქრე და ანსამბლიც აჟღერდა. უკრავდნენ „ნანას“. სოლისტი გულსაკლავად მღეროდა და თავის ხმაში სოფელს მოწყვეტილი კაცის მთელ სევდა-ვარამს აქსოვდა.

– საკმარისია! – დავიყვირე და მაგიდას მუშტი დავარტყი.

– ვერ გამიგია. – ისევ განცვიფრდა ღირიჟორი, – ნუთუ, ყურში ტკბილად არ ჩაგესმით ჩვენებური „ნანა“?

– მე ახლა კუჭის ამორეცხვა უფრო მჭირდება, ვიდრე სმენის დატკბობა – ვუთხარი.

– ნუ იტყვით, ასე ნუ იტყვით! – შემევედრა ღირიჟორი. – ჩვენ გვჯერა, რომ თქვენ ინტელიგენტი ბრძანდებით და სულს სხეულზე მაღლა აყენებთ.

– მისამართი ხომ არ შეგეშალათ? – გულწრფელად შევწუხდი.

– თავისუფლების ჩიხი, 3 ა, კორპუსი მე-2, მე-4 სადარბაზო, მე-5 სართული. – დამემოწმა ღირიჟორი. – ან კი როგორ შეგვეშლება, როცა ჩვენი პოლიკლინიკა პირადად თქვენ გემსახურებათ.

– პირადად მე? – გაოცებულმა ცოლს გადავხედე.

– საკვირველი არაფერია. ჩვენ კომპლექსური სასწრაფო ვართ და პირველ რიგში, პაციენტების სულიერ ტკივილებს ვაყუჩებთ. ჩვენს მოვალეობაში შედის აგრეთვე მათი შემეცნებითი გამდიდრება და გამხიარულება.

- თუ შეიძლება, მიბრძანდით და უბრალო ექიმი გამო-
აგზავნეთ. - ვთხოვე.

- უბრალო ექიმის შტატი გავაუქმეთ. კუჭის ამორეცხვა,
ნემსის გაკეთება და წამლის მიღება საკუთარი ძალებითაც
შეიძლება. აი, ტელევიზორთან რომ ზიხარ და ნერვიულო-
ბისგან ლამის კედლებზე გახვიდე, მაშინ მართლაც სას-
წრაფო დახმარებაა საჭირო.

- დიდი ხანია ამ ქველმოქმედებას ეწევით? - ვკითხე.

- საკმაოდ. ჩვენი საჭიროება მაშინ გაჩნდა, როცა
მანქანებმა დაიპყრეს ქალაქი და კაცი ტელევიზორს შეერ-
წყა. არადა, ცარიელი ინფორმაცია ვერ შეცვლის ნამდვილ
ცხოვრებას.

- ღმერთო მაღალო! - პირჯვარი გადაისახა ცოლმა.

- თუნდაც თქვენ, ქალბატონო, არ გჭირდებათ სას-
წრაფო დახმარება? განა იატაკის სახეხად მოევლინეთ ამ
ქვეყანას?

სადარბაზოში საშინელი ხმაური გაისმა. თითქოს კიბეზე
ჯართს მოახრიგინებდნენ. ბოლოს ზემოთ ამოვიდნენ.
კედელი შეზანზარდა და დარტყმისაგან კარი ანჯამებიდან
ამოვარდა. წინკარში აბჯარ-მუზარადები შემოიტანეს და
იქვე დაყარეს.

- ხალხური ცეკვები არ შესდგება, უარზე არიან. - ხელი
გაასავსავა დირიჟორმა.

- მომითმინეთ, - შევაჩერე უკან გაბრუნებული ხალხი.
- ბისეპტოლი ხომ არ გექნებათ? გული მერევა.

- გული ამ ცხოვრებისაგან გერევა, - თითი ალაპყრო
დირიჟორმა. - არახისი მხოლოდ საბაბია და არა, მიზეზი.
მას ნუ გადააბრალე ყველაფერს.

- არაფერი ვიცი, ოღონდ რამე მიშველეთ! - ვიყვირე.

– ახლავე, ჩემო ბატონო, ახლავე. ამისთვის ვართ აქ! – დირიჟორმა ტაში შემოჰკრა და ოთახში მახვილმართული მეომარი შემოიჭრა. ერთი ნახტომით მეძგერა და ხმალი მომიქნია.

როგორ მოვასწარი გვერდზე გადაგორება, არ მახსოვს, ხმალი პლინტუსებს შორის ჩაეჭედა. წამოვხტი და მუზარადიან თავს სკამი მოვუქნიე. მეომარი უკან გადაქანდა. ხმალს დაებლაუჭა და ისევ წამოვიდა. ამჯერად ავხტი, ჭალს დავეკიდე და მახვილმა კედელი გაანგრია. ჭალი გაქანდა და მტერს ყბაში მოხვდა. მეომარი დაეცა, ნამსხვრევებად იქცა.

– ხომ გამოცოცხლდი? ხომ გაიღვიძა მებრძოლმა სულმა?! – ტაში შემოჰკრა დირიჟორმა, – სიკვდილთან თამაშით იბადება ნამდვილი განცდა!

– რომ მოვეკალი? – შევანწყვეტინე დირიჟორს.

– გამორიცხულია. ის თქვენი რეაქციის მიხედვით მოძრაობდა. ახლა კი ჯილდო გამარჯვებულს!

გაისმა ნელი, გამაბრუებელი ტანგო. ფარდა გაიხსნა და პირდაპირ აივნიდან ოთახში შემოცურდა ნახევრად შიშველი გრძელთმიანი არსება. მაშინვე შემომეხვია და ორივე სარკესავით მოლაპლაპე იატაკზე გავსრიალდით.

შუა ცეკვაში დამცეცხლა, რომ ეს ყველაფერი ოჯახის წევრის თანდასწრებით ხდებოდა. შემოვბრუნდი და ცარიელ სავარძელს მივაჩერდი, წუთის უკან ჩემს მეორე ნახევარს რომ ეკავა.

მივიხედ-მოვიხედე. უეცრად მეორე ოთახიდან ქალის წაცნობი ხმა და უცხო კაცის ჩურჩული მომესმა.

– აუჰ! – ვიღრიალე და იქით გავქანდი.

– არ შეიძლება მანდ შესვლა, – გადამელობა დირიჟორი.
– პატივი ეცი პიროვნების თავისუფლებას!

– ჯანდაბას თქვენი პიროვნებაც და მისი თავისუფლება! – დავუყვირე. – თავი დაგვანებეთ! როგორც შეგვაჩვიეს, ისე გვამყოფეთ. ძილ-ღვიძილში, ტელევიზორთან. არც კარგად, არც ცუდად, არც ბედნიერნი, არც უბედურნი!

ამ შეძახილზე სკამს წამოვავლე ხელი და დირიჟორს მოვუქნიე.

„თუ დახმარება არ გნებავთ, ახლავე გაგეცლებითო.“ – მომაცხა ღირიჟორმა. შემდეგ თავისიანებს თავი გაუქნია. „ამათი საშველი მაინც არ იქნებაო“ და ხალხურ საკრავთა ანსამბლი რის ვაი-ვაგლახით ჩახრიგინდა სადარბაზოს კიბეზე.

გულიკო! – მივადექი ლამის სარეცხის ქვაბში ჩამძვრალ ცოლს. – წყალი გაათბე და სოდა გაურიე. იქნებ მაინც ამოვირეცხო კუჭი.

ბნელი და ნათელი

გამოძიებამ დაადგინა, რომ ბნელი ნათელს შეერია გეოფიზიკური აქტის შედეგად, ბერმუდის სამკუთხედის კუნძულზე. კუნძული მატერიკთან სავაჭრო ქსელით აღმოჩნდა დაკავშირებული და გამორიცხული არაა, კოსმიური წყვდიადი ეგზოტიკას დახარბებული ბიზნესის გზით შემოიჭრა ცივილიზებულ სამყაროში. გამოძიებამ ეჭვი იმაზეც აიღო, რომ ბნელით მოცული ხომალდი გზად დააყაჩაღეს, რის გამოც კონტრაბანდით წამოღებულ წყვდიადს აგრესიაც შეემატა. აგრესია ყველაზე უკეთ დიდ ქალაქში გავრცელდა.

ზამთარი ეშხში შევიდა. კომპიუტერს ვირუსი შეეყარა და გამოძიებას შიშველი ხელებით მოუწია ბნელს შეფარულ აგრესიასთან ბრძოლა. იუსტასმა¹ დარეკა ოთხმოცდამეორე ქუჩიდან – „ცენტრალურ პარკში მოძებნეთ ის, ვისაც ეძებთ“. გამოძიება სირენების ყვირილით იქით გაქანდა. სწორედ ამ დროს სამძებრო კანტორაში შუქი ჩაქრა და ვიდრე მოპარულ სინათლეს ჩართავდნენ, მაგიდიდან საძიებელი მასალა აორთქლდა. მოტყუებულ გამოძიებას ახლა

---

¹ იუსტასი – საბჭოთა აგენტის ფსევდონიმი ფილმიდან „გაზაფხულის ჩვიდმეტი გაელვება“.

არაფრიდან უნდა შეექმნა საქმე. რკინის ლოგიკა კი გააჩნდა, მაგრამ საწყისი მონაცემები აღარ ჰქონდა. გამოძიებამ კამათელი გააგორა და ალაღბედზე გადადგა პირველი ნაბიჯი. შემთხვევით შერჩეულმა გზამ, უმაღლესი მოიხვეჭა უპირატესობა კვლევის სხვა შესაძლებლობათა მიმართ. ამან ძიების დანარჩენ ალბათობათა მომხრეების აღშფოთება გამოიწვია. საჩივარიც კი შეთხზეს არჩევნებში შემთხვევითი გზის გამარჯვების გამო. სასამართლომ უარყო მათი პროტესტი, რადგან გამოძიება უკვე დაადგა ბედ-ილბალზე გადაშლილ გზას. ყოველი ნაბიჯი ლოგიკურად გამომდინარეობდა წინამორბედისგან და ცხადია, კანონის კომპეტენციაში შედიოდა.

კონტრბანდით შემოტანილ აგრესიასაც აზრი ძიების ამ ნაუცბათევი გზის საფუძველზე მიეცა. ამასობაში იუსტასმა მეორედ დარეკა – „78-ე ქუჩის 45-ე სართულზე სისხლი დაიღვრება“. ვიდრე ინფორმაციას გადაამოწმებდნენ, სისხლმა მართლაც გამოჟონა 45-ე სართულიდან. შემტვრეულ ბინაში იპოვეს მამაკაცის ცხედარი, ფულით დატენილი ქისა და სამკაულებით სავსე ლარნაკი. როგორც ჩანს, მკვლელობა მომხდარა მკვლელობის გულისთვის და არა გაძარცვის მიზნით. ანუ გამოძიება შეეფეთა სისხლმონყურებულ, მანიაკალურ აგრესიას, დანაშაულს დანაშაულისთვის რომ ჩადიოდა და კაცისკვლას რაღაც თავისთავად ღირებულებად თვლიდა. არავითარი წინაპირობა და შემდგომი კვალი მსგავს სისასტიკეს არ გააჩნდა. არ არსებობდა მკვლელობის არანაირი მოტივი და მსხვერპლიც სრულიად შემთხვევითი შეიძლება ყოფილიყო.

ქალაქის მთელ სივრცეში უსახურად განფენილი აგრესია როდის, რომელ წერტილში იფეთქებდა, ეშმაკმა უნყოდა. გამოძიება იმასაც გრძნობდა, თვითონაც რომ იყო მიზანში ამოღებული. ამიტომ ველარ თამაშობდა საქმის მიმართ კვლევის სუბიექტის როლს. გაქცეულსა და მდევარს შორის ზღვარი წაიშალა. თვით მონადირეზეც ნადირობდნენ. კრიმინალურ ხელოვნებაში სუბიექტის და ობიექტის ასეთი აღრევა იუსტასის მესამე ზარმაც დაამონმა:

„თავდასხმა თქვენს კანტორაზე მზადდება და ცხენი შეკაზმული გყავდეთ“.

სად ეშოვათ ცხენი ამ მანქანებად ქცეულ ქალაქში? გამოძიებამ იპოდრომს მიმართა, მაგრამ დოლის მენეჯერი ვირზე შეჯდა: „ყველა ცხენი აღრიცხვაზეა, ერთ მონოლითურ კოლექტივს შეადგენს და ერთიც რომ დააკლდეს, ჯირითობას პენი დაეკარგებაო“.

გამოძიება იძულებული შეიქნა იუსტასის გაფრთხილება გადატანითი მნიშვნელობით გაეგო და ქალაქში ცხენების ძებნის ნაცვლად გაქცევის სხვა საშუალებებზე ეზრუნა. კერძოდ, გამოიძახეს ვერტმფრენი. კანტორის წინ აღაშენეს დამცავი კედელი, ასაფრენ მოედნამდე კი გვირაბი გათხარეს. ამასობაში აგრესია უკვე შეიპარა სამძებრო ცენტრში და ერთ მშვენიერ დღეს სიძულვილმა გამოძიების გულში იფეთქა.

ჩხუბი ატყდა არაფრის გამო. მგონი ერთმა თანამშრომელმა მეორეს ჭიქაში ჩაუფერფლა, თუ პირიქით. აგორდა სიტყვა, დაიწყო მუშტების ტრიალი, შეხლა-შემოხლა. უსაფრთხოების მუშაკებმა მილენ-მოლენეს ოფისის ჭურჭელი, გადააბრუნეს მაგიდა, ყირაზე დააყენეს მთელი ავეჯი.

აღმავლობის ნაცვლად დეკადანსის გზას დაადგა საძიებელ აგრესიად ქცეული გამოძიება. ფერფლი ჭიქაში მხოლოდ საბაბი გახლდათ. ნამდვილი მიზეზი იმ შავბნელი ქალაქის ჯურღმულებში იმალებოდა, გარს რომ ერტყა გამოძიებას და თავისი პირქუში მზერით უსიამოვნო ნალექს ტოვებდა ადამიანის გულში.

ავეკაცობის ეს ზოგადსაკაცობრიო ფონი, როგორც ერთიანი სუბსტანცია, უშრეტად ასაზრდოებდა აგრესიის ფაქტობრივ სამყაროს. ამ სამყაროში არსებობდა ყველა – ვინც იძიებდა და ვინც იძებნებოდა. მსხვერპლი, მკვლელი და მეძებარი განურჩევლად ერწყმოდა ერთმანეთს. ყველა ერთ ქვაბში იხარშებოდა, ან შამფურივით ტრიალერბდა ჯოჯოხეთის მარადჩაუქრობელ ცეცხლზე. ყოველი გახსნილი საქმე, ახალ გაუხსნელ საქმეს აჩენდა. დანაშაულის ფესვი მკვლელისთვისაც და მეძებრისთვისაც ერთნაირად მიუწვდომელი იყო. აგრესიის უზოგადესი სუბსტანცია არსებობდა დანაშაულის ფაქტებს მიღმა, ვით ამ ფაქტების მუდმივი გამომწვევი და მასაზრდოებელი ძალა.

აი, რატომ მოყვა მკვლელობას 78-ე ქუჩაზე, ავტოკატასტროფა 127-ე ტრასაზე. ეს იყო უბედური შემთხვევა, რომელიც ტრაგედიის ახსნას თითქოს თავის თავშივე მოიცავდა. მოხდა უეცარ ფაქტორთა ავბედითი დამთხვევა. მძლოლს ყურადღება გაეფანტა, მოსახვევის ჯებირი მორყეული აღმოჩნდა, ფერდობი კი ისე იყო დაქანებული, რომ გადარჩა ყველა, უკან მჯდომი მეძებრის გარდა, გადაბრუნებული ავტობუსის ძირში რომ მოექცა.

უბედური შემთხვევის მიზეზობრივი ახსნა ვერ ცხადჰყოფდა რატომ შეწყდა ასე უაზროდ ადამიანის სიცოცხლე, რომელიც იქნებ სწორედ ცხოვრების ამ ეტაპზე გასცდა

დანაშაულის ფაქტობრივ სამყაროს და ბოროტების ზოგადი სათავისკენ მიმავალ გზას დაადგა.

ამ დიდ მისიასაც რომ თავი დავანებოთ, სიცოცხლე თავისთავად, ვით ღვთის საჩუქარი, აშკარად აღემატებოდა უეცარი სიკვდილის გამომწვევ შემთხვევათა ჯამს. უაზრო იყო სიცოცხლის შეწყვეტის ფაქტობრივი ახსნა. გამოძიებას აინტერესებდა, თუ რატომ და არა როგორ ჩაქრა ასე უცაბედად მისი ერთ-ერთი თანამშრომლის მზერა. იქნებ იმიტომ, რომ ხილულის მიღმა იხედებოდა და იმას ხედავდა, რისი დანახვის ღირსიც არ იყო? არადა, მხოლოდ თვალსაწიერს მიღმა შეიძლებოდა ქაოსურად მიმობნეულ აკაცობათა ერთიანი ძირის განჭვრეტა. ხილული ფაქტების სივრცეში ხომ ყოველივე შემთხვევით ხდებოდა! შემთხვევითი იყო აგრესიის აკვიატებული იდეის გამოვლენის გზა. წინასწარ განზრახულიც რომ ყოფილიყო დანაშაული, მთელი ლოგიკური ჯაჭვი, განზრახვიდან მის აღსრულებამდე, ჰაერში ეკიდა, არაფრიდან გამომდინარეობდა და არანაირ ახსნა-განმარტებას არ ექვემდებარებოდა.

იუსტასმა გამოთქვა ეჭვი: საქმე, რომელიც ჩაბნელებული კანტორიდან აორთქლდა, შეეხებოდა არა ნივთმტკიცებებს აგრესიის ექსპორტის შესახებ, არამედ შეადგენდა ბოროტების მეტაფიზიკური საფუძვლების კვლევას. იუსტასი ამჯერად ფილოსოფიაში გადაიქრა და გამოძიებაც სულგანაბული უსმენდა მას. საქმის მოსპობაში მთქმელსაც და გამგონესაც ერთნაირად მიუძღოდა ბრალი, მაგრამ დამნაშავე არც ერთი იყო. იუსტასი, ბნელით მოცული აგენტი, თვითონაც შეუცნობელ ძალთა კარნახით მოქმედებდა. გამოძიებაც, იმავე ძალთა უკუღმართი ზემოქმედებით, საჭირო დროს გაიფანტა და გათითოვდა. ერ-

თადერთი, ვინც დაინახა, როგორ გაქრა საქმე, იმ დღიდან ფიქრებს მიეცა და ბოლოს ავტოკატასტროფაში დაიღუპა.

გამოძიების ხელთ მხოლოდ შიშველი ფაქტები აღმოჩნდა. ფაქტი იყო ისიც, რომ ზღვარი ნამდუაუნუმ მერყეობდა მაძიებელსა და საძიებელს შუა, ანუ გამოძიება გარედან კი არ აკვირდებოდა დანაშაულს, არამედ, როგორც მისი თანამონაწილე და თვითონაც დამნაშავე, უშუალოდ შეიცნობდა მას. ასეთი მიდგომა საგრძნობლად აფართოებდა ძიების შესაძლებლობებს, მაგრამ კიდევაც აფერხებდა მათ განხორციელებას, რადგან სინდისის ქენჯნის გამო, გამომძიებელი საკუთარ თავს ასამართლებდა და აქედან გამომდინარე, დამნაშავეს ამართლებდა.

ამიტომ, როცა აგრესიის ქალაქმა თვითმკვლელობის ზღვარს მიაღწია, გამოძიებამ კიდევ უფრო ღრმად ჩაიხედა საკუთარ სულში. მის მეხსიერებაში ამოტივტივდა არეულ-დარეული წარსულის ფრაგმენტები. ამ ეპიზოდებში აღწერილი ელემენტი სჭარბობდა სააზროვნო ინფორმაციას. წარსულის ეს საოცრად გაფაქიზებული ხედვა არ იყო მხოლოდ სურათი, ის განსჯას, გამოძიებას და ახსნას ითხოვდა.

როცა ზედმიწევნით ზუსტად გახსენდება ოთახის ბნელში რელიეფურად გამოკვეთილი კედელი, ფანჯრიდან დაცემული და ზედ გადასრიალებული მანქანის ჩრდილი, გრძნობ, რომ ეს არ არის მხოლოდ ბავშვობის მოგონება, რომ შეუძლებელია ასე მკაფიოდ გახსოვდეს ის ოთახი, ის ფანჯარა, ის ჩრდილთა თეატრი კედელზე, აღქმის ის შეუცნობელი, საამო მდგომარეობა, როცა მოთამაშე ჩრდილი წარიტაცებს თვალს და ძილის ბურანში გითრევს.

იქნებ, არც იყო ეს ასე. იქნებ, წარსული აუხდენელ ოცნებათა ქიმერაა, რომელსაც ცხოვრების ქსელში გახლართული და ფრთამოკვეთილი აწმყო წარმოშობს?!

გამოძიება ვერ სცემდა ამ კითხვას პასუხს. ის მხოლოდ შეიგრძნობდა, რომ მოგონებათა ტალღა თვალს კი არ ატკბობდა, აზრს აღვიძებდა. გარდასულს კი არ უბრუნდებოდა ეს აზრი, წუთიერებას აჩერებდა და უსასრულოდ აფართოებდა. ცხოვრება იყო წუთი არა ხანმოკლეობის გამო, არამედ დროის დინებიდან ამოვარდნილი და ცას შეთამაშებული წუთიერების ძალით.

რა იყო ფაქტების სამყარო წუთისოფლის მარადისობის წინაშე? ჩრდილთა თეატრი. ნამდვილი ცხოვრების გზა მესხიერების ცოცხლად შერჩენილ წუთებზე გადიოდა.

გამოძიებამ ეს სურათები სამკაულივით აკინძა და ექსპერტიზაზე გადააგზავნა. ექსპერტიზამ აჩვენა, რომ მესხიერებაში აღიბეჭდა და ხსოვნას შემორჩა მხოლოდ კომბინირებული, გრძნობისა და გონების თანაავტორობით შექმნილი სურათები.

გაკვეთილებს გამოპარული ქურჩა და მთანმინდის მზით სავსე აღმართი გულსაც ანათებდა და გონებასაც. მწერალთა პანთეონიდან სათამაშო სახლებად ქცეული ქალაქი წინგადაშლილი ცხოვრების მოლოდინით იყო სავსე. ეს მოლოდინი იქიდან აქეთ კი არ იყო მომართული, პირიქით, აქედან იქით იყო უკუფენილი და მოიცავდა სინანულს აუხდენელ ოცნებათა გამო.

სწორედ ეს შეუსაბამობა სურვილებსა და ცხოვრებას შორის სცნო ექსპერტიზამ დანაშაულის ერთ-ერთ სათავედ. აქედან იწყებოდა სულის ამბოხება სხეულის მიმართ.

სულის, რომელიც იყო ჩაკლული და არა მკვდარი – დაუშრეტელ სიბრაზედ გარდასახული თავდავიწყების წყვდიად-ში. ეს ზღვარდაუდებელი სიბრაზე ბევრად აღემატებოდა მის გამომწვევ მიზეზებს და როგორც განუსაზღვრელი და შემთხვევითი, ბედისწერა უფრო იყო, ვიდრე განზრახ დანაშაული.

გამოძიებას გაუჩნდა რწმენა, რომ ყოველ ტრაგიკულ ფაქტში შემთხვევითობა სჭარბობდა მოვლენათა მიზეზობრივ კავშირებს. შეუძლებელი იქნებოდა ამ ფაქტის განჭვრეტა და ახსნა, თუ არ შევხვედვოდით მას, როგორც ბედის განჩინებას არასწორი ცხოვრების გამო. თითქოს არ იყო კაცი დამნაშავე იმაში, რომ შემთხვევით აღმოჩნდა იმ საბედისწერო ავტობუსის სწორედ იმ ავბედით სკამზე. მაგრამ თუ ჩავუფიქრდებით, ის თავისი ცხოვრების გზით სწორედ ამ უბედურებისკენ მიდიოდა. რა მნიშვნელობა აქვს, ავტოკატასტროფა მოუღებდა მას ბოლოს, თუ გამოუცნობი პათოლოგია სხეულის ბიოქიმიაში. ყველა შემთხვევაში განაჩენის სისრულეში მოყვანასთან გვექნებოდა საქმე, რომელიც ადამიანმა თვითონ გამოუტანა საკუთარ თავს.

ექსპერტიზამ დაასკვნა, რომ ტრაგედიის ფარულ მიზეზთა ძიებას აზრი მსჯავრის დადებამდე ჰქონდა; ვიდრე არსებობდა ამ მიზეზთა აღმოფხვრის თავისუფლება, ვიდრე ეს მიზეზები კი არ მიზეზობდნენ, გამაფრთხილებელი ნიშნებივით ჰაერში ეკიდნენ.

მაშინ ქალაქიც სხვანაირი იყო. სხვა სული ტრიალებდა მის ძველ ქუჩებში. გუდის ყველის მძაფრი სუნი ტრამვით

მგზავრობდა პროსპექტის გასწვრივ, ქაშვეთის ბაღის გაჩერებამდე. იქ ერწყმოდა ყვავილთა ათასფერი სურნელებით შეზავებულ ჰაერს და ჩანთიდან ამოღებული ბუტერბროდი სხვა გემოს აძლევდა თამაშით სავსე უდარდელ დღეს.

გამოძიებას იქ, ცხოვრების გარიჟრაჟზე უნდა ეპოვნა შეცდომის სათავე. იქ, სადაც ფეხს იდგამდა პირველი გრძნობა. სადაც სიგემრიელით განთქმულ, ლამის შესაჭმელ თბილისურ ჰაერს ჯერ ვერ ამღვრევდა ბენზინის ნისლი. იქ, ბედნიერების წიაღში ცხოვრება მხოლოდ ეთამაშებოდა იმ გზას, რომელსაც მერე უკვე ველარ გადაუხვევდა. ეს იყო ეჭვის, ფიქრის, გამოძიების გზა, გულს გველივით შემოხვეული და გონებას აბლაბუდასავით მოდებული.

გამოძიებამ ვერ დაადგინა, როგორ გაჩნდა და საიდან შემოძვრა ადამიანის სულში ეს ეჭვის ჭია, როდის შეიმოსა ფიქრის სამოსელით ბედნიერი ცხოვრება. როგორ იქცა პირველი სიყვარული ვერთქმის, გაუბედაობის, ღამენათევი ფიქრის სიმბოლოდ.

აქ გამოძიება ჩიხში მოექცა. დროის ბილიკმა ვერ წაიყვანა დასმული შეკითხვიდან პასუხისკენ. ცხოვრება ჩადგასტრიქონებს შორის. დაიმსხვრა ტალღა, ფიქრს რომ მიარწევდა ბნელიდან ნათელში. შეწყვეტილმა ძიებამ ველარ იყვავილა, ვერ გამოიხსნა სულის მასაზრდოებელი ნაყოფი. სხვა საზრუნავმა გადაკვეთა და გაახმო მისი ფესვები, მისი მკვდარი, გახევებული მასალა გამოძიებას ტვირთად დაანვა.

ადამიანმა იგრძნო ეს გულს შემონოლილი სიმძიმე. მწვავედ განიცადა თავისი ცხოვრების შეუსაბამობა საკუ-

თარ თავთან. ამ წინააღმდეგობამ, ამ სინანულმა, როგორც ახალმა ტალღამ, უეცარი ბიძგი მისცა შეწყვეტილ საქმეს.

გამოძიებამ აღმოაჩინა, რომ ცხოვრება სწორედ აუხდენელ სურვილთა გამო არის ასეთი იდუმალი და მიმზიდველი. სული ითხოვს ამ იდუმალეზას, ამ ეფემერას, რომ წარმოსახვა დაძრას დროის რეალური წერტილიდან და იმ ოცნებებით შეავსოს, ამქვეყნად რომ ვერა და ვერ მოუძებნა ადგილი.

როცა უკანმოხედვა შორეულ მოგონებაში გადადის, როცა გახსენდება ის, რაც ვერ თქვი და ვერ აისრულე, უნდა შეიგრძნო ეს არა როგორც ცხოვრების აგრესია ოცნების მიმართ, არამედ როგორც თამაში მიუწვდომელთან, როგორც დასტური, რომ არა ხარ მხოლოდ ის, რასაც იტყვი და მიაღწევ, არამედ ხარ ის, რასაც ვერ იტყვი და რაც ასე მიუწვდომლად ესახება შენს ამქვეყნიურ არსებას.

აი, ასეთი დასკვნა გააკეთა გამოძიებამ, საძიებელი საქმის გარშემო, საკუთარ გრძნობათა ექსპერტიზის საფუძველზე.

ლოგიკის მასწავლებელი

მატარებელი გვიან ჩამოვიდა. ბაქანი თითქმის უკაცრიელი იყო. წვიმით გაჟღენთილ ჰაერში ბუნდოვნად ციმციმებდა სადგურის შენობა. ნიკუშა პირველი გადმოვიდა ვაგონიდან. მისი გადმოსვლით თითქოს შემსუბუქდა მატარებლის შემადგენლობა, ლიანდაგს მოსწყდა და წინ გასრიალდა. ნიკუშამ იცოდა, რომ სადღაც, საბარგო სექციასთან უნდა დახვედროდნენ. რადგან სადგურში რემონტი იყო, ბარგი სექციის წინ, მოედანზე გაჰქონდათ და იქ ანაწილებდნენ. ნიკუშას არაფერი ჰქონდა თან, მაგრამ მოედანზე მაინც გავიდა.

იქ უკვე ელოდებოდა პატარა მანქანა. „უკეთესად შეეძლოთ დახვედრა“, გაიფიქრა და უნებურად წარმოიდგინა ბერეკაშვილი, ვინც დიდი ზარ-ზეიმით გააცილეს. მატარებელში ჩასვეს ახალგაზრდა ნიკოლოზ ბერეკაშვილი, მრავალმხრივ ნიჭიერი ლოგიკის სპეციალისტი, მატარებლიდან კი მის ნაცვლად გადმოვიდა ხნიერი ნიკუშა – ცხოვრებით მოტეხილი, დაბნეული და სრულიად ალოგიკური არსება. იქნებ ბერეკაშვილი სადმე შუაგზაზე ჩამოსვეს, (თუმცა მატარებელი არსად გაჩერებულა, ის დროსავით შეუწყვეტლივ მიქროდა) თვითონ საიდანღა გაჩნდა ვაგონ-

ში? გასაკვირი ის იყო, რომ ნიკუშას სულ არ უკვირდა ეს. სავსებით ბუნებრივად ეჩვენებოდა, სხვის ნაცვლად თვითონ რომ გადმოვიდა მატარებლიდან. თუმცა მშვენივრად იცოდა, რომ თვითონ სწორედ ნიკუშა იყო და არა ნიკოლოზ ბერიკაშვილი, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ცოდნაც ჰაერში ეკიდა. ნიკუშას მატარებელში ყოფნის ფაქტს არ სჭირდებოდა არავითარი ახსნა. საჭირო იყო მხოლოდ მისი დაშვება და აღიარება.

ეკონომიის მიზნით ჩაბნელებულ ქალაქში ველარ გაარჩია, საით მიდიოდნენ. შეიძლება, სადგურის ქუჩიდან საბურთალოსკენ აუხვიეს, ან ვარაზისხევით პირდაპირ ვაკეში ავიდნენ, ან სულაც მარცხნივ შემობრუნდნენ და სასტუმროსკენ აიღეს გზი. კაცს, ვინც არ იცოდა, საიდან მოდიოდა და როგორ აღმოჩნდა აქ, აღარც ის აინტერესებდა, საით წავიდოდა.

მანქანა ან სამინისტროდან იქნებოდა გამოგზავნილი, ან საპარლამენტო კომისიიდან. ნიკუშას წარმოდგენა არ ჰქონდა, რა განსხვავება იყო მათ შორის. ნახევარ საუკუნეს გადააბიჯა და დღემდე არ ესმოდა პარალელური სტრუქტურების საჭიროება. შესაძლოა, ერთი მბრძანებელი იყო, მეორე შემსრულებელი ან პირიქით. თუმცა, ასეთი სუბორდინაცია ერთი უწყების ფარგლებშიც შეიძლებოდა.

მზის ჩასვლის შუქზე უცებ აელვარდა და გაბრწყინდა ჭადრების ხეივანი, ოდესღაც რომ ამშვენებდა სულიკო კოროშინაძის პოლიტექნიკურ სიმღერას. წამიერი იყო ეს გამონათება, თითქოს სული ამოხდა რომანტიზმს და ქალაქი ისევ ბნელს შეერია.

„გზიდან თუ არ გადავუხვიე, სინათლეს ვერ მივაღწევ“, – გაიფიქრა და მძღოლს ანიშნა, გაჩერებულიყვნენ. „ფეხით გავისეირნებ“, შეუძახა მძღოლს და „ივერიის“ წინ შადრევნების ნისლში შეაბიჯა.

ნისლი რომ გაიფანტა, უკვე სასტუმროში იყო. ფოიედან კიბე-სპირალი რესტორნისკენ ეშვებოდა. რესტორანი ბაღში გადიოდა. ბაღი მოგონებებს იწვევდა, თუმცა არასოდეს ყოფილა აქ. მისთვის რესტორანი და ბაღი ერთმანეთში გადადიოდა და ერთ წინადადებას შეადგენდა, წარსულის ექოსავით რონ ჩაესმოდა.

ნიკუშა მუხლამდე ბალახს მიაჩერებოდა. მოძრაობდა და წინ ვერ მიდიოდა. სველი, ნებოვანი სიმწვანე ეტმასნებოდა, გასაქანს არ აძლევდა. ლაბირინთივით დაქსაქსული ბილიკი არსაით მიდიოდა. ყვავილების ნაცვლად სურნელებას სიტყვები აფრქვევდნენ. ეს ჭკნობაშეპარულ ნაყოფთა სურნელება იყო. აღარ აცოცხლებდა სულს, გულს ამძიმებდა და გონებას ამღვრევდა.

სიბნელე უცებ მკვეთრმა შუქმა გაფანტა. ნიკუშა მიუახლოვდა სინათლეს. გაირღვა ბაღის ქსოვილი და გაიხსნა კარი, საიდანაც ორთქლი გამოდიოდა. კარს მიღმა, სამრეცხაო აღმოჩნდა. ქვაბთან თავდახრილი ქალი ჯოხით სარეცხს ატრიალებდა და ხარშავდა.

რა ძალამ მიიზიდა ქალისკენ? მხოლოდ სურვილმა, გაერღვია უსაზრისო ცხოვრების მოჯადოებული წრე. დიდი ხანია, ლუკმას ღეჭავდა და ვერ ყლაპავდა. სულ სადღაც გარბოდა და ადგილიდან ვერ იძვროდა. იქნებ დახავსებული, ჩვეული სიტყვების ბრალი იყო ეს, რომ აღარ საჭ-

ირობდნენ ფიქრს, უმაღლესოდნენ და დაშტამპული წარმონაქმნებით ადგილზე ტრიალებდნენ..

ქალს ბლუჯა-ბლუჯა ამოჰქონდა სარეცხი ქვაბიდან. აღზნებულია, თუ წყლის ოხშივარისგან აქვს ანითლებული სახე? თვალის ერთი შევლებით აგორდა მასთან ყოფნის სურვილი. ამ მისწრაფებამ უცებ შემოფარგლა, ჩაკეტა მისი არსება. სული შეეხუთა. გულისამრევი იყო ეს სურვილი. საშინლად გააღიზიანა მრეცხავის მონოტონურმა ქმედებამ, უსულგულო სიმშვიდემ და ბედს შერიგებულმა მორჩილებამ. ვნების ნაცვლად სიბრაზე მოერია. მისი ცხოვრებაც ხომ ასეთი უაზრო და უსიხარულო იყო? ბრაზმორეული ეცა ქალს. ცოტაც და გაართყავდა ხელს...

– რას ერჩი, რა დაგიშავა! – მოესმა სამრეცხაოს ბნელი კუთხიდან.

„არაფერი დაუშავებია“, გაიფიქრა. „სიბრაზე ხშირად ინსტიქტურად ჩნდება და მერე ცდილობ მიზეზი და ლოგიკური გამართლება მოუძებნო მას.“

– თავი დაანებე! – ამ სიტყვებით ჩრდილიდან გამოანათა წვერაბურძგნულმა სახემ. ნიკუშამ იცნო ეს კაცი. სადგურზე რომ დახვდა და აქამდე მოაცილა. თავი დაუქნია, იმან კი ზედაც არ შეხედა.

„ნაწყენია, მანქანიდან რომ გადმოვუხტი“, – გაიფიქრა.

კაცმა გაიღიმა “ შენგან რა უნდა მენწყინოსო“, შემდეგ ქალს ხელი სტაცა და ყვირილი დაუწყო.

ნიკუშამ ყურებზე იტაცა ხელი. კაცი სათითაოდ ქექავდა სარეცხს. როგორც იქნა, მიაგნო შინდისფერ დროშას, ამოიღო, ეჭვით დასუნა, განურა და ჩანთაში ჩააგდო.

- მიტინგზე მიდიხარ? - ჰკითხა ნიკუშამ.
- რა ბრძანეთ?
- თავისუფლება მოგინდა? - შეცვალა შეკითხვა.
- გააჩნია, რას დავარქმევთ თავისუფლებას და რას არა.
- კაცმა ჩაიხვიხვინა და ცხენის კბილები შეანათა.
- ნანყენი ხომ არ ხარ ჩემზე?
- პირველად გხედავ, ვინ ბრძანდები? - თვალი მოარი-
და.
- ლოგიკის მასწავლებელი ვარ, თქვენ არ მომინვიეთ?
- ჩვენ მოგინვიეთ?
- თქვენგან მოგვივიდა მოთხოვნა ლოგიკის სპეციალის-
ტის შესახებ.

- ლოგიკა გვიშველის ამ საგიჟეთში! - აყვირდა კაცი. -
ის თავქარიანი თებრონე აურევდა ყველაფერს!

კაცმა ხელი სტაცა და ზევით, კიბეზე ააქანა. გაიარეს
დერეფანი, შევარდნენ ლიფტში. ავიდნენ მაღლა და მაღლა.
კაბინა ლამის ჭერს შეეჯახა. ძლივს მოახერხეს გადმოსვლა
და მიადგნენ კანცელარიას.

- შედი! - ხელი ნაჰკრა კაცმა.

ოთახის კუთხეში, ძველი ოქმების და საქალაქლების
გროვაზე, თვალმიბნედილი, კატასავით გატრუნული ქალი
იწვა.

ბევრი ანჯღრია ნიკუშამ ნახევრად მძინარე ქალბატონი.
ყოველ შენჯღრევაზე თეა ნაბიჯ-ნაბიჯ გამოდიოდა სიზმ-
რიდან. ბოლო აღარ უჩანდა მის გამოდვიძებას..

„თქვენ გამომიძახეთ?“ - ჩასჩხაოდა ნიკუშა. კი არ ან-
ჯღრევდა, იავნანასავით არწევდა და ქალი ისევ იძინებდა.
სულაც არ უნდოდა მისი გაღვიძება, რადგან იცოდა, არა-

ვითარი გამოძახება არ არსებობდა. თავისი ნებით ჩამოვიდა აქ. ჩამოვიდა სხვის ნაცვლად, თუმცა იმ სხვასაც არავენ ელოდა. რა მოხდა ღამით იმ უცნაურ მატარებელში, როგორ მოხდა ბერიკაშვილის ჩანაცვლება ნიკუშას სახით, არავინ უნყოდა. ეს იყო დავინწყებას მიცემული ღამე. შერჩა მხოლოდ შეგრძნება, რომ სხვის ნაცვლად გაიღვიძა და ეს განცდა მისთვის შეუფერებელ, მტრულ გარემოცვად გარდაქმნიდა ქალაქს.

ნიკუშა ჩაებლაუჭა უცხოოდ ყოფნის იდეას. იმ იმედით, რომ ეს იდეა აიყვანდა ფიქრიდან ფიქრამდე, გაიყვანდა ნამდვილ დროსა და სივრცეში. ეს უზარმაზარი სასტუმრო, რომლის სხვენი ისევე ყარდა, როგორც სამრეცხაო – სარდაფი, შეუვალი ციხე-კოშკივით იდგა. მოგონებების სასტუმრო იყო ეს თუ მდგმურების საცხოვრებელი?

– ასე ვერაფერს გაიგებ, – იდაყვი ნაჰკრა კაცმა, – სადილზე დაპატიჟე.

და აი, ზის ქალბატონთან ერთად სასტუმროს ბუფეტში, მე-10 სართულზე. ეს სასადილოც ენის წვერზეა მომდგარი, ახსენდება და ვერც ახსენდება: ლუდის ბოთლებით სავსე მაგიდა, სტუდენტობის უდარდელი და ბედნიერი ხანა...

ხსოვნის ბურუსით მოცული სივრცე რომ გაანათოს, თვითონაც უნდა ჩამოიფერთხოს წლები, მეტი იმედით და სიხარულით გაიხედოს წინ, მაგრამ შეუძლებელია ეს. ისევე შეუძლებელი, როგორც ფიქრი ფიქრის შესახებ, როგორც ნამდვილი არსებობის განცდა. ცხოვრება ამ შეუძლებლობის დევნაა, მისი დაჭერა და ისევ ხელიდან გაშვება. ისიც ცხოვრებაა, როცა შუალამეს სანერ მაგიდასთან ზის და ფურცელს ფურცელზე ავსებს, რომ წამით, სულ ერთი წა-

მით მაინც შესძლოს იცხოვროს. იცხოვროს არა სხვის ნაცვლად, არამედ თავისთვის. როცა ფიქრი და სიტყვა ნაფცქვენივით გადავარდება გვერდზე და შიგნით, გულში, წამით შეიგრძნობს სიცოცხლის ფეთქებას. ამ შეგრძნებისთვის ღირს ამქვეყნად ყოფნა. სიცოცხლე სიცოცხლის ძებნა – წამიერი პოვნა და ისევ დაკარგვა.

მაგიდის ქვეშ ფეხი ფეხს შეეხო. თეას მუხლია? უფრო საფიქრალია, რომ უთვალთვალევენ. ნიკუშამ სუფრის კიდე გადაწია. ისევ ის უცნობი დაინახა. შუაში ღვინო ჰქონდა ჩადგმული. სასმისს სასმისზე ცლიდა და ვეებერთელა ბარკალს პირში იტენიდა.

– რას მიყურებ? – შეუძახა. – შენ შენი საქმე აკეთე, მე ჩემსას მივხედავ.

– გავიდეთ აქედან! – მიუბრუნდა ქალს. თეამაც ჩაიხედა მაგიდის ქვეშ. „ქალბატონს გაუმარჯოს!“ ჭიქა ასწია კაცმა. „მეუღლე მომიკითხე!“

თეამ დაიმორცხვა. მისი ქმარი მსხვილი საქმოსანი ბრძანდებოდა და თავის ჭკუაზე ატრიალებდა სასტუმროს ბედ-ილბალს.

ჰქონდა კი სასტუმროს ბედი? სასტუმრო ხომ არსებობდა და არც არსებობდა. ის ისევე იყო უმართავი, დაშლილი და გაფანტული, როგორც მისი მეხსიერებადბინდული გონება.

– რას მიედ-მოედები! – მაგიდიდან გამოძვრა კაცი. მოდი, ჯერ ვიქეიფოთ, სასტუმროს ყოფნა-არყოფნაზე მერე ვიფიქროთ!

სუფრა უკვე ველარ იპყრობდა ნიკუშას ყურადღებას. სული უსწრებდა წინ და ველარ ამთავრებდა დანყებულ

საქმეს. დაუმთავრებელ თემებსა და გაფანტულ სახეებში ეძებდა და ველარ პოულობდა ფანტაზიის თავისუფალ სივრცეს.

– აკი, ლოგიკის მასწავლებელი ვარო? – არ ეშვებოდა უცნობი. – შენ რა უნდა გვასწავლო, როცა შენთვისაც ვერ გაგირკვევია, ვინ ხარ და რისთვის მოხვედი! შემომხედე, თვალს ნუ მარიდებ!

– შენ ბერიკაშვილი არა ხარ? – ალაღბედზე ჰკითხა.

– არა! – დაიყვირა უცნობმა და ჭიქა კედელს შეაღწენა. ნიკუშამ ზედაც არ შეხედა.

– ყურადღებას არ გვაქცევს, ძმებო! – დაიღრიალა უცნობმა და მაგიდა გადააყირავა.

– არც ახლა შემომხედავ?!

თვა ხელში აიტაცა და ხალიჩაზე გააგორა.

ნიკუშა უკვე კარებში იდგა. ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ჩაესმოდა მსხვრევის ხმა, მუსიკა და ქალის კივილი. უცნობმა აიკრიფა წაშლილი ნაკვეთები, ხელის ერთი მოსმით გაფანტა ბურუსი და სახელოში სწვდა.

– აღარ გახსოვარ? მთელი სტუდენტობა აქ გვაქვს გატარებული!

ნიკუშამ კარი მოიხურა. ბავშვობის მეგობარიც რომ ყოფილიყო, ვერაფერს ეტყოდა. დაიღალა მოგონებებით, აღარ სურდა უკან მოხედვა. წინ კი გაურკვეველობა იყო. მიზანი კი არ ამოძრავებდა, მობეზრებულ ცხოვრებას გაურბოდა.

ასე აღმოჩნდა სასტუმროს აივანზე. პატარა კიბე აიარა და სახურავზე გავიდა.

ქვევით ქალაქი ციმციმებდა. ბენზინის ღრუბელი ამოდიოდა ზემოთ. ერთი გადაბიჯება და დასრულდებოდა ის, რისი დასრულებაც თავად შეეძლო.

აქ, თავისუფლების ჯებირთან იგრძნო, რომ იყო მონა! უამრავ გზებად, ლიანდაგებად იყო დაქსაქსული მისი გონება. ფიქრები მანქანებივით დაქროდნენ ამ გზებზე. დადგენილი იყო ყოველი მარშრუტი. აღარ რჩებოდა თავისუფალი სივრცე, სადაც თავს დაიხსნიდა ტყვეობისგან და მოითქვამდა სულს.

მთელი ცხოვრება აშენებდა, ალამაზებდა, ხვენდა იმას, რისთვისაც თურმე არ შეიძლებოდა ხელის ხლება. სათუთი და მსხვრევადი იყო ის სილამაზე. სიცოცხლე გაქრა. კაზმული სიტყვა და შეთხზული სიტუაცია აღმოჩნდა მისი მესაფლავე. ცდილობდა საფლავიდან თავის დაღწევას, ათასნაირად ამსხვრევდა უკვე მოფიქრებულს და გონებით შექმნილს, მაინც ვერ გაუბოდა მას. აღარსად იყო გასაქცევი. ის, რასაც ერქვა სული, რაც არსებობდა მხოლოდ მისთვის, იქცა საგამოფენო დარბაზად, სადაც სიტყვიდან სიტყვამდე, ფურცლიდან ფურცელზე კვდებოდა თვითონ და ამ კვდომასაც არ ჰქონდა ბოლო.

იდუმალი ძალა მიაქანებდა წინ, ნისლით მოცულ გვირაბში. თავისუფლად შეეძლო არ გაყოლოდა ამ ძალას, არ იყო ეს ძნელი და ამიტომაც აღარ უწევდა წინააღმდეგობას, ბოლომდე მიყვებოდა.

– აი, სად ყოფილიხარ! – სახურავზე უცნობი ამოძვრა.
– სადღა წამიხვალ, უნდა შემომხედო!

არც შეუხედავს მისთვის. მოაჯირს გადააბიჯა და სულ ერთი წამით, ტკივილის ერთი გაელვებით იგრძნო ნანატრი თავისუფლების სუნთქვა.

ფერიცვალება

მას აღარ უნდოდა წარსულზე ეფიქრა, არა იმიტომ, რომ მიუწვდომელი და იდუმალი ეხატებოდა ის, პირიქით, იდუმალეა უფრო იზიდავდა და ატკბობდა, უბრალოდ დაიღალა, გამოიფიტა და ახლა, ამ სურნელოვან წალკოტში, ამ წვიმის, ნამიანი ბალახის, მკვდარი ფოთლების და მიწის ოსმივარში უდარდელად ყოფნა მოსწყურდა. საამო იყო ასე ხეტიალი, ბრმად და უმიზნოდ, დაბურული ტყის სიმყუდროვეში. კლდიდან მომსკდარი ნაკადი, ყრუდ და თანაბრად ჰქუხდა ყურს უკან, როგორც საათის მონოტონური ტიკტიკი. მდინარის ეს დაგუბებული ჩხრიალი უფრო აძლიერებდა, ვიდრე არღვევდა სიჩუმეს. ისეთი შეგრძნება ჰქონდა, თითქოს დაძაბული დუმილის უკან, ავდრის მოლოდინით დამუხტულ სიჩუმეში, ათასი თვალი უმზერდა და ათასი ყური უდარაჯებდა, მაგრამ ძველებურად აღარ აღელვებდა მეთვალყურეთა სიახლოვე, აღარ ახალისებდა ფარდის ახდა.

ნელ-ნელა დაცხრა, მოითენთა, ტალღების მორევში დაკარგა გრძნობა და ფიქრი. ყველაფერი დინების მათრობელა ქუხილში აიმღვრა და ჩაიძირა. ფეხები მიდიან უგზო-უკვლოდ, ცელავენ ბალახს, ანგრევენ მილიონობით სამყაროს, მაგრამ ადამიანს აღარაფერი აღელვებს, აღარაფერი მიერეკება აუცილებელი მიზნისკენ. დრო გაიყინა.

შეჩერდა წამი. სიცოცხლე ისე დაიტვირთა, ისე გაივსო და გამდიდრდა განცდა, რომ მას აღარც მომავალი ამოძრავებდა და არც წარსული აწუხებდა. თუ სურდა რამე, მხოლოდ ის, რომ წამიერი თავდავიწყება მარადიულად ქმნილიყო. სურნელოვან ფერთა ქაოსი, არომატი წყლისა და მიწის, ამახვილებდა ამ სურვილს. ეჩვენებოდა, რომ კი არ მიდიოდა, ერთ ადგილზე ტრიალებდა და ზღვასავით აქოჩრილი ტყე, მწვანე ზვირთებით ფერხულს უვლიდა გარშემო. ხეთა ჯარი ნისლში იკარგებოდა, ქამელეონივით ელფერს იცვლიდა. მოლოდინი იძაბებოდა, მწვავდებოდა. შიშით დამუხტულ მდუმარებაში ადამიანმა იგრძნო, ვილაც ეპარებოდა. იგრძნო უსხეულოდ, აღქმის გარეშე, რადგან ის ახლო მყოფი არ ჩანდა. არც ხმა ისმოდა მისი, არც კვალს სტოვებდა. მიუწვდენელი იყო თვალთ, ყურით და ყნოსვით. მაინც უცილობლად, ცხადად იგრძნობოდა მისი სიახლოვე, იმდენად ცხადად, რომ ზუსტად გამოიცნო, რა მანძილით ჩამორჩებოდა. ვინ იყო ის? აჩრდილივით უხორცო, კვალს რომ არ სტოვებდა და სიცოცხლის ნიშანწყალს არ ამჟღავნებდა? პირი გაუშრა. სიმშვიდის შენარჩუნებას ცდილობდა, მაგრამ უშფოთველობის სიღრმეში შიში ბუდობდა, შიში იდუმალეებით გამოწვეული, რადგან ვინც არ უნდა ყოფილიყო ის, არ იქნებოდა იდუმალეებაზე საშიში, როცა არ იცი, რა გელოდება.

ძლივს დაიოკა ძრწოლა, გაქრა უკვდავების განცდა, როგორც წუთიერი ზმანება. მისი ადგილი მფრთხალმა მოლოდინმა გაავსო. ტყე არ იძვროდა, მხოლოდ ვილაც უჩინარი ეპარებოდა უსხეულოდ, მსუბუქად. თუმცა ადამიანი გარბოდა, მანძილი მაინც მცირდებოდა მათ შორის.

დადგა წამი, როცა უსასრულოდ მოახლოებული მდე-
ვარი ერთბაშად უნდა მოვლენილიყო ბუნების წიაღიდან.
თვალი გაუსწორა დაბურულ ჯაგნარს. არც შემცდარა!
ბუჩქი აიქოჩრა, თხელმა წიავემა გადაირბინა, ფოთლების
ფარდა სუსტი შრიალით გაიხსნა და, ღმერთო ძლიერო!
განცვიფრებისაგან ყვირილი აღმოხდა, სუნთქვა შეეკრა.
პირდაპირ მისკენ სახეგაბადრული, უცოდველი მზერით
მოაბიჯებდა მისივე მსგავსი პატარა ბიჭი. თუმცა ბავშვი
იყო, მაგრამ მოხუცივით სევდიანი, აზრით დამძიმებული.
თვალნი ფირუზისფერი, წყლიანი. ყოველი ნაკვთი მეორ-
დებოდა, უფრო ძარღვიანად, უფრო მკაფიოდ. უცნაურია!
რაც მეტს ფიქრობდა, უფრო და უფრო იბნეოდა, ამიტომ
ფიქრებს მოეშვა და ბრმად მიენდო სასწაულის რწმენას.
შეხვედრა საკუთარ თავთან, საკუთარ წარსულთან! ცხ-
ოვრებაში პირველად იგრძნო ასეთი ტყვეობა. იგრძნო,
რომ ბავშვი ხედავდა მას, ხედავდა თვალთ კი არა, კეფით,
ზურგით, გონებით. ისიც, ეჭვის უხილავი ხლართებით და-
ტყვევებული, ვერ ბედავდა შემობრუნებას, ვერ ბედავდა
გაქცევას. ვერ ბედავდა იმიტომ, რომ თავდაჯერებული
ბიჭი უკან არც კი იხედებოდა, ყურადღებას არც კი აქცე-
ვდა, არც კი ფიქრობდა იმაზე, რომ მისი პატიმარი გაბე-
დავდა გაქცევას. ასე მიაბიჯებდნენ უჩუმრად, ფრთხილად,
ფოთლების შრიალში. პირველი წელი, ზომიერი ნაბიჯით,
მეორე – თითქოს ბორკილგაყრილი, ფეხბარეული ძუნძუ-
ლით.

ტყე გამეჩხერდა. ახლა ისინი თხემზე გადადიოდნენ,
ხვეულებად რომ იზნიქებოდა ციცაბო ფერდობზე. გზა
ხეობაში ჩადიოდა. ხეობის ფსკერზე პატარა ქალაქი ციმცი-

მებდა. რამდენჯერ უხეტიალია ამ მიდამოებში და არც კი უგრძნია, არც კი დასიზმრებია ასეთი ქალწულებრივი სილამაზე! წყლის ქუხილი – შემპარავად მოძალებული, უფრო ზუსტად კი ერთ ტონალობაზე შემდგარი, ახლა სწრაფად მიიწურა, თითქოს ყოველი ნაბიჯით კილომეტრებს კეცავდა. ტყე ისეთი იყო და არც იყო ისეთი. მართალია, ნისლი გაიფანტა, მაგრამ ახლა შელამება შეეპარა ნაძვების სიმწვანეს. ადამიანი დაიქანცა. დაიქანცა მოლოდინით, დუმილით, სიტყვა მოსწყურდა. ლაპარაკის მოთხოვნილება, წვეთ-წვეთად რომ გროვდებოდა, ერთბაშად შეაწუხა, ერთბაშად შეუტია და ჯერ კიდევ ნედლი, ცხელ-ცხელი სიტყვა ენაზე მოადგა. მზის თინათინები აღმაცერად ატანდნენ ტოტებით დახუნძლულ ხეთა უღრანში, ირიბად და უმტკივნეულოდ ბურღავდნენ თვალებს.

აი, მისი ბავშვობის ქალაქიც... ამასობაში უკვე გასწორდნენ ჩამავალ სხივთა ანარეკლები მწვანე სარეცელზე, უკვე ამოტივტივდნენ წყვდიადის კუნძულები პირდაღებული ნაპრალებიდან. ქალაქი მოახლოვდა. კაცი ხედავდა, როგორ დაილექა სილუეტების ტალღა მდინარის ნაპირზე. კი არ ხედავდა, თვალებით სჭამდა, მაგრამ სახეებად მაინც ვერ არჩევდა ხალხის უფორმო მასას. ბიჭი გაიქცა. ჩანს, მზის ჩასვლამდე სურდა შინ დაბრუნება და ქანცგაცლილი სტუმარიც ფეხდაფეხ მისდევდა, ობლად რომ არ დარჩენილიყო შემოლამების ბინდში.

ციცინათელებივით აციმციმდნენ სხივები ფერდობზე. ყელწვრილმა ხეებმა ცეცხლის თმები ჩამოიშალა. კაცი ახლა აღმართს ეკვეთა, რომლის ნაპრალებში უკვე იხატებოდა ქალაქის ოაზისი, თვალისმომჭრელი, აღმურაგარდნი-

ლი. ირგვლივ ქედის ჩრდილს ეფინებოდა მზის აბლაბუდა. ცეცხლის ძაფები ტყდებოდნენ ჰაერში, ცისარტყელებად ხვრეტდნენ ნაპრალებს და ეცემოდნენ სანატრელ ქალაქს, ფერსავსეს და მისი მოლოდინით დამუხტულს. ეს ის ქალაქი იყო, რომელიც მისთვის დაიბადა, მისთვის გაცოცხლდა, მისი მოგონების სიმბოლოდ იქცა.

ახლა მზით სავსე ხეობა მიაცილებდა, ტყის წიაღში ათამაშებული სხივებით, ოქროს წყვეტილი სხივებით. თითქოს უნაპირო ცა ჩაქცეულა ზვინებად დამდგარ ფერთა ქაოსში. სისხლისფერი ტუჩივით გასდევს კლდის პირი ღელეს, ზევით კი ჯადოსნური ნოხივით აფრენილა ფირუზოვანი მთის კალთა, რომლის ნაოჭებში ძველი სახლები ჩასაფრებულან, უცხო თვალს გაქცეულნი, ერთი ზრახვით და შელოცვით მდგარნი.

რალაც ახალი იგრძნო კაცმა. იგრძნო, რომ სხვად იქცა, შეეთვისა ფირუზოვან სიმწვანეს. დაკარგა ხორცი, ლანდით შეეპარა ცასა და მიწას. ფირუზოვან ნოხში ჩაქარგული ხეები თითქოს მისკენ იწვდიდნენ ხელებს, მისკენ გამობოდნენ თავანწყევით. იყო რალაც შეუკავებელი, გიჟური მათ მისწრაფებაში, მოძრაობით სავსე დგომაში. ნელ-ნელა მოახლოვდა ქალაქი, კლდის ჭუჭრუტანა გაიხსნა, ნაპრალში გაიშალა, როგორც ნატვრის თვალიდან უსასრულოდ გადმოხეთქილი ავლა-დიდება. სილუეტები მოძრაობდნენ მარცხნივ და მარჯვნივ, უცნაურად ნაცნობი, თითქმის შინაურნი. ვარდისფერი ლაქა ჩაენვეთა თვალთა უბეში, ტკბილი ჟრუანტელით შეეხო. უმაღლ მოჭუტა მზერა, ჩააცქერდა ქერათმიან ქალს, სევდიანი ღიმილით რომ თავს ევლებოდა, უკუღმა დაატრიალა მოგონებათა კორიანტელი და მეხსიერების ფსკერზე მისი ხატება ჰპოვა.

„დედა!“ იყვირა გახარებულმა და უეცრად იგრძნო, ქალს არ ესმოდა მისი ყვირილი. ეს სევდანარევი ღიმილი მასში, როგორც გამჭვირვალე სხეულში, ისე ატანდა. შუშის ამ ცივ, გაუცხოებულ მზერაში ჩამქრალი იყო სიყვარულის ის მოუსვენარი ნაპერწკალი, ერთბაშად რომ გააცეცხლებდა მინაზებულ თვალებს. მას მოეჩვენა, რომ ქალი საერთოდ ვერ ამჩნევდა მას, რომ ისინი სხვადასხვა განზომილებაში, სხვადასხვა დროში ცხოვრობდნენ. დედა, რომელიც წარსულში დატოვა, რომელიც ესოდენ მოენატრა და მოსწყურდა, ხვდებოდა შვილს ცივი, სუსხიანი მზერის გაქვავებული ღიმილით.

ხედავდა, როგორ ბორიალობდნენ მკრთალი სილუეტები სივრცეში, როგორ ეზომებოდნენ ნაპრალებს ნაკვერცხლების ციმციმით შეფერილნი. ხედავდა, მაგრამ განზრახ თვალს არიდებდა მათ, რომ ჩრდილთა მიმოქცევაში ახლობელი სახეები არ ამოეცნო, საკუთარი წარსული არ ამოეკითხა, ძველი ჭრილობა არ გაემწვავებინა. ნახევარ საუკუნეზე მეტი უქმად გაატარა, ყოველ ცისმარე თავიდან იწყებდა სიცოცხლეს. მისი ცხოვრება ცხოვრებისათვის უსასრულო მზადება იყო. ახლა, როცა ცხადი საღამო სიზმრად იცვალა, ხორცი შეისხეს მოგონებებმა, შორეულმა, გულჩახვეულმა გრძნობებმა. მას აღარ უნდოდა ტკივილი, აღარ უნდოდა ზმანება, წარსული ცოცხლდებოდა, უკიდევანო და უძლები, სავსე ბედნიერი განცდებით და უსასრულო ფერებით, ერთი უცვლელი, მარადიული საღამო, მზის, მთვარისა და ვარსკვლავთა ცისქვეშ.

ქალაქში არაფერი იძვროდა. მხოლოდ ძველი სახლის სხვენზე ასული ბიჭი რაღაცას წერდა. ძალიან შორეული

და ძალიან ნაცნობი გრძნობა შეირხა სულში. თითქოს ეს სიტუაცია, ეს კოშკივით აღმართული სახლი, ბავშვის ეს უხერხული, დაძაბული პოზა, რომ არავინ შეესწროს „სა-სირცხვო საქმეზე“, ბიჭების ეს ჩუმად გაღიმებული გუნდი, ფეხაკრეფით რომ ეპარებიან წერაში გართულს, ოდესღაც ყოფილა და კვლავ მეორდებოდა. ავად აუძგერდა გული, როცა მოახლოებული ბიჭები სიცილით დააცხრნენ თავს. რა ნაცნობი და ახლობელი იყო მისთვის ეს უსუსური, ფერდა-კარგული სიბრაზე, ეს ტკივილამდე მომუშტული მტევნები, ეს მარტოობის გადაულახავი წყურვილი. ბიჭი შემობრუნდა და თვალმა საკუთარი ბავშვობის სახე იხილა. ბევრი წვრილმანი დავიწყებული ჰქონდა, მაგრამ ძველი სახლის ხიბლი და მიმდებარე ბაღის მათრობელა სურნელი დღესაც ახსოვდა, როგორც გარდასული დროის სიმბოლო. ათასობით ფორმას და ფერს ითვისებდა მისი გრძნობა-გონება. ვერ იტანდა ვერავითარ სიტლანქეს, ვერავითარ უხეშობას, ანგარიშმიუცემელ დაცივნას რომ ესაზღვრებოდა. გულჩახვეული და გაბოროტებული, შურით შესცქეროდა ტოლების უდარდელ თამაშს და უსასრულოდ მომავალზე ოცნებობდა, როცა უკვე სახელმოხვეჭილი მწერალი დაუბრუნდებოდა აქაურობას და მუხლმოდრეკილი მეგობრები ვედრებით მოინანიებდნენ თავიანთ უხეშობას. ის არავის აპატიებდა ბავშვობის ჭრილობას, ამაყი დუმილით გაკიცხავდა მისი ცივი, ყინულოვანი მზერა ვედრებით დაჩოქილ ახლობლებს და ეს უსიტყვო ზიზლი სინდისის შეგონება იქნებოდა მათთვის.

ნახევარ საუკუნეზე მეტი გავიდა და არაფერი შეცვლილა. ცხოვრების ჩარხი ძველებურად ტრიალებდა. ობოლი სული კვლავ მარტოობის კუნძულზე რჩებოდა.

ნეტა იცოდეს ამ უმანკო არსებამ, რომ მომავალი არაფერია, რომ იმ უსასრულო მოზარდებს შორის, სხვადასხვა დროში ერთ სახელქვეშ რომ ცხოვრობდნენ, ყველაზე ბედნიერი თვითონაა, თავისი ფიქრით, ოცნებით, იმედით, ლტოლვით, შიშით, თავდავინწყებით და სიბრაზით! პატარა ბიჭმა ნერვიულად მოჭმუჭნა ფურცლები, მაგრამ დახევა ველარ მოასწრო, რომ დედა გამოჩნდა. დედა მსუბუქად მოაბიჯებდა, ქაღალდით აშოლტილი, მთვარესავით პირმრგვალი. თვალებში უკვე ჩაღვრილი ჰქონდა ის სინანული და სევდა, რომელმაც სიბერეში გული შეუჭამა. დედა! ის სხვა ხორციდან იყო ნაძერწი, სხვა სულით ნაქსოვი. ახლა სიცოცხლის ცისკარზე, როცა ურიცხვი ნატვრა და წყურვილი იბადებოდა სულში, როცა სამყარო ახალგაზრდა იყო, უფრო ფერსავსე, უფრო ცოცხალი, უფრო ხასხასა, დედა იდგა ბალის წიაღში და ფოთლების ადიდებული სიმწვანე გარს ეხვეოდა მას. დედაც მასავით მეოცნებე იყო, ობოლი სული და მტკივნეულად განიცდიდა შვილის მარტოობას.

ბიჭი ახლა ჩანჩქერისკენ გარბოდა, სადაც მორევი გუბდებოდა. გარბოდა და სიბრაზე არ ნელდებოდა, არ ინურებოდა, პირიქით, ძველ ჭრილობებს უერთდებოდა, უხორცდებოდა, უფრო ზღვავედებოდა! ქოშინით აირბინა კლდეზე და ჩანჩქერის წიაღვარს მისცა თავი. თვითმკვლელობაშიც უმტყუნა ბედმა. მორევი მეჩხერი აღმოჩნდა და მუხლებდამტვრეული, გაბოროტებული ბიჭი უკან დაბრუნდა.

ახლა უმტკივნეულოდ აღიქვამდა თვალი და გონება მარცხიან წარსულს; როგორ თავიდან იწყებდა წერას, როგორ ეძებდა სათქმელს, როგორ იწყებდა თავიდან ყვე-

ლაფერს და როგორ ეკიდებოდა ნელ-ნელა სულმოუთქმელი წერის ჟინი. მთელი ბავშვობა ოცნებაში გაატარა. ისევ და ისევ უბრუნდებოდა ოცნების ქროლვით მოტანილ ხილვებს, მაგრამ ჯერ გამბედაობა აკლდა, შემდეგ კი უკვე ვნებადამცხრალი და გულცივი იყო. ასეა, დიდს იმიტომ კი ვერ ქმნი, რომ უსუსური ხარ, იმიტომ, რომ ვერ ბედავ მსუბუქად და აგდებულად მოეკიდო მას. ამ გაუბედაობაში, ამ გადაულახავ სიმძიმეშია ალბათ უსუსურობა. ცხოვრება გავიდა და საერთოდ ვერაფერი დანერა, ვერაფერი სანუკვარი და მეტყველი. ახლა, როცა დროის გადასახედიდან ტკებოდა ძველი თავდავიწყებით, ათასობით სახე და სიტყვა რომ უტრიალებდა თავში, უეცრად მოსწყურდა უხილავობის პერანგი გაეგლიჯა და ბიჭთან ერთად შერკინებოდა სამყაროს. და აი, ჟამთა კორიანტელში ისინი შეეჩხნენ ერთმანეთს. ბავშვმა იგრძნო თავისი სახიერის ახლობა. სულ ერთი წამით, ერთი გაელვებით შეხვდნენ მომავალი და წარსული ერთმანეთს და წარსულმა მომავალში იმდენი სევდა, იმდენი სინანული, იმდენი ტკივილი და გაცრუებული იმედი ამოიკითხა, რომ მიხვდა თავისი გაქცევის უაზრობას, მიხვდა რომ უცხოობა და სიმარტოვე ჩვეული ცხოვრების არაჩვეულებრივი განცდისა და უცნაური ხედვის ნაყოფი იყო.

ტყე აშრიალდა. იდუმალმა ხელმა ჩააქრო საღამოს ნათელი. ახლა, როცა წარსული გაიფანტა, ფიქრი მომავალს მიეცა. მისი სახე, დანაოჭებული და დაბერებული, უფრო დაიდარღვა, უფრო ჩამუქდა. სივრცე-დროში გაშლილი ქალაქი შეზანზარდა გრიგალისგან. დღეები დატრიალდნენ და გაფრინდნენ სტვენა-ჭყვიტინით, როგორც სწრაფად

გადახვეული ფირი. ათასი ცეცხლით განათდა ტყე და გაჩირალდნებული ქუჩა ჯადოსნური ნოხივით გადაგორდა სივრცეში. პროსპექტი უცნაურად ცარიელია. წყვდიადის ზვირთებზე შუქის ჩუმი, უკაცრიელი ზოლი ქანაობს. გზატკეცილის პირიდან წერტილი იბადება, მყისიერად იზრდება, მთელ სივრცეს იპყრობს. თვალი უკვე წვრილად არჩევს ჭირისუფალთა ტალღას, ქათქათა პერანგებზე შავი ქურთუკები რომ აცვიათ. ქალები თავში ჩამდგარან.

რა ხდება? კუბო ასწიეს და თვალი ველარ მთარი-და განსვენებულის ცხედარს. ღმერთო ძლიერო! როგორ მოკუნტულა! თავდახრილი ჭირისუფლები მიძიმედ მოძრაობენ. მათ ცრემლთა ღვრაში არ იგრძნობა გულისტკივილი, არ ჩანს თანაგრძნობა. ყველას ზარავს სიკვდილის სიახლოვე, სიკვდილზე ფიქრი. თავს იტყუებენ, რომ აღსასრული ჯერ შორსაა მათგან. მოეჩვენა, რომ სახეები ქამელეონივით ფერს იცვლიდნენ, ხან იცრემლებდნენ, ხან იცინოდნენ. ეს შემპარავი ღიმილი, ეს ცვალებადი მიმიკა ეჭვსა და უნდობლობას იწვევდა. უკანა ტალღები უფრო მხიარულობდნენ, საუბარში აშკარად იპარებოდა თავშეკავებული ხუმრობა, სიცილი. მყისიერად დაავიწყდა კიდეც სად იმყოფებოდა, დღეობაზე თუ ტირილში. უცნაურია, როგორც ყველა მის მოგონებას თანაბრად აჩნდა სინანულისა და სევდის ბეჭედი, ასევე ახლა, ეს გასვენებაც საშინლად დამახინჯებული და გულისამრევი ერგენა. ჭირისუფლებს ყველას ვირის წვეტიანი ყურები და მთაგორიანი ცხვირები ამშვენებდათ. მათ ზარს, ყმუილსა და გოდებაში ძლივს მიაღასლასებდნენ პატივცემულ გვამს, წრუნუნასავით რომ იყო მოკუნტული. მაგრამ აი, იდუმალი კვერთხის გაქნევით პროცესია ადგილზე რჩება, ცხვირები მოკლდებიან, სახეები ყურადღებას

იჩენენ. მხოლოდ ერთი გაელვებით, ერთი თავდავიწყებით გაშიშვლდა მათი გულისამრევი სიმახინჯე, მათი შავბნელი სული და ყოველივე ისევ დუმილის ერთფეროვნებაში ჩაიფერფლა, თანაგრძნობის ილუზიაში განონასწორდა, ვერც კი იფიქრებდი, რომ ეს ლამაზი, დახვეწილი არისტოკრატიები, წამის უკან ქაჯები იყვნენ.

ალარც კი ახსოვს, როგორ ჰპოვა გზა ალყაშემორტყმულ ხალხში, როგორ მიუახლოვდა პროსპექტის კიბეს და გაგლეჯილი ჯებირიდან ტყის მათრობელა სიმწვანეს მისცა თავი.

ახლა ის ისევ დაბურულ ტყეში მიაბიჯებდა. ლამის აბრეშუმით წყვდიადი ათასი ნაკვთებით და ნოჟებით იჭმუჭნებოდა გარშემო. ჯერ კიდევ თანგავდა შორეული საღამოს სურნელი. თავი დაუმძიმდა. მიაბიჯებდა ფიქრებში წასული, ისედაც სიტყვაძვირი, პირქუში. თვალებით სჭამდა ყოველ მოძრაობას, ყოველ სიცოცხლეს, ნედლი ღრუბელივით ისრუტავდა დროსა და სივრცეს, რომ არ შერჩენოდა არც ერთი წვეთი ალქმის გარეშე. სიამოვნებდა სიმარტოვე, სიმშვიდე. მზე ჩაესვენა. მუქლურჯი ზეცა ვარსკვლავებმა გააჩირალდნეს. სული ობლად დარჩა სავსე მთვარესთან აშლილი ფიქრების ამარა. გაუჩინარდნენ მცინარე ჭირისუფლები. მოჯადოებული პროსპექტი, დროის ხლართებში რომ ტრიალებდა უაზროდ, ისევე მყისიერად აღიგავა, ისევე თვალშეუსწრებლად გაფრინდა, როგორც დაიბადა. მხოლოდ სევდანარევი სინანულის ნალექი დასტოვა ოდნავ. სისავსის იგივე სიტკბოებამ გააძლო, როგორც შეღამების მწუხრზე, ოღონდ უფრო მათრობელამ, უფრო უძირომ. სასაცილომდე სულელურად ეჩვენებოდა ამ იდუმალებით სავსე მთვარეში, ამ მოლოდინით მინაზებულ სიმყუდროვე-

ში, თავისი ყოველდღიური მიზნები, ილუზიები, გამარჯვებები და იმედები. თითქო მთელი ცხოვრება, რაც ბავშვობა დაკარგა, რაც გაარღვია მარტოობისა და მორცხვობის თვალშეუდგამი ზღუდე, ერთი მარადიული, მოუსვენარი დღე იყო, – ბრმა, ვნებადამუხტული და უაზრო.

ტყე აიქოჩრა, მთვარე ეალერსებოდა რბილი, ვერცხლისფერი სხივებით. უმაღ მიენდო ამ ხავერდოვან ფერებას, როგორც დედის მონატრებულ ხელს. მთვარემაც იგრძნო თავის ძალა, უფრო გაინაზა, უფრო მისუსტდა. წერა მოსწყურდა. განზრახ იკავებდა ამ წყურვილს, რომ უფრო გაძლიერებულიყო, უფრო გამძაფრებულიყო. თითქო გაცოფებულ მერანს უჭერდა ალვირს, ნაადრევად რომ არ გაფრენილიყო. რა იყო სიკვდილი, რა იყო შიში ამ ახალშობილ უკვდავებასთან, ამ შეჩერებულ, ნეტარებით სავსე მომენტთან! გული გრძნობდა წლების ტვირთთან შერეულ სიმსუბუქეს, გრძნობდა იმ ძალას, იმ სითამამეს, იმ სიბრაზეს, ბოლოს რომ მოუღებდა მთელი ცხოვრების ეჭვებს და ახალი მწვერვალებისკენ გააქროლებდა მხურვალე ოცნებით მიუძღურებულ სულს.

ახლა, როცა ხვალინდელი დღე ასე შემზარავად გამოეცხადა, მიხვდა, რომ სისულელეა წარსულზე ფიქრი და მომავლის მოლოდინი, რომ ძვირფასია ყოველი წამი, ყოველი განცდა, რომ სიცოცხლე შეუქცევადი მდინარეა, რომელშიც მხოლოდ ერთხელ შეიძლება შეხვიდე. ამ ჭეშმარიტებამ მეხივით გაიელვა მის გონებაში. კაცმა იგრძნო სიხარული, იგრძნო სავსეობა, იგრძნო, რომ ხელახლა დაიბადა. თვალი შეაქცია მთვარის შუქმიბინდულ ნათელს და ალიონის მღვრიე ქსოვილში, მზის სხივებით მოთამაშე მდინარისაკენ დაიძრა.

დოდი

დამთავრდა უდარდელი ცხოვრება და დადგა შეჯიბრებაზე გასვლის დღე. დედამ დოლისთვის საგანგებოდ შეკერილი ჟინჟილებიანი პერანგი და ტყავმოკრული შარვალი გადმოიღო, ჯაგრისით დაუვარცხნა თმა. მამა მოღუშული გასცქეროდა სახეამღვრეულ, ნაბახუსევ ქალაქს. ბაბუა ჩვეულებრივ, მიჩერჩეტებული იყო რადიოს, რომ სტვენასა და დაფლეთილ ბგერებში ქვეყნის ამბები ამოეცნო. მხოლოდ დედა დაფუსფუსებდა, ათასნაირად რთავდა და აკობტავებდა თავის ერთადერთ, ასე ძნელად გასამეტებელ ბიჭს.

– გეყოფა, დაამთავრე! – დაულრიალა მამამ და ნახევრადდაცლილი ბორჯომის ბოთლი მაგიდას დაანარცხა.

– ახლავე, სულიკო, ახლავე! – ისევ დაფაცურდა ქალი.

– ერისთავებმა უკვე მანქანაში ჩასვეს ბიჭი. – ფარდა გადასწია ბაბუამ. – უფროსი შარშან გაუშვეს, წელს უმცროსი გამოჰყავთ. ყველაფერში როგორ უნდა გვაჯობონ!

– ჩქარა! – ისევ დაიყვირა მამამ. – გასაუბრებაზე თუ დაგვაგვიანდა, მოედანზე აღარავინ გაგვიყვანს!

დედამ, როგორც იქნა, ფეხსაცმელი ჩააცვა, ჩამოუფერთხა შარვლის ტოტი, პერანგი ჩაუტნია და საკინძე ჯვარედინად შეუკრა.

ზუსტად რვა საათზე სახლიდან გავიდნენ. მამა გოლიათის ნაბიჯით მიიწეოდა ავტობუსის გაჩერებისკენ. დედა გვერდით მისდევდა, რჩევა-დარიგებებით გულს უწვრილებდა, თანაც ძეხვიან ბუტყებროდს ატენიდა პირში. მართალია, კარგად ისაუზმეს, მაგრამ ზედმეტი კალორია, თუ ცილა, თუ ნახშირწყლები, რალა თქმა უნდა, არ აწყენდა შეჯიბრებაზე გამსვლელს.

– მოეშვი, გათავდა რეგისტრაცია! – ისევ ღრიალებდა მამა და თავისი უშველებელი ტორით, გასაქცევად ყალყზე შემდგარ ავტობუსს იჭერდა. – გამოიქეცი, ბიჭო, რა უკან გრჩება ფეხები!

ბიჭს პირჯვარი გადასახა დედამ, უკანასკნელი ლუკმაც ჩაუტენა პირში და ხელი ჰკრა. წუთიც და, ავტობუსიდან გადმოკიდებული მამა-შვილი უკვე სტადიონისკენ მიქროდა.

ბიჭს სუნთქვა შეეკრა სისწრაფისგან. ავტობუსმა თითქოს ფრთები გამოისხა. ელვის სისწრაფით გაკვეთა ჯერ კიდევ ძილად მიგდებული ქალაქი. მოედანი, სადაც გასაუბრების მერე მოზარდები გაჰყავდათ, იპოდრომის წინ მდებარეობდა. ქალაქი ხეირიანად არც იყო გაღვიძებული, საჯინიბოსთან კი უკვე თავი მოეყარა ხალხს. აქვე მცველების კორდონი იდგა; ნელ-ნელა ცხრილავდა და ათითოკაცებდა შეჯიბრებაზე გამსვლელთა ნაკადს.

მამას საშვი ჰქონდა, თუმცა ისედაც ყველა სცნობდა, ვით დოლის ბილიკებზე გამობრძმედილ მეომარს. ზოგი ღიმილით ესალმებოდა, ზოგიც კრძალვით უხრიდა თავს. ბიჭს ზედაც არავინ უყურებდა. თითქოს მამა იყო მონაწილე და არა შვილი; თითქოს მამას უნდა გაეელო უმკაცრესი გა-

მოცდა საგანგებო მსაჯულთა წინაშე და დაეცვა თავისი გვარის და ჩამომავლობის ღირსება.

– სულიკოს გაუმარჯოს! – შორიდან მიესალმა მათ უზარმაზარი კაცი.

– მიესალმე! – შვილს კეფაში ხელი წაჰკრა მამამ. – მის ხელთაა შენი ბედი!

ვიდრე ბიჭი თავის დაკვრას მოისაზრებდა, კაცი უკვე შეერია ცხენოსანთა ტალღას.

– შე ლოქო, შენა! – ისევ წაუთაქა მამამ. – რომელი მედლის მომპოვებელი ხარ, ბოლოდან პირველი არ გამოხვიდე.

უეცრად ხალხმა იხუვლა, კორდონი გაარღვია, ჭიშკარი შელენა და მამა-შვილი პირდაპირ საჯინიბოში შეაგდო.

– სულიკო, შენა? – შეეგება მათ ლამაზი, ოდნავ გადამწიფებული ქალი. – მოიყვანე?

– მოვიყვანე, – გაიღიმა მამამ და ბიჭს უთხრა: – მიესალმე თინა დეიდას!

– თვალეები შენი აქვს. – შესცინა ქალმა. – დღეს არა გვაქვს მიღება, მომიცადე, რაღაცას მოგიხერხებთ.

თინა სწრაფად გაუჩინარდა და სწრაფადვე გამოჩნდა უზარმაზარი კაცის თანხლებით.

– შენი ბიჭია? – მამას მიუბრუნდა გოლიათი. – ეს როგორ გამოგიწყვიათ?!

– ცოლებს რას გაუგებ! – ხელი ჩაიქნია მამამ.

– შენი სახელი? – ბიჭს მიუბრუნდა კაცი.

– სანდრო, ყოველ შემთხვევაში აქამდე ასე ვეძახდით.

– იყოს სანდრო. – თავი დააქნია გოლიათმა. – საერთო კონკურსში არ გავიყვან, ერთ ადგილზე ცხრა სული მოდის. ინვალიდების სიიდან ჩავრთავ.

– რა გეჭირს საინვალიდო!

– რა მნიშვნელობა აქვს თუ ძმა ხარ, რომელი სექციიდან გავა. იქ უკვე აღარავინაა განმკითხავი.

– ასე აჯობებს. – თავი დააქნია ქალმაც, – რად უნდა ამისთანა ოქროსავით ბიჭს გასაუბრება?

– მადლობის მეტი რა მეთქმის. – ხელები გაშალა მამამ.

– სამადლობელო არაფერია. – თქვა გოლიათმა, – შენ ჩვენიანი ხარ, უნდა წაგეხმაროთ. ერთი, კბილები მაჩვენე.

სანდროს ორი თითით გაუხსნეს პირი. კაცმა შუბლზე სარკე აიკრა და ღრმად, ხახაში ჩახედა. გოლიათი უცებ ციკლოპად იქცა, შუბლზე აელვარებული უზარმაზარი თვალით.

– კარიესი აქვს, სიბრძნის კბილი ჯერ არ ამოსვლია. აქედან არ ჩანს, მაგრამ ფარული ჩირქიც უნდა ჰქონდეს.

– კარგი რა, კობა, ნუ იცი თავის დაფასება. – შეაწყვეტინა ქალმა, – როგორ შეიძლება სულიკოს ნაშიერი არ ვარგოდეს?

– მე არაფერს ვამბობ. – თვალი მოიხსნა ციკლოპმა. – იქ არ გაფუჭდეს, ტრიბუნების წინ, თორემ ახლავე გავაფორმებ ბატონო.

ჯიბიდან მუშტისოდენა ბეჭედი დაადრო, დააორთქლა და ბიჭს ზედ შუბლზე დააკრა. სანდროს წამით დაუბნელდა გონება, წამით მდუმარებასა და ბინდში ჩაიძირა სივრცე. ძლივს გაუძლო დარტყმას.

– ვაჟკაცი ყოფილხარ. – მხარზე ტორი დაჰკრა კობამ და გასასვლელისკენ უბიძგა. – ოლონდ, ეს ჟინჟილები მოიძრე. თავიდან რაც უფრო მოკრძალებული და შეუმჩნეველი იქნები, მერე და მერე უფრო გამოგარჩევს ბედი.

* * *

სანდროს ვერც კი წარმოედგინა, რომ ქალაქით გარშემორტყმული იპოდრომი მის თვალწინ ასე ვრცლად გადაიშლებოდა. შორს ტრიბუნები ციმციმებდნენ. შეუძლებელი იყო სტრიქონებივით ჩამწკრივებულ სახეთა ერთმანეთისგან გარჩევა. მხოლოდ სიშორეში არ იყო საქმე. მაყურებელი უფრო იმიტომ ერწყმოდა ერთმანეთს, რომ ერთი მოლოდინით, ერთი ჟინით იყო შეპყრობილი. არ არსებობდა სხვა განწყობა, განსხვავებული აზრი, ერთი სანახაობის მოლოდინი აერთიანებდა და ერთმანეთს ამსგავსებდა მათ.

სასტარტო ხაზზე ვარდისფერი ზონარი იყო გაბმული. ასეთივე ფერი დაკრავდა ალიონის შემღვრეულ სივრცეს. მხედართა ჭრელი ნაკადი ხორხოცით, ჭიხვინით და სტვენით აწყდებოდა მოედნის საზღვარს.

– კიდევ ერთი მოგიყვანე, ვალერი! – ჩასძახა კობა-ციკლოპმა მსაჯს. – ნაღდი კაცის შვილია, არ შეგვარცხვენს.

– თავს არ დამანებებ!

– არ შეგარცხვენს-მეთქი! – მუქარა გაკრთა ციკლოპის ხმაში.

– ესაა, ბიჭო, ინვალიდი, საერთო სექციიდან რატომ არ უშვებ?

– ერისთავების ბიჭი გაუტარებიათ იქიდან, მეორეს ველარ გავიყვან.

მსაჯმა ამოიხვნეშა, უხეშად სტაცა ხელი და წინ, ჯებირებს შორის შეაგდო. სანდროს კინალამ მეორედ არ დაეკარგა გონება, გადაჭედებულ დერეფანში კინალამ სული ამოართვეს. ამასობაში, ციკლოპმა გარედან შემოუარა ჯებირს და ჭყლეტვაში მოხვედრილი ბიჭი სტარტზე გაათრია.

– რაზე შევსვართ? – იკითხა თინა დეიდამ. – თუკი რამე ჯიშინი და წმინდა სისხლის გვყავდა, ყველა დაითრიეს.

– ჩემი მარაგიდან გაეცი. – თავი გააქნია ციკლოპმა. – გუშინ რომ შევამზადე. არაბული შავი ცხენი.

– იმაზე ერისთავის ბიჭი დავსვით. დაგვირეკეს და გვიბრძანეს.

– ავთო?

– ავთო უფროსია, ეგ შუათანაა, ტარიელი.

– აბა, მეტი არაფერი შემიძლია. – ხელები გაშალა კობამ.

– გაუნათლებელი ხარ და იმიტომ. – დაუყვავა თინა დეიდამ და გააგრძელა: – ერთი ცხენი მეგულება. ზუსტად ისეთი, უმბერტო ეკოს რომ აქვს აღწერილი თავის რომანში: ფაფარაშლილი, უკარება, წვივმაღალი, ალივით ავარდნილი, ნესტოებიდან ცეცხლის მფრქვეველი, ბრინჯაოსფერი. მხედარი თუ გაუძლებს, თორემ წინ ვერაფერი დაუდგება.

– სად არის ასეთი ცხენი?

– აქ, – თინა დეიდამ შუბლზე მიიღო თითი, სათვალე გაიკეთა და ჩანთიდან ვარდისფერი წიგნი ამოიღო..

გადაშალა თუ არა ფურცლები, სანდროს ლაჯებქვეშ ცეცხლივით აელვარდა ცხენის ზურგი! იმ წამსვე გადაქანდა მაყურებელთა ზოლი, შექანდა და ცერად დაეკიდა ჭიშკარი. ათამაშდა, აცეკვდა მოედანი. კობა-ციკლოპი სადღაც ქვემოთ დარჩა, ნაპერწკლების მფრქვეველ ფლოქებთან. სადავეთა ქსელში მომწყვდეული ცეცხლი გულ-მუცელს უწვავდა ბიჭს, წინ ეწეოდა ისეთი ძალით, აღარაფერს შეეძლო ამ სწრაფვის დაოკება. არ არსებობდა სიტყვა, რომელიც წინ აღუდგებოდა ამ ელვარებას და სხივთა თამაშს.

იმავე წამს ვარდისფერი ზოლიც გაირღვა და ხალხით სავსე ტრიბუნები ელვის სისწრაფით გამოქანდა მისკენ.

– სადავე მიუშვი! – ქარს მოჰქონდა კობა-ციკლოპის ღრიალი. შემდეგ ქროლვით გაფანტული ხმა ტრიბუნების სტვენამ დაფარა. ეს სტვენა-ყიჟინაც მიწყდა და უეცრად სრული სიჩუმე ჩამოვარდა. სანდრო მიხვდა, რომ სმენა დაკარგა, სამაგიეროდ თვალი გაუმახვილდა. მართალია, ვერაფერს არჩევდა წინ გაგარდნილ მხედართა გარდა, სამაგიეროდ მათ შეიგრძნობდა მთელი სისრულით, ტკივილითაც კი. ხედავდა, რომ არც პირველი იყო, არც უკანასკნელი, სადღაც შუაში იბრძოდა და ცხენ-კაცების ერთ სიბრაზედ, ერთ მისწრაფებად ქცეული ტალღა შეუცნობელ ისტორიაში მიაქანებდა.

რალა თქმა უნდა, ვერ გაუძლო. ვერ გაუძლო იმიტომ, რომ სტარტზე მოუმზადებლად გაიყვანეს, ხელისგულზე მიართვეს ის, რასაც სხვები წვრთნით და ბრძოლით იხვეჭდნენ.

როგორც სტენოგრამა მოწმობს, იმ გარბენაზე მრავალი ჩამოვარდა უნაგირიდან, მრავალმა მიასხა ტვინი ჯებირს, მრავალთა სისხლით შეიღება ბილიკი.

სანდროს ბედმა გაუღიმა. შეიძლება სულაც იმიტომ, რომ მონაწილეთა შორის სწორედ მას შევაპარე იმედის თვალი. მასში ჩავაქსოვე ყველაფერი ის, რაც ასე მანუხებდა და სიტყვადქცევას ლამობდა.

ბიჭი იღბლიანად დაეცა. როგორც კი იგრძნო, რომ ცხენი გამოეცალა ლაჯებიდან, წინ გადაიზნიქა, გადააფრინდა მოაჯირს და ბილიკის მიღმა, ბალახში ჩავარდა.

– ნუ ჩერდები! იმოძრავე! – გადმოხტა მოედანზე კობა. – არა უშავს, ერისთავის ბიჭიც ჩამოვარდა. არადა, ეგ ჩათ-

ვლას მაინც მიიღებს, მაშინ ჩვენც ველარ გვეტყვიან უარს. ჩქარა!

კობამ ჩაიმუხლა და ხელი ჰკრა. ხოხვა-ხოხვით მიაღწი-
ეს მოედნის ცენტრს და მეორე მხარეს გადავიდნენ. კარგა
დიდი მანძილი მოჭრეს. მხედართა გუნდმა მხოლოდ ახლა
შემოუხვია და ბალახში ჩაფლულებს უვნებლად გადაუქრო-
ლა.

– არ მინდა ასეთი ჩათვლა! – უნებურად აღმოხდა ბიჭს.

– რაო? – შემობრუნდა კობა.

– აღარ მინდა მონაწილეობა. – წამოდგა სანდრო. მაშ-
ინვე განვდილი ხელი მოხვდა სახეში და ისევ დაეცა.

– მეორედ ეგ არ წამოგცდეს, შე უნამუსო! – შეულრინა
კობამ. – რაც შენი გულისთვის ძალა და ნერვები ვხარჯე...

– გამიშვი! – დაიყვირა თუ არა იგრძნო, როგორ სტაცეს
ქეჩოში ხელი და სულმოუთქმელად მიარბენინეს მოედნის
ბოლომდე.

– მართლა ინვალიდი არ გაგხადონ, ბიჭო! – გაუღიმა
მსაჯმა და ღროშა აუქენია.

* * *

ზუსტად ისე მოხდა, როგორც კობა-ციკლოპი ფიქრობ-
და. დღის ბოლოს ვილაცამ დარეკა იპოდრომის დირექციაში
და მსაჯმა აკანკალებული ხელით შეიტანა ერისთავის ბიჭი
მეორე ტურის სიაში. მასთან ერთად სანდროსაც ჩათვალა
პირველი ეტაპი.

მეორე დილით პირველ ეტაპზე. გასულნი სასახლეში
დაიბარეს. კობამ იმდენი ქნა, ჩათვლა კი არა, წამახალისე-

ბელი ჯილდოც კი გაუფორმა სულიკოს ვაჟკაცს, შესაბამისი თანხა კი ჯიბეში ჩაიდო.

ჯილდოებს ქალაქის თავი გადასცემდა. ეს იყო თეთრ ჩოხაში გამოწყობილი, ძალიან ეროვნული სახის მოხუცი. შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ მოკაუჭებული ცხვირის და ხშირი წარბების წყალობით ენია ამ თანამდებობას. ყველა დარწმუნებული იყო, რომ ასეთი იერ-სახის მოქალაქეს უპირველესად სამშობლოსთვის უძგერდა გული.

რჩეული ბიჭები გაჭიმულნი იდგნენ მის წინ. სცემდნენ დაფდაფებს, შუშის გუმბათიდან უხვად იღვრებოდა მზე. მოშორებით გამარჯვებულთა მშობლები და ნათესავები ისხდნენ. წინ პეპლებივით ტრიალებდნენ ქსოვილთა ნისლში გახვეული ქალები. სანდროს თვალთ აუჭრელდა. ფერთა სიუხვე და ქალების გამაბრუებელი ლიცლიცი მის გონებაში ათასფრად ირეკლებოდა. ამ ანარეკლთაგან იქსოვებოდა ხალიჩის თუ ფარდაგის მსგავსი რამ. ეს ფარდაგი კი არ ფარავდა, გამჭვირვალედ ეფინებოდა სივრცეს და კიდევ უფრო მკვეთრს და შთამბეჭდავს ხდიდა მერიის დარბაზს.

ქალაქის თავი მიუახლოვდა მას. მოხუცის ხელი შეეხო. მკერდზე გველეშაპთან მეგრძოლი მხედარი აუბრწყვიალდა. ამ დროს ქსოვილთა ნისლიდან გამოანათა სახემ, იმ ქალის სახემ, მისი ბავშვობის შთაგონებად რომ იყო ქცეული. ეს მომღერალი ქალი პირდაპირ კინოეკრანიდან იყო გადმოსული მის მახსოვრობაში.

– სად იყურები, მადლობა უთხარი! – იდაყვი წაკრა მამამ.

გაქრა ზღაპარი. სანდროს საშინლად შეეხუთა სული. გულისამრევად ყალბი ერვენა ეს საზეიმო სიტუაცია, გადაპრანჭული ხალხი.

– არ მინდა ჯილდო! – დაიყვირა, მედალი გულიდან მოიგლიჯა და იქაურობას გაეცალა.

ნისლში შეიჭრა, რომ წვდენოდა იმ სახეს, დაბრუნებოდა თავის მშვიდსა და ბედნიერ ცხოვრებას; რომ არსად გარბოდა, არავინ მისდევდა, არავის უსწრებდა, ვერავის ჩამორჩებოდა. ეს საოცნებო სახე იზიდავდა მას, როგორც სინათლის, სიმშვიდის და სიკეთის ძალა. ძალა, რომელიც გაარღვევდა ამ კედლებს, გააქარწყლებდა დოლით მოპოვებულ ჯილდოებს. ამ ძალას ერქვა სიყვარული და სიყვარულს ვერაფერი დაუდგებოდა წინ.

სანდრო უკვე კიბეზე ჩარბოდა. მისი ნათესაობა ახლალა მოეგო გონს. თინა დეიდა რალაცას უყვიროდა, მამა გაცოფებული მისდევდა. ბიჭმა უკვე მოასწრო მცველებს შორის გასხლტომა და გარეთ გამოვარდნა. აგუგუნებული ქუჩა უცებ დააცხრა თავს. სანაპიროზე გარბოდა. ნათესავთა გუნდი ჯერ მხოლოდ ხიდს მოაწყდა, იქიდან პირდაპირ მოკლეზე დაეშვა. წინ ბული ტრიალებდა. სანდრო მიარღვევდა ამ ბულს, მიარღვევდა მით უფრო ძლიერად, რაც მეტი სიმკვეთრით ნათდებოდა მის მახსოვრობაში ნანატრი სახე. ახსენდებოდა ის ბედნიერი დრო, როცა არავის ეჯიბრებოდა, თამაშობდა მხოლოდ თავისთვის და ეს თამაში იყო მისი ცხადი და სიზმარიც.

სასტუმროსთან ზემოთ აუხვია და კლდოვან ფერდობზე იწყო აცოცება. სწორედ დროზე გადავიდა გზიდან. ქვემოთ უკვე მოგროვდნენ მანქანები. იქიდან გადმოცვენილი ნათესავები უცებ შეესიენ ფერდობს. ხუმრობა საქმე იყო? მათი გვარის და შთამომავლობის იმედი, ბრძოლაზე უარს აცხადებდა, თმობდა ასე ვაგლახად მოპოვებულ გამარჯვებას.

თითქოს მარტო იყო და უფლება ჰქონდა თავად განესაზღვრა საკუთარი ბედი! ამ თავხედს აღარც კი ახსოვდა, რომ უამრავი მოყვარე იდგა მის უკან, ვინც ტკებოდა მისი მიღწევებით, ვისაც უნდა გაენაწილებინა მისი ყოველი მარცხი, რათა ამით წილი ჩაედო მის მომავალ გამარჯვებაში.

გამწარებული ნათესაობა აღარაფერს ერიდებოდა. გაგლიჯეს რკინის ბადე, გადაანგრიეს ღობე. სასტუმროს ტერასა უცებ გადაშავდა ფერდობიდან ამოცვენილი ხალხით. სანდრომ უკვე მიაღწია მოედანს. ბედად, იქვე, სასტუმროსთან ელოდებოდა ცარიელი ექსპრესი.

ბოლო მოელო დევნას. ბოლო მოელო რაღაც ისეთს, რაშიც ცურავდა და ვერ ჩერდებოდა აზრი. აზრი კი არა, ქარივით მქროლავი სახეები და საგნებიც ვერ იკავებდნენ ფორმას, იშლებოდნენ შტრიხებად და ელემენტებად. ავტობუსის ფანჯარას მოწოლილ თინა დეიდას გაუფართოვდა და გაეფლაშა სახე. შუშას ეტმასნებოდა. მადლობა უფალს! გაირღვა სახეთა ქსოვილი, ავტობუსი მოსწყდა სასტუმროს და ასფალტის მოედანზე გაცურდა.

* * *

შინდისფერი „იკარუსი“ გემივით მიცურავდა სივრცეში. ფანჯრებს მიღმა სანაპიროს ხედი იშლებოდა. სანდრომ არ იცოდა რა მარშუტი იყო ეს, ქალაქის რომელი მხარე შეიფარავდა მას. მთავარია გაცლოდა აქაურობას, რაც შეიძლება შორს ნათესავ-მოყვრებისაგან.

ავტობუსი ცარიელი იყო. მძლოლი უკანმოუხედავად მიაქროლებდა მანქანას. სანდრო ერთხანს აკვირდებოდა მას,

შემდეგ წინ წავიდა და კარს ჩაეჭიდა. ავტობუსმა სვლას უმატა. სანდრო მთელი ძალით დაეძგერა კარს, აღარ სურდა აქ ყოფნა. რაღაც აფორიაქებდა, გონებას უმღვრევდა; შეიძლება ახდილი ჭერიდან შემოსული წილი, ან ძრავიდან ამომავალი დამწვარი ზეთის სუნი. ხიფათი იგრძნობოდა აქ, მანქანის ჩამუქებულ სალონში. ავტობუსშიც არ იყო საქმე. შიში და მოუსვენრობა მის სულში იყო ჩაბუდებული. სანდრო წინააღმდეგობას ვეღარ უწევდა ამ შიშს. ამოდებლაუჭებოდა ხსოვნის შუქ-ჩრდილში გახვეულ სახეს, ამოდ ცდილობდა სიმშვიდის შენარჩუნებას. უკვე გაჩნდა მის არსებაში გადასწრების ჟინი, დაირღვა სიმშვიდე. ახლა მან იცოდა, რომ ვეღარ გაარღვევდა კარს, ვეღარ მოსწყდებოდა აქაურობას, რომ ცარიელ სალონში გაფანტული ჩრდილები უცებ შეისხამდნენ ხორცს და იქცეოდნენ იმ პირქუშ მგზავრებად, ვისაც გაურბოდა და ვერც გაურბოდა.

ვეღარ გაუძლო ამ ეჭვებს და უკან მოიხედა. ავტობუსი ხალხით იყო სავსე. წინ, მარცხნივ კობა-ციკლოპი იჯდა და თინა დეიდას ეხუტებოდა, მარჯვნივ ოჯახის წევრები ისხდნენ, შუაში და უკან – ახლო და შორეული ნათესავები. ზედაც არავინ უყურებდა. თითქოს არც არსებობდა. სახეგაქვავებული ნათესავები მძლოლის ზურგს მისჩერებოდნენ. დედის გამჭოლი მზერა მასში, როგორც სიცარიელეში, ისე ატანდა. მამა ფეხზე იდგა, უზარმაზარი ხელებით სახელურს ებლაუჭებოდა. ბაბუა ისე შესცქეროდა, თითქოს ხედავდა, მაგრამ ვერ სცნობდა. იქით ბიჭი უკვე ვეღარ არჩევდა დაბინდულ, ჩაშავებულ და ერთმანეთს შეწებებულ სახეებს. თუმცა ზუსტად იცოდა, რომ ისინიც ნათესავები იყვნენ.

- გამიშვით! - დაიყვირა და მთელი ძალით განელა ერთმანეთს მიტყუპებული კარები, შემდეგ შემობრუნდა და კობა-ციკლოპს დააყარა მუშტები.

ციკლოპი უცებ მოიბუზა, დაპატარავდა, კიდევ უფრო ჩაეხუტა თინას, შემდეგ ჩაცურდა და სკამის ქვეშ ჩაძვრა.

- გამოდი! - ყვიროდა სანდრო და წიხლებს ურტყამდა.
- გამოდი და გამაგებინე, ვინ ხარ, ან ვინ ვარ მე და რაში გჭირდება!

- რაში გჭირდებათ! - დაიყვირა და ახლა ნათესაობას მიუბრუნდა, სახეგაქცევებულნი რომ გასცქეროდნენ გზას.

- არა ვარ მე თქვენი იმედი! არა ვარ მე არავის შვილი, არაფრის გამგრძელებელი! მე ვარ მე, მხოლოდ მე და ამიტომაც ვერასდროს გაგაგებინებთ, რა მინდა და რისთვის ვარსებობ!

ისევ სიჩუმე. პირქუში, გახევებული სახეები. ესმით და არც ესმით მისი, ხედავენ და ვერც ხედავენ მას. თითქოს გაიღიმასავით დედამ, მაგრამ ეს უფრო ჩრდილთა თამაში იყო მის გაქცევებულ სახეზე.

მალე იპოდრომიც გამოჩნდა. ავტობუსი სამხრეთის მხრიდან მიადგა ტრიბუნებს. კარი მიიკეცა და ახლობელთა დაძაბული მზერით მონუსხული ბიჭი მთვარეულივით წაბარბაცდა შესასვლელისკენ.

* * *

დაიწყო მეორე ტურის მოსამზადებელი ვარჯიშები. სანდროს საჯინიბოს სხვენზე ერგო პატარა ოთახი. ოთახში იდგა რკინის ლოგინი, ტანსაცმლის კარადა და ასაკეცი

სკამი. კარადაში ეკიდა ჯაჭვის პერანგი, მოკლე, ელვასავით დაგრეხილი ხმალი და ფარი. სიმყუდროვეს ვერ გრძნობდა აქ. თითქოს მისი მარტოობა სცენაზე იყო გამოფენილი. ეს ყოველივე ერთი და იმავე ეჭვიდან ამოდიოდა, მის გრძნობა-გონებაში ჩაბუდებული ეჭვიდან. ეს ოთახიც ეჭვის ბუდე იყო. შიში და მოლოდინი ძერწავდა მის კედლებს, შუქჩრდილთა თამაში ქმნიდა მის ნივთებს. ფანჯრის მიმდებარე კუთხე კი, ვილაცას ჩაებნელებინა. ვილაც იდგა ფარდასთან და ანთებული თვალებით შესცქეროდა. სანდრომ ველარ გაუძლო ამ მზერას, ხმალი გადმოიღო და ფარდა გაკვეთა. იგრძნო ადამიანის სხეული, იგრძნო, ტარამდე როგორ შევიდა სხეულში ხმალი. სისხლით შეეღება ხელი. ისევ გაკვეთა ფარდა, ღრმად დაატრიალა ხმლის წვეტი, ვიდრე თვალებანთებულ არსებას ყვირილი არ აღმოხდა. ველარაფერი აჩერებდა ბიჭს. გაჩნდა მასში უცნაური ტკიბობა, როცა გადადიხარ ყოველგვარ საზღვარს და დანის ერთი მოქნევით, სისხლის პირველივე შადრევანთან ერთად გადიხარ სრულ თავისუფლებაში; სადაც გაყინულია დრო, გაჩერებულია წამი, ამ წამის მიღმა კი ისევ შურისძიების მოლოდინში შემართული ქვეყანა დგას.

ყვირილი შეწყდა. უცნობი მოწყდა კედელს, სანდროს გადმოაწვია და იატაკზე დაგორდა. მზის სხივი შეეხო ძირს დაცემულს. უცებ განათდა კობა-ციკლოპის გახევებული სახე.

გული კი არ უცემდა, მთელი ოთახი ძგერდა სანდროს გულთან ერთად. ადი-ჩადიოდა იატაკი, თრთოდა კედელი, თამაშობდა ჭერი. ოთახის რხევა, თუ სანდროს გულისცემა სტადიონსაც გადაედო. ხალხი ტრიბუნებიდან ცვიოდა,

მანქანების ნაკადი ასკდებოდა ჯებირებს. ჭერი ჩამოირღვა, ჩამოიშალა. ძლივს მოასწრო გარეთ გამოვარდნა, რომ სახურავიც ჩამოიქცა. მთელი საჯინიბო ქალაქის შენობასავით ჩაიკეცა და მიწასთან გასწორდა. მოედანი ზანზარებდა, ღმუოდა, გული კი მკერდიდან ამოვარდნას ლამობდა. მიწისძვრა იყო ეს თუ სისხლში ჩაძირული გულის ამბოხი? სანდრო გრძნობდა, აზრი აღარ ჰქონდა ამ კითხვას. იყო რაღაც ერთი, რაც თრთოდა, ზანზარებდა და ამ რხევა-ვიბრაციაში ზღვარი იყო წაშლილი სულსა და სამყაროს შორის. სისხლძარღვებით დაიქსაქსა მთელი მინდორი. შიშით ჩამუქდა ტრიბუნების სივრცე. სადღაც ნათელი იდგა, სადღაც წყვდიადი ფეთქავდა. ხანჯლის ერთმა შემოქნევამ მოიტანა ყველაფერი და ახლა აღარ არსებობდა სიტყვა, რომელიც კვლავ სტრიქონთა კალაპოტში ჩააყენებდა მას.

სანდროს ირგვლივ ხალხი შეიყარა.

– ეს რა გვიქენი! – ხელი სტაცა თინა დეიდამ. – რა დღეში ჩაგვაგდე!

ხალხი დაიძრა მისკენ. რომ გაქცეულიყო, უეჭველად მიეწეოდნენ. ბიჭი არც განძრეულა, მშვიდად წინ აღუდგა აზვირთებულ ბრბოს.

– რატომ მოკალი კობა ბიძია, რაც მაგას ამაგი აქვს შენზე! – ატირდა თინა.

მამა მოშორებით იდგა, შვილს თვალს არიდებდა, ჭმუნვით გასცქეროდა ნანგრევებით მოფენილ მინდორს. აცრემლებულმა დედამ ხელი გაუწოდა. სანდრომ გაიწია დედისკენ, ვერ შეეხო. უცნაურია, დედა-შვილი ერთმანეთისკენ მიიწევდა და ვერ ეკარებოდნენ ერთმანეთს. სიყვარული – მათი ურთიერთობის სათავე, გაუგებრობის ქსელში იყო

გახლართული. ისინი თითქოს სხვადასხვა განზომილებაში მოძრაობდნენ.

დედას ისევ ჩამოეფარა უცხო სახეთა კედელი. სანდროს არ ესმოდა მათი ყვირილი, ვერ ხვდებოდა, რა უნდოდათ მისგან. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მაჯებზე ბორკილები დაადეს, მის გონებაში ამოტივტივდა კობა-ციკლოპის უსიცოცხლო სახე.

დამთავრდა თავისუფლება. მკვდარი წერტილიდან დაიძრა დრო. მკვლელს პასუხი უნდა ეგო. აქეთ-იქიდან პოლიციელები ამოუდგნენ. ჯარისკაცების მწკრივი იცავდა დამნაშავეს რისხვით აზვირთებული ხალხისგან. რამდენიმე ქვა მაინც მოხვდა ზურგში. პოლიციელებმა გაარღვიეს ბრბო, გაიარეს დერეფანი და დირექციის კაბინეტში შეიყვანეს.

კაბინეტის სიღრმეში უზარმაზარ სანერ მაგიდასთან კობა-ციკლოპი იჯდა და ქაღალდებს ქექავდა! ახალმა იერ-სახემ და ჩაცმულობამ ვერ გადაასხვაფერა ის. მსგავსება გარეგნობაში კი არა, სადღაც არსთა სიღრმეში იყო ჩადებული. თითქოს ერთი მსახიობი ქმნიდა ორ განსხვავებულ სახეს.

– კირილე, ჩემი სახელია კირილე. – თავი ასწია კობამ და ხელი გაუწოდა. – მე გადმომცეს თქვენი საქმე. არადა, ზაფხული გავიდა, შვეებულება აღარ უნდა მაღირსონ? – ისე შეუბღვირა, თითქოს ამაშიც სანდრო იყო დამნაშავე.

– მოკლედ, გადავხედე, გადმოვხედე, გაუგებარი საქმეა. ფაქტი სახეზეა, მაგრამ მოტივი? რატომ? რატომ ჩაიდინე ეს? ახლანდელ თაობას მწვანე გზა გაქვთ გახსნილი. რა გინდათ, რისთვის ხოცავთ აღმზრდელებს?

ხმა გაეზარა. ტირილი მოერია. კარგა ხანს ღვარა ცრემლი. გული რომ იჯერა, უცებ მრისხანე სახე მიიღო და მუშტი ხეთქა მაგიდას.

– ყველას მოგარჯულებთ, ყველას!

– თმა ჩამოგძვრა.

– რაო?

სანდრომ ხელით გაუსწორა შუბლზე ჩამოცურებული პარიკი.

– ხელი! როგორ მიბედავ!

– გეყოფა ჯამბაზობა. თქვი, რას მიპირებთ.

– ეჰ, – ხელი ჩაიქნია კობა-კირილემ. – მამაშენის ხათრით, თორემ გიკრავდი თავს ქვეყნის კიდეზე. რა ვქნა, ხათრიანი კაცი ვარ, გული კეთილი მაქვს. – უცებ ხმა ჩაუნყდა, ფანჯარაზე ამომძვრალ თინა დეიდას თვალი გაუშტერა, შემდეგ გონს მოეგო.

– სად გავჩერდი?

– გული რომ კეთილი გაქვს.

– ჰო, ცოდვის გამოსყიდვის შესაძლებლობას გაძლევ, ბრძოლა უნდა მოიგო.

* * *

გაირკვა, რომ დოდის კომიტეტთან არსებობდა ცოდვილთა სექცია, სადაც შეიძლებოდა სასჯელის მოხდა. ბრალდებული ერკინებოდა სინთეტიკურ ურჩხულს, რომლის გრეხვასა და ტრიალს კომპიუტერი მართავდა. ურჩხულთან ბრძოლა ასოციაციას იწვევდა უხსოვარ წარსულთან, ოღონდ, ეპიკური ტრაგედიის ნაცვლად, ეს ყველაფერი

თამაშის და ირონიის გროტესკულ ფორმებში იყო გად-
ანწყვეტილი. გამოყავდათ ჰოკეისტივით ჯავშანგაბერილი
გმირი, რომელსაც ბურთის სატყორცნი ჯოხის ნაცვლად
ხელში მახვილი ეჭირა. მაშინვე გამოენთებოდა გალიიდან
ცხრათავიანი გველეშაპი, ნამდვილივით რომ იკლაკნებოდა
და ბროწეულისფერი ხახიდან ცეცხლს აფრქევდა.

სანდროს ორი დღე მისცეს რეპეტიციებისთვის. კვირა
დილით გველეშაპთან ბრძოლით უნდა მოეხადა სასჯელი.
თუ გადარჩებოდა, ორშაბათიდან მეორე ტურის მარათონში
ჩაებმებოდა.

პარასკევს კობა-კირილე ესტუმრა. ლოთობისგან შეშუ-
პებულ სახეზე თვალები თითქმის არ მოუჩანდა. – მე დამ-
ნიშნეს შენს მწვრთნელადო – ამოიოხრა და კედლიდან რის
ვაი-ვაგლახით ჩამოდღლიზა ელვასავით დაგრეხილი ხმალი.

– თავი თუ მოგიშვირა, აი, ასე დაჰკარი... – კირილემ
ზემოდან დაიქნია ხმალი. ვერ მოზომა და მისი ალესილი
პირი პლინტუსებს შორის ჩაეჭედა. როგორ არ ეჭიდავა,
ვერ იქნა და ველარ ამოაძრო ხმლის წვეტი. ხელი ჩაიქნია
და სანოლის კიდეზე ჩამოჯდა.

– შენი გულისთვის მაგარ ხათაბალაში გამხვიეს. –
თქვა. – თუ გადარჩი, დამსახურებას თვითონ მიიწერენ,
თუ დაიღუპე, მე მომიხსნიან პედაგოგის სტაჟს და გამინახ-
ევრებენ ხელფასს. მიდი, ივარჯიშე, ნუ ჩერდები! – უცებ
დაუღრიალა და ხელი ჰკრა.

ახლა სანდრო დაებლაუჭა იარაღს. ბორკილების თრეე-
ისგან ისე იყო დასუსტებული, ძვრაც ვერ უყო ხმლის პირს.

– არ გამოვა შენგან გმირი. – ხელი ჩაიქნია კირილემ. –
დასაღვეი არა გაქვს?

პასუხს აღარ დაელოდა, სანდროს ზურგჩანთას ეცა და იქიდან ოქროს ეტიკეტიანი ბოთლი ამოაცოცა.

– აი, ჩვენი იარაღი. – ხელში შეარხია ბოთლი. – წამოდი!

კირილემ კარი გააღო და პატიმართა სარდაფიდან ისევ ღირეცის დარბაზში ამოყვეს თავი. ამჯერად ამ სართულზეც არ შეჩერებულან, კირილემ უკანა ფარდა გადასწია და პატარა, აბლაბუდებიანი კარი შეაღო, საიდანაც დახვეული კიბე ზედ სხვენზე ადიოდა.

– დაივინყე ეს გზა. – უთხრა კირილემ. – მომავალში თავი ისე უნდა გეჭიროს, ვითომ არც ის გინახავს, ვისაც ახლა ნახავ.

კიბე-სპირალი აათავეს და პირდაპირ ხით მოპირკეთებულ კაბინეტში შევიდნენ. მაგიდასთან მსუქანი, ბურთივით მრგვალი არსება იჯდა და დოღის ისტორიათა დავთარს ავსებდა. კირილემ ოდნავი ჩახველებით მიიქცია მისი ყურადღება.

– ხომ გითხარი, არ შემანუხო-მეთქი? – თავი ასწია კაცმა. – აღარ უნდა მაცალო ისტორიის შედგენა? ვერ ხედავ, ისე აირია ეს ქვეყანა, ძალლი პატრონს ვერ ცნობს. გვაცალეთ, ბატონო, გავიაზროთ რა ხდება, შევიგრძნოთ ჩვენი მდგომარეობა, განვჭვრიტოთ მოსახდენი.

კირილემ ხმის ამოუღებლად ამოაცოცა ბოთლი და ცხვირწინ დაუდგა.

– ოჰ! – თვალები დაუელამდა მასპინძელს. – რა საჭირო იყო, თანაც ამ გაუბედურებულ დროში.

– ამ ბიჭს უნდა დავეხმაროთ. – ახლა სანდროს სტაცა ხელი და წინ წაიგდო. – იცით თქვენ, ბატონო თეიმურაზ, კაცი რომ შემოაკვდა საცხენოსნო სექციაში.

– მოიცა, მოიცა, სულიკოს ბიჭი, არა?

– ის გახლავს, შენი კვნესა მე. თვით პატიების რა ღირსია, მაგრამ მამამისის ხათრით...

– ურჩხულს უნდა შეებრძოლოს. – ხელები გაშალა თეიმურაზმა. – მაგრამ შევეცდები კომპიუტერთან ჩვენი კაცი დავსვა.

– აბა, დავლოცოთ მასპინძელი! – ბოთლს ხელი წამოაწყო კირილემ.

– რა საჭიროა. – თეიმურაზმა ხელიდან გამოსტაცა ბოთლი და უჯრაში ჩაკეტა. – მგონი, კობა ერქვა ან განსვენებულს.

– ღმერთო, ნუ მიწყენ და ბევრი ცოდვა ედო კისერზე. ბერიას დროინდელი მეთოდებით წვრთნიდა აღსაზრდელებს.

– ამ საქმეს მაინც ვერ მივაფუჩეჩებთ. ჟურნალისტებმა უკვე იყნოსეს სისხლის სუნი. ყველაფერი ისე უნდა გათამაშდეს, როგორც წესი და რიგია.

როგორც წესი და რიგი? განა აქ, ამ ჯამბაზების ხელში არსებობს წესი და რიგი? თამაშის წესს კი იცავენ თითქოს, მაგრამ იცავენ მანამ, სანამ გარედან ჭვრეტენ ბრძოლას, სანამ მოვლენათა სიმძაფრე რომელიმე მათგანს არ ჩაითრევს. მერე კი ავიწყდებათ წესი და ყველაფერს კადრულობენ. სანდროსთვის უკვე ცხადი იყო, რომ აქაურობას კანონი კი არა, ძალა განაგებდა. მართალი ის იყო, ვინც იმარჯვებდა; იმარჯვებდა ნებისმიერი გზით, ვაჟუაცობით, მიმტევებლობით, თუ სისასტიკით ან ღალატით. მხოლოდ ამის მერე მოდიოდა კანონი, მოდიოდა თავისი აღმასრულებელი ჩინოვნიკებით, კანონი, რომელიც დაამკვიდრებდა გამარჯვებულის ნებას. იპოდრომის ადმინის-

ტრაციაც მუდმივ გარდაქმნასა და რეფორმებს განიცდიდა. ახალ გამარჯვებებს ახალი სახელები მოჰქონდა და საჭირო ხდებოდა გარდასულთა ნებას მორგებული კანონის ხელახალი ფერიცვალება.

* * *

კვირას ნისლიანი დილა გათენდა. თითქოს სველი ზენარი გადააფარეს შემოდგომის ჭკნობაშეპარულ ზეცას. კირილე და თეიმურაზი უთენია თავს დაადგნენ სანდროს. ბოცით ღვინო შემოიტანეს და მაშინვე ჩაუჯდნენ.

– ერისთავების ძღვენია. – ჭიქას მზის შუქზე გახედა კირილემ. – ოქროსავითაა. გასულია მაგათი ბოკვერი მეორე ტურშიც.

– რეპეტიციას როდის გავივლით? – ჭიქა განზე გასწია სანდრომ.

– ყველაფერს მოვასწრებთ. – ჩაიცინა კირილემ. – ჯერ ეს ჩაეცალოთ.

კირილემ თეიმურაზს გადახედა. თეიმურაზმა თითქოს ღიმილი გამოსტაცა კირილეს და დამცინავი მზერა სანდროზე გადაიტანა.

– ოდესღაც მეც შენსავით რქებით გამქონდა ლელო – დასჭექა.

– ჩვენი ჯეელობისა იყოს! – ჭიქა ასწია კირილემ.

სანდრომ ზურგი შეაქცია მათ. კედლიდან იარაღი ჩამოხსნა.

– მოიცა, – ხელი სტაცა თეიმურაზმა. – ცოტა თუ არ შეზარხოშდი, ვარჯიში ვერ გიშველის.

სანდრომ ხელი აუკრა და კარი მოიჯახუნა. უკანმოუხედავად გადაიარა მინდორი. მინდვრის კიდეზე ის ღვთაებრივი ქალი იდგა და ყვავილებს კრეფდა. ქალს საოცრად დაწმენდილი, ლამის გამჭვირვალე სახე ჰქონდა. მისი ტკბილი სიმღერა ძარღვებში თბილად ჩაელვარა ბიჭს. მზემ გამოარღვია ზეცა, განათდა მიდამო. მზე შეერია სახეს, ამ სახის ნათელი ჩამოდგა სულში და შეუერთდა ეს დილაც ბავშვობის წარუშლელ დღეთა ქარავანს.

– გაჩუმდი, – ქალმა თითი ააფარა ტუჩზე, – ვიცი რაც გინდა მითხრა, ვიცი ყველაფერი.

სანდრომ თავი ჩალუნა. ხელით ვერ შეეხო ამ სინათლის და სიხარულის წყაროს.

– მძიმე დღეები გელის, – უთხრა ქალმა, – მაგრამ მე შენთან ვიქნები.

ქალი გაქრა. უფრო სწორედ, შუქი ისე გადათამაშდა, ყვავილნარი შორეულ ლაქად იქცა მინდვრის კიდეზე. ამ ყვითელ-მწვანე ლაქას შეერია ქალის სილუეტი.

სტადიონზე ზარს შემოჰკრეს. თვალის დახამხამებაში ტრიბუნები ხალხით აივსო. ქვემოთ, წინ, მსაჯთა კოლეგია განლაგდა. სანდრო მიხვდა, ზარს მისთვის შემოჰკრეს. წამიც და გველეშაპის ღრიალი შთანთქავდა ხალხის ხმას. დაიძაბა, ხმალი ამოზიდა ქარქაშიდან, ფარი წინ გაიშვირა. მაყურებელი გაიტრუნა ურჩხულის მოლოდონში. დარაჯმა მძიმედ დასძრა გალიის კარი და უეცრად ტრიბუნების სიჩუმე ჯერ გაოცების შეძახილმა, შემდეგ კი სტვენამ და სიცილმა დაარღვია. ბნელი გალიიდან ძლივს გამობანცალდა გემოზე შეზარხოშებული ბატონი კირილე. ცდილობდა თავი ღირსეულად დაეჭირა, სწორად გაეცლო, მაგრამ ფეხი

ეროდა, ქანაობდა და საყოველთაო სტვენა-ხარხარში ძლივს მიიწევდა მსაჯებისკენ.

– ურჩხული გაგვიფუჭდა! – ეცა მოსამართლის მანტიაში გახვეულ თეიმურაზს, შიგადაშიგ რომ თვლემდა.

– რო? – ნამოხტა ერთ-ერთი მსაჯი.

– რაც ნახევარგამტარებზე გადავიყვანეთ, ნამდაუნუმ ფუჭდება. – ამოასლოკინა კირილემ.

– მოგვეჭრა თავი!

– არც იმდენად. – თვალი გაახილა თეიმურაზმა. – მთავარია ქალღმერთები გვექონდეს წესრიგში. შევადგინოთ ბრძოლის ოქმი, აღვნიშნოთ ფრე პრეტენდენტის უპირატესობით, რაც მას მეორე ტურში გასვლის საშუალებას მისცემს. დავარტყათ ბეჭედი და ერთი გემოზე დავასველოთ ეს საქმე.

– უკვე შევადგინე! – კირილემ ჯიბიდან ქალღმერთი ამოაფრიალა და მსაჯთა კოლეგიას წინ დაუდო. – აქ აღნიშნულია, რომ ჩატარდა უშეღავათო ბრძოლა, სადაც ორივე მხარემ ღირსეული მეტოქეობა გაუწია ერთმანეთს.

– ამ ქვეყანას ვერაფერი გაასწორებს. – ამოიოხრა მსაჯმა და ოქმს ხელი მოაწერა.

– ასეე! – თეიმურაზმა ოქმი ჯიბეში ჩაიდო. შემდეგ ხმალამოლებულ სანდროს გადახედა, კირილეს რალაცა გადაუჩურჩულა და სიპი ქვა ჩაუდო ხელში.

კირილემ ჩაილიმა, ზურგიდან შემოუარა ბიჭს და ქვა კეფაში ჩასცხო.

* * *

გონს რომ მოვიდა, თავის ლოგინში იწვა. კირილე თავს უზვევდა. მოშორებით, ოთახის სიღრმეში ნათესავები ღრუბდნენ. დედა გარს უვლიდა, თითქოს უხილავ კედელს ეჯახებო, ვერა და ვერ ახერხებდა მასთან მისვლას. ბიჭმა ერთი კი გაიწია დედისკენ, კირილემ ხელი სტაცა და ლოგინში ჩააბრუნა.

– არ გაინძრე! – დაუყვირა. – ჭრილობა არ გაგეხსნას!

– ნამდვილი გმირი გვყავს! – ახლა ნათესავებს მიუბრუნდა. – ლომივით იბრძოდა, ლომივით! იმ საშინელ ურჩხულს სულ კუდით ქვა ასროლინა!

ატყდა ტაში. სანდროს ისევ წაერთვა სმენა. ოთახი მონითალო ბურუსში ჩაიძირა, სისხლის ფარდა ჩამოეფარა თვალს. ისევ დაკარგა გრძნობა.

მეორე დღეს უკვე ფეხზე იდგა და ცდილობდა გახსენებას, თუ რა მოხდა, რატომ ჩავარდა ასეთ დღეში.

– ბრწყინვალედ იბრძოდი! – ჩასჩურჩულებდა კირილე. – რა უნდა გაიხსენო, როცა შეუცნობლად მოქმედებდი. სწორედ ამან გიშველა.

– სტარტზე როდის გავალთ? – იკითხა მამამ.

– ხვალვე. მეორე ტური ხვალ იწყება.

კირილე უკუიქცა. ნათესავებმა ისევ დაიპყრეს ოთახი. მასთან ახლოს მაინც ვერავინ მოდიოდა. თავი ისე ეჭირათ, თითქოს არ არსებობდა უხილავი კედელი მათ შორის. ისინი ამაყოფნდნენ თავიანთი გმირით, გაუთავებლად კითხულობდნენ ორთაბრძოლის ისტორიას, ჩასცქეროდნენ ოქმის გერბს და ხელმოწერებს. თინა დეიდამ ხაჭაპური და ხორცი შემოიტანა. მამამ დოქით ღვინო ჩადგა. სუფრის თავ-

სა და ბოლოში თეიმურაზი და კირილე გაჩნდნენ. თეიმურაზი სადღეგრძელოს იწყებდა, კირილე აგრძელებდა და ავითარებდა თემას. ხორციტ პირგამოტენილი ნათესავეები თავს უქნევდნენ მათ.

– ჩვენ დიადი გარდაქმნების მიჯნაზე ვდგევართ. – ამბობდა თეიმურაზი. – ახლა გვჭირდება გმირი, ვინც გაგვიძლევს უკეთესი ცხოვრებისკენ!

სანდრომ ზურგი შეაქცია სუფრას და ფანჯარას გახედა. ხრჩოლავდა და ბურუსში იძირებოდა მანქანების ქალაქი. ანარქია და ქაოსი ტრიალებდა ირგვლივ. ისევ საკუთარ თავში უნდა მოეძია საყრდენი, მაგრამ გონებაშიც ვერ პოულობდა დასაყრდენს. ვერ ხვდებოდა, რას ულოცავდნენ. ის, რასაც ერქვა ურჩხულის ძლევა, წყვდიადით იყო მოცული. განა მხოლოდ აზრისეული წყვდიადით, არ არსებობდა გამარჯვების ნათელი, სასიხარულო განცდა. სინათლე სულ სხვა სიღრმიდან იღებდა სათავეს, სადაც არც შეჯიბრი იყო და არც ბრძოლა. იქნებ, არც არაფერი მომხდარა და ორთაბრძოლა შესაბამისი ოქმების და დოკუმენტაციის ძალით არსებობდა მხოლოდ? ამ უაზრო ქვეყანაში ქალაქებზე დაწერილს მეტი ძალა ჰქონდა, ვიდრე ნამდვილად მომხდარს. იქნებ, არც ეს შეჯიბრი დაწყებულა, რადგან ის, რაც სიტყვის მოძრაობით იზადებოდა, აღარ მოითხოვდა არაფერს ამ მოძრაობის იქით. თუკი ინგრეოდა ქვეყანა, თუკი მორბენალთა ერთ მისწრაფებად ქცეული გუნდი გზად ყველაფერს ანადგურებდა, ეს ნგრევა-ქაოსი განუყოფლად ერწყმოდა მისი სულის მთლიანობის რღვევას. არ არსებობდა არაფერი გარეგანი, რომელსაც ფესვები არ ჰქონოდა გადგმული მისი სულის სიღრმეში. ამიტომაც, არ

არსებობდა არავითარი ამბავი, ამ ამბის გადმოცემის და ხალხში გავრცელების გარეშე.

შემპარავად გაფაქიზდნენ ლამენათევი ლანდები. განთიადის იასამანი გაიფურჩქნა ცაზე. სიზმარი იყო ეს თუ ცხადი? თუმცა აქ, სადაც ყველაფერი სიტყვის და საგნის განურჩეველ მთლიანობაში არსებობდა, სიზმარ-ცხადს არ ჰქონდა ერთმანეთისგან მოწყვეტის უფლება. ბიჭი ჩაძირუდი იყო ყოფნა-არყოფნის აზრით მიუწვდომელ მთლიანობაში, სადაც სიტყვის ერთი შემობრუნება, ფიქრის ოდნავი მოძრაობა გარე სამყაროს ცვლილებებს იწვევდა.

„ადექი! დაგვაგვიანდა“ – ჩაესმოდა მამის მრისხანე ხმა. თავიდან იწყებოდა ამბავი, თავიდან ემზადებოდნენ ახლობლები ბრძოლის დასაწყებად.

* * *

მამა-შვილმა შუადღემდე ძლივს მიაღწია ავტოდრომს. ტრიბუნები უკვე გაიჭედა ხალხით. ფერადი ბუშტებით და ქალაღდის გველეშაპებით დაფარულ ცას აქა-იქ არღვევდა შემოდგომის მზე. სტარტზე რამდენიმე თავახდილი მანქანა იდგა. მძღოლები, ფერად კომბინიზონებში, იქვე ტრიალებდნენ. მუზარადების ნომრებს ბატონი კირილე ანანილებდა.

– აქ ნუ დგეხართ, ხელს გვიშლით! – შორიდანვე შეუძახა მამა-შვილს.

– ჩვენ მონაწილეები ვართ!

– გვარი? – კირილემ უცხოხსავით ჩაათვალიერა სანდრო და დავთარი გადაშალა.

- ლომიძე.

- ძირითადად არა ხარ. დამატებით სიას დაელოდე!

- კირილე ბიძია! - გაუღიმა სანდრომ და სახელოზე მოქაჩა. - დაგავინყდა თინა დეიდას ხაჭაპური?

კირილემ ერთი შეუღრინა და ზურგი შეაქცია.

- თავი დაანებე, ასეა საჭირო. - გააჩერა მამამ. - დღეს ჩვენ სრულიად უცხო უნდა ვიყოთ ერთმანეთისთვის. „ნეპოტიზმში“ თუ გვამხილეს, შეჯიბრებაზე ვერ გახვალ.

სანდრომ ვერც დამატებით სიებში იპოვა თავისი გვარი. საქმე იქამდე მივიდა, რომ ურჩხულთან ბრძოლის ოქმის საფუძველზე ცალკე გამოუწერეს უწყისი და ბოლოს გაიყვანეს სტარტზე. კირილემ ნაჩქარევად ჩააცვა სისხლისფერი კომბინიზონი. თავზე ჩაფხუტი დაახურა.

- ყური მიგდეთ, ყმანვილებო. - მიუბრუნდა მონანილებს. - ახალმა ცხოვრებამ ახალი მოთხოვნები წარმოშვა. დროა ცხენებიდან მანქანებზე გადავიდეთ. დღეს გვაქვს ჯგუფური რბოლა, სადაც ყოველი თქვენგანის ინდივიდუალური სწრაფვა გუნდურ ძალისხმევაში უნდა გადაიზარდოს. კომბინიზონთა ფერების მიხედვით თქვენ შექმნით სხვადასხვა პარტიებს და განლაგდებით შესაბამისი ფერის ავტომობილებში. არავითარი თანაგრძნობის და დახმარების იმედი არ უნდა გქონდეთ. მხოლოდ საკუთარ თავს უნდა მიაწეროთ გამარჯვებაც და მარცხიც!

გაისმა სასტვენის ხმა. ოთხი ავტომობილი ერთდროულად მოსწყდა ადგილს და ბურუსით მოცულ ბილიკებზე გაფრინდა.

* * *

სანდრო ერისთავის ბიჭთან ერთად მოხვდა წითელთა პარტიის მანქანაში. ჯერ მხოლოდ ესკიზურად იყო მონიშნული ტარიელის ბუნდოვანი სახე. შემდგომში მათი ურთიერთობა შესძენდა ამ სახეს გარკვეულ ნაკვთებს და იერს. სამაგიეროდ, მძლოლი გახლდათ ყველასთვის ნაცნობი და მობეზრებული. მის ნაცვეთ, დაჩამიჩბულ სახეზე ნათურებივით ფეთქდებოდნენ და ქრებოდნენ თვალები.

– მიაწეკი, თუ ძმა ხარ, არ ჩამოვრჩეთ. – შეუძახა ტარიელმა.

მძლოლს არ სჭირდებოდა შეძახილი. რობოტივით მოქმედებდა. გიჟივით მიაქროლებდა მანქანას. წესი და კანონი არ არსებობდა მისთვის. ვისაც ვერ ეწეოდა, მოსახვევში გზას უჭრიდა. მწვანე ავტომობილი ზედ ტრიბუნაზე შეაგდო. გადასწრების ყინით შეპყრობილმა სულ დაკარგა თავგზა, გვერდზე გადაუხვია და ლურჯების მანქანას კუდი გაკრა. საშინელმა დარტყმამ შეაზანზარა სალონი. ტარიელი ყვირილით ქვემოთ ჩაცურდა, მძლოლი მოგლეჯილ კარში გაფრინდა. სანდრომ მოასწრო და საჭეს სტაცა ხელი, მანქანა შემოაბრუნა. ცხვირწინ ამოიზარდა ლურჯი ავტომობილი, გამოიკვეთა შემხვედრი მძლოლის გამხეცებული სახე...

ბლავილი წამიერად ამოსკდა განწირულთა მხრიდან. შეჯახებისგან ჩამობნელდა და მიჩუმათდა არე.

რამდენ ხანს ეყარნენ გზისპირა თხრილში? აზრი არ ჰქონდა ამ კითხვას. ტრასიდან ამოვარდნილნი, აღარ ეკუთვნოდნენ მსაჯის წამზომით მიმდინარე დროს. ლურჯების

პარტიას სიცოცხლის ნიშანწყალი არ აჩნდა. მათ შორის კი მხოლოდ პარტიის მესაჭე გადავიდა უკვდავებაში.

– ნესის თანახმად, ძეგლი უნდა აეუგოთ. მაგრამ ეჰ, – ხელი ჩაიქნია ტარიელმა. – როგორც ვატყობ, აქაური კონსტიტუცია იდიოტებისთვის არის დაწერილი.

– ვერც ამ უბედურებს გავაცოცხლებთ და ველარც მანქანას ავანყობთ, – თავი გააქნია სანდრომ.

– ფერს თუ ვიცვლით და ახალ პარტიას შევქმნით, ახალ მანქანას გავმანსავ, – თქვა ტარიელმა. – რადიკალიზმი რომ არ დაგვწამონ, ოდნავ გავამუქოთ წითელი დროშა და ალისფერზე შევჩერდეთ. წამო!

ტრასაზე სიარული საშიში აღმოჩნდა. გვერდით, საცალფეხო ბილიკს დაადგნენ. შორს, მტვერსა და ბულში სისწრაფისგან გაფლაშული ავტომობილები ერწყმოდნენ ერთმანეთს.

– ჩვენი დროც დადგება, გამოიღვიძებს ერი! – შესძახა ტარიელმა. – ალისფერი დროშა გადაფარავს ამ ფერთა ქაოსს!

დაღამებამდე საჯარიმო მოედანი გადაიარეს და გაღმა დაბანაკებულ ავტომობილებს მიაღწიეს. კემპინგის ჭიშკარზე აბრა ეკიდა

დღეს:

დღეს ლურჯები და წითლები ერთმანეთს შეასკდნენ. დაღუპულია სამი წევრი. ორი იძებნება.

– თქვენი საბუთები! – მოესმა სანდროს ნაცნობი ხმა. ჭიშკართან სახეგამკაცრებული ბატონი კირილე იდგა.

– გვეძებდით და გვიპოვნეთ! – გაუღიმა ტარიელმა. – ჩვენ ყოფილი წითლების ალისფერთა ფრაქციის წევრები გახლავართ.

– ესაა, ბიჭო, ალისფერი? – კირილემ მის დაფლეთილ, ჩატალახებულ კომბინიზონს შეხედა. – შავებს უფრო ჰგავხართ.

– ფერს ვილა ჩივის, რაკი ცოცხლები დავრჩით. ჩვენი გადარჩენისა გვინდა აღვნიშნოთ. თქვენთან ერთად, რა თქმა უნდა! – შეეპატიჟა სანდრო.

– უსაბუთოდ მაინც ვერ გაგატარებთ. ისე კი, ეგერ, ეეე, გარღვეულია ღობე. თუ შეძვრებით, თვალს დავხუჭავ. აჰა, შევტრიალდები კიდევაც.

კირილემ ზურგი აქცია მათ და უდარდელი სტვენით, ნათურებმოელვარე ნაძვებზე გადაიტანა მზერა.

ზედ საცეკვაო მოედანთან გაძვრნენ. ღმერთო, რა ხდებოდა ირგვლივ! ესტრადის ნიჟარაში ვერცხლისფრად ფეთქავდა ჯაზი. სიძველისაგან დამტკბარი მელოდია ფირფიტასავით ატრიალებდა მოედანს. აღარ არსებობდა ზღვარი ეკრანზე ნანახსა და მახსოვრობაში ცოცხლად აღბეჭდილ სურათებს შორის. ეს ყველაფერი ეკუთვნოდა წარსულს. ცხოვრების რბოლაში სასწაულებრივად გადარჩენილი სილამაზე საყვარელ ჰანგებად იყო ქცეული.

სანდრომ საცეკვაო მოედანი გადასერა და ნაძვისხეს მოხვია ხელი. არ იცოდა, გულმა რატომ გამოუნია აქეთ. ღრმად ჩააკვირდა ნაძვის ჩრდილში შეფარულ ქალს. სითბო ჩაელვარა ძარღვებში. წამით გამოანათა წყვდიადიდან ცრემლით აბრჭყვიალებულმა სახემ. ის იყო! ბიჭმა ველარ გაუძლო ამ გამონათებას, წინ წაიწია და ფრთხილად შეახო ხელი. თითქოს ემინოდა ხელში არ ჩამემსხვრესო, ასევე ფრთხილად წამოაყენა და მასთან ერთად შეცურა მბრუნავ სივრცეში.

– გავყვეთ ამ ბგერებს. – ეჩურჩულებოდა ქალი. ისინი თოვლით შეცისფრულ ხეობაში შედიან, სადაც მუსიკასავით მიედინება დრო. იქ ფეთქავს მარადიული სიცოცხლის წყარო. გავყვეთ ამ სერენადას მზიური ველისკენ.

თანდათან შორდებოდნენ საცეკვაო მოედანს. მიიწევდნენ ბალის სიღრმეში და ადიოდნენ ზევით, მთვარის სხივებით მოქსოვილი ფერდობებისკენ. იფანტებოდა ღამე. ახლოვდებოდა თვალისმომჭრელი მზიური ველი. მაგრამ ბიჭი ჯერ არ იყო მზად ამ ველზე გასასვლელად. ეჭვი მაინც ტრიალებდა მის გულსა და გონებაში.

– არ მიიხედო, – ემუდარებოდა ქალი – წინ იყურე. – მას არ შეეძლო წინ გახედვა, ჯერ კიდევ ფეთქავდა გულში გარდასული დღე. ბიჭმა უკან მოიხედა და ამ შემოხედვამ ხორცი შეასხა მათ ადევნებულ ჩრდილს.

– გაქცევას ხომ არ აპირებ? – მოესმა ნაცნობი ხმა.

სანდრო შეჩერდა. გზას კირილე უღოზავდა.

– გეყოფა გართობა. – უთხრა კირილემ. – ჭიშკართან ახალი მანქანა გელოდება. – ქალს მიუბრუნდა და ხელი სტაცა – თქვენისთანა ქალბატონს რომ ეკადრება ისეთი.

ამ სიტყვებით კირილემ ქალი თავისკენ მიიზიდა და წელზე მოხვია ხელი. ლანდივით განაზეებული ქალი ხელიდან დაუსხლტა. ქალთან ერთად გაქრა ფერთა თამაშით მოქსოვილი ველი.

გონს რომ მოვიდა, კირილე მის ფეხქვეშ ეგდო. ბიჭი ველარ ჩერდებოდა, რაც ძალა და ღონე ჰქონდა ურტყამდა. შემდეგ ყელში წაუჭირა ხელი. მთელი ამქვეყნიური ბოროტება თითქოს ამ სახედალრეჯილ არსებაში იყო მოქცეული.

* * *

მეორე დილით მოედანზე აღმოჩენილ იქნა შუახნის მა-
მაკაცის გვამი. უცნაურია, სისხლის ნაცვლად ნახერხი იყო
გადმოყრილი მისი პირიდან. მალე ამოიცნეს, რომ ეს გახლ-
დათ ავტორბოლის ზედამხედველი ბატონი კირილე. საქმე
მაშინვე აღიძრა და ეჭვიც ალისფერთა პარტიის ლიდერ-
ზე იქნა მიტანილი. იმ ხანად მონიტალო ელემენტები გან-
აგებდნენ ქალაქის ცხოვრებას, რომელთა ერთ-ერთ ფრაქ-
ციას ალისფერიც შეადგენდა. ამიტომ, საგამომძიებლო
ორგანოებმა ვერ გაბედეს კვლევის დაწყება. უფრო ხელ-
საყრელი პოლიტიკური ვითარების მოლოდინში უბრალოდ
დააფიქსირეს და გაყინეს ეს საქმე.

-- მეორედაც შეგრჩა, – თითი დაუქნია თეიმურაზმა
სანდროს. – კარგია რომ არ ეგუები ზედამხედველებს და
კერპებს, მაგრამ იცოდე, ცოდვით დამძიმებული სული ვერ
ეზიარება თავისუფლებას.

– გელანდებათ, ბატონო! – ადგილიდან წამოხტა ალის-
ფერი ელემენტი. – ცოდვილებს რა უნდათ ჩვენს დაჯგუფე-
ბათა სპექტრში?

– მთელი თქვენი შემადგენლობა კრიმინალურია, – ჩაი-
ლაპარაკა მსაჯმა, – მაგრამ ძალა თქვენს ხელშია და რას
ვიზამთ?

– მოკლედ, ახალი მეთვალყურე გვჭირდება, უფრო დახ-
ვენილი, უფრო შემპარავი, უფრო გაქნილი. – თქვა თეიმუ-
რაზმა.

ასე გაჩნდა კუკური ავტორბოლის ბილიკებზე. სანდრომ
მაშინვე იგრძნო, რომ ამ როლსაც ძველი მსახიობი თა-
მაშობდა, თუმცა გრიმი და სახის მოხატულობა ამჯერადაც
სრულიად განსხვავებულ პერსონაჟს ქმნიდა.

დანინაურებულ პარტიათა მანქანები უკვე მაღალმთიან გზებზე ებრძოდნენ ერთმანეთს. ეს მთაგორიანი ტრასა ქალაქიდან შორს მდებარეობდა, მაგრამ ვილაც რეგვენს რბოლის პროექტში შეეტანა როგორც ავტოდრომის შუაგულში გამავალი გზა. ამიტომ, რბოლა ერთი მხრივ ალპურ საძოვართა ფონზე იყო გამართული, მეორე მხრივ კი ხალხით გადაჭედილი ტრიბუნების თვალწინ ხდებოდა. მეორე რეგვენმა იცოდა, რომ ტრასა მაღალმთიან სოფელზე გადიოდა და წინამდებარე აღწერილობის საფუძველზე გამოიტანა ფრიად საინტერესო დასკვნა, რომ ხსენებული სოფელი სტადიონის ცენტრში მდებარეობდა. ასე რომ, იმ სოფლის მაცხოვრებლებს დედა-ბუნების ჩვეულ ხმებს შორის სტადიონის სტვენა-ღრიალიც ჩაესმოდათ. რამდენიმე მათგანი კი მართლაც ნააწყდა უღრან ტყეში ხალხით სავსე ტრიბუნებს. ბგერა-ვიზუალურ ელემენტთა ასეთი აღრევის გამო სოფლის უხუცესებმა პროტესტიც კი განუცხადეს სტადიონის დირექციას, მაგრამ ვინაიდან უკვე გაფორმებულის და დანომრილის გაუქმება და გადაფორმება წარმოუდგენელ სიძნელეებთან იყო დაკავშირებული და რაც მთავარია, ეჭვის ქვეშ აყენებდა ავტორბოლის ადმინისტრაციის ქმედებას, პროტესტი უარყოფილ იქნა. გავრცელდა რწმენა, რომ გარკვეული ძალისხმევის შედეგად მართლაც შეიძლებოდა სტადიონის შუაგულიდან მაღალმთიანი სოფლის გზაზე გადასვლა.

– აღწერილობის თანახმად, – მიუბრუნდა კუკური ალისფერი მანქანის მგზავრებს – ეს მწვანე ველი სიზმარია. სინამდვილეში თქვენ დგახართ მთაზე, უფსკრულის პირას. ერთი არასწორი მოძრაობა, საჭის გაქცევა და სული არ დაგყვებათ მიწამდე. ამ სიზმარ-ცხადში უნდა მოძებნოთ

ხიდი ყოფნასა და არყოფნას შორის, უფსკრული გადალახოთ და მიაღწიოთ ნამდვილ გზას, აქვე რომ გადის, ყურისძირში და ამავე დროს აქედან შორს მდებარეობს, სადღაც, ქვეყნის კიდეზე.

– ფიქრი ნუ გაქვს, სამშობლოს არ შევარცხვენთ! – დასჭექა ტარიელმა. სანდრო საჭეს მიუჯდა.

– მარცხნივ დაიჭირე, თუ მოცურდი, არ დაამუხრუჭო, პირიქით, გაზი მიეცი. – დაუყვირა კუკურიმ.

მანქანა მძიმედ დაიძრა. ბორბლებქვეშ ჯერჯერობით იგრძნობოდა მწვანე გრუნტი. გაჩნდა შიში, რომ სადღაც, რწმენის ამ ფუნდამენტზე, ლალატი იყო მოსალოდნელი.

– როგორ ფიქრობ, – მოუბრუნდა ტარიელი სანდროს, – განწირულები ვართ?

– მე არაფერს ვფიქრობ, – უპასუხა სანდრომ. – ფიქრი მაჩერებს, ფიქრი მბოჭავს, ფიქრი მლუპავს. რაც მოსახდენია, მოხდება. ლამი არჩევანი მხოლოდ ისაა, როგორ შეხვდები მოსახდენს. ღირსეულად თუ შიშით. თუმცა, არც ამას აქვს აზრი.

სანდრომ სიჩქარეს უმატა. იგრძნო, ამაოდ ატრიალებდა საჭეს. მისგან დამოუკიდებელი ძალა მიაფრენდა მანქანას. მიაფრენდა უჯვო-უკელოდ, მწვანედ მობიზინე ველის საცალფეხო ბილიკებზე. ეს ძალა, სულის სიღრმეში ისახებოდა, ჩნდებოდა თვისთავად და ჰგავდა მენყერ-მორღვეულ ნიაღვარს, როცა ანგრევა ფიქრით გაკეალული გზა და რაღაც შეუცნობელი, უახელო გადმოხეთქავს არსთა წიაღიდან. ნათელი წერტილი ამ ბნელ ნიაღვარში იყო თვალისმომჭრელი, მზით სავსე ვეაი და ლანდივით განაზებულებული ქალი.

დაცემისგან მძლავრად შეზანზარდა მანქანა, წამით ჩამოხვდნა და ისევ განათდა გზა, საშინელი სისწრაფით რომ იკეცებოდა ბორბლებქვეშ.

– ფანტასტიურად მართავდი! – აღტაცებას ვერ მალავდა ტარიელი. – ხიდს ავცდით, მაგრამ როგორც კი მიწა გამოგვეცალა, ისეთი გზნებით მიაწევი, უფსკრულს გადავახტით და აქეთ, ზედ გზაზე დავფრინდით. ღმერთო, ასეთი არაფერი მინახავს!

მალე უკანასკნელი მოსახვევიც გასწორდა წელში და ტყის პირას სოფელი გამოჩნდა.

– ვიცოდი, არ მიმტყუნებდით! – დროშა აუქნია კუკურიმ. – უკვე დაეწიეთ ლიდერთა გუნდს.

სოფლის კიდეზე, სასადილოსთან სამი თავახდილი მანქანა იდგა.

* * *

სასადილოში ერთმანეთს მიდგმულ მაგიდებთან ლურჯ, შავ და მწვანე კომბინიზონებში გამოწყობილი მძღოლები ისხდნენ. მწვადი და ხინკალი უხვად ეყარა გაზეთებზე, არყის ბოთლებს შორის. შევიდნენ თუ არა, ერთ-ერთი მოქეიფე სუფრას მოწყდა და მათ შესახვედრად დაიძრა. სანდრომ უმაღლესი შეიცნო კაკო, ლურჯების პარტიის მძღოლი, სათავეშივე რომ შეასკდნენ და რომელთა სპონსორობა ახლა მდგმურების ფრაქციამ იკისრა.

– ეს ვინ მოსულა! – ენა მოიჩლიქა კაკომ და მუქარით დაამატა: – აბა, აუსვით აქედან, თქვენი ადგილი არ არის ჩვენს საძმოში!

ტარიელმა იარაღზე გაივლო ხელი, მეტი ვერც ვერაფერი მოასწრო. უზარმაზარი მუშტი მოხვდა ყბაში და გვერდზე ჩაცურდა.

– აი, დარტყმა! – ტაში შემოჰკრა თამადამ, რომელსაც აშკარად ბატონი თეიმურაზის ნაკვთები ჰქონდა.

ტარიელმა სცადა წამოწევა. კაკომ ახლა ჩექმა შემოსცხო და თავისი მეტოქე ღრმა ნოკაუტში გაისტუმრა.

სანდრო შიშმა მოიცვა. ლურჯების მძლოლის არ ეშინოდა, ეშინოდა მხოლოდ საკუთარი თავის. იგრძნო, სიბრაზისაგან როგორ დაუბნელდა გონება, ზვავივით როგორ აგორდა მასში სიძულვილი. მტერი აშკარად ჯობნიდა ძალითაც და სიმარჯვითაც, მაგრამ სანდრო უფრო მეტი გააფთრებით უტევდა. ყოველი მხრიდან მუშტი ხვდებოდა. მაინც არ ეცემოდა, თვალდაბინდული, სახესისხლიანი მაინც წინ მიიწევდა. უკან დასახევი არც ჰქონდა. სიბრაზის ზვავმა ჩახერგა მზიური ველისკენ მიმავალი ხეობა, გადაასხვაფერა მისი სული.

– მიდი, მიდი! – მაყურებელი უკვე მას უჭერდა მხარს. კაკოს დაღრეჯილი სახე თანდათან კარგავდა სიმძაფრეს და გამომსახველობას. სანდრომ თავური დარტყმით შეუწვრილა ცხვირ-პირი. კაკო უკვე უაზროდ იქნევდა ხელ-ფეხს, სანდრო კი ველარ ჩერდებოდა. მაგიდის ქვეშ ჩაეარდნილსაც მიწვდა. ურტყამდა და ურტყამდა...

– მოაშორეთ, მოკლავს! – ყვიროდა თამადა. სანდროს რამდენიმე კაცი დაეკიდა მკლავზე. როგორც იქნა მოსწყვიტეს მისიკვდილებულ მტერს და მიათრიეს მაგიდასთან.

– ხედავთ, რა ბიჭი გავზარდე! – ჭიქა ასწია თეიმურაზმა. – ნამდვილი ლომია! დღეს, ძველ ფასეულობათა მსხვერვეის და გარდაქმნის ეპოქაში, მან ბრძოლის და თავი-

სუფლების სული უნდა დაამკვიდროს ჩვენს სამშობლოში. ღმრს გაუმარჯოს!

– უფრო კატას მაგონებს ეგ თქვენი ღმრს, თანაც გაქუცულს. – წამოდგა შავებში ჩაცმული კაცუნა.

– ხმა არ გასცე, – ჩასჩურჩულა სანდროს კუკურიმ – ეგ კაკოს მწვრთნელია. ჩემპიონია ბოლმასა და დაუნდობლობაში. ჯერ არცერთი ბრძოლა არ წაუგია.

სანდრო ჩააცქერდა კაცუნას. იმანაც იგრძნო მისი დაჟინებული მზერა, წამით ასნია სახე და შეათვალიერა. დამცინავი ღიმილი გაკრთა მის სახეზე, ნილაბივით რომ გადაეფარა რალაც უძრავ, გაქვავებულ, ავისმაუწყებელ ფიქრს. კაცუნა ერთხანს იდგა, შემდეგ შეტრიალდა და უკანმოუხედავად გავიდა სასადილოდან.

– არ გაყვე! – ჩააფრინდა კუკური. სანდრომ ხელი აუკრა და დარბაზიდან გასულს მისდია.

ზედ ხრამის პირას აღმოჩნდა. მთვარემ სახეში შეანათა და მზესავით მოსჭრა თვალი. წინ კაცუნას ლანდი გამოიკვეთა, სხივებმოელვარე ქარაფიდან რომ გადასცქეროდა ბნელს შერეულ ქვეშეთს. სანდრო გაქანდა იმ ლანდისაკენ, კაცუნა ელვისებურად გაიზნიქა და გადავარდნილი ბიჭი ხის მიწაგამოცლილ ფესვებს დაეკიდა. მოასწრო და ისევ კლდეზე აცოცდა. ახლა ისინი პირისპირ იდგნენ. მტრის გაყინულმა თვალებმა აირეკლეს ცაზე ვერცხლისწყალივით დაღვრილი მთვარე. დანის ერთი მოქნევა ჩააქრობდა კაცუნას შეფარულ ღიმილს, მაგრამ მის სიმშვიდეში ჩაქსოვილი ძალა უხილავ კედლად აღიმართა სანდროს წინ.

სიბრაზე ახლა უძლურებაში გადაიზარდა. უღონოდ, მონყვევით ჩამოუვარდა ხელი, თითები გაიშალნენ და დანა წკრიალით დაეცა ქვაზე. კუნთიც არ შერხეულა კა-

ცუნას სახეზე. ავი ღიმილი და უმეტყველო მზერა თხემით ტერფამდე სჭვალავდა მას, რენტგენის სხივივით გადი-გამოდიოდა მის ხორცსა და ძვლებში, რომ ხელშესახების და ხილულს მიღმა ჩანვდენოდა რაღაც უხილავს და შეუცნობელს, რომელსაც ერქვა სული; ამოეტრიალებინა ის, ხელისგულზე დაედო და ამოეცნო მისი მთლიანობის საიდუმლო.

– ამჯერად გადამირჩი! – ეშვები შეანათა კაცუნამ, – ზედმეტად ამაყი ბრძანდები, პირველკაცობას ეძებ და ისევ ჩამივარდები ხელში.

– მაგასაც ვნახავთ! – თქვა სანდრომ. – შენც პატივმოყვარე ხარ. ვერაფრით ეგუები, რომ ეს ქვეყანა ჩემია და ჩემი ძალისხმევის შედეგად არსებობს.

– ეჰ, ლომო, – თავი გააქნია კაცუნამ. – თამაშია ეს ქვეყანა. თამაშია იქაც, სადაც მივდივართ, ამ ქვეყნის და ნუთიერების გავლით. ვერც შენ, ვერც მე ვერ ვიტყვით ვინ გვათამაშებს. ერთმანეთს წაფენილ ნიღბებს ბოლო არ უჩანს. – ამ სიტყვებით კაცუნა შეტრიალდა და თავისი მანქანის საჭეს მიუჯდა.

– თენდება ბიჭებო, – გამოჰტა სასადილოდან კუკური. – მანქანებში! ამ სოფლიდან პირდაპირ სტადიონზე შეიძლება ჩასვლა.

* * *

ოთხი მანქანა ერთდროულად აღმუვლდა. სანდრომ ჩაფხუტი ჩამოიფარა სახეზე. სათვალის შუშაში დაიბრია გზა. გაისმა სროლის ხმა, ბორბლებმა ქვები გადმოაფრქვიეს, მანქანები ყალყზე შედგნენ და გაფრინდნენ.

თავიდან ლურჯები დანინაურდნენ. გემოზე ნაცემი, თვალბეშუშებული კაკო ბრმად მიიკვლევდა გზას. მას ალისფერი მანქანა მისდევდა, მერე მწვანეები მოდიოდნენ, სულ ბოლოს კი, შავად მოელვარე ავტომობილში კაცუნა იჯდა.

გზამ გაივაცა, შემდეგ ნელ-ნელა დაშვება დაიწყო. სანდრომ მკვეთრად შემოატრიალა საჭე და მანქანა პირდაპირ ხრამზე მიუშვა. მანქანა გადაახტა გზის კიდეც, ნაშალზე ჩაგორდა, ჩაცურდა, ორ ბორბალზე შედგა, ასე გასრიალდა და ლამის მუცლით დაახტა ქვედა გზას.

ლურჯებმა მხოლოდ ახლა შემოუხვიეს, სტადიონზე გადმოსული ბრბო გაფანტეს და სარეზერვო ძრავი ჩართეს. ალისფერ ავტომობილს უკვე ველარავინ მიეწეოდა. სანდრო დანახვას ძლივს ასწრებდა, ისე სწრაფად იკეცებოდა და უხვევდა გზა. გვერდზე ბუნდოვნად მონიშნული, ერთმანეთს შერწყმულ ხეები მისდევდა. მოედანი გაქრა. გზა ტყეში შეიჭრა. უეცრად ბუჩქებიდან შავი მანქანა გადმოხტა, გვერდიდან შეეჯახა და კარი შეუნგრია.

გონს რომ მოვიდა, ტყის პირას ეგდო. შორს, ტრიბუნებზე ჩამწკრივებული ხალხი მოსჩანდა. გრძნობდა, რომ ათასი თვალი მისჩერებოდა. ეს ხალხი მის იმედად იყო. სანდროს უნდა ებრძოლა არა საკუთარი თავის, არამედ მთელი

ქვეყნის გადასარჩენად. ძალა მოიკრიბა, გზამდე მიხიხდა და მინდორზე გადმოკიდებულ ხეს შეაცოცდა. სამი მანქანა გრიგალივით ტრიალებდა მოედნის გარშემო. ამ ქარში მხოლოდ კაცუნას სახე იყო გაცხადებული. დანარჩენ სახეებს ვერ არჩევდა თვალი. არც იყვნენ ისინი გამორჩეულად არსებობის ღირსნი. ხალხის მსგავსად ქმნიდნენ მხოლოდ ბუნდოვან ფონს, სადაც თამაშობდა სიტყვა; სიტყვა, რომელიც ხორცს ასხამდა მოსალოდნელს და გარდასულს.

სამხრეთ ტრიბუნიდან ქარი ამოვარდა და შავი ღრუბლები აქეთ წამოიღო. ბიჭი განვა ტოტზე, მოემზადა ნახტომისთვის. ვიდრე გაუსწორდებოდნენ, მანამდე ჩახტა და ზუსტად პირველ, შავ მანქანას დააფრინდა. კაცუნას უცებ გაექცა საჭე. მანქანა ჯვებირს შეეჯახა, უკან გადმოგორდა და გზიდან მინდორში გაიტყორცნა. ისინი ახლა მანქანაში ებრძოდნენ ერთმანეთს. სანდროს მუშტი იმ შემპარავ ღმილს დაეძებდა, საიდუმლოს რომ ფარავდა თავის თავში. კაცუნა ვერცხლისწყალივით მოუხელთებელი აღმოჩნდა. თითქოს წვდა კიდევაც ხელით, მაგრამ ხელმა სხეულში, როგორც სიცარიელეში, ისე გაატანა. ნუთუ ხორციელი უხორცოს ებრძოდა? კაცუნა ისე სწრაფად იცვლიდა ადგილს, რომ სანდროს გარშემო ერთდროულად რამოდენიმე სახე გამოიკვეთა. ერთი ისევ უღიმოდა, მეორე გაავებული შესცქეროდა, მესამეს გაქეზებული მზერა ჰქონდა. მტრის მარაოსავით გაშლილი სახე გარს შემოერთყა. სანდროს თავბრუ დაეხვა, თვალთ აუჭრელდა. მრავალი მუშტი გამოფრინდა მისკენ და ძლიერმა დარტყმამ ფარდა ჩამოაფარა გონებას.

ფარდა რომ გაიხსნა, მინდორში იწვა. თავს ორი კაცი ადგა. ორივე კუკური იყო.

– მაინც და მაინც პირველი გინდა იყო? – გაუღიმა ახლოს მდგომმა კუკურმა.

– ბუნებრივი სურვილია, – თქვა მეორემ, უფრო შორს მყოფმა. – ამ ქვეყანას ძალაუფლების ნება წარმართავს.

– ძალა სადღა აქვს ამ უბედურს? უფლებას კი ძალის გარეშე ვინ მიაშავებს?

– მოგვყიდოს თავისი სული და პირველი გახდება. – ამ სიტყვებით მეორე კუკური წინ წამოვიდა და უფრო გაცხადდა.

სანდრო რის გაჭირვებით წამოდგა. მძლავრად დაიბერტყა თავი, თითქოს წუთიერი სიზმარი ჩამოიფერთხა სახიდან. ორი კუკური ერთმანეთს შეერწყა.

– მოიცა, სად მიდიხარ?! – გზა გადაუღობა კუკურმა. – არ გვიჯერებს, ბატონო თეიმურაზ!

– უნდა დაგვიჯეროს! – გადმოხტა ტრიბუნებიდან თეიმურაზი. – უნდა დაგვიჯეროს!

– თავს არ დამანებებთ? – დაიღრიალა სანდრომ და უეცრად ყრონტში ჩაავლო ხელი კუკურის, ააგლიჯა ცხვირ-პირზე შემოტკეცილი ნილაბი. გაოცებულმა უკან დაიხია. მის წინ სრულიად უცნობი მსახიობი იდგა.

– რას მერჩი?! – დაიღრიალა მსახიობი. – მე პატარა კაცი ვარ, რასაც მიბრძანებენ, იმას ვაკეთებ. აი, ვინაა, თავის ჭკუაზე რომ გვათამაშებს. – თეიმურაზს გადახედა, შემდეგ ისევ სანდროს მიუბრუნდა: – წადი, გაასწარი აქედან, ვიდრე...

თეიმურაზმა სიტყვის დამთავრება აღარ აცალა, უბიდან რვეული ამოიღო და ფურცელი ამოხია. მსახიობი გაქრა.

– ვერსადაც ვერ წახვალ. – უთხრა სანდროს. – აქ ყველაფერი მიწერია: როგორ მოხვედი, როგორ იმსხვერპლა შენი ოცნება პირველობის ჟინმა, როგორ იქეცი ლომად, როგორ შეასკდი იმ შავ, გაქვავებულ სახეს, როგორ გახვედი ხეზე, როგორ დაახტი მანქანას, როგორ დგახარ აქ და ეძებ გამოსავალს. ეს ყველაფერი დაწერილია, მაგრამ დაწერილია ჯერჯერობით ფანქრით, რომელსაც ბოლოში საშლელი აქვს დატანებული. გესმის, საშლელი! მომყიდე შენი სული, შემომიერთდი და გადაიწერება ეს ისტორია, გადაიწერება ისე, როგორც ჩვენ გვანყობს!

– იქნებ არა ხარ ის, ვინც გგონია შენი თავი? – ჰკითხა სანდრომ.

– ახლა არ გაჩვენე, რომ ის ვარ? გინდა, კიდევ გაჩვენებ. უკან დავაბრუნებ დროს. შენ ოღონდ ერთგულება შემომფიცე. თქმა თუ გეზარება, უბრალოდ თავი დამიქნე, თუმცა თავის დაქნევაც არ გინდა. შენ ხომ ისედაც ჩვენთან ხარ. ჩვენთან ხარ მას მერე, რაც ხანჯალი აიღე ხელში და ასო-ასო აკუნე შენი აღმზრდელი.

– მაშ ასე, – თეიმურაზმა ფანქარი ამოიღო და რვეული გადაშალა. – შევცვალოთ აქცენტები, გადავათამაშოთ სიტყვები.

* * *

სანდრომ ხმის ამოღება ველარ მოასწრო. საშინელმა ძალამ ციბრუტივით დააბზრიალა, უკან გასტყორცნა და ისევ ხეზე შეაგდო. უკან-უკან წავიდნენ წინ გავარდნილი მანქანები. სამხრეთ ტრიბუნასთან შეჩერდნენ. ხელახლა წამოვიდნენ. ბიჭი გაწვა ტოტზე, მოემზადა ნახტომისთვის. ვიდრე გაუსწორდებოდნენ, მანამდე ჩახტა და ზუსტად პირველ, შავ მანქანას დააფრინდა. კაცუნას უცებ გაექცა საჭე, მანქანა ჯვებრს შეეჯახა, უკან გამოგორდა და გზიდან მინდროში გაიტყორცნა. ისინი ახლა მანქანაში ებრძოდნენ ერთმანეთს. სანდროს მუშტი მიზანს მისწვდა. დარტყმისგან კაცუნას სახე დაიგრიხა, დაიბზარა და დასკდა. შიშმა ჩამოურეცხმა შემპარავი ღიმილი, რალაც ძალამ შებოჭა და გააქევა მისი სხეული. სანდრომ ერთი დარტყმით გადმოაგდო სავარძლიდან, მანქანა შემოაბრუნა და ფინიშისკენ გააქანა. – კიდევ შევხვდებით! – მუშტი მოუღერა კაცუნამ. ბიჭს აღარ ესმოდა არაფერი. კი არ მიქროდა, მიფრინავდა დასასრულისკენ. ლურჯი მანქანა მაშინვე ჩამოიტოვა, მწვანეებმა სცადეს გაბრძოლება, მაგრამ შავი მანქანა ისე გაეხახუნა, მართვა დაკარგეს და პირდაპირ მაყურებულებში შეიჭრნენ.

როგორც იქნა მიაღწია ფინიშს. ნათესავები მოედანზე გადმოცვივდნენ. თინა დეიდა ფეხებს უკოცნიდა, მამა კვარცხლბეკზე ამოსვლას ლამობდა. მხოლოდ დედა იდგა შორს, ეულად. გამარჯვებული ვერ არჩევდა მას, მაგრამ გრძნობდა, ის შორეული ლანდი დედა იყო. ანგარიშს აღარ უწევდა ამ გრძნობას. მის ირგვლივ იმდენი რამ ხდებოდა, იმდენი ვინმე ულოცავდა... მთელი ქვეყანა მისი იყო.

ყოველივე ხილული, ხელშესახები, გარეგანი, მას სცემდა თაყვანს. მისი სახე აღიბეჭდა გაზეთებში. შეიქმნა სანდროს მიმდევართა საზოგადოება. უაზრო, იმედგანყვეტილ ქვეყანას ისევ მიეცა აზრი, ისევ შეემატა ხალისი. რალაც მომნუსხავი იყო ეს აზრი, უზომოდ მოჭარბებული იყო ეს ხალისი. აღგზნებული ბრბო დენთივით ფეთქდებოდა მის დანახვაზე. სანდრო სიყვარულს ეძახდა ამას. საშინლად დამანგრეველი და გამომფიტავი იყო ეს სიყვარული. ზოგჯერ ველარ უძლებდა მას და გარბოდა, თუმცა გასაქცევი არც ჰქონდა. სერენადებით სავსე მზიური ველი აღარ ეძლეოდა მის გრძნობა-გონებას. თაყვანისმცემელთა ტალღა მის სახლს აზანზარებდა. ცვიოდა ბათქაში, ირღვეოდა კედელი. სანდრო იმალებოდა საწერი მაგიდის ქვეშ. იქაც პოულობდნენ. კარადაში ძვრებოდა, შიგნიდან რომ ჩაკეტილიყო, იქაც ვილაც იჯდა და მის პერანგებს კოცნიდა. სანდრომაც თანდათან ირწმუნა, რომ არ არსებობდა ამ ხალხის გარეშე. განუყოფელი იყო მათგან, ვინც მას აღმერთებდა.

ძვირად დაუჯდა ქვეყანას ეს თავდაჯერება. ჯერ იყო და აღისფერთა პარტიამ საპროტესტო აქციები წამოიწყო, რადგან გამარჯვებული, მათი ლიდერი, შავი მანქანით ავიდა დიდების მწვერვალზე. ფერთა ასეთი აღრევა შავების ორდენსაც ანიჭებდა გარკვეულ უფლებებს, რაც აღისფერთა საბჭოს უსამართლობად მიაჩნდა. გაიმარჯვა კაცმა და არა მანქანამ. მაშასადამე, ამ კაცის ელფერს გადამწყვეტი უპირატესობა ენიჭებოდა სხვა ფერთა და ტონალობათა მიმართ. შავები, რალა თქმა უნდა, არ ეთანხმებოდნენ ფერთა ასეთ იერარქიას. მათი არგუმენტების მიხედვით ღლეს, სამეცნიერო-ტექნიკური აღმავლობის ეპოქაში, ადამიანი და

მანქანა ერთ განუყოფელ მთლიანობას შეადგენდა და საზღვარი მათ შორის ფრიად პირობითი რამ გახლდათ. უფრო მეტიც, ამ ერთიანობაში მანქანას ეძლეოდა უპირატესობა, რადგან ადამიანის განზრახვებსა და მიზნებს სწორედ მანქანა ასხამდა ხორცს, მანქანა აძლევდა შეუჩერებელი, რიტმული ბრძოლის ძალას და სიმძლავრეს. ამიტომ, ამ უპირატესობის აღსანიშნავად, ქვეყნის ალისფერ დროშას შავი ზოლიც უნდა ჰქონოდა გადაკრული.

სანდრო, ამჟამად უკვე ბატონი ალექსანდრე, მონაწილეობას არ ღებულობდა პოლიტიკურ დებატებში. ცდილობდა, ობიექტური და მიუკერძოებელი ყოფილიყო მონინააღმდეგე პარტიათა მიმართ. ჭეშმარიტება არ იყო ამ ობიექტურობის საფუძველი. გულის სიღრმეში ფეხებზე ეკიდა, რომელი პარტია მოიყრიდა თავს მისი კვარცხლბეკის ირგვლივ. პარტიათა მრავალფეროვანი პროგრამები იმდენად იპყრობდნენ მის ყურადღებას, რამდენადაც არსებული ძალაუფლების წისკვილზე ასხამდნენ წყალს. სხვა აზრი მათ არც ჰქონდათ. ერთმანეთის ჯიბრზე არსებულ ქვეყანას თავს აღარ ადგა ჭეშმარიტების ნათელი. საბოლოო ჯამში მასთან ახლო მყოფი ფერებიც ერთმმართველობის სიკაშკაშეში დაკარგავდნენ მხურვალეობას და სიმკვეთრეს და მათი მოციქულნიც ჩაინთქმებოდნენ დავიწყების ბურუსში. ისტორიას შერჩებოდა მხოლოდ ერთი სახელი, სახელი ალექსანდრე, რომელსაც ჟამთა სიშორე ჩამოაცლიდა ყოველივე ბნელს და შთამომავალთა წარმოსახვა მიაწერდა ნათელ და ამალღებულ იდეებს. სანდროსთვის უკვე აღარ არსებობდა არავითარი საზღვარი. მხოლოდ ახალგაზრდა ქალი ესახებოდა ძალაუფლების სამყაროს მიღმა, როგორც

მიტოვებული შთაგონების და დავინწყებული სიყვარულის სიმბოლო.

პირველ რიგში თავისი თანამებრძოლი უნდა მოეშორებინა. ტარიელი, მისი თავგადასავლის მოწმე, სხვებზე მძაფრად ხედავდა და განიცდიდა მეგობრის გაუცხოებას. მართალია არ ებრძოდა, მაგრამ თვით მისი არსებობა სინდისის ქენჯნა იყო მისთვის. ვიდრე ტარიელი არსებობდა, ალექსანდრე ხაზს ვერ გადაუსვამდა თავის წარსულს, ვერ წაშლიდა იმას, რაც უკან აბრუნებდა და საკუთარ სულში ახედებდა.

– ხელს მიშლის ტარიელი, – ჩაილაპარაკა ალექსანდრემ.
– ხმას არ იღებს, მაგრამ თვალებში შური აქვს ჩალვრილი ჩემი გამარჯვების გამო.

– დამშვიდებული ბრძანდებოდე, – თავი დაუქნია თეიმურაზმა. – ყოველივე, რაც ხელს გვიშლით, აღკვეთილ იქნება.

* * *

ასე დაიწყო დოლის ისტორიის უკვე მესამე გადაფორმება, საიდანაც პირწმინდად იქნა ამოშლილი ტარიელის სახელი. მესამედ გადანერილი ისტორია ცარცის ქალაქზე იქნა გამოცემული, ხავერდის ყდაში ჩასმული და მრავალათასიანი ტირაჟით გავრცელებული. გადაკეთებულმა ისტორიამ ტარიელს საერთოდ წაართვა არსებობის უფლება. სტადიონის გამგეობის დადგენილებით ის, ვით არარსებულს, კანონგარეშედ იქნა გამოცხადებული.

რაც შეეხება სხვა პერსონაჟებს, მათ მიმართ ასეთი მკაცრი ზომების გატარება არ აღმოჩნდა საჭირო. თეიმურაზი ისევ მწერლის თუ გადამწერლის მაგიდას მიუჯდა, თინა დეიდამ და ნათესავებმა საკვანძო ადგილები დაიკავეს მუქ-წითელ ფრაქციათა სპექტრში. მხოლოდ ქალაქის მერს დასჭირდა პლასტიკური ოპერაცია. მისი ძალიან ეროვნული სახე უკვე აღარ შეეფერებოდა თანამედროვეობას, ამიტომ ქირურგმა რამდენიმე კოსმოპოლიტური შტრიხი შეიტანა მის გარეგნობაში: ღაბაბი ჩამოსწია, კეხი ოდნავ გაქლიბა, ყბებზე შემოტკეცილ ლოყებს კი მეტი ლიბერალური სიხალვათე მისცა.

მოკლედ, ხალხის მასა ჯერჯერობით ექვემდებარებოდა მთავარმართებლის ნებას. მართალია, შავები განზე იდგნენ, ღამაზ ფერებში არ აღიქვამდნენ ახალ რეფორმებს, მაგრამ შავებზე უფრო ბნელი და ბრმა ძალა აღექსანდრეს სცემდა თაყვანს. ეს ძალა შეადგენდა დენთივით ფეთქებად მასას, რომელიც ჯერჯერობით მის ხელთ იყო, მაგრამ რაც უფრო ფანატიკური იყო ეს ერთგულება, მით უფრო მოუხელთებელი და უმართავი ხდებოდა ის და წარღვნიტ ემუქრებოდა როგორც ქვეყანას, ასევე ამ ქვეყნის მასაზრდოებელ სულიერების წყაროს.

აღექსანდრემ უმკაცრესი ფარგლები დაუსახა ხალხის გრძნობათა ყოველგვარ გამოვლინებას. ამ მიზნით მან შექმნა საკოორდინაციო საბჭო, ფერთა თავისუფალ მოძრაობას გარკვეულ საგნებთან და მოვლენებთან რომ აკავშირებდა. ფაქტიურად ეს ნიშნავდა წმინდა ფერწერიდან რეალისტურ მანერაზე გადასვლას, როცა სულის მოძრაობას უერთებო-

და, უფრო კი ეტმასნებოდა რაღაც უცხო, სხეულებრივი რამ. ფაქტიურად ეს იმასაც ნიშნავდა, რომ ფერთა სიუხვით განთქმული ქვეყანა დაკარგავდა საღებავთა სისავსეს და თავისი შავ-თეთრი გრაფიკით შეიძენდა ციხის ბნელ, სულისშემბუთავ კონტურებს. ასეთ ქვეყანაში მომწყვდეული სული ვეღარ შეინარჩუნებდა სიმსუბუქეს, მთლიანობას და დაიშლებოდა მძიმე, დამორგუნველ გრძნობებად. ასეთი მძიმე და დამანგრეველი იყო ის, რასაც ხალხის სიყვარული ერქვა ხელისუფლების მიმართ. ფერთა და საგანთა ვერანაირი კოორდინაცია ვერ შეაჩერებდა მას. ქვეყანაც ვეღარ ეტეოდა დასახულ საზღვრებში. რაც უფრო უჭერდა მართვის სადავეებს ხელს, მით მეტ ნინაალმდეგობას აწყდებოდა ალექსანდრე. განსაკუთრებით შავები ბობოქრობდნენ. ბნელ კოლორიტს ქმნიდნენ სასახლის გარშემო. მათი ლიდერი, კაცუნა თვლიდა, რომ ალექსანდრეს სული მას ეკუთვნოდა, რადგან ამ სულის საფასურად მოიპოვა მან თავისი ტახტი.

ალექსანდრე არ სცნობდა მათ უფლებებს. მან მკვეთრად შეამცირა შავ საღებავთა ოდენობა სხვა ფერთა და ტონალობათა შორის. ამ შემცირების გამო შავი ფრაქცია უკვე ვეღარ ქმნიდა დამოუკიდებელ ფორმებსა და დაჯგუფებებს. შავები მონაწილეობდნენ მხოლოდ ჩრდილთა მიმოქცევებში და ოდნავ თუ ამუქებდნენ ლანდებს.

ოპოზიცია მაინც არ ცხრებოდა. ეტყობა, გარეშე მტერი აქეზებდა მათ. ოკუპანტების დახმარებით მათ შეძლეს ძალთა მობილიზაცია და ამბოხება მოაწყვეს. გადამწყვეტ ბრძოლაში თეიმურაზმაც უღალატა პრეზიდენტს და ერთ მშვენიერ დღეს, მთელი ქვეყანა წყვდიადმა მოიცვა!

ალექსანდრე შავ დღეში ჩავარდა. ის აღარ იყო ერთპიროვნული მმართველი. მის უკან შავების მაფია იდგა. მართვის ინსტიტუტი ფორმალურად შეუნარჩუნეს, თანამდებობებს იგივე პირები ფლობდნენ, მაგრამ ადრე რეალური ძალაუფლება ახლა მონობად იქცა. მისი ყოველი სიტყვა, ყოველი გადაწყვეტილება და ბრძანება ზემდგომ გადასინჯვას და დადასტურებას ითხოვდა. შავებმა, ჩააბნელეს რა ფერთა მთელი კომპოზიცია, მოსწყვიტეს სიტყვა საგანს და ამით შინაარსი დაუკარგეს მას. ალექსანდრე ფლობდა სამყაროს შექმნის და წარმართვის დემოკრატიულ ენას, ეს ენა კი აღარ შეესაბამებოდა რეალობას. არსებითი სახელები და ზმნები მოკლებულ იყვნენ საგანთა მატერიას და აფერხებდნენ თავისუფალი აზრის მოძრაობას. სიტყვის და საქმის შეუსაბამობა და პოლიტიკური სიტუაციის განუსაზღვრელობა საფუძველს აცლიდა ქვეყანას.

სახელმწიფო გადატრიალების შემდეგ ალექსანდრეს ჩრდილი-ლა შერჩა ტახტს. უფრო ჩაბნელდა, ჩაკედა მისი მზერა. მის ირგვლივ თავმოყრილ ქვეყანას უცებ გამოეცალა ღერძი. ის ახლა თავის ნებაზე ტრიალებდა. ქალაქი ახალი დოდის მოლოდინმა შეიპყრო. ხალხი, რომელიც ხელისუფალს აღმერთებდა, ახლა მის გადადგომას ითხოვდა. პრეზიდენტის სიტყვას ძალა დაეკარგა. ქვეყანა ახალი ლიდერის გამოჩენას ელოდა. ალექსანდრეც თანდათან მოსწყდა პოლიტიკურ ცხოვრებას, სასახლიდან გაიქცა და განმარტოებული, მოგონებებს მიეცა.

ამდენი ბრძოლის და სისხლისღვრის შემდეგ მიხვდა, რომ მხოლოდ წარსულში ჩარჩენილ სიყვარულზე გადიოდა გადარჩენის ერთადერთი გზა.

* * *

რა ემართება დროს? რა წარუშლელი ხიბლი აქვს იმას, რაც აღარ არის? თითქოს ყოფნა-არყოფნა ერთდება მასში და წუთიერი, მოუხელთებელი, მარადისობას იძენს. ასე მესახება შორეული, თითქმის ხელუხლებელი წარსული – ხსოვნის შუქ-ჩრდილში გახვეული ქუჩა და კირით შეღებილი პატარა სახლი.

სანდრო ახლა ვერის უბნის ქუჩაზე არბოდა. ქუჩა მიიწევდა მაღლა და მაღლა, ქრებოდა და ისევ ნათდებოდა თვალსაწიერს მიღმა. შავები ამაოდ აწყდებოდნენ ამ უბანს, წარსულის ხილვებით დანაღმულს. ხან უთენია მემანვნე ჩამოივლიდა და ყოველ ეზოსთან სავსე ქილებს ტოვებდა, ხანაც ეკლესიის ზარი შეიფართხალებდა და ჰაერში გამოკიდებული ლოცვა განაგდებდა ბნელს.

შავების ბანაკში არეულობა დაიწყო. მოგონების გასაფანტავად ჯერ უნდა გაიგო, გახსნა მისი საიდუმლო, მდევარს კი დაკარგული ჰქონდა გზა ამ შემეცნებისკენ. არ ესმოდა, რატომ ვერ წვდებოდა ტყვია გაზაფხულის სურნელებით სავსე ბაღს, რატომ ვერ ანგრევდა ყუმბარა გულის კედელში ფესვგადგმულ შენობას.

– თონე დავანგრიოთ, თონე! – ყვიროდა თეიმურაზი. იცოდა, რომ სანდროს დღესაც ახსოვდა იქ ჩაკრული პურის სურნელი.

– თონე დანგრეულია! – პასუხობდა კაცუნა. – ახლა ბაღის განადგურებას ვინყებთ!

შავი ლანდები ერთმანეთზე გადადიოდნენ, ახტებოდნენ ლობეს. ბალი კი იდგა თავისთვის, გადაგორებული

დღის სიღრმეში და ელოდა ფერიცვალებას, რომ აზიდულიყო ზემოთ, შერწყმოდა მთანმინდას, გადაზრდილიყო ნაძვნარში და მწვანე ხავერდზე ყვავილებად დაღვრილს, რალაც დაუვინყარი მოეტანა თან. აღედგინა შორეული თბილისი, ქალაქური სიმღერებით სავსე, ხსოვნით გაენათებინა სასტუმრო „საქართველო“, სადაც რენტგენის ფირფიტებზე მზიური ველის სერენადას იწერდნენ. ჩანანერი ისმოდა დაუსრულებლივ, ვიდრე მთელი ქალაქი არ იწყებდა მის რითმში სუნთქვას. ჰანგები, ფესვებგადგმულნი შორეულ წლებში, სევდის მომგვრელად აფერადებდნენ ძველ მელოდიათა დაუვინყარ სამყაროს. ეს ყველაფერი იდგა ვით შეუვალი კოშკი, რომელსაც ვერაფერს აკლებდა შავების ლაშქარი. უსასტიკესი ბრძოლები იყო გაჩაღებული ვერის უბნის ქუჩებში, ნიაღვრებად მოსჩქეფდა სისხლი და მაინც გაუგებარი იყო, ვის ან რას ებრძოდნენ აზვირთებული ფერები. მათი შემოტევა, მათი ყვირილი ვერ არღვევდა წარსულის სიმშვიდეს.

ზემოთ კი, მლეთის ქუჩაზე „ყვავილების მიწა“ დაჰქონდათ. თეთრხალათიანი, შოკოლადისფერი ქალი ნაყინს ურიგებდა ბავშვებს. კიდევ უფრო ზემოთ, სამუსიკო სასწავლებელში გაუთავებლად უკრავდნენ გამებსა და არპეჯიოებს. ჭირივით მეჯავრებოდა აკორდების ეს გაუთავებელი ტრიალი. ეს სიძულვილი ახლა ნოსტალგიის სიმსუბუქეში იყო განზავებული და გამქრალი. გაუცხოების ძალები ამაოდ აწყდებოდნენ წარსულის ქუჩებს. საბრძოლო ბარიკადები გზას ვერ უღობავდნენ ბავშვური მიამიტობით და უდარდელობით გაცოცხლებულ ხილვებს. დარტყმე-

ბი აზანზარებდნენ სასტუმრო „ივერიას“, მაგრამ ვერ ანგრევდნენ ცისფერ აივანს, ელენე ახვლედიანის ფუნჯით ჩახატულს შადრევნების ნისლში. ეს აივანი აღარ არსებობდა და სწორედ ამ არარსებობის ძალით იყო მიუწვდომელი და წარუშლელი.

ვინ იცის, საიდან მოვარდნილი სიბრაზე გზად ყველაფერს ანადგურებდა. მაინც ვერ აღწევდა დასახულ მიზანს, ხიბლს ვერ უქარგავდა გარდასულ დროს. ტყვიების ცეცხლში ისევ დასეირნობდნენ მაღალფარდოვანი ქალბატონები, ისევ მაცდუნებლად ციმციმებდა „ბავშვთა სამყაროს“ ვიტრინა, რომლის ჭერში, ცადაზიდულ ლიანდაგზე პატარა მატარებული დაქროდა. სკოლისკენ მიმავალი გზა, გზა სავსე სეირნობით, შეხვედრებით და განშორებებით, არ იგუდებოდა, არ ხრჩოლავდა ბენზინის ბოლქვებში. მზეს ეფიცებოდა მთაწმინდის ქუჩა, კაპიკ-კაპიკ შენებებული სახინკლე და გაკვეთილებს გამოპარული კინოთეატრი. ისევ მიხმობდა მზით სავსე ველი, რომლის წიაღში ქრებოდა და ნათდებოდა პატარა სახლი. ასევე ნათელ-ბნელში ფეთქავდა წარსულის გრძელი, უდარდელი, თამაშით სავსე დღე.

– გეყოფა, ნუ გარეკე! – დამიღრიალა თეიმურაზმა და რვეული დახურა. – ცოდვა იმდენი გაწევს, ბავშვობას მაინც ვერ დაუბრუნდები!

თეიმურაზს რვეული ხელიდან გამოვგლიჯე და სტრიქონებს ჩავხედე. აქ თეიმურაზთან ერთად ალექსანდრეს სახეც ჩამემსხვრა ხელში. სხვა პერსონაჟებიც ნაპირს შევატოვე და შევცურე ფიქრის ანკარა, თავბრუდამხვევ ნაკადში, რომელშიც ერთხელ თუ შეიძლება შესვლა. უცებ,

პირველივე ტალღის სიღრმეში წრეებად გაიფანტა, დაიბრცა და დაიმსხვრა ყოველი სახე. ვიხილე ის, ვისაც არ აქვს სახელი. ამ უსახელო არსმა დამატრიალა, ჩამითრია ფიქრის მორევში და წამოვიდა ჩემსკენ ჯერ ახლო, შემდეგ კი უფრო შორეული ბავშვობა. ეს ყოველივე ახლა მეჩვენა, როგორც გულიდან ამომსკდარი სიტყვა, რომ დაილექა სახეებად, საგნებად, რომ გაქვავდა და ისევ მოწყდა, ისევ განსხეულდა. სული, რომელმაც განიძარცვა სხეულის სამოსი, ვერ იტანდა ვერაფერს მყარს, მოჩვენებითად მყარს. მისი სიმყარე ზეცაში იდგა. აქ კი არ იყო არაფერი. მოირღვა სტადიონი, ნანგრევებად იქცა ქალაქი. უფსკრულს ჩაყვნენ გაცოფებული სახეები.

ალარ იყო არაფერი, არაფერი შეთხზული, გამოგონილი, მხოლოდ ნამდვილი, მტკივნეულად ნამდვილი. ეს სინამდვილეც, რამდენადაც შემეძლო მისი დანახვა, მისი შეცნობა და გათავისება, აღმოჩნდა ჩემი – ჩემი გრძნობის, გონებისა და სიტყვის სადარი. ამიტომ, ასე მსუბუქად, ასე თავისუფლად გადადიოდნენ სახე-სტრიქონები ნამდვილ ამბებში. ასევე იოლად ილექებოდა ფურცელზე ჩემს გარეშე არსებული, ჩემი წინამორბედი და ჩემს შემდგომ მყოფი ქვეყანა. ეს ყველაფერი თამაში აღმოჩნდა, სიტყვის თამაში. ოღონდ ზოგჯერ ეს თამაში, ბრძოლად ქცეული, სპობდა რალაც ნამდვილს. ზოგჯერ კი, ზვავევით მოწყვეტილი, ყველანაირ ზღუდეს ანგრევდა. მაშინ იწყებოდა ნამდვილი თამაში, სადაც ზღვარი ჰქონდა დაკარგული ცხადსაც და სიზმარსაც, სიკვდილსაც და სიცოცხლესაც. ყოველივე უერთდებოდა რალაც ერთიანსა და წარუშლელს. ეს წარუშლელი იყო

პატარა სახლი ვერის უბნის ქუჩაზე, რომლის სარკმელში ათასი ფერით და სურნელით ცოცხლობდა – ფეთქავდა და ტრიალებდა ჩემი ბავშვობა.

მე აღარ შემეძლო მისვლა იმ სახლთან, აღარ შემეძლო მის სარკმელში შეხედვა. ვილაცამ ფარდა გადააფარა იქ ოდესღაც მყოფსა და დღესაც მფეთქავ სიცოცხლეს. იქნებ მხოლოდ ერთხელ, სიკვდილის წინ, მომცეს განგებამ ძალა, წამით გავარღვიო ამაოებით ჩაკეტილი სხეულის გაღია, მივიდე, შევიხედო იმ სახლში, სადაც ტრიალებს, ფეთქავს ან სულაც უდარდელი სიმშვიდით სუფევს მარადისობას შერწყმული, პირველგრძნობათა თამაშებში გაჩერებული, დოლის გზებზე უქმად დაკარგული და სიტყვით ხელახლა მოპოვებული დრო.

არასამეცნიერო
ფანტასტიკა

მოგზაურობა ალგეთის ხეობაში

ყოველთვის, როცა უმიზეზოდ მიფუჭდება გუნება, როცა სულისშემხუთავად ვინრო მეჩვენება ნაცნობ-მეგობრების წრე, ამომაქვს სკივრიდან ჩემი ზურგჩანთა, ვავსებ მოგზაურობისთვის აუცილებელი ნივთებით და ვინყებ ფიქრს იმაზე, თუ საით გავიქცე. ამ ფიქრს თან ახლავს ოჯახის წევრთა აღშფოთება ჩემი უაზრო ცხოვრების გამო. ახლობელთა მუქარა არ ჭრის. ჩემი მოუსვენარი ფიქრი ვერავითარ ჩარჩოში ვერ ეტევა და მის ქროლვას აყოლილი, ნელ-ნელა ვშორდები ყოველდღიური დარდით შეპყრობილ სახეებს.

ცოლმა ავტოსადგურამდე მდია. ზურგზე ბავშვი ჰყავდა აკრული. როცა ავტობუსის საფეხურზე შევდგი ფეხი, მოახერხა და შარვლის ტოტში მწვდა. სახის მობრუნება არ მინდოდა. ვიცოდი, თავს შემაცოდებდა. ძალით რომ ვერაფერს გახდა, ახლა ცრემლით შეეცდებოდა ჩემს მობრუნებას. მომაჩეჩებდა ატირებულ ბავშვს, თავისი თითებით რომ ჩამაფრინდებოდა თმებში – არ წახვიდე, მამა!

ქვის გული უნდა გქონდეს ადამიანს, რომ ამას გაუძლო, რომ ერთხელ და სამუდამოდ განწყვიტო სიბრალულის უკან დამაბრუნებელი ზამბარა, მაგრამ მიზიდულობის გარდა,

ადამიანში არსებობს საპირისპირო ძალაც. შეუცნობელი მიზნისკენ რომ მიაქანებს მას.

ჯერ სადგურიდან არ გავსულვარ, მიდამოს კი უკვე სხვა განათება და ფერი აქვს. ავტობუსი რაღაც წამებში გაირბენს ქალაქს. ელვის სისწრაფით ჩაუქროლებს ჩემს წარსულს, ბავშვობას, ერთმანეთში ათქვეფილ სახეებს და გადის ველზე, რომელიც გარემოცულია ჰაერში განზავებული მთებით. ამ მთების მიღმა, ვიწრო ხეობაში შედის ჩვენი გზა. ავტობუსი სოფელ ჩხიკეთაში გაჩერდა. ეს იყო ახალი მარშრუტი მანგლისის მიმართულებით. მხოლოდ ორი კაცი გადმოვედით გაჩერებაზე, მე და კონდუქტორი, ლოქოსავით მსუქანი და ჩამრგვალებული არსება, ყოველ ნაბიჯზე რომ ქოშინებდა და წამდაუნუმ სულს ითქვამდა.

– ბირთვისში მობრძანდებით? – ვკითხე.

ერთხანს ხმა არ გამცა, ღრმად სუნთქავდა და ნაპირზე ამოგდებული თევზივით ყლაპავდა ჰაერს. შემდეგ როგორც იქნა მოიბრუნა სული და ამოლერდა:

– მე თქვენი მეგზური ვარ.

გაკვირვების ნიშნად მხრები ავიჩეჩე.

– ბილეთი ხომ ბირთვისამდე გაქვთ? – არ მაცალა ხმის ამოღება.

დავხედე აგურისფერ ბილეთს, ვერაფერი გავარჩიე.

– აი აქ, – კოტიტა თითო დაადო ნაჩვრეტებით მოხაზულ რიცხვს. – აღნიშნულია – დიღომი – ბირთვისი.

– მერე რა?

– მერედა ის, რომ ავტობუსი ბოლომდე ვერ მიდის და მე მევალება მგზავრების ფეხით გაცილება.

– ნუ შეწუხდებით, გზა არ ამერევა. – დავამშვიდე.

– იქით წასული ბევრი მინახავს, დაბრუნებული არავინ. ამის თქმაზე თვალები უცნაურად აუბრჭყვიალდა. თითქოს უსიამოვნო მოგონება დაიდრა მისი გონების წიაღში. მთიდან მოვარდნილმა ქარმა მშვილდით მოზიდა ცაცხვების კენწეროები. მეგზურმა მალევე სძლია თავს, მშვიდი გამომეტყველება მიიღო და ქარიც ჩადგა.

– ასე უფრო მოკლეა. – მიმანიშნა გაუვალ ჯაგნარზე და ძლივს შესამჩნევ ბილიკს დაბურულ ტყეში შეყვა.

წითელ-ყვითელი ტოტეებით გადანულ გვირაბში მოვხვდით. ხეობა ჩაბნელდა. სივრცე ჩაიკეტა. დროც შემოისაზღვრა. მისი უხილავი დინება შეჩერდა, დაძაბულობით და მოლოდინით აივსო.

სიჩუმე და უმოძრაობა გამეფდა ბირთვისის ხეობაში. ჩხოლოდ ფეხით გადამტვრეული ტოტეების ხმა არღვევდა სიჩუმეს. კი არ არღვევდა, უბრალოდ ფერს უცვლიდა მას.

– მალე მივალთ? – მიეუბრუნდი მეგზურს.

– სად გეჩქარება? – ბამილიმა.

– კარგად ბრძანდებოდე! – თავი დაუუკარი, ზურგი შევაქციე და წინ წავედი.

სიჩუმემ კვლავ გამოკვეთა ჩემი გულისძგერა. ახლა ამ გაუვალ კლდეებში ნემსის ყუნწით ვიწრო კანიონი უხდა მეპოვნა, რომ დაგმდგარიყავი ბირთვისისკენ მიმავალ ერთადერთ ბილიკზე. საღამომდე ვეძებე. როცა ჩამოხნელდა, ცეცხლი გავაჩაღე, საძილე ტომარა ჩამოვიციე და ალს მივეფიცხე. თვალის მოხუჭვა ძლივს მოვასწარი, რომ ჩურჩული მომესმა:

– მთვარე რომ ამოვა, პირველი სხივი კანიონს დაეცემა.

წამოვხტი. ღრუბლებს უკვე ანათებდა მთვარე. კლდის მასივი გიგანტურ დაფად იქცა. ზედ დაცემული შუქ-ჩრდილები სტრიქონივით იკითხებოდა. წამოვხტი და მივაცქერდი. ვერაფერი გავარჩიე.

ღრუბლის აწეწილი ჩრდილი ნელა მოძრაობდა ნაპრალისკენ. ხელი გავწიე და მოვსინჯე მისი ხორკლიანი პირი. სიცარიელეში შევაცურე თითები. იქიდან ვილაცამ მსტაცა ხელი, დამითრია და კანიონში შემავლო.

მაღალ ბალახში დავეცი. უკვე თენდებოდა. გავხედე კლდეზე დაკიდებულ გზას. ქვას ძლივს აჩნდა ნაფეხურები. უჩვეულოდ ამაფორიაქა აქ ყოფნამ.

გამგზავრების წინ, როცა ფოტოზე ბირთვისის ციხეს ვათვალიერებდი, ეს განწყობა ვერ დავიჭირე. ფოტოზე ყველაფერი მშრალი და უმეტყველო იყო. მას სწორედ ის აკლდა, რაც ახლა მაღიზიანებდა და თან მიზიდავდა.

ბილიკი დაიკარგა. ძლივს ავედი ციცაბო კლდეზე. ხედი ერთბაშად გაიხსნა და ზემოთ, მთის წვერზე კოშკი გამოჩნდა. კოშკს ტყვიის მძიმე კარი ჰქონდა. მივალწიე როგორც იქნა და ზარს ენა ჩამოვქაჩე. კარი მძიმედ, ჭრივით გაიხსნა. გამოჩნდა შეიარაღებული მცველი.

– შეიძლება? – გავუღიმე.

– აქედან გამასწარი, თავი თუ არ მოგძულდება! – კბილები გააკრაჭუნა დარაჯმა და კარი მომიხურა.

მუშტები დავუშინე ჭიშკარს. ჩაჩუმებული და ჩამკვდარი ციხე არ პასუხობდა ჩემს დარტყმებს.

– ძალებს ტყუილ-უბრალოდ ხარჯავ! – მომესმა, მოვტრიალდი. ზურგსუკან ჩემი მეგზური იდგა. – ასე ვერაფერს გახდები. – ჩამჩურჩულა, – ბირთვისის ის ციხე არ არის,

პირდაპირ, ჯიქურად რომ აიღო. ასეთ შეუვალ ნაგებობას გარს უნდა შემოუარო. თუ ბზარი ვერსად იპოვნე, ერთი გაუქმებული გვირაბი მეგულება დასავლეთის მხრიდან, ალგეთის ხეობაში. საღამომდე მიასწრებ. ღამე სოფელში უნდა გაათენო. სასტუმროში იკითხავ ლიპარიტს. ეტყვი, რომ ჩემგან ხარ. ლიპარიტი გვირაბის პირამდე მიგიყვანს.

დასაკარგავი არაფერი მქონდა დროის გარდა, რომლის უხილავ დინებას აქ, ამ იდუმალებით მოცულ ტყეში თითქმის ვერ ვგრძნობდი. ვერ ვგრძნობდი ვერც დაღლას. მხოლოდ მაშინ, როცა ალგეთის ნაპირებამდე მივედი და ზევით, სოფლისკენ შევუდექი გზას, გამახსენდა, რომ დილას აქეთაა ლუკმა არ ჩამსვლია პირში. ამიტომაც ასე მსუბუქად, ლამის ფეხდაუდგმელად მივფრინავდი ზევით. თითქოს გამჭვირვალე გავხდი და სხეული სადღაც ქვევით, რიყეზე დავტოვე. მზე გადახრილი იყო, აღმართი რომ ავათავე და დაბნელებამდე კარგა ხნით ადრე შევედი სოფელში. ის რაც თვალწინ წარმომიდგა, მეტად უბადრუკი სანახავი აღმოჩნდა.

მიწური ქოხები გაბნეულად იდგნენ. უდაბნოს ბული და მტკერი ტრიალებდა გარშემო. სამხრეთიდან მონაბერი ქარი წითელი ქვიშით ავსებდა სოფელს. ირგვლივ არავინ ჩანდა. ძაღლმა გადაიძუნძულა ერთი ეზოდან მეორეში, ზრდილობისთვის ერთი შემოიყვია და ლობის ჩრდილში მოიკალათა. „მასპინძელო!“ – შევძახე ერთ სახლს, მეორეს. არავითარი ხმა. მერე სულ ახლოს, თითქოს ყურის ძირში, ვილაცამ ჩაახველა. მოვტრიალდი და ჩემი მეგზური დავლანდე. საიდან მომასწრო, ღმერთმა უწყის. ისევ ხელი მტა-

ცა, თავისკენ დამითრია და ყურში ჩამჩურჩულა: – „ადრე მოხვედი. აქ ცხოვრება მზის ჩასვლის მერე იწყება“.

გამართლდა მისი სიტყვა. მზის ჩასვლამ საოცრად გადაასხვაფერა აქაურობა. სიცხისგან გადათეთრებული, თითქოს შავ-თეთრ ფირზე აღბეჭდილი სოფელი ვარდისფრად შეიმოსა. სხივთა თამაშმა ქოხები სასახლეებად აქცია. შენობებიდან სინათლეებმა იფეთქეს და ანთებული ქუჩაბანდები ხალხით გაივსო. სუფთად შელესილი შენობებიდან სადღესასწაულოდ მორთული ეტლები გამოგორდნენ. მეეტლები მათრახის ქნევით და გინებით მიიკვლევდნენ გზას გაჭედილ ქუჩებში, მდინარისკენ, საითაც მთელი სოფელი მოძრაობდა. მეც გამიტაცა ხალხის ტალღამ. გზა დავკარგე, თვალთ დამიბნელდა, შემდეგ კი ერთბაშად მოვედი გონს და საკუთარი თავი ალგეთის ნაპირზე აღმოვაჩინე.

მდინარეზე გირლანდებით მორთული ხომალდი იდგა. მთვარის ბურუსში წითელ-მწვანე ნათურები ფეთქავდნენ და ვერცხლისფრად ელვარებდა ჯაზი. საქსაფონს დავიწყების ბურუსიდან ამოჰქონდა ძველი მელოდიები. ეს მელოდიები მოგონებებს იწვევდნენ. შევდგი თუ არა გემბანზე ფეხი, ხომალდი თითქოს მე მიცდიდაო, მოწყდა ნაპირს და სწრაფად გასრიალდა ალგეთის ხეობაში.

ნათელი ღამე იდგა. მთვარე მზესავით ანათებდა. ფერდობზე ვარდის¹ უბანი გამოჩნდა, ფიქრზე უცხადესი, ქროლვით მოტანილი და ქარს ადევნებული. თან მიხაროდა, თანაც მიმძიმდა ვარდისუბნის ქუჩაზე ასვლა, იმ შენობისკენ, რომლის ფანჯრებში ჩემი წარსული იყო მომწყვდეული. მიხაროდა, რადგან სიცოცხლის სათავეს

---

¹ ვერი უბნის ნაწილს ადრე ვარდის უბანი ერქვა.

ვუბრუნდებოდი, როცა სამყარო ახალშობილი იყო და ყველაფერი პირველად ხდებოდა. მიმძიმდა, რადგან ვგრძნობდი, რომ ვარდის უბანი სიზმარი იყო და უკან ვერ დავაბრუნებდი დაკარგულ დროს. ამიტომაც იყო ეს ცხადი სიხარული სევდის ბურუსში გახვეული, ამიტომაც ჰქონდა იმ ფანჯრებში მომწყვდეულ წარსულს ტკბილ-მწარე გემო. ველარ გაუძელი მის ხილვას, თვალებზე ხელი ავიფარე და გემიდან გადავხტი.

მდინარის ცივმა ტალღებმა გონს მომიყვანა. ერთი-ორი გავიბრძოლე, ხის ფესვებს დავეკიდე და მიწაზე ავძვერი. ძალიან შემცივდა. მარნუხებში მომექცა გული. ველარ გავჩერდი და წყვდიადში ჩაფლული ტყისკენ გავიქეცი. ბირთვისის ციხე სულ ახლოს იდგა. თითქოს სხივთა ჯაჭვებზე ეკიდა. მისადგომი არ ჰქონდა. გლუვი კედელი შვეულად ეცემოდა წყლის უფსკრულში.

საიდანღაც ღრიალი მომესმა. ტოტებშუა სინათლე გაკრთა და მეც ამ ნათებაზე წავედი.

ახლა, როცა ამ მოგზაურობას ვიგონებ, მიჭირს მისი აღწერა არა იმიტომ, რომ სიტყვა ყოველთვის ფერს უცვლის სათქმელს და ველარ გაგირკვევია, რამდენად გადმოსცემ იმას, რაც მოხდა. უფრო იმიტომ, რომ საერთოდ ეჭვი მეპარება, მოხდა თუ არა ის, რასაც ვყვები. დგას თუ არა ამ სიტყვების უკან ნამდვილი ამბავი. ყველაფერი ის, რაც ზომას აღემატება, რაც უკიდურესად გამძაფრებელია, ვერ ეტევა სინამდვილის ფარგლებში. გონებაში ხდება უცნაური რამ. რაც უფრო შორეულია მოგონება, რაც უფრო მკრთალადაა დაკავშირებული აწყმოსთან, მით მეტი ძალა და ჯადო აქვს ჩემზე. მით უფრო ძლიერი და სავსეა მისი განც-

და, იმდენად სავსე, რომ სწორედ ის იძლევა სასიცოცხლო ენერგიას, შეადგენს ცხოვრების აზრს.

უცნაურია, ცხოვრებას უნდა გაექცე, რომ მისი აზრი იპოვნო! კი არ უნდა გაექცე, უნდა დასძლიო მისი სიმძიმე, მისი ბედისწერა, მიწა უნდა გამოაცალო ფეხქვეშ და შეხედო მას, როგორც თამაშს, რომელიც ასე მოხდა, მაგრამ შეიძლება სულ სხვანაირადაც მომხდარიყო.

შუალაშე გადასული იყო, ტყე რომ გავარღვიე და სინათლის წყაროსთან მივედი. ეს გახლდათ პატარა სასტუმრო სოფლის ბოლოში, განათებული სარდაფით, საიდანაც ღრიალი ისმოდა. სარდაფის ჩასასვლელთან ქვით მოფენილი ბაქანი დამხვდა. გადაადგილების რა საშუალებებს არ ნახავდით აქ! ავტომობილის ბამპერზე ცხენი იყო გამობმული. იქეთ, კიბის სათავეში, მოტოციკლეტები ეყარა. ვილაც ჩანს, თვითმფრინავიდან ჩამომხტარიყო, მისი პარაშუტი ტოტებზე ეკიდა.

– ჩქარა! – ჩამძახა მეგზურმა. – უკვე სიას ადგენენ!

სარდაფში, სადაც ამ შეძახილის მერე მოვხვდი, ტევა არ იყო. დახლთან ტახივით მსხვილი ბარმენი იდგა და კოკტეილს ამზადებდა. ზოგ მაგიდასთან პოკერს თამაშობდნენ, უმეტესობა სვამდა. სუფრებს შორის პეპელასავით დაფარვატებდა ახალგაზრდა ქალი. თითქოს ყვავილებს ეთამაშებო, ხან ერთ კაცს აეკიდებოდა, ხან მეორეს. ესტრადაზე უზარმაზარი მაგნიტოფონი იდგა და მისი ნიჟარასავით ჩახვეული დინამიკიდან მუსიკა ფეთქავდა.

აღმოვჩნდი თუ არა დარბაზში, „პეპელამ“ ხელი ჩამავლო და საცეკვაო მოედნისკენ გამიტაცა. თან გულზე მაჯდა, თანაც გამირბოდა. თითქოს ცეცხლივით ვიზიდავდი

და ვწვავდი. ასეთი თამაში ზომიერების დაცვას ითხოვდა. თუ ახლო მოეუშვებდი, კარგავდა თავის სიმსუბუქეს და ხორცს ისხამდა. თუ დავეშორებოდი, ისეთი მკრთალი და გამჭვირვალე ხდებოდა, ლამის სულ გამქრალიყო. ზუსტად ვგრძნობდი იმ შორ სიახლოვეს, სადაც ქალი მხოლოდ პეპელა იყო. იმასაც ვგრძნობდი, რომ სიზმარ-ცხადის ხიდზე ვიდექი და ყველაფერი, რაც ჩემს ირგვლივ ტრიალებდა, სულისა და სამყაროს ამ წონასწორობაზე იყო შემდგარი.

კედელზე უზარმაზარი ჩრდილები თამაშობდნენ. ორმხრივ გახლეჩილი ფანჯრებიდან ტყის ისეთი მკვეთრი სურნელი შემოდოდა, ცნობასა და გონებას უმღვრევდა ცეკვით თავბრუდახვეულ ლანდებს. ბარმენმა მუსიკა გამოთიშა და ერთი ზუსტად ნასროლი სიტყვით ბურუსი გაფანტა.

„ბირთვისი!“ – ამის გაგონებაზე ყველამ ყურები ცქციტა. მკვეთრად ჩამოვარდნილი სიჩუმე ტყის სუნთქვით და მდინარის ჩურჩულით აივსო.

„დღეს მხოლოდ ერთის გამგზავრება შემიძლია იქ“.

– აღარ მოვიდა ჩემი რიგი, ლიპარიტ-ბატონო? – დაიყვირა პატარა, ცხვირნანვეტებულმა კაცმა. როგორც შევითყვე, ეს კაცი წელიწადზე მეტი ამ სასტუმროში იდგა. უამრავ ფულს ახდევინებდნენ და ყოველდღე პირდებოდნენ – ხვალ გაგამგზავრებთო.

– ატყუებენ ამ საცოდავს, – ჩამჩურჩულა „პეპელამ“. – სჯერა, რომ ფულით ბირთვისის ციხეს მიაღწევს.

– ერთუჯრედიანია ნამდვილი. – დაგვეთანხმა ჩემთან ჩამომჯდარი მოხუცი. – ფული და მეგზური რა შუაშია, თვითონ უნდა მოძებნო გზა.

მოხუცმა ჯიბიდან გაკეცილი რვეული დააძრო და გადაგვიშალა.

– ბავშვობიდან ვანარმოებ გათვლებს. – თითი დაადო ფორმულებს. – მე თუ არა, ჩემი შვილები მაინც მიაგნებენ იმ გზას, რომელიც ბირთვისის ციხისკენ მიდის.

– გზა სულ არ გვინდა, ტანკებით მოვედით, – გადმოგვცახეს ჯარისკაცებმა. – მაგრამ, ამ ნემსის ყუნწით ვინრო ხეობაში რომელი ტანკი გაივლის?

– ძალით აქ ვერაფერს გახდები. – თავი გააქნია მეგზურმა. შემდეგ დახლიდან ჭიქა აიღო, აქაფებულ ლუდს ლამფის შუქზე გახედა, ოდნავ მოსვა და დადგა. არც შემოუხედავს, ისე გავიდა დარბაზიდან. ანგარიშმიუცემლად გავყევი.

მეგზური სასტუმროს ბაღში იჯდა.

– კიდევ კარგი, რომ გამოხვედი. – სვენებ-სვენებით დაიწყო. – იქ ასი თვალი მომჩერებოდა და ვერაფერს განიშნებდი. ხედები მგონია, რომ აქ მხოლოდ სივრცის გადალახვასთან არ უნდა გვეკონდეს საქმე.

– დროს ამაოდ ვკარგავთ. – შევაჩერე.

– მაშინ პირდაპირ გეტყვი, რა გელოდება. ცხადად ამას მეც ვერ ვხედავ. სამაგიეროდ, ზუსტად ვიცი რა გუნებაზე უნდა დადგე, რომ შენთვის ციხის კარი გაიღოს. სმენად უნდა იქცე, თვალმა წყვდიადი უნდა გაარღვიოს, რათა გაიგო და დაინახო ის, რასაც სხვები ვერ ხედავენ. უნდა დაივიწყო ვინ ხარ, საიდან მოდიხარ, უნდა მოიშორო ყველაფერი, რაც წარსულ ცხოვრებასთან გაკავშირებს.

– თავი მოვიკლა? – ვკითხე.

– თითქმის. – გამილიმა. – შენგან მხოლოდ ნება უნდა დარჩეს. ძალა, რომელსაც ყველაფრის გადალახვა შეუძლია.

ამ იდუმალი აზრით გაჟღენთილ ღამეში, როცა ალგეთის ხეობამ სუნთქვა. შეწყვიტა და თავისი ჟანგისფერი კლდეკარით, კიდევბაყვითლებულ, ძველ ფოტოს დაემსგავსა, ყოველივე იქცა სურათად, ნამყოდ, კალენდრის უკვე მოხეულ ფურცლად, რომლის მიღმა გულივით ძგერდა ფერშეუმშრალი, ახალთ-ახალი ტექსტი.

ღამეუფლა იმის შეგრძნება, რომ ზემოდან დაცეკეროდი საკუთარ თავს, გარდასული ამბის ზედა კუთხიდან, სადაც წარსულის დახეთქილსა და გაქვავებულ ქერქში ჯერშეუმიდგარი მერმისი ფეთქავდა.

ჩვენ მივაბიჯებდით ჩუმად, მძიმედ. არც კი ვიცოდა როდის ჩამომშორდა მეგზური და რა წუთიდან დავრჩი მარტო. სადღაც ნანგრევებში დავკარგე ის. შემდეგ კი, არა თუ თანამგზავრის, საკუთარი თავის შეგრძნებაც გაქრა.

ასეთ უცნაურ განწყობაზე არასდროს ვყოფილვარ. მე და ეს ტყე ერთ არსებად ვიქეციო. მონოტონურმა სვლამ თანდათან გამაბრუა, გახსნა ჩემი სული. აღარ შემრჩა არც სურვილი, არც მისწრაფება. ველარ ვარჩევდი საკუთარ თავს გარშემომდგარი ტყისგან, თვალჩაუნვდენელი სიღრმეებით რომ იხსნებოდა წინ. ბილიკი მიმაქანებდა ზევით – მიწას მოწყვეტილი სიტყვის ნაკადი, ჩემგან წამოსული და ყველაფრის მომცველი.

კანioni წამოვიდა ჩემს შესახვედრად. მთვარე ამოცურდა აქაფებული ღრუბლებიდან. სიმივით ათრთოლებული სხივი ნაპრალს დაეცა. ის წამი იყო და შევსრიალდი შიგ,

ფოთლებით დახურულ გვირაბში, კლდეებსშუა მოქცეულ, დამშრალ არხში, რომელიც ჯერ თავქვე დაეშვა, შემდეგ ნელ-ნელა გასწორდა. თვითონ არ ვიცი, როგორ აღმოვჩნდი ზევით, კლდის წვერზე. ბილიკი ფლატეებთან შეწყდა. გაღმა, ღრუბლებში გახვეულ მწვერვალზე ვარდისფრად ციმციმებდა ბირთვისის კოშკი. უფსკრულზე კი ბენვის ხიდი იყო გაბმული.

ნათელი ღამე იდგა. მთვარე მზესავით ელვარებდა და ცხადად ქცეული კოშკის ყოველ ჩუქურთმას სხივთა საჭრეთელით ძერწავდა. წინასწარ ვგრძნობდი, რომ სხეულისგან დაცლილს, შიში და სიფრთხილეც უნდა გადამელახა და ილბალზე მინდობილს, ერთი ამოსუნთქვით გამერბინა ბენვის ხიდი. უკანდასახევი არც მქონდა. კანიონი დაიხურა და ზურგში ზვავეებით მოგუგუნე ნაპრალმა დაალო პირი. ვიდრე შეშინებას მოვასწრებდი, ნაპირს მოვწყდი და ცაში გამოკიდებული კოშკისკენ გავიქეცი. ის იყო გაღმა უნდა გავსულიყავი, რომ ბავშვის ტირილი მომესმა. ეს შვილის ხმა იყო, სადღაც სიღრმიდან რომ ამოსკდა და მენამულ ცას ხანძარივით მოედო. უკან მივიხედე, ბენვის ხიდი გაწყდა და ქვევით, ზედ ტყის პირას დავეცი.

არ მახსოვს რამდენი ხანი დავყავი იქ. დღეები სადღაც შორს, ჩემი გონების მიღმა გარბოდნენ. ვერ ვწყდებოდი აქაურობას, არაფრის კეთებაში ვკლავდი დროს, ვკლავდი ყველაფერს, რაც უკან მეძახდა – ჩემს მოგონებებს, ნოსტალგიას, წუხილს და დარდს. გულიდან ვიგლეჯდი ახლობელ სახეებს, დავიწყების ბურუსით ვამკრთალებდი მათ ნაკვთებს. მაინც რაღაც მანუხებდა, არ მასვენებდა. ველარ

გავძელი წარსულის გარეშე, მივატოვე აქაურობა და უკან-
დამაბრუნებელ ბილიკს ჩავყევი.

დაბრუნება მომიწია უდაბნოს გავლით, დამშრალ მი-
წაზე. ღამე ქვიშის ორმოში გავათენე, როცა მზის სხივ-
მა აკეცა ვარსკვლავების ფარდა, ჰორიზონტიდან ნაბიჯ-
ნაბიჯ ამოვიდა ალიონის სხივებში გახვეული ქალაქი.

ნეტავ რა დროა? დღეებმა გაირბინეს, თუ წლები გავი-
და?

ვერც ჩემს ქუჩას მივაგენი, ველარც ჩემს სახლს. ვარდ-
ის უბანი პროსპექტმა შთანთქა. ადულებული ლავასავ-
ით მოედინებოდა მანქანათა მდინარე. მომწვანო სმოგი
სოკოსავით ეხურა ქალაქს. შხამი ფეთქავდა და ტრიალებ-
და მის ძარღვებში.

ეს აღარ იყო ჩემი ქალაქი. დავაბიჯებდი ნაცნობი სახ-
ის უცნობებს შორის. სუპერმარკეტთან ცოლს მოვკარი
თვალი. ქალმა თევზივით გაიელვა ხალხის ტალღაში. ისევ
დაყვინთა. მოვასწარი და კაბაზე ვტაცე ხელი, ჩემსკენ და-
ვითრიე.

„როგორ მიბედავ!“ – ქალის ცივმა ხმამ შემაჩერა. –
„ნუთუ ვერ მიცნო?“ – მისი თვალები მიცქერიან და ვერ
მხედავენ. წლებით გამომშრალი ქალი ველარ მამჩნევს. ის
უკვე სხვაა, მე კი ისა ვარ, რაც წასვლის წინ ვიყავი. „მე
ვარ, მე!“ – ვღრიალებ, მაგრამ ხნიერი ქალი გაუგებრობის
ნიშნად მხრებს იწურავს და მიდის, იკარგება ხალხის ნა-
კადში.

უცხო ტალღა ისევ ჩემზე მოიწევს. სადღაც შვილმა
ჩაიარა, სადღაც მეგობრები გამოჩნდნენ. მე კი არა, ერთ-
მანეთსაც ველარ ცნობენ. ნაცნობებს უცნობებივით ეჯახ-

ებიან, წამით ცდილობენ წარსულის გახსენებას, მაგრამ ქალაქის თავბრუდამხვევი მორევი ყველას თავ-თავის წრეზე მიაქანებს.

„მამუკა!“ – მომესმა ჩურჩული და უკვე ჩავლილმა, ხესთან მიწოლილი მოხუცისკენ ვიბრუნე პირი. – „გადამიყვანე მეორე მხარეს!“ – მათხოვარმა ხელი ჩამავლო და ორივემ ქუჩის მორევში შევცურეთ. ვგრძნობდი, ველარ მივალწედი იმ ნაპირს, რომ ეს საცოდავი არსება მაც დამღუპავდა. მაინც მივიწევდი წინ, ვუახლოვდებოდი გზის შუა ზოლს. ბოლოს გამომელია ძალა, უზარმაზარი მანქანა მოწყდა ტრანსპორტის ნაკადს და ჩვენზე წამოვიდა. ერთადერთი რაც მოვასწარი, მათხოვარი წავაქციე და ზედ გადავეფარე, რომ დარტყმა საკუთარ თავზე მიმელო. სწორედ ამ დროს, მოხუცმა ფერი იცვალა. უეცრად გადასხვაფერდა. თვალის ერთი შეველებით ვიცანი ის, ჩემი მეგზური ალგეთის ხეობაში. ახლა სულ სხვა იერი დასდებოდა მას. ვგრძნობდი მის სიდიადეს, მის ძალას, მის სიმხურვალეს და ყველაფრის შემძლე ნებას. ვგრძნობდი როგორ მომხვია ხელი, როგორ ჩამიკრა გულში, მძლავრად შემაჯანჯლარა, შემდეგ მომწყვიტა ასფალტის გზას და ორივენი ზევით, ცაში გადმოკიდებული კოშკისკენ გავფრინდით.

ახლა უკვე ვიცოდი, რომ ნაღდად მივალწევდი მას.

კოშკი

ვგრძნობ, შეუძლებელია მეტის მოთმენა. მთელი ცხოვრება მზადებაში გავიდა. ძალას ვიკრებ, ვეზომები. რამდენჯერ დავიწყე და ისევ მივანებე. სულ მეჩვენება, რომ მზად არ ვარ, ჯერ ადრეა. არადა, ვატყობ, ძალა მელევა. ჯერ-ჯერობით შეუმჩნევლად, მაგრამ უკვე მივგორავ დასასრულისკენ. მიზანი კი ისევ მიუღწეველია. ყურადღებას აღარ ვაქცევ არავის და არაფერს, არც სიტყვის სილამაზეზე ვფიქრობ, არც იდეას დავეძებ. ჩემთვის მისაღებია მხოლოდ ის, რაც თავისით, ძალდატანების გარეშე გაჩნდება აზრის მოძრაობაში, რომელიც არ უნდა შეწყდეს, რათა მთლიანობა არ დაკარგოს ამბავმა და ამ მოძრაობით მოტანილი სიტყვიდან იფეთქოს სწორედ იმან, რისი გამოხატვაც მსურს.

აღარ მალელვებს ოთახში მოთამაშე ბავშვი, არც პნევმატური უროს გუგუნი. გარეთ სულ რაღაცას თხრიან, ქექავენ, ანგრევენ. სიჩუმის და სიმშვიდის კედელს ვაშენებ ჩემსა და ქუჩას შორის და ფანჯარაში მოქცეული ქალაქი ნახატს ემსგავსება. ამ მზით სავსე ქუჩას, სხივთა არილში გახვეულ ხეებს, მავთულებზე მოთამაშე ჩიტებს, ქუჩაში მოძრავ მანქანებს, ბოლოს კი, ცას, მზეს, ღრუბლებს ახალი აზრი და მნიშვნელობა ენიჭება, როგორც მინიშნებას,

როგორც სიმბოლოს, ერთს რომ გამოხატავს და მეორეს გულისხმობს.

თუ ამ განწყობილებას საკუთარ არსებობაზე გადავიტან, იმასაც მივხვდები, რომ საკუთარი თავის შეგრძნება – გზა, გავლილი დაბადებიდან დღევანდელ დღემდე, ათასფერ ამბებად დახლართული ცხოვრება, არის მხოლოდ სიტყვა, მხოლოდ მეტაფორა, როგორც ყოველივე არსებული, რომლის სახეს და სახელს ჩემი გონება განსაზღვრავს.

ამ ფარდობითობას ვივინყებ, როცა გარეთ გავდივარ. მშვიერი მგლებივით ყმუიან მანქანები. გასაქანი აღარსადაა. ესეც არ არის მთავარი. ეს მხოლოდ გარემოა, ფონია, რომელიც ქმნის ტრაგედიის შესაძლებლობას, მაგრამ არ იწვევს მას. გამომწვევი მიზეზი სრულიად შემთხვევითი, სულელური შეიძლება აღმოჩნდეს – ვთქვათ, სქესობრივი კავშირით გადაცემული ბაქტერია, ან მოუფიქრებლად ნასროლი სიტყვა.

არც ამ მიზეზების კვლევას აქვს აზრი. დავიღალე, აღარ ვიცი სად ვეძებო სიმართლე, სიტყვებს აღარ მოაქვთ აზრი. ძველი გრძნობები დახავსდა, გაცვდა. რომანტიზმის ეპოქა ისტორიას ჩაბარდა. სანაცვლოდ კი არაფერი მოდის ბენზინის გამონაბოლქვის გარდა, რომელმაც შთანთქა ქალაქის არქიტექტურა, სიმწვანე, აზრი დაუკარგა უდარდელ სეირნობას რუსთაველის პროსპექტზე, არადა, ეს ყველაფერი ოდესღაც იყო.

მანქანებს გაქცეული, მთანმინდის ფერდობზე ავდივარ. ყოველდღე დავეხეტები ამ ბილიკებზე და მაინც ისეთი განცდა მაქვს, რომ პირველად მივიკვლეე გზას, პირველად ავდივარ ზევით. ნაცნობი, ათასგზის ნავალი ქუჩაბანდები

უცხოდ მეჩვენებია. ისინი ერთბაშად, მზერის ერთი შემობრუნებით კარგავენ ჩვეულ სახეს და თითქოს სხვა ქალაქი იხსნება თვალწინ. ეს გაუცხოება პირველი ბიძგია, რომ გატყეპნილი გზიდან გადავუხვიო. ამ დროს, უკვე მყარად ველარ ვდგავარ ფეხზე. სამაგიეროდ, თვალსაწიერი ფართოვდება. აქამდე ბუნდოვანი მიზანი მეტ სიცხადეს და გარკვეულობას იძენს.

ამ მიზანმა მთანმინდაზე, ძველ ობსერვატორიასთან ამიყვანა. აქ ვიკრიბებოდით. ჩვენი მოძღვარიც აქ დაგვხვდა. ობსერვატორიის გუმბათი ვარსკვლავებით იყო მოჭედული. ჭალი მზესავით ელვარებდა და თვალისმომჭრელად ანათებდა მაგიდაზე გადაშლილ ოქროსყდიან წიგნს. ფანჯრებიდან შემოჭრილი ქარი აშრიალებდა მის ფურცლებს. გულის ჯიბიდან სლაიდი ამოვიღე და მაგიდასთან მივედი. ვისაც აინტერესებდა ის ციხე-კოშკი, ყველა აქ დამხვდა.

პროექტორი ჩავრთე და დარბაზი ჩავაბნელე. დიდხანს შეეცქეროდი ეკრანზე გამოხატულ კოშკს. თანდათან დამეუფლა მასთან შერწყმის საოცარი განცდა, თითქოს მე და სლაიდზე აღბეჭდილი ციხე, ერთნი ვიყავით. იდუმალი ძალა მიზიდავდა მისკენ. ვიგრძენი, ამ კოშკისკენ მიდიოდა ჩემი გზა, მის კედლებში იმალებოდა ის, რასაც ჯერჯერობით ვერ ვარქმევდი სახელს, რაც ჩემთვის ხსნა უნდა ყოფილიყო.

იმ დარბაზიდან, იმ წუთიდან დაიწყო ჩვენი მოგზაურობა. უკან დარბაზის არცერთი წევრი აღარ დაბრუნებულა. მეორე დღეს უკვე ქედი გადავლახეთ და მინდორზე დავეშვით, იქ გადიოდა ქვეყნის საზღვარი. მავთულხლართების ღობე ორ მხარედ ყოფდა სოფელს. ნეიტრალური ზოლი

მოხნული და გაფხვიერებული იყო. იქით, ლურჯად ციმცი-
მებდა ქართული ტყე, ან თურქეთის საკუთრებად ქცეული.
ლურჯი ზოლივე გადაჰკრავდა უცხოეთის აქაფებულ ცას,
ღრუბლების ფონზეც თითქოს მიწას იყო მოწყვეტილი ნან-
გრევებად ქცეული კოშკი.

ლამე სოფელში გავათენეთ. საზღვარზე მოძღვარ-
მა გადაგვიყვანა. ყველანი სოფლის ბოლოს შევიკრიბეთ.
მოძღვარმა წიგნი გადაშალა და კითხვა დაიწყო. ლოცვად
გაბმული სიტყვა მაგიურად მოქმედებდა ჩვენზე. თავდავი-
წყებით ჩავიძირე მის სტრიქონებში და გრძნობა დავკარგე.

ახლა უკვე გაღმა ვართ. მოძღვარი თავს გვადგას და
გვიხსნის, რომ თუ არა ლოცვით, სხვანაირად შეუძლებე-
ლია ორი ქვეყნის საზღვარზე გადასვლა. გადასვლა ისე,
როგორც ეს ძილში მყოფ მთვარეულებს ძალუძთ – საო-
ცარი სიმსუბუქით. მიწას მოწყვეტით, კვალის დატოვების
გარეშე.

დარწმუნებული არა ვარ – გვეძინა თუ ცხადად ვმოძ-
რაობდით. ასკერების ჯგუფმა, უღელტეხილზე რომ გადავ-
ეყარეთ, ჩვენს შორის ისე გაიარა, თითქოს არც ვარსებო-
ბით. მერე გაირკვა, რომ ისინი ჩვენ გვეძებდნენ, მაგრამ
გვეძებდნენ როგორც მსტოვრებს და ვერ გვხედავდნენ,
როგორც მლოცვარებს.

ასეა თუ ისე, გადავრჩით. სასაზღვრო ზონა უკან მოვ-
იტოვეთ და ახლა უფრო თავისუფლად, მეტი თავდაჯერე-
ბით და რწმენით მივიწევდით ბინდით მოცული კოშკისკენ,
რომლის მხოლოდ სახელი და ფერგაცვეთილი, მკრთალი
სლაიდი არსებობდა ჩვენთვის.

სამი დღის ხეტიალის შემდეგ მთაგორიანი რელიეფი
კლდოვანი ზეგანით შეიცვალა. ჩვენი ჯგუფი საგრძნო-

ბლად შეთხელდა. ბევრმა თავშესაფარი ითხოვა, იქაური მოქალაქეობა მიიღო და თავი დაგვანება. თითო-ოროლა დავრჩით. არ ვიცოდით, რა ძალა გვეწოდოდა იქით. ყოველი კონკრეტული მიზანი აფერმკრთალებდა და აღარიბებდა იმ იდუმალებით სავსე მისწრაფებას, რაც ჩვენი ცხოვრების აზრად იყო ქცეული. გაქცევა გვსურდა საკუთარი თავისგან, ყოველივე იმისგან, რაც მოძველებული გარსივით გვერტყა, რაც ხასიათის არტახებში მოქცეულ სულს სახელს არქმევდა და საზღვარს უწესებდა. ხეობაში აღმართული ციხე ჩვენთვის იყო გასაქცევად გახსნილი კარი და არა წარსულის ძეგლი. ისტორია ასაზრდოებდა რწმენას ამ უსახელო და შეუცნობელი კოშკის მიმართ, სადაც წარსული და მომავალი ერთმანეთს ერწყმოდა.

ყველას არ ჰქონდა ასეთი რწმენა. მე აღარაფერი ვიყავი ამ მისწრაფების და სურვილის გარდა. სხვებიც დავაჯერე, მაგრამ ერთ-ერთ ჩვენთაგანს მაინც შეეპარა ეჭვი. ეს მოხდა უკვე იმ ქვეყნის წიაღში, როცა უდაბნო გადავლახეთ და სასურველ ციხემდე ერთი დღის სავალი იყო დარჩენილი. ეჭვი გაჩნდა ღამით, ახალი მთვარის მოლოდინში, ვარსკვლავებით მოკაშკაშე ცის ქვეშ. საშინელმა ყვირილმა წამოგვეყარა ზეზე.

– არ მჯერა! – სიზმარში ღრიალებდა ის – აღარ მინდა, გამიშვიტ!

როგორ არ ვეცადეთ მის დაწყნარებას, მაგრამ ეჭვი და უნდობლობა თანაგრძნობაზე ძლიერი აღმოჩნდა. ვერ დავაკავეთ. აზრიც აღარ ჰქონდა მის დევნას. ჯერ ერთი, ვერ დავენეოდით, მეორეც, ინფექციის გავრცელების შეგვეშინდა. ერთი-ორი ასეთი ეჭვი და ჯგუფის სხვა წევრებიც

მოკურცხლავდნენ უკან. ამიტომ, მისი სახელის ხსენებაც კი ავკრძალეთ, ვითომ სულ არ ყოფილა ჩვენთან.

ყველა ერთნაირი რწმენით არ მიისწრაფოდა კოშკისკენ. ზოგისთვის ძვირფასი აღმოჩნდა ის გარსი, რომელშიც სულ-მა დაკარგა უსასრულობა და მიწიერი სახე მიიღო. ზოგს ბავშვის სათამაშო ჰქონდა წამოღებული, სხვას ქორწინების სურათი. ვერც გაამტყუნებდი. წარსულს თავისი მიმზიდველობა და ხიბლი აქვს, ოჯახს – თავისი სიმყუდროვე და სითბო. წუთისოფელი უამრავ ცთუნებას წარმოშობს, რაც მუდამ უკან გენევა. მოძღვარმა ყველას უკან დაბრუნება შესთავაზა, კი არ შესთავაზა, უბრალოდ, გაქცევის საშუალება მისცა. ისინიც ნელ-ნელა ჩამოგვშორდნენ. ჯერ სულის მოსათქმელად შეჩერდნენ, შემდეგ უკან გაბრუნდნენ. კინალამ მეც გავყევი მათ, მაგრამ თავს ვძლიე, უკანასკნელი მოსახვევიც გავიარე და კლდეებით გარშემორტყმულ ფლატეზე დავინახე ნანატრი ციხე – ჩემი მოგზაურობის აზრი და მიზანი.

რამდენადაც ცუდად გამჟღავნებული და ჟამით გაცვეთილი სლაიდი მქონდა ხელთ, ეს ციხე-კოშკიც რაღაც მომწვანო-მოყვითალო ბურუსში იყო დანთქმული. რა არ გავაკეთე, ეკრანი საპნით გავრეცხე, შუქი გავამკვეთე, ახლოს მივედი, ციხეს მაინც ვერ მოვაშორე ბურუსი, ვიდრე არ მივხვდი, რომ ეს სიზმრისეული ნისლი, თვით კოშკის სიღრმიდან იღებდა სათავეს.

– დაკეტილია – მითხრა მოძღვარმა და კიდევ ერთხელ შეაჯვანჯლარა ციხის ჭიშკარი.

– იქნებ გადავძვრეთ? – შევთავაზე მე.

– აზრი არა აქვს – ხელი ჩაიქნია – კარი თუ არ გაგვიღეს, ნანგრევების მეტს ვერაფერს დავინახავთ.

ვითმინე, ვითმინე და ბოლოს, მაინც ავედი გალავანზე. კედელი ოღრო-ჩოღრო იყო და იოლად შეიძლებოდა ზედ ფეხის მოკიდება. ქონგურზე ავძვერი. შიგნით ჩავიხედე. გული მომიკვდა; ხავსმოდებული ნანგრევები, ნახევრად-ჩამონგრეული კონქი, მოლზე ჩამოქცეული სვეტის ნაწილი, ხის ტოტებს დაბჯენილი თალი, ქვის მოზაიკაზე მიმობნეული ადამიანთა ძვლები.

უკან, ზედ თივის ზვინზე გადმოვხტი.

– შიგ ალარაფერია დარჩენილი, – ვუთხარი მოძღვარს.
– შორიდან ყურება სჯობდა.

მოძღვარმა უარის ნიშნად თავი გაიქნია და ზურგჩანთიდან ჟურნალი ამოიღო.

ჟურნალის გარეკანზე სწორედ ეს პეიზაჟი იყო აღბეჭდილი: ლურჯი ცა, დაკბილული კლდეები, ყვავილების გორა, მთიდან ამოზრდილი კოშკი.

მოძღვარმა ჟურნალი გადაშალა და კითხვა დაიწყო:

– ისტორია ამტკიცებს, რომ ეს სწორედ ის ქაჯეთის ციხეა, რომელიც ტარიელმა აიღო. სავარაუდოა, რომ პოეტს შთაგონების დროს შეუღწევია ამ ციხის კედლებში და თვალი მოუკრავს მეციხოვნეებისთვის, რომლებიც ქაჯებს უფრო ჰგავდნენ, ვიდრე ადამიანებს. ეს ყოველივე გვაფიქრებინებს, რომ თუ არა შთაგონებით, სხვანაირად შეუძლებელია კოშკში მოხვედრა.

ჩვენამდე მოღწეულია ცნობა, რომ თემურ ლენგმა სცადა მისი აღება. ოთხმოცდღიანი ალყის შემდეგ მან მოახერხა გალავანზე ასვლა თავისი რაზმით. ამის შემდეგ ამტყდარა ქარიშხალი, გაისმა ჭექა-ქუხილი, მინა იძრა და ციხე-კოშკი უცნაური შუქით განათებულა. საშინელმა ძალამ უკან

გადმოისროლა აღმოსავლეთის მბრძანებელი, მისი რაზმი კი უკვალოდ გაქრა.

1897 წელს ციხის მიდამოებში მოხვედრილა ვაჭართა ქარავანი, რომელიც სტამბოლიდან საქართველოში მოემართებოდა. ქარავნისთვის უკანასკნელად თვალი მოუკრავს მოპირდაპირე ფერდობზე ასულ მწყემსს. მექარავნეები კოშკს მიუახლოვდნენ და მის გალავანთან დაბანაკდნენ. უეცრად, საშინელი გრუხუნი გაისმა, მინა იძრა და თავზარდაცემული მწყემსის თვალწინ მთელი ქარავანი პირდაღებულმა ნაპრალმა შთანთქა.

მთავრობამ ოფიციალურად უარყო ვერსია ქართულ კოშკში მაგიური ძალების არსებობის შესახებ, მაგრამ შიში და პანიკა იმდენად მოედო ახლომახლო მოსახლეობას, საჭირო გახდა ახალი ექსპედიციის მომზადება.

ციხეს ამჯერად ვერტმფრენით გადაუფრინეს, რათა ზემოდან, ახლო რაკურსით გადაეღოთ მისი ინტერიერი.

– ვუახლოვდები, – გაისმა რადიოში მფრინავის ხმა – ვიმყოფები დაახლოებით ხუთი წუთის სავალზე. ხეობა გაიხსნა, ვხედავ გალავნის ნანგრევებს.

ხუთი წუთის შემდეგ კი: – მიშველეთ! აქ რაღაც საშინელება ხდება, ვერ გადავრჩები!

სიგნალი შეწყდა. ვერტმფრენი ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ, ვერავინ გაიგო.

ვერტმფრენის მოსაძებნად მთავრობამ ენერგიულ ზომებს მიმართა. მობილიზებულ იქნა ჯარის ნაწილები, ტანკები, არტილერია, ასკერების მთელი დივიზია.

ქვემეხებმა ჯერ შორიდან დაცხრილეს ციხის მისადგომები, შემდეგ შეტევაზე ტანკები გადავიდნენ. მათ კვალდაკვალ ჯარისკაცები მიჰყვნენ.

იგივე ამბავი განმეორდა. დივიზია ერთი ბათქა-ბუთქით შეიჭრა ციხის კედლებში. ერთხანს კიდევ ისმოდა აფეთქების ხმა და ბრძოლის ყიჟინა. შემდეგ, ციხე შეზანზარდა, მიწა იძრა და შემზარავმა სიჩუმემ მოიცვა ყველაფერი.

ამრიგად, ერთადერთი, ვინც ციხეში შესვლა და უკან უვნებლად დაბრუნება შესძლო, იყო პოეტი, ამ კედლებში მრავალი საუკუნის უკან რომ დაეხეტებოდა და შემდეგ, შთაბეჭდილებებით სავსე, უბრუნდებოდა თავის ხელნაწერს. მაშინ აქ საქართველო იყო.

- როგორ ახსნეს ეს ყველაფერი? - ვკითხე.

მოძღვარმა ჟურნალი გადაშალა და კითხვა გააგრძელა: მეცნიერებმა გამოთქვეს რამოდენიმე ვერსია:

ა) რამდენადაც ქართული კოშკი ბედის უკუღმართობით უცხო მიწაზე აღმოჩნდა, კოშკის ნიაღში დაირღვა ჩვეული სასიცოცხლო სივრცე და გაჩნდა წინააღმდეგობის იდუმალი ძალა. კოშკის კედლებში დატრიალდა მაგნიტური ქარიშხალი, რაც იწვევს იქ მოხვედრილი სხეულების დაშლას.

ბ) შესაძლებელია აბერაციის მოვლენა, ანუ სივრცის გამრუდება. კოშკში შესული გადადის მეოთხე განზომილებაში და განაგრძობს არსებობას სივრცის სამი კოორდინატის - სიგრძის, სიგანისა და სიმაღლის გარეშე.

გ) იგივე მოსდის დროსაც. დრო გარდასახვას განიცდის და გადადის ან შორეულ წარსულში, ან ბურუსით მოცულ მომავალში.

- დასკვნა ასეთია, - მოძღვარმა დახურა.

- ვინც მოგზაურობას განაგრძობს, უნდა დათმოს ყველაფერი, რაც თავის ცხოვრებასთან აკავშირებს.

გამახსენდა შვილები, შვილიშვილი, ყველა, ვისი მიტოვებაც წარმოუდგენლად მიმაჩნდა. საკმაოდ დიდი მეჩვენა

მსხვერპლი, თუმცა, შეუცნობლისკენ მისწრაფებაც ასევე ძლიერი აღმოჩნდა და დავინყე გამოსავალის ძებნა.

– ერთი ხომ მაინც დაბრუნდა უკან? – ვკითხე მოძღვარს.

– ის პოეტი იყო. – მიპასუხა – თანაც, მხოლოდ შთაგონების დროს ბედავდა იქ შესვლას.

– მეც რომ გავბედო? – ვკითხე.

– თავს დაილუპავ, – მიპასუხა. – ძალიან ძნელია ერთდროულად ორ სამყაროში ყოფნა.

– ამდენი იმისთვის ვიარე, რომ უკან დავბრუნდე?

– როგორც გინდა, – მხრები აიჩეჩა. – კედლის იქით ველარ გამოგყვები.

მოძღვარი გაქრა. ფოთოლთა სიმწვანეს თუ შეერია მისი სანთლისფერი სახე? მარტო ვიყავი, ძნელი იყო გადანწყვეტილების მიღება. მიჭირდა, ძალიან მიჭირდა იმის დათმობა, რაც აქამდე ჩემი ცხოვრების აზრს შეადგენდა. თანაც, ერთი სული მქონდა გადამეხედა გალავნის იქით, გამეგო ციხის იდუმალებით მოცული ამბავი. შეგრძნება ისეთი მქონდა, თითქოს ბენჯის ხიდზე ვიდექი. აქეთა ნაპირი სავსე იყო ახლობელთა სახეებით. ჩემკენ გამოწვდილი ათასი ხელი უკან დაბრუნებას მთხოვდა. ხალხის გუგუნში ქალის ნაზი ხმა და ბავშვის ტირილი ისმოდა. იქითა ნაპირზე კი იდგა სიზმრით გარემოცული კოშკი, მისი კედელი შიგნიდან ნათდებოდა და ისევ ქრებოდა. მისი ქონგურებიდან ათასი მზე იფრქვეოდა და სხივთა ძაფებით მოქსოვილი გუმბათისკენ მიიწევდა ჩემი ფიქრი.

აღარ ვიცოდი რა უფრო მსურდა – უკან დაბრუნება, თუ წინ წასვლა. შუა გზაზე შევჩერდი. ყური მივუგდე საკუთარ თავს, რომ გამეკეთებინა სწორი არჩევანი.

თავიდან იყო მხოლოდ გულში ჩარჩენილი ტკივილი, ცეცხლივით რომ დაცოცავდა მკერდის გამოქვაბულში. ნოსტალგია და სინანული კვებავდა ამ ცეცხლს. მისი რუხ-მოცისფრო ნაკვერჩხლები იფანტებოდნენ მოგონებათა შორის და ჩემს ხსოვნას მოვარდისფრო შუქ-ჩრდილებით ქარგავდნენ. აქ უკვე ერთმანეთს იყო შერწყმული ახლო და შორეული წარსული. ახლახან მიტოვებული, ჯერჩაუმქრალი ოჯახის კერა, ჟამით გაფანტული ბავშვობა და ისტორიის ნიაღში გარდასული დრო. ეს ყველაფერი ხატავდა და ამკვეთრებდა ქალაქს, რომელსაც გავექეცი. ხატავდა მას მომხიბვლელად, ახვევდა შორეთის სურნელში, აფერადებდა ძველი საღებავებით...

ყველაფერ ამას ფარავდა წინ სვეტივით ჩამომდგარი შუქი. შუქი არაფერს ანათებდა, რადგან წინ იყო მიმართული, წინასწარნაგრძნობ მომავალს გამოსახავდა. მომავალს, რომელიც უკვე გაჩნდა ჩემს განცდაში, როგორც უსახელო ძალა; ძალა, რომელიც იპყრობდა მთელ ჩემს არსებას, მენოდა იქით, სადაც ჯერ არაფერი იყო. ეს ძალა მოდიოდა კოშკიდან, ანგრევდა წარსულის დეკორაციებს, ათამაშებდა ისტორიის ფურცლებს, გლეჯდა კულისების ფარდას და მიჩვენებდა სიცარიელეს, არარას, რომელშიც სამყაროს ახალი შესაძლებლობები იყო ჩაქსოვილი.

ალარც კი მახსოვს, როგორ გადავდგი ნაბიჯი იქით, როგორ გადავირბინე ბენვის ხიდი და ციხის აღმართს შევუდექი.

„მთავარია უკან არ მოვიხედო!“ – კვალდაკვალ ამედევნა ფიქრი. – „თუ ერთხელ მაინც მოვკარი თვალი შვილებს და შვილიშვილს, წინ რალა წამიყვანს“.

ერთი ამოსუნთქვა, ერთი ნახტომი და უკვე გავიარე პირველი კარი, ფართოდ რომ დამხვდა გაღებული. ნანგრევებით მოფენილი ეზო გადავლაზე და კოშკში შევედი.

კოშკის შიდა სივრცე მის გარემოცულობაზე გაცილებით დიდი აღმოჩნდა. სხივებისგან მოქსოვილი გუმბათი გაიფანტა და გარღვეული ჭერი თვალისმომჭრელად მოციმციმე ცამ ამოავსო.

აქ დაიწყო ის, რასაც ველოდი! მონმენდილ ცაზე მეხი გავარდა. ჰაერი შეზანზარდა, მიწა იძრა და ზემოდან ათასფრად მოელვარე, მარაოსავით გაშლილი, უზარმაზარი თეფში ჩამოეშვა! ძრწოლამ ამიტანა. არ ვიცოდი რა მელოდა, რისი მეშინოდა და მაინც ისე წაეხდი, მზად ვიყავი მიწა გამსკდომოდა და შიგ ჩავმძვრალიყავი. ჩემი განცდა და ფიქრი ვერ იტევდა ამ შთაბეჭდილებებს. მით უფრო შეუძლებლად მიმაჩნია მათი სიტყვით გადმოცემა. შეიძლება შევადარო ეს მიწის გასკდომას, ცის ჩამონგრევას. რაღაც აპოკალიფსურ მდგომარეობას, როცა ყოველივე ერთმანეთშია ათქვეფილი და საყოველთაო ორომტრიალში საკუთარ თავს დაედებ.

– აქეთ! – ვილაცამ ხელი ჩამავლო და გვერდზე, გამოქვაბულში შემიყვანა.

ეს იყო ჩემი მოძღვარი. შევხედე თუ არა ნაცნობ სახეს, შეება ვიგრძენი, დამიბრუნდა რწმენა და სიმშვიდე. ახლა კვლავ ერთ არსებად ქცეულს, შემეძლო წინ აღვდგომოდი გარემოცულ ქაოსს.

– მაპატიე, რომ მიგატოვე, – გამიღიმა – სხვანაირად არ შემეძლო, გადანყვეტილება თვითონ უნდა მიგელო.

-- რა ხდება?! – მივიხედ-მოვიხედე.

– კოსმოდრომზე ვართ! – დამიყვირა. – ერთი ბიძგიც და მინას მოვწყდებით.

– არ მინდა! – უნებურად აღმომხდა.

– არჩევანი უკვე გაკეთებულია და უკან ველარ დაიხევ.

– არ მინდა! – დავიჩურჩულე და მივხვდი, თავს ვიტყუებდი. ჩემს ნება-სურვილზე უფრო ძლიერი რამ მიზიდავდა მფრინავი თეფშისკენ, ჯერ კიდევ რომ გუგუნებდა და თავისი ერთადერთი თვალიდან იისფერ ნათებას აფრქვევდა.

ცოტა ხანში გრუხუნიც შეწყდა. დახეთქილი მინა ისევ შეერთდა. თეფშიდან კიბე ჩამოუშვეს და ციური არსება ჩამოვიდა მინაზე.

ძალა არ მყოფნის გადმოვცე მისი გარეგნობა. აღწერი-სათვის საჭიროა შედარება, ის კი, არავის და არაფერს არ ჰგავდა, არაფერს ისეთს, რაც აქამდე მენახა, ან რისი წარმოდგენაც შემეძლო. მისი თვალისმომჭრელი სახე ნელ-ნელა მომიახლოვდა. ხელი ნაზად, ნელ-თბილად შემეხო.

– მარტო ერთია? – ვიგრძენი ფიქრივით ჩუმი და ცხადი ხმა.

– დანარჩენებმა ვერ გაბედეს, – გაეპასუხა მოძღვარი. – ხალხი ძალიან მიეჯაჭვა მინას.

– მაშინ, დროს ნულარ ვკარგავთ. – გაიფიქრა თუ თქვა მან.

იმავე ნუთს გამიქრა შიში. ვიგრძენი, როგორ დავკარგე სხეული, როგორ შევუერთდი ნათელს, როგორ დავტრიალდი თეფშთან ერთად, როგორ მოვწყდი მინას და შეუცნობელი, თავბრუდამხვევი სიხარულით გატაცებული, ზეცისკენ გავფრინდი.

მოგზაურობა მთვარეზე

თქვენთან გავრცელებულია აზრი, რომ მთვარეზე არ არსებობს სიცოცხლე. ეს ცრურწმენაა. ზუსტად ვერ გეტყვით, როდის გადავსახლდი მთვარეზე, როდის გავხდი ამ მოსაწყენი და მკვდარი პლანეტის მკვიდრი. თუმცა უნდა გამოვტყდე, რომ მისი ერთფეროვნება მოჩვენებითია. ეს ნათელი გახდა ჩემი გადაფრენის იმავე ღამეს, როცა მთვარემ ერთი ნახვით შემაყვარა თავი. დავსახლდი ჩამქრალი კრატერის ფერდობზე, მდინარის ვარდნობში რომ მიექანებოდა. ამერიკელები ყოფილან აქ, მაგრამ ხომალდის ფანჯრიდან ვერ უხილავთ დადუმებული მწვერვალი, ჭმუნვით რომ დასცქეროდა ჩამქრალი მდინარის ქარქაშს. სიცარიელე მოჩვენებითი აღმოჩნდა! თვალი რომ შევაჩვიე, პლანეტის ჩონჩხი ფერით და ხორციით აივსო. მდინარის კალაპოტში ნაკადი ჩადგა. ვულკანმა ცეცხლის ფრქვევა დაიწყო, რის გამოც ვარდნობი ოქროს ფერფლით დაიფარა. ახლა მიწა! ის შორს ტრიალებდა, მარადიულ ღამეში, ცის პერანგის ამარა, ვარსკვლავების მეჯლისზე! ამიხდა ნატვრა! რა ოფლი ვღვარე, რა მწვერვალებს არ შევაკვდი, ვიდრე ამ გულდახურული პლანეტის სილამაზეს გავხსნიდი! ჭიანჭველასავით ვენეოდი ჩემს ბუმბერაზ სკაფანდრს მალა და მალა, მაგრამ სიმძიმე ისე არ მანუხებდა, როგორც

სიმსუბუქე. მთვარის ყოველ წერტილში და ყოველ წამს განათება იცვლება. რაც არ სტოვებს ქაოსის და არევ-დარევის შთაბეჭდილებას. მთვარეზე ყველაფერი დუღილსა და მდინარებაშია – არაფერია დასრულებული და მკვდარი. თვით შენი სულიც ირღვევა, სადღაც მიექანება და გრძნობ, როგორ კვდება დრო, როგორ ჩერდება ღამე, რადგან დაკარგულია ღერძი, რაზედაც ტრიალებს საათის ისარი. მთვარეზე მყისიერება დგას. არც მოგონებაა, არც მოლოდინი. ერთია აწმყო, ნამყო და მერმისი. ერთი ამოსუნთქვაა მთელი სამყარო! რა სილამაზეა! თვალს ვერ მოსწყევტ! ცისარტყელათა ფერადი ჩანჩქერები უფსკრულში მიფრინავენ, ზვირთების ბოლი ცამდე ასულა. ათასი ცრუ მზე იცინის სხივთა თამაშით შემდგარ სივრცეში, ნამდვილი მზე კი აბლაბუდას ქსოვს კუდიანი ვარსკვლავებისთვის და მაინც ნახშირივით ბნელი ღამე დგას.

ნეტავ, რა დროა? იქნებ, საუკუნე გადაგორდა? იქნებ, წამი შედგა? რაც მიწას მოვწყდი, მახსოვს მხოლოდ საშინელი გრუხუნის, გრუხუნის შემდეგ ბიძგი, ბიძგის შედეგად დაუსრულებელი შინაგანი ძაბვა. გონება იყო მისი წყარო, მძლავრი და მახვილი აზრი, სულიერი ძალიდან ფიზიკურ ძალად რომ იქცა და მისი წნევისაგან თავბრუ დამეხვა. წუხილს შეეყინული, პატარ-პატარა ფიქრები შეიძრნენ და აზრმა დინება დაიწყო. სად იყო მისი სათავე, ამ მოუსვენარ დღეებში? თვით განცდის ასეთი გარდატეხა, ასეთი მდგომარეობის ნივთიერი გარსი იყო ერთგვარი საწყისი, საიდანაც აჩქარებას ვიღებდი. ჩემს ირგვლივ შეიქმნა წარმოსახვის ველი. ქვემოდან შერჩენილი შიში და მოლოდინი ასხივებდა მის ტალღებს, იწვევდა აზრის მოძრაობას, თან

აფაქიზებდა და წახნაგებს უთლიდა იმას, რაც მარგალიტივით იდო გონების ნიჟარაში. უეცრად ხომალდმა ცეცხლი გამოსცა, გახეთქა მიზიდვის უხილავი გარსი და სიმძიმე წამართვა. უმალ დაპატარავდა და სათამაშოდ იქცა ის, რაც წამის უკან უსაშველო და გარდაუვალი მეგონა. ყოველდღიურობიდან ამოზრდილი დარდი და წუხილი გამშორდა დედამიწის ცისფერ სხეულთან ერთად. უჩვეულო სიმსუბუქე ვიგრძენი; სიხარული და სილალე, თითქოს მიწას მოწყდა და განთავისუფლდა ჩემი სული. ახლა სიტყვას ვეძებდი, რომელიც ამ სულიერებიდან სამყაროს შექმნიდა. ხომალდი მთელი ძალით მიაპობდა დროსა და სივრცეს. მზე ვერ ასწრებდა ცის კიდიდან კიდემდე გადაგორებას და მე, ფიქრზე უსწრაფესი ფრენის წყალობით, სულ დღე-ღამის გასაყარზე ვიდექი; შემოლამების იმ უკანასკნელ ზღვარზე, როცა ეს-ესაა უნდა დაიმსხვრეს ბნელშეპარული ნათელი.

ზუსტად ვერ გეტყვით, როდის მივალწიე მთვარეს. იმიტომ კი არა, რომ შეწყდა დროის დინება, ან მეხსიერებამ მიღალატა; იმიტომ, რომ მთვარეზე დაჯდომა ერთბაშად არ მოხდა. ხომალდი შეუმჩნევლად მოექცა მიზიდულობის ველში. მთვარის რელიეფი, მისი არსი, ნელ-ნელა შემოიჭრა ჩემს წარმოსახვაში. ნელ-ნელა უკუიქცა წყვილი. ჩადრი ჩამოეხსნა პლანეტის მშვენიერ სახეს. მოხვედრილხართ ოდესმე ვარსკვლავების წვიმაში? სიბნელეს ციცინათელეების გუნდი რომ შეესევა და მათი კვალი ცის მინდორზე ამოუცნობ სტრიქონებს ტოვებს. კინალამ გამისკდა თავი! ხომალდი სულ დაინვა, დაპატარავდა ვით ფანქარი. ახია ჩემზე, აკი ვგრძნობდი, ცუდად დამთავრდებოდა ჩემი გადაფრენა; მაგრამ ის, რასაც თქვენ უბედურე-

ბად მიიჩნევთ, თურმე ბედნიერება ყოფილა. ბედნიერებაა, როცა შენზე ბრძენი და ძლიერი ძალა სულით ხორცამდე შეგიპყრობს და სადღაც, თავის სამყოფელში გაგაქანებს. იქნებ ამ ძალას შენს გულში ჰქონდა ფესვები, შენს არსებაში ეძინა ისე ღრმად და უშფოთველად, რომ არ გაუმხელია თავისი სუნთქვა? საერთოდ, რა მნიშვნელობა აქვს ილბალს ან ბედისწერას? რა მნიშვნელობა აქვს გამოთქმებს? როცა ორბიტაზე ტრიალებ და ხომალდის ფანჯრიდან დასცქერი დედამიწას, ჯერ კიდევ ცდილობ შენი განცდები სიტყვებად აქციო, რადგან უკან დაბრუნების იმედი გაქვს; მაგრამ თუ წრე გაირღვა, თუ გადალახე მიწის ატმოსფერო, ისეთ მწვერვალზე ახვალ, ისეთ არსს ჩასწვდები, ენა ვერ იტყვის და აზრი ვერ გამოსახავს. ნათელ სიტყვასაც დააბნელებს მისი სიღრმე! მაშინ გონებაც განწმენდილი გაქვს. ნისლი იფანტება და ფიქრი ხატავს ოცნების კოშკს.

კოშკი ისლის ღეროებით შემოვლობე, უხვად რომ ეყარა რიყეზე. მართალია, მთელ პლანეტაზე მარტო ვიყავი, მაგრამ სადაც არ უნდა გადაგისროლოს შემთხვევამ, ყველგან ხარკი უნდა მოუხადო ჩვევას. თუ არ შემოისაზღვრე, თუ რაღაც საწყისად არ მიიჩნიე, ისე ვერ გაფართოვდები, ვერ გადალახავ საზღვარს. ზღვარის არსებობა მისი დარღვევის საწინდარია.

ისლის ღეროები ძახილის ნიშნებივით დავუსვი კოშკს. რა სიმყუდროვე ვიგრძენი! პატარა თავშესაფარი უსასრულო სივრცეში! არც საფრთხობელა დამავიწყდა. რაც კი რამ ძველმანი გამაჩნდა, რა ჯართი და სიმძიმეც მედო გულს, ყველაფერი ზედ ჩამოვკიდე. ასე რომ, ძახილის ნიშანი კითხვის ნიშანივით მოიხარა.

როცა კოშკის გადახურვა დავამთავრე, კრამიტებს შორის ერთი პატარა, მოგრძო საგანი შევნიშნე. ფრთხილად ავიღე და ტილო გადავუსვი. საგანი გაინმნიდა კოსმიური მტვრისგან და ჩემს საყვარელ კალმისტრად იქცა! ცას ვენიე სიხარულით. დიდი სასოებით გადავასვენე მაგიდაზე, ნაწილ-ნაწილ გავნმინდე და ისევ ავანყვე. სამიზნე დავუყენე, ლულა გავუკეთე, კონდახი მივამაგრე. ჩინებული თოფი გამოვიდა! ის იყო სიტყვა უნდა დამეწერა, რომ ქვესკნელიდან ამოვარდნილმა ყვირილმა მთელი სამყარო შეძრა.

კარში გაგდებული ქარი ეზოს გარეთ, ზედ საფრთხობელასთან ყმოდა. მტვერსა და ბუქში უცხო სილუეტი იდგა. არამკითხე ქარს მისი ძახილი სულ სხვა მხრიდან მოჰქონდა. ჯერ კიდევ სხვაგან ქროდა ჩემი გონება, მაგრამ ხმა მაფხიზლებდა. ბრმად, შეუპოვრად მოარღვევდა სიჩუმის კედლებს. გუგუნებდა, ირეკლებოდა, ფიქრს მიფანტავდა.

– მამუკა! – ახლა უკვე გარკვევით მომესმა. სხვა რა გზა მქონდა, კალმისტარი დავაგდე და მაგიდას მოვწყდი.

* * *

მთასვლელობის მთელი საიდუმლოება იმაშია, რომ ქვევით არ უნდა ჩაიხედო. ისე ჩავიცვი სკაფანდრი, ისე ავისხი თოფ-იარაღი, ისე მოვიგდე ზურგზე ჟანგბადის ბალიში, ყვირილისთვის აღარც მიმიქცევია ყურადღება. გაფანტული აზრი მოვიკრიბე, ვძლიე ცდუნებას და ძახილს პასუხი არ გავეცი.

აქ დაყოვნება უკვე საშიში იყო. თუ შიგ ვერავენ შემოაღწევდა, მე გამიტყუებდნენ გარეთ. ამიტომ, განვენყვე

თუ არა, კარ-მიდამოს მოვწყდი და სიტყვის საძებნელად წავედი. ქარი ჩადგა. თოვლი წამოვიდა. მარადიულ ღამეს გაურკვევლობას და იდუმალ სიღრმეს ანიჭებდა ფიფქების მრავალწერტილი. ჩინებული დარი შემხვდა სანადიროდ. ვერცხლისფერ გრუნტზე მალამოსავით დაფენილი ფანტელები კვალს ინახავდნენ. ერთი ამოსუნთქვით ავათავე ფერდობი და ხეობაში შევედი. მდინარის სათავეებს ავყევი. იქ, ნაკადის სანყისში, სადაც მყინვარის ხერელიდან ჩანჩქერი გადმოდიოდა, უფრო წავანყდებოდი საპოვნელს. მართალია, კვალი აქაც ავილე, მაგრამ გული მეუბნებოდა, რომ პატარა და უმნიშვნელო მიზანთან მქონდა საქმე. უნდა ავსულიყავი მაღლა და მაღლა, თვალთ მიაუწვდენელ ნაკრძალში, რომ სიტყვა დამეჭირა ცოცხლად.

თოვლი კი მოდიოდა და მოდიოდა. გადალურჯდა ზესკნელის ველი. გარს ხილვადობა გაქრა. აღმართს იმითი ვგრძნობდი, რომ ძალას ვატანდი ფეხებს. უცებ, სათავე გაიხსნა, ყინულის გზანვრით რომ იყო შეერთებული თოვლის მენყერთან, ყინვით გაქვავებულ ჩანჩქერში. თვალს ვერ დავუჯერე, ჩანჩქერის ლოლუებზე ვიხილე სიტყვა, რომელსაც ვეძებდი! ის არ ირეკლავდა დედამიწის ცისფერ ნათებას, თვით ასხივებდა სინათლეს! ფრთხილად ავცოცდი გაყინულ ზვირთებზე, მივეპარე და ხელი ვტაცე. ყვირილმა შემაჩერა.

– მამუკა! – მეძახდნენ ქვემოდან.

ვერ მოვითმინე და უფსკრულში ჩავიხედე. ფიფქების კორიანტელში, ყინულის თალზე უცხო სილუეტი იდგა. იდგა, იდგა და ცრემლივით ჩამოირეცხა. როცა გონს მოვედი, ჩანჩქერზე აღარაფერი იყო.

გამბედაობა მოვიკრიბე და უფსკრულში ჩავეშვი. შავი ცა ქუხდა და ელავდა, კუდიანი ვარსკვლავები ტრიალებდნენ წალმა-უკუღმა. რა სჯობია ახლა კოშკში შემყუდროებას, ნაცნობ, უკვე მოშინაურებულ, ჩვეულ გამოთქმებში, ზედაპირული ფიქრების გარკვეულობასა და თავთხელში! მაგრამ თუ იმას არ მივაგენი, ვინც სულს მიმღვრევს, ეს კოშკიც დამემსხვრევა! მტერია თუ მოყვარე? ვინც არ უნდა იყოს, ორს ვერ დაიტევს მთვარე!

გული ახლა კრატერის პირისკენ მიმიწევს. ყოველ წამს მინდა ქვაყინულს მოვნყდე და უფსკრულში გავფრინდე. ეს ასვლა არ გეგონოთ, ეს ვარდნაა, ჩაშვება; მთვარის წიაღში, გრძნობების ზღვაში, ვნებათა მორევში. არაფრის დაჭერა არ იქნება აქ; პირიქით, შენ გიჭერენ, თავბრუ თუ დაგეხვა, თუ კედელს მოწყდის. ფენა-ფენა ვეშვები. პლაზმის ქერქქვეშა ღრუბელი ურჩხულივით იგრისება, შხეფებად იფანტება ზვირთების ბოლი.

– ცოტა სული მომათქმევინე. – ვეხვეწები საკუთარ თავს.

– ნუ ჩერდები! – მოსვენებას არ მაძლევს ფიქრი.

ქვაყინულზე ფეხი დამიცდა და ზურგით დავეცი. ირგვლივ სისხლისფერ ღრუში სძინავს ქვეშეთის ზღვას. შევცურე თუ არა, დინებამ წამიღო. ზღვის ურჩხულმა ბრჭყალები გამოყო! სადღაა გარკვეულობა და სიმშვიდე! თავდავიწყების ნაკადი მორევში მიმაქანებს. წინ მოგონებების სრუტეა. ნაპირები ერთმანეთს ეხეთქებიან, რათა გამსრისონ. დინებამ უკვე გამოქვაბულთან გამიყვანა, სირინოზების ბუდესთან, სადაც წარსულის ხმები ცხოვრობენ. ვცდილობ არ ვათხოვო მათ სიმღერას ყური. მიუთახ-

ლოვდი თუ არა, გამოქვაბულიდან სტვენა-ხმაური მომესმა, თითქოს მაგნიტოფონის ფირი გადაახვიესო, შემდეგ ბგერა მოცურდა და შორეულ მელოდიაში გატკბილდა. ამოტივტივდა ბავშვობის დრო, დავიწყებას მიცემული ტკივილი და უეცრად ნანატრი ხმა ვიგრძენი, ფიქრით ჩუმი და ცხადი:

- აქა ვარ, ამ გამოქვაბულში, მას შემდეგ, რაც ერთ-მანეთს დავშორდით.

ალარ მახსოვს, როგორ გავცურე იქით, როგორ შევიჭერი დრო-ჟამის ტალღებში. მოგონებების სრუტე ხელიდან გამექცა და წინ ზვინებად დამდგარი ხმელეთი გამოჩნდა. ხმელეთს გალავანი ჰქონდა შემოვლებული. ქარი ფრთებს სცემდა ზურმუხტის გალავანს, მაგრამ შიგ მაინც ვერ შედიოდა - მარადიული აზრის ხელშეუხებელ ნაკრძალში, მკაფიო, თვალისმომჭრელ და თავზარდამცემად ლამაზ მინდორზე, სადაც მზე იდგა. მაბრმავებდა ეს თვალისმომჭრელი სინათლე, ეს მზით სავსე ველი. ძლივს გავედი ნაპირზე, ვიპოვნე გალავნის ჭიშკარი, გასაღები გადავატრიალე და ნაკრძალში შევედი.

აზრის სიღრმეში ის დავინახე, რასაც ვეძებდი - ცხადი და ნათელი სიტყვა! სწრაფად გავყევი სტრიქონის ბილიკს, ავედი რითმის საფეხურებზე. ვერ ვგრძნობდი სიცხეს, ვერც უპაერობას. იქით მივიწევდი, ნაკრძალის გულში, მფეთქავი შადრევნებისკენ, სადაც ის სიტყვა ანათებდა. უეცრად ხმამ დაიჭექა, ხმელეთი გასკდა, სტრიქონებმა უკან გამომაგდეს და გონს უკვე გალავნის ნანგრევებში მოვედი.

- მამუკა! - მეძახდნენ ქვემოდან.

წამოვდექი და გადავიხედე.

- რა იყო? - გადავძახე.

– გათენდა, ჩამოდი!

ალარ მინდოდა უკან დაბრუნება. საოცრად მსიამოვნებდა და მატკობდა ამ ფანტასტიკურ მოგზაურობაში ყოფნა. აქ ვპოულობდი იმ სიტყვას, ათასფერ განცდებად, სახეებად და ისტორიებად რომ გაიშლებოდა ჩემი ცხოვრების ფურცლებზე.

გადავიფიქრე ქვევით ჩასვლა, მაგრამ ხმა ისევ მეძახდა. მთვარე საოცრად დაპატარავდა, ვერცხლისწყალივით ხელიდან დამისხლტა, ორბიტიდან ამოვარდა და მზის მოლოდინში ფერმიხდილი, მკრთალად აღიბეჭდა განთიადის ცაზე.

სიტყვა, რომელსაც ვეძებდი, ახლა გარეთ მიხმობდა. მზესავით ელვარებდა და დილის ლოცვასავით ჰაერში ეკიდა.

ისტორიის აჩივება

ტიციანი

*ედღენება ტიციან ტაბიძის ქალიშვილის,
ტანიტ ტაბიძის ხსოვნას*

ვენეციის ერთ-ერთ ულამაზეს უბანში, ლაგუნის ჩრდილო-დასავლეთით, ზღვიდან ამოზრდილი სასახლის აივანზე იჯდა ტიციანი და შესცქეროდა წმინდა მარკოზის ტაძარს, სალამოს ბინდში განაზებულს, რბილ, ხავერდოვან სხივებში გახეუულს. ტიციანი ნაბიჯების ხმას ელოდა მარმარილოს კიბიდან – ცივ ქვაზე ლამის მდუმარების დამარღვეველ კაკუნს. ეს მოლოდინი მას შემდეგ გაუჩნდა, რაც მხატვარი დოჟების სასახლეში დაიბარეს და ხელისუფლებამ მას გარდაცვლილი მეგობრის მხილება შესთავაზა.

სენატის სხდომათა დარბაზი, სადაც გამომძიებელი დახვდა, ვერონეს ნაზი, მომწვანო ფერწერით იყო განათებული. ჩუქურთმებით მოქსოვილ კედელთან მაგიდა იდგა. აქ სამთა სამსჯავრო იკრიბებოდა, რათა ბრალდებული ან ზევით გაესტუმრებინათ, ტყვიით გადახურულ სხვენში, ან კენესის ხიდის გავლით, მიწისქვეშა ციხეში ჩაეგდოთ.

არავინ ესწრებოდა მხატვრის და გამომძიებლის გასაუბრებას. მხოლოდ მარსი და ნეპტუნი, ქვის უტყვი მოწმენი, სმენადქცეული მდუმარებით ირეკლავდნენ მზის ცეცხლს.

– ჩვენ ეჭვიც არ გვეპარება თქვენს ერთგულებაში, – არწმუნებდა მას ხელისუფლების წარმომადგენელი. – სწორედ ამიტომ, მოქანდაკეთა კრემაციის შემდეგ უნდა გამოვრძანდეთ და განაცხადოთ, რომ თქვენმა მეგობარმა, პიეტრო არეტინომ თავი მოიკლა, როგორც ნილაბახდილმა მოლალატემ. მკვდარს ამით მაინც არაფერი დააკლდება, ხალხი კი იგრძნობს სენატის ძალას. ირწმუნებს, რომ ჩვენ თურქების ჯაშუში თვითმკვლელობამდე მივიყვანეთ.

ტიციანმა გამომძიებელს ზურგი შეაქცია და კარი მოიჯახუნა. მხდალი არ იყო, მაგრამ გულზე მოეშვა, რაც დარბაზი უვნებლად დატოვა და წმინდა მარკოზის მოედანზე გავიდა. ყურში ჯერ კიდევ ედგა ცივი, სისხლისგამყინავი ხმით გამოსატული მუქარა:

– ვიდრე უარს იტყოდე დაფიქრდი, ჩვენ ხუმრობა არ გვიყვარს.

მთელი დღე ქუჩების დინებას მიჰყვებოდა უმისამართოდ, უმიზნოდ. ასევე უაზროდ დაცურავდნენ მხატვრის გონებაში ფიქრები. გაიქცეს? საით? ხელისუფლებას მთელი ქვეყანა მსტოვართა ბადეში ჰყავს მოქცეული. ტიციანსაც ეჭვით უთვალთვალებენ. ძლიერნი ამა ქვეყნისა ვერ ეგუებიან მხატვრის ლალ, სიცოცხლით სავსე მხატვრობას, მაგრამ საბაბის გარეშე, დღის სინათლეზე ვერ ბედავენ ნიჭის ხელყოფას. მზე დარაჯად უდგას შავ სიაში შეტანილთა სიცოცხლეს და მხოლოდ მაშინ, როცა ჰელიოსს წყალი ჩაყლაპავს, ადამიანებზე დაგეშილი მონადირე ღამესთან ერთად შემოვა ქალაქში.

თვალი ხარბად ენაფებოდა საყვარელ ქუჩებს, ემშვიდობებოდა გარე სამყაროს. ხავსმოდებული კოშკები,

სარეცხით მოფენილი სართულები, სევდანარევი ბურუსით ირეკლებოდა ლაგუნის ცისფერ ტალღებში. დოჟების სასახლე, ფრარის ეკლესია, სამრეკლო, ზარი – ეს ყოველივე ზღვას ეკუთვნოდა.

დილით, როცა მშობლიური კადორეს მთები მოჩანდა, ვენეცია ხმელეთის კიდეზე იდგა. ახლა, როცა მწვერვალები ღრუბლებმა დახურა, ქალაქი მონყდა მიწას და თავისი მსუბუქი, ჰაეროვანი სასახლეებით ზღვას შეუერთდა.

მოუსვენრობამ შეიპყრო. აივნიდან ჩამოვიდა და პიაცეტას მოედანზე გავიდა. სენატის ბიბლიოთეკას და სასახლეს შორის ტევა არ იყო. მგზნებარე სიტყვებში, მქუხარე ტაშსა და ნაძალადევ ღიმილში ხელისუფლების მათრახი იგრძნობდა. დღეს, მზის ჩასვლისას, სიცილიელი ჯალათი სიკვდილით დასჯიდა ხალხის მოღალატე მოქანდაკეებს. ტიციანი საგანგებოდ დაპატიჟეს ამ სანახაობაზე, მოსაწვევიც კი გამოუგზავნეს, რაც მას ფეხზე დგომის უფლებას ანიჭებდა სენატის ლოჟაში. ეს გადამეტებული ყურადღება, ეს გამორჩეულობა ბრბოს მოსატყუებლად იყო გათამაშებული. ვენეციის დოჟი ხშირად ეპატიჟებოდა მხატვარს წვეულებებზე, ნახატებს უკვეთავდა, სანადიროდ დაატარებდა; მაგრამ მისი სიყვარული ურჩხულის ვნებას ჰგავდა მსხვერპლად მოტანილი საკბილოს მიმართ. ტიციანი გრძნობდა ამას, გრძნობდა, რომ მის უღრუბლო ცხოვრებას სხვა დრო წამოენია, რომ ღრმა ღელეში სხვებთან ერთად მისი თავიც დაგორდებოდა, მაგრამ ვერავის უმხელდა გულში ჩაკირულ ბალღამს.

ეგვიპტურ სვეტებთან რჩეულ მოქალაქეებს მოეყარათ თავი. მონაცრისფრო ღრუბლებს შავ-თეთრი გა-

ნათება მიეცა ფერთა სიუხვით განთქმული ქალაქისათვის. ჭექა-ქუხილით მოელვარე ჰაერში ქალაქის გველემაჰები დასრიალებდნენ. პატარა ბიჭები ფიჩხს აგროვებდნენ. აკრობატები ვარჯიშობდნენ, ჯადოქრები სასწაულებს ახდენდნენ, ტრიბუნები ყრუდ გუგუნებდნენ, მაშხალებსა და სატკაცუნებლებს ისროდნენ.

საყვირის ხმამ ერთბაშად სიჩუმე ჩამოაგდო. მავრებმა ფარდა გადასწიეს და სასახლის აივანზე დოჟი გამოჩნდა თავისი ამალით. მოქალაქეთა ამქარი ვაშას ძახილით შეეგება რომის ხელდასმულს, ვენეციის ავტონომიური რესპუბლიკის განუკითხავ მსაჯულს; მკაცრ, მაგრამ სამართლიან და მოსიყვარულე მამას. გაისმა დოლის ცემა და სიცილიელმა ჯალათმა მოქანდაკეები გამოიყვანა. სამეფო კარის მასხარამ სიცილთან ერთად ბურბუშელები დააყარა სიკვდილმისჯილებს, რისხვის შეძახილმა ტალღასავით გადაურბინა ხალხის რიგებს.

„ცეცხლი!“ – ბრძანა სიცილიელმა და ნაპერწკლიდან ავარდნილმა კოცონმა შთანთქა შეჩვენებულთა სიცოცხლე. კვამლი აინენა ნაცეცხლარზე, სილუეტებად მოიხატა, თითქოს ცის სარკემ გაადიდა და ისე გამოსახა მონამეთა ლანდები. შემდეგ ბოლი ღრუბლებს შეერია, გაიფანტა და ნახატიც გაქრა.

გამოვიდა პოეტი და აღტაცებულმა ხოტბა შეასხა რომის ხელდასმულს, მადლობა გადაუხადა ხალხის მტრების დასჯისთვის.

გამოცვივდნენ ბიჭები და ყვავილებით შემოეხვივნენ გულკეთილ ვენეციელს, სადარაჯოზე რომ ედგა მათ ბედნიერ ბავშვობას.

- თქვენო აღმატებულება, - წამოდგა ფეხზე მემათიანე - როგორ შევიტანოთ ისტორიაში ეს ღონისძიება, როგორც დასჯა თუ როგორც შეწყალება?

- რა შუაშია დასჯა! - აყვირდა ხელისუფალი. - მოქანდაკეები ხომ ჭირმა განყვიტა. არ იცით, რომ ვენეციაში დღეს ჭირი მძვინვარებს და სწეულებამ ქალაქის საუკეთესო შვილები იმსხვერპლა?

- კიდევ მრავალს მოუღებს ბოლოს. - დაამთავრა მისი აზრი ჯალათმა.

ტიციანმა თვალეები დახუჭა. განუკითხავმა სიცრუემ ისე არ შეაძრწუნა, როგორც მომავალი თაობის გულგრილობამ და სისასტიკემ. ხელისუფლებასთან ვალმოხდილი ბიჭები მოწამეთა ფერფლში თამაშობდნენ და ვენეციის დროშას ერთმანეთს ხელიდან სტაცებდნენ.

მხილებაზე უარი განაცხადა. ტრიბუნიდან ჩამოვიდა და ანგარიშმიუცემლად გაჰყვა ქალაქის თვითმოდრავ დინებას. ბიჭების კუდი ფეხდაფეხ აედევნა. გასაოცარი იყო ბავშვების ასეთი ბრმა, ძალღური ერთგულება მოძალადეების მიმართ. ბიჭები ხან გზას უჭრიდნენ, ხან კუდში მისდევენ. ასე მიაცილეს სახლამდე და როცა მხატვარმა ეზოში შეაბიჯა, ბავშვები უკვე დაჭერობანას თამაშობდნენ ჭიშკართან.

კარი ღია დახვდა. სახელოსნო დარბეული იყო. გადმოპირქვავებული თაროებით და დახეული წიგნებით მოფენილ იატაკზე მისი ნახატები ეყარა - „ღვთიშობლის ამაღლება“, „წმინდა სებასტიანე“, „მწვანეთვალეებიანი კაცი“ ვილაცას ფარდა ჩამოეგლიჯა და კედელზე სამი სიტყვა დაენერა:

ვაშა რომის იმპერატორს!

რომი გაახსენდა. მხატვართა ყრილობა, სადაც პირველად დაადგეს თვალი. დღის წესრიგში იყო პოლიტიკის და შემოქმედების ურთიერთობის საკითხები. გულწრფელად აღშფოთებულ ხელოვანთა ბრბო ერთხმად მოითხოვდა ხალხის მტრების დასჯას. იმპერატორი ჩუმად იჯდა. ვითომ მერყეობდა, სასიკვდილოდ ვერ იმეტებდა გზაბნეულ მხატვრებს. სამაგიეროდ, ორატორები აფრქვევდნენ სიტყვებს, ევედრებოდნენ ხალხის ბელადს შეუბრალებელი ყოფილიყო მავნებლების მიმართ. ტიციანმა მაშინ განზე დგომით და თავშეკავებით მიიქცია ავ თვალთა მზერა. ცუდი რომ ვერავისზე ათქმევინეს, თავად ამოიღეს მიზანში და ერთმა პატარა მხატვარმა ტრიბუნიდან შეუყვება: – ნეტა რომში ადრე ჩამოსულიყავი, ლაპარაკს თუ არა, სწორად ხატვას მაინც ისწავლიდიო.

საომარმა ყიჟინამ გამოაფხიზლა. ბიჭები თამაშ-თამაშით აივანზე ამოდოდნენ. ქარმა დოჟების სასახლიდან დამწვრის სუნი მოიტანა. დაიფერვლა, განქარდა ნიჭი. რა დარჩა ქალაქში? წვრილფეხობა, შიშით გაბოროტებული. სიკვდილით დასჯაზეც იმიტომ დაპატიჟეს, რომ მისი თანდასწრებით ვერ გაბედავდნენ ოთახის გაჩხრეკას. სწორედ ეს გაუბედაობა, ეს სიმხდალე იყო საშიში. ეს ღრღნიდა, აბოროტებდა, ამხეცებდა წვრილფეხობას. კაცუნა უფრო დაუნდობელია, ვიდრე კაცი, რადგან მეტი სისასტიკე, მეტი სიბრაზე სჭირდება თანდაყოლილი უძლურების დასაფარად.

მოლბერტს მიუახლოვდა და გადაბრუნებულ სკამზე ჩამოჯდა. ბიჭები უკვე აივანზე ამომძვრალიყვნენ და

შეძახილებით: – ძირს თურქეთი! გაუმარჯოს თავისუფალ ვენეციას! – ცხენ-ჯოხებს დააჭენებდნენ. ზოგი სახეს იჩრდილავდა, მის ფანჯარას ეტმასნებოდა. ერთი რკინის ბადეზეც ამოძვრა, სარკმლიდან შემოიპარა და ფარდას დაეკიდა. უცებ კარადა ახმაურდა. ტიციანმა კარი გამოაღო. პერანგები გადაქექა და ტანსაცმლის გროვაში ვილაცას ჩაავლო ხელი. პატარა ბიჭი ჩანასახივით მოკუნტული იჯდა და სიძულვილით სავსე მზერას არ აშორებდა მასპინძელს. კარი მოიჯახუნა და ჩაკეტა. სარკეში მისი ორეული დაილანდა. ამ ლანდს ფეხაკრეფით ეპარებოდა მსტოვარი. შემობრუნდა და მაჯაში წვდა დანაშემართულ ხელს. ბიჭმა დასჭყივლა, ეშვები გადმოაგდო. მხატვარმა დაასწრო და თვალებში ჩახედა. ბიჭი ქონდრის კაცი აღმოჩნდა! ტკივილისაგან დაელრიჯა ბებერი სახე. დანა დააგდო და უკან, სიბნელეში ისკუპა.

სანთელი აანთო და ხატვა დაიწყო. არ იცოდა რას ქმნიდა. მთავარი იყო ის დაეხატა, რაც ანუხებდა. როცა გამოსახა გულში ჩახვეული განცდა, როდესაც გამბედაობა მოიკრიფა და ერთიანი მზერა მოავლო ტილოზე დადებულ ფერებს, მიხვდა, რომ შიში დახატა და იგრძნო, რომ განთავისუფლდა შიშისგან. „მე არ ვწერ ლექსებს, ლექსი თვითონ მწერს...“ უნებურად აღმოხდა და შორეული მერმისიდან შემოფრენილმა სიტყვებმა ახალი აზრი მიანიჭა ნახატს! ნიჭის გამონათებამ გაარღვია საუკუნეთა წყვდიადი და მხატვრის სული პოეტის არსებაში ჩასახლდა. ისინი ერთნი იყვნენ. ერთ ფანატურ ბოროტებას ეწირებოდნენ მსხვერპლად. ტიციანი აღსდგა. ქონდრის კაცები გაუჩინარდნენ.

მხოლოდ შორს, ეზოს კიდეზე, ბავშვები თამაშობდნენ თავისთვის.

გაქრა აღსასრულის მოლოდინი. ზეავივით მონყვეტილ სიბნელეს წინ აღუდგა თავისუფლების ნათელი განცდა. გაიხსნა შიშით შეპყრობილი გული, მოირღვა მეწყერი და გაიშალა ის ყოვლისშემძლე ძალა, რომელიც სამყაროს უხილავმა მხატვარმა მას, დედამიწის ულამაზეს კუთხეში დაბადებულ ხორციელ შემოქმედს გადასცა.

როცა ძილად მიგდებული ქალაქი ღამის წყვდიადმა მოიცვა, როდესაც ადამიანზე მონადირეთა ხროვამ აივანი დაიპყრო და სახელოსნოს კარი შეამტვრია, ხატვით გატაცებულ ტიცციანს არც შეუხედავს მათთვის. დამსჯელთა რაზმს თავად ხელისუფალი მოუძღოდა. ჯალათმა იგრძნო, სანამ ოცნებაში წასულს თავს არ გაახსენებდა, ქედს არ მოახრევეინებდა და მიწაზე არ დააბრუნებდა, ხელს ვერ აღმართავდა მასზე. ამიტომ ზურგშექცეულს მიეპარა და სურათს დამბაჩა დაუმჩნა. ტიცციანმა მოიხედა და თვალი დაადგა მას. კაცუნამ ვერ გაუძლო ადამიანის გამოხედვას, თავი დახარა, მაგრამ მხატვარმა დაასწრო და მისი დამცინავი მზერა ფურცელზე გადაიტანა.

– დაიჭირეთ! არ დამხატოს! – იკივლა ვენეციის მმართველმა და დამბაჩა გაისროლა. ტყვია ასცდა სურათს და ფანჯრიდან ღამის წყვდიადში გაიჭრა.

აირია მონასტერი, ჯალათებს არ სურდათ ნახატზე მოხვედრა, საცოდავად იკრუნჩხებოდნენ, სახეებს იჩრდილავდნენ, მიწაში ძვრებოდნენ, მაგრამ მხატვრის თვალსა და ხელს ქვესკნელიდან ამოჰყავდა ისინი. ბოლოს ყველამ დაკარგა სიღრმე და ფუნჯით დაჭერილი, ზედაპირზე ამოგ-

დებული ბოროტება უძრავ სახეებად დააკვდა ტილოს. მხოლოდ ვენეციის დოჟი არ ჩერდებოდა: ათასნაირად იგრძნობოდა, აწყდებოდა სურათის ჩარჩოს, ყირაზე გადადიოდა, გზად ყველაფერს ამსხვრევდა, გლეჯდა, ანადგურებდა. რაც მეტს ბოხოქრობდა, მით უფრო ავლენდა საკუთარ ბუნებას და ფუნჯის უზუსტესი მოძრაობებით ფურცელზე გადადიოდა. ბოლოს დაქანცული შეჩერდა, სანთელს სული შეუბერა, მაგრამ მხატვარმა დაასწრო, მიწას მოსწყვიტა, ფერში განაზავა და მისი ლოყებდაბერილი, სანთლის ალზე აელვარებული სახე ერთგული ჯალათებით გარშემორტყმულ ტანს მიახტა.

სურათი დასრულდა. ჩარჩოში დატყვევებულმა ურჩხულმა მრისხანე მზერა გაუსწორა მხატვარს, რომელსაც ბოლომდე უნდა მიეყვანა ბრძოლა, უნდა დაედლია ნახელავით ტკბობის სისუსტე და მოესპო მათი სახსენებელი, რათა მომავალში არავის მოსვლოდა აზრად წარსულის გაცოცხლება და აღდგენა. ტიციანმა ძალა მოიკრიბა, სურათი მოლბერტიდან ჩამოხსნა, ჩარჩოდან ამოიღო, შუაზე გადახია და გასაცოდავებული, წელში განწყვეტილი ურჩხული ხახადალებული ბუხრის მარადჩაუქრობელ ჯოჯოხეთში ჩააგდო.

ტყვია

ალეგორია წარსულის მრისხანე წლებიდან

იმ ავადსახსენებელ წელს, მწერალ მიხეილ ჯავახიძეს სამთა სამსჯავრომ სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანა. ციხის უფროსმა, რომელსაც ბუნდოვანი წარმოდგენა ჰქონდა იმის შესახებ, თუ რა ბრალი მიუძღოდა ხსენებულ მწერალს ხალხის წინაშე, სულგრძელობა გამოიჩინა და ბოლო დღეებში მუშაობის უფლება მისცა. განაჩენი 30 სექტემბერს უნდა მოეყვანათ სისრულეში. . მიხეილ ჯავახიძეს ცხადად ესიზმრებოდა, როგორ ჩაჰყავდათ ციხის შიდა ეზოში, როგორ დგებოდნენ თეთრი კედლის წინ ჯარისკაცები. რათა განედევნა სიზმარი, მწერალი თავის გმირებზე იწყებდა ფიქრს. გონებაში ატრიალებდა გარდასულ ამბებს, მაგრამ დამთავრებული ქმნილებები ვერ იპყრობდნენ მის ყურადღებას, ვერ ფანტავდნენ ცხადად ქცეულ სიზმარს. მხოლოდ ერთი, დაუმთავრებელი მოთხრობა აცოცხლებდა მის წარმოსახვას. ესკიზურად მონიშნული გმირები თითქოს ტკებოდნენ თავისუფლებით და ავტორსაც შეუცნობელ ისტორიაში მიაქანებდნენ. მიხეილ ჯავახიძე გრძნობდა, ყველაზე სრულყოფილად თავის სათქმელს სიტყვის ამ შეუცნობელ მოძრაობაში გამოხატავდა. ღმერთს ევედრე-

ბოდა შთაგონება მიეცა მისთვის, რათა მუშაობაში გართულს, დრო გაეჩერებინა და თავი დაეღწია ამ საშინელი ყოფისგან.

იმ ღამეს, გვიან, ზედ განთიადის კართან დაეძინა. სიზმარი იყო თუ ცხადი? ჩონჩხებით მოფენილ მინდორზე გარბოდა. მზის ნაცვლად ცაზე უზარმაზარი საათი ეკიდა და ისარი სიცოცხლის დასასრულისკენ მიისწრაფოდა. მინდვრის იქით, შადრევნებში გახვეული ქალაქი მოსჩანდა. ვიდრე ისარი აღსასრულის საათს მიაღწევდა, მწერალს უნდა მოესწრო მინდვრის გადარბენა. თავს არ ზოგავდა, გრძედებით და განედებით დასერილი მიწა უკუღმა ტრიალებდა. სასიკვდილო ტყვიას რამოდენიმე ნაბიჯით შეასწრო ქალაქში და იქვე, შადრევანთან დაეცა.

გამოელვოდა. ფანჯრის გისოსებში მომწყვდეული ცა მზის ამოსვლის წინ ფერს იცვლიდა. ეზოდან ოფიცრის ჩახლეჩილი ხმა მოისმოდა, „ემ-ადინის“ ჟანგმოდებულ ჩონჩხზე სამი ჯარისკაცი იჯდა. გაიფანტა შიში. გაჩნდა გადარჩენის რწმენა. ამ რამოდენიმე წუთში სასწაული უნდა მომხდარიყო. კარის ცხაურში ოფიცრის გამკაცრებული სახე გამოჩნდა. ზედამხედველმა რის გაჭირვებით მოარგო გასაღები ბოქლომს და ტყვიის კარი მძიმედ დასძრა. მწერალი წამოხტა და მაგიდაზე გაშლილ ხელნაწერს ეცა. დრო შეჩერდა. ოფიცრის აწეული ხელი ჰაერში გაშეშდა. შეწყვეტილი მოთხრობა დაიძრა, ოცნების სივრცეში გაიშალა.

თავდავინწყებით მუშაობდა ტექსტზე, გაუთავებლად ხვეწდა სახეებს, ახალ-ახალი შტრიხებით ამდიდრებდა. ამ მოთხრობის გარეთ არარსებობა იყო. თვალთმაქცი დრო მის სტრიქონებში მიედინებოდა. გარეთ კი, ერთ გას-

როლად, სასხლეტზე დადებული თითის ერთ მოძრაობად იყო ქცეული.

მიხეილი ახლა გამოგონილი მდინარის პირას, მაღალ ბალახში იწვა და შესცქეროდა ლურჯთვალა ცას, იალქნებაშლილ ღრუბლებს, ცაზე სანთელივით ჩამოღვენთილ მზეს. ის აღარ იყო ყოვლისშემძლე ავტორი, ვისაც შეეძლო გადაეწია სიტყვით მოქსოვილი სამყაროს ფარდა და დაბრუნებოდა სინამდვილეს. არ იყო თუ არ სურდა რომ ყოფილიყო? გაირღვა ბინდი და სიკვდილმისჯილმა გამოსავალი მონახა. თავისივე მოთხრობის გმირად უნდა ქცეულიყო, რომ მასთან ერთად გაეგრძელებინა სიცოცხლე.

მიხეილი წამოდგა და მკრთალად მოლანდებული ქალაქისკენ დაიძრა. შენობებმა, რომლებსაც უფრო გულისხმობდა, ვიდრე ხედავდა, თანდათან სიმკვეთრე, ფერი და სახე შეიძინა. როდის იქცა მიწა ქვად და ბილიკი ქუჩად? თუთრებში გახვეულ, გრძელთმიან ქალს მიადგა.

– აქეთ მობრძანდით! – გამოუცხადა ქალმა და ქალაქის ჭიმკარი გაუღო.

ქვის სკამზე ჩამოჯდა. სკამს კოლხური ვერძის მოყვანილობა ჰქონდა. ჯებირთან ტრამვაიმ აიწყვიტა და დიდრონი ნაკვერჩხლები დააფრქვია გაზონს. ბალახს უცებ მოედო ცეცხლი, ცეცხლმა ადამიანის ფორმა მიიღო, აქეთ გადმოინაცვლა და მწერლის წინ მელოტი კაცი აისვეტა.

– დროა მოქმედება შევიტანოთ ნაწარმოებში, – თქვა კაცმა. – ამბავი ხომ უნდა დაიწყოს.

მიხეილს არ სურდა ამბის დაწყება. თავს ბოლო მოსდევს, დაბადებული კვდება, ის კი ამ გაჩერებულ, დაუმთავრებელ სურათში უკვდავებას ეძებდა.

- ვინ ბრძანდებით? - გრძნობდა ვინც იყო, მაგრამ დროის მოსაგებად იკითხა.

- სახელი არა მაქვს, -გაუღიმა უცნობმა. - ისე კი, უბანში ტყვიას მეძახიან.

მიხეილის წარმოსახვაში წამით გაიელვა ავტომატის პირიდან გამოფრენილმა ტყვიამ.

- რა გნებავთ?

- რა და, დრო იწურება. - ჩასჩურჩულა უცნობმა, - თქვენი სიტყვა კი ადგილზე ტრიალებს, წინ არ მიდის.

- ვიდრე მოთხრობას არ დავამთავრებ, ჩემს ყურადღებას ვერ მიიპყრობ და ბოლოს ვერ მომიღებ.

პროსპექტზე გავიდა. ქვაფენილი ასოებისგან იყო აწყობილი. იმის და მიხედვით, თუ საით წავიდოდა, ასოები სხვადასხვა სიტყვებად და წინადადებებად ლაგდებოდა. მანქანები არ იყო ირგვლივ. ფაფარში ყვავილებჩანწული ცხენები დაქროდნენ. მიხეილმა ეტლი გააჩერა, მეეტლეს შოლტი გადაკრა და სადღესასწაულოდ მორთული ქალაქი ამოძრავდა, ნოხივით გადმოგორდა მზის ბურუსიდან. ამ სინათლესა და სილამაზეში არ არსებობდა ტყვიებით დაცხრილული ღამე. მხოლოდ შორს, ნარიყალას გასწვრივ, სევდის შავი ნაბადი მთასავით დახვავებულ წარსულს ეფინა.

მიხეილი მაღალ შენობასთან გადმოვიდა. სასტუმროში არ შესულა, ტრამვაის ლიანდაგს გაჰყვა და მანსარდიან სახლს მიაღგა. ეზოში აკაცციის სუნი ტრიალებდა - განუყრელი მოძღვარი ბავშვობისკენ. სწრაფად აირბინა ხის კიბე და მეორე სართულის აივანზე კარი შეაღო.

ოთახში დედა იჯდა. შავ, ჩუქურთმიან კარადაზე ნაჭრის თოჯინა იდგა. თოჯინას კაბისქვეშ ჩაიდანი ჰქონდა ამოდებული. გერმანული რადიომიმღები მუსიკას გამოსცე-

მდა. შორეულ წარსულს ეხმიანებოდა ბავშვობის მელო-
დიებით სავსე ოთახი. ლოგინამდე ძლივს მიაღწია და ატ-
ლასის საბანზე დაეცა.

– დაიძინე, საღამომდე მთელი საუკუნეა – უთხრა დედამ
და ბამბუკის ფარდა ჩამოუშვა.

ბრახუნმა გამოაღვიძა. დილა იყო თუ საღამო? ოთახში
სანთელი ბუუტავდა. კედელზე დედას გადიდებული ფოტო
ეკიდა. ბრახუნი განმეორდა. ზონარი ჩამოქაჩა, ფარდა ააგ-
ორა და ფანჯარა გახსნა.

ფანჯარასთან, აივანზე, პეპელასავით ნაზი, გამჭვირ-
ვალე ქალი იდგა და ფრთებივით იქნევდა ხელებს. მის უკან,
ქუჩის გადაღმა, რეკლამების შუქში გახვეული სასტუმრო
მოსჩანდა.

– რა დროს ძილია, თავისუფლებას ვზეიმობთ! – ქალ-პე-
პელამ მაჯაში ჩასჭიდა ხელი და ფანჯრიდან პირდაპირ
აივანზე გადაიყვანა. გონს მოსვლაც ვერ მოასწრო, უკვე
სასტუმროსკენ მიფრინავდნენ. ნეონის სინათლეები დასდე-
ვდნენ ერთმანეთს. შუქის თვალისმომჭრელი თამაში ხალხ-
ის ტალღას მოედნისკენ მიაქანებდა.

ქალაქი დღე-ღამის გასაყარზე იდგა. მზე წითლად
აფერადებდა ვარსკვლავებით მოჭედილ ცას.

სასტუმროს წინ, მაგიდები იყო გამოტანილი. საიდან
ცვიოდა თოვლი, თეთრი სიმშვიდით რომ ავსებდა საცე-
კვაო მოედანს? ამ სიმშვიდეში ოდნავ ფეთქავდა მუსიკა,
ორკესტრი საახალწლო ნაძვის ხეზე იჯდა და მის ჰანგებში
გახვეული ხალხი ფიფქებთან ერთად ტრიალებდა.

უეცრად, ფარდულიდან იმ უცნობმა გადმოიხედა და
ჭიქა სისხლისფერი ღვინით აუვსო. მიხეილმა ხელი აუკრა.

სისხლით სავსე ჭიქა კედელს შეემსხვრა. კაცმა გაიღიმა და ჯიბიდან გასაღები ამოიღო.

- სასტუმროს ნომერში აიყვანე. - ანიშნა ქალზე. - დაწყებული საქმე ბოლომდე უნდა მიიყვანო.

მიხეილმა გასაღები მტკვარში მოისროლა. საცეკვაო მოედანზე გადააბიჯა და ახლა სხვა „პეპელას“ ჩაავლო ხელი. წამდაუნუმ იცვლიდა ქალებს. ამ თავბრუდამხვევ ფერხულში არც რაიმეს დაწყება სურდა, არც რაიმეს დამთავრება.

ალექსანდრე ჭავჭავაძის ქუჩიდან მარხილი ჩამოსრიალდა. ბენვისქურქიანი მეეტლე მსურველებს ორთაჭალისკენ გასეირნებას სთავაზობდა. სხვებთან ერთად მიხეილიც აღმოჩნდა ეტლში. მარხილი დაიძრა და ნაძვებში ჩაფლული ქალაქი მის თვალწინ კინოფირივით დატრიალდა.

გვიან მიხვდა მიხეილი, რომ მეეტლე ცხენებს დასასარულისკენ მიაქანებდა. წინ გადაიხარა და მათრახშემართულ ხელს მაჯაში სწვდა. კაცმა მოიხედა და ტყვიისფერი თვალები შეანათა, შემდეგ შოლტი მარცხენაში გადაიტანა, ცხენებს გადაკრა, დასჭყივლა და სადავე ბოლომდე მიუშვა. ფურცელივით გაქათქათებული თოვლიდან აგურის კედელი ამოიზარდა, მალე ციხის ნაცნობი კონტურებიც გამოჩნდა.

მარხილიდან გადმოხტა და ხევში ჩაგორებული, გაყინულ მდინარეზე ჩასრიალდა. ის იყო ყინულზე გავიდა, რომ ნაპირს მდევართა ეტლი მოადგა. გაცოფებულმა მეეტლემ ცხენები მდინარეზე გადაიყვანა, ყინული ჩატყდა და ხალხით სავსე მარხილი მდინარეში ჩაიძირა. მხოლოდ მეეტლე გადარჩა, ცხენის კუდს ჩააფრინდა და გაყინული, სახეჩალურჯებული, რის ვაი-ვაგლახით აცოცდა ნაპირზე.

უკვე გაზაფხული იდგა, როცა მიხეილი ქალაქში დაბრუნდა. სასტუმროს წინ, ყვავილგაშლილი ხეები აფრქევდა ვარდისფერ ფიფქებს. ქსოვილთა ნისლში გახვეული ქალები მედიდურად ტრიალებდნენ საცეკვაო მოედანზე. მაგიდები აელაგებინათ და ხალიჩით მოფენილი კიბე სასტუმროს ტერასიდან პირდაპირ მტკვარში ჩადიოდა. ნაპირს დროშებით მორთული გემი მოადგა. ხალხის ტალღა ქვევით მიგორავდა, ხომალდისკენ, სადღესასწაულოდ განათებულ რიყეზე რომ ეპატიუებოდა მსურველებს. თვითონაც ამ ტალღამ გაიტაცა და საოცარია! როგორც კი ფეხი შედგა გემბანზე, ხომალდი, თითქოს მას ელოდაო, შეინძრა, ნაპირს მოსწყდა და მსუბუქად გასრიალდა წყლის სარკეზე.

სადღესასწაულო აღმებით მორთული გემი აკვანივით არწევდა. მწერალი შეზღონგში იწვა და თვალმოჭუტული, წამწამთა ქსელიდან გასცქეროდა ქალაქის ანარეკლს. სად იყო ცა, სად იყო მიწა? გადმობრუნებული, ტალღებში ჩაქცეული რიყე, ყვავილების ქარში გახვეულ ღრუბლებს ერწყმოდა.

საამო იყო ასე წოლა, ჩალის სავარძელში და გაჩერებული მდინარის თვალთვალი. აქ, ამ სიმშვიდეში ოცნებამ შეაჩერა დრო და უკვდავყო მისი სიცოცხლე. მაგრამ ეს სიმშვიდე, ეს წონასწორობა, შინაგან ძალთა მოძრაობაზე იყო დამყარებული. ამ უძრაობას უამრავი ფარული ქვედინება ეწირებოდა. ისიც თავს იტყუებდა, თვალს ხუჭავდა, რომ სარკესავით მოლაპლაპე მდინარეში ჩუმი დინება არ ეგრძნო. დინება, რომელიც ძალიან ნელა, მაგრამ შეუპოვრად მიაქანებდა ხომალდს ნაპირისკენ, სადაც თავდებოდა ოც-

ნება და გრძელდებოდა შეწყვეტილი დრო, არარსებობაში მიმავალი ციხის კედლებით.

სწრაფად წამოხტა, მზერით ჩააკვდა გემბანზე გადმომდგარ უცნობს. სვავის ნისკარტივით ცხვირი, ავად მოელვარე თვალები... ფიქრის დრო აღარ იყო. მოაჯირზე გადავიდა და შიშით შეგუბებულ მდინარეში ისკუპა. თუმცა ხავსმოდებული წყალი მძიმე და წებოვანი იყო, მაინც მიაპობდა მას წინ, ბურუსში გახვეული, თავისუფალი ქალაქისკენ. ყურს ნაწყვეტ-ნაწყვეტ წვდებოდა იმ კაცის ყვირილი, შემდეგ ეს ხმა ქარმა გაფანტა და უეცრად თოფმა იქუხა ერთხელ, მეორედ, მესამედ.

მესამე გასროლამ მიაღწია მიზანს. უკვე ნაპირზე გასულ მწერალს კეფაში მოხვდა ტყვია. თვალგაციებული ჩაიკეცა ციხის კედელთან. ოფიცერმა რაღაც ჩაილაპარაკა და ხელი ჩამოუშვა. ჯარისკაცებმა საკაცე მოარბენინეს, მიცვალებული ასწიეს, ზედ დაასვენეს და დერეფნის ბოლოს, ბნელით მოცული საცხედრესკენ გააქანეს.

საით მივდივართ?

დილის ცხრა საათია. ჩანთით ხელში, კიბეზე ჩავდივარ. ბრძოლის ველი ეზოდან იწყება. პნევმატური უროთი მთელი ქვაფენილი გადათხარეს. ამოდის და ამოდის უსარგებლო წიაღისეული. ქუჩასთან ერთად ჩემი მოგონებაც იბურღება, სკდება. თხრილებში ცვივა წარსულის აივნები. რა დროს უკან მოხედვია, როცა შიმშილი მიმარბენინებს წინ, პურის მაღაზიისკენ, ავტობუსიდან გადმოსული ხალხი რომ მიანყდა. ავტობუსმა ჯერ ბოლი შემომაფრქვია, შემდეგ ცეცხლი გამოსცა. ცეცხლმა მიზანს მიაღწია. თვალისმომჭრელად აელვარდა აკაციის ხე. აელვარდა და განათდა თხრილი, ღობე, დანგრეული სახლი. ნანგრევებს იქით ბუღდოზერი შემობრუნდა და ჩემკენ დაიძრა. ყბადაღებული ურჩხული ღმუილით მიახლოვდება. მაღაზიისკენ გავრბივარ. ირგვლივ ბრძოლაა გამართული. პურის გულისთვის მზად არიან დაჭამონ ერთმანეთი. თუმცა, პური რა შუაშია? პური მხოლოდ საბაბია, გასაქანი მისცენ სიძულვილს, რომლითაც ქალაქის ჰაერია გაჟღენთილი. ამ სიძულვილს თავისი ჯადო აქვს, თავისი მიმზიდველობა. გავიწყდება, რისთვის იბრძვი, ოღონდ იბრძოლო. ჩნდება უცნაურად საამო გრძნობა, როცა მუშტი ხვდება ყბას, როცა მიიკვლეე გზას

ახლადგამომცხვარი პურისკენ, როცა მიაღწევ დახლს და ცარიელი თაროდან უკანასკნელ პურს დაითრევ.

- ურიგოდ მიძვრება! - ღრიალებს ხალხი. ვცდილობ ღრიალს ყურადღება არ მივაქციო. ჯერ პურის მცხო-ბელთან მაქვს ბრძოლა მოსაგები, ხელიდან რომ მაგლეჯს ნადავლს. ნადავლთან ერთად ლამის პერანგიც შემომაფლითოს, ხელი მომწყვიტოს. დღეს შეიძლება აღარც იყოს პური და ამ ბოლო ცალს ოქროს ფასი აქვს. ისეა გამშაგებული, ტკივილს ვერა გრძნობს. ვურტყამ ტანზე, სახეზე, სადაც ხელი მიმიწვდება, კბენასაც არ ვერიდები. მაინც მყარად დგას. მოდის და მანვება თავისი ღიპით, ლამის მიმაჭყლიტოს კედელს. პურის დანას ვტაცე ხელი და მუცელში გავუყარე. ღიპი ჩაიფუშა. ვილაცას გადავაბიჯე. გარეთ გავვარდი. თონედან სროლა ამიტეხეს. აკაკანდა სახურავზე ატანილი ტყვიამფრქვევი. მგონი დამჭრეს კიდეც. ქუჩა გადავჭერი და ღობეს მოვეფარე. ეზოში ბატონი ანდრო დამხვდა. „ნაგავი ჩემს კართან რატომ დაყარეო!“ - ნიჩაბი მთხლიშა.

გონს რომ მოვედი, ძირს ვეგდე. ანდრო ღიმილით დამცქეროდა. ტკბებოდა ჩემი ტანჯვით. ფეხი გამოვკარი და ნაქცეულს ყელში ვწვდი. ისე დავედგერე, თითქოს ანდრო იყო ყოველგვარი უბედურების და სიბოროტის სათავე. იქამდე ვაწვებოდი, ვიდრე სული არ ამოვართვი.

ქუჩა ისევ ცეცხლში იყო გახვეული. სროლას აფეთქება მოსდევდა, აფეთქებას - ნგრევა. საყრდენი ეცლებოდა სიტყვას, საქმეს, კაცობას. იკარგებოდა ზღვარი სიკეთესა და ბოროტებას შუა და შურისძიებაც კარგავდა აზრს.

– რატომ დამივიწყე? აღარ გიყვარვარ? – მომესმა ციურის ხმა.

ქალი შინ დამხვდა; მოდუნებული, მიბნედილი. შინაგანად კი დაძაბული, საომრად მომზადებული. შემპარავად გადმოდის შეტევაზე. ხელი მტაცა, თვალებში ჩამხედა. გრძნობს, დაქანცული ვარ. წინააღმდეგობას ვერ ვუწევ. მაბრუებს მისი სურნელება, გულს მიწვავს მისი ცრემლი. ლამის დავიჯერო, რომ ვუყვარვარ, რომ სიყვარული შესაძლებელია ჩვენს დროში.

ხვევნა-კოცნამ და ალერსმა ყოველგვარი ეჭვი გაფანტა. სინათლე ჩამოდგა ქუჩაში, ქუჩიდან ოთახში, ოთახიდან – სულში. ფიქრებს დაუბრუნდა სიცხადე, ცხოვრებას მიეცა აზრი.

მაღაზიიდან მობრუნებულმა დედამ დაგვინახა თუ არა, იარაღი ამოიღო და გვესროლა. ციურიმ სკამს წამოავლო ხელი, შუშა ჩაღენა და ვიდრე პერანგში ვწვდებოდი, ფანჯრიდან ისკუპა.

– ისევ გაგაბრიყვა? – მეცა დედა. – სასამართლოში გვიჩივის, ბინაში ჩანერა უნდა!

– რაო?! -- ოცნების კოშკი დაიმსხვრა. მტვერი და ბული აჰყვა ნამსხვრევებს. ისევ ჩამუქდა, მოიღუშა ცა.

– რაო?! – მაგიდას მუშტი ვხეთქე.

– ძალა შეინახე, სახლმმართველთან ბრძოლა მოგველის. – დედამ ჩანთიდან ყუმბარები ამოალაგა, ვაზნების ქამარ-სარტყელი მოიხსნა და მაგიდაზე მიაგდო. ტყვიამ-ფრქვევი ფანჯრისკენ შეაბრუნა და გატენა. მე ყუმბარები ავიღე და სხვენზე ავძვერი.

გავიდა ერთი საათი, ორი. სიცხემ საგრძნობლად იკლო. ბინდმა იმატა. სალამოს შუქ-ჩრდილმა მარაოსავით გაშალა ქუჩა. კიბის ბოლო ბნელს შეერია. ზემოთ ჯერ კიდევ ვარჩევდი საფეხურებს. ეზოში სინათლე ჩართეს. დედამ დამისტვინა და თვალით სახანძრო კიბეზე მანიშნა. ჩავხედე წყვდიადიდან ამოზრდილ კედელს. ჯერ ვერაფერი გავარჩიე. შემდეგ ერთბაშად დავლანდე კიბეზე მცოცავი კაცი. „სანამ ახლოს არ მოვა, არ ესროლო!“ – ამომძახა დედამ.

შევიკუმშე, დავიძაბე. გული ჩაქუჩივით მირტყამს, მაყრუებს. მასთან ერთად ფეთქავს ნათელ-ბნელი ქალაქიც. ადი-ჩამოდის მთაწმინდის ქედი. სახლმმართველი უკვე ამოდის აივანზე, დანას ხსნის, დედას ეპარება. ვერ გრძნობს, რომ მიზანში მყავს ამოღებული, რომ თითის ერთი მოძრაობა და სამუდამოდ ჩაუქრება მზერა, ჩაუბნელდება გონება; სამუდამოდ დაკარგავს აზრს ის სიძულვილი, მათრობელა შხამივით ჩვენკენ რომ იზიდავს. რა საქმე აქვს ან ციურისთან, ან ჩემთან, ან ჩვენს ბინასთან? ფულსაც არ არის დახარბებული. მთავრია, ვინმე გაამწაროს, ვინმეს სასიცოცხლო ფართი წაართვას, რადგან მასაც ამწარებენ, მასაც ართმევენ, მასაც წვეთ-წვეთად უშხამავენ გუნებას ისინი, ვინც ასევე მოშხამულები არიან და ბოლო არ უჩანს ერთმანეთზე გადამტერებულ ადამიანთა მწკრივს.

წარმოიდგინეთ, როგორ აღრიალდება, როცა ყუმბარის ნამსხვრევი მოხვდება თავში. ჯერ მხოლოდ დარტყმას იგრძნობს, შემდეგ ნაფლეთებად ჩამოექცევა სახე, ჰაერს მოებლაუჭება. მოაჯირს აფეთქების ტალღა დაამსხვრევს. თვითონაც მოსწყდება კედელს, კრამიტებზე ჩაცურდება, სახურავს ჩაღუნავს და თავის ბრიგადას დაემხოება თავზე.

რალა შეაკავებს თავზარდაცემულ ხალხს! გადარჩენილნი ჭიშკრისკენ გარბიან. დედა ტყვიამფრქვევიდან ესვრის, მე ყუმბარებს ვტყორცნი. ერთი მაინც ახერხებს ქუჩამდე მისვლას. სწორედ ამ დროს კედელი ინგრევა და ამბის წამლებიც ნანგრევებში იმარხება.

ასე მოვიგეთ ბინის საქმე. ციურიმ უკან წაიღო თავისი საჩივარი. სახლმმართველობამ ხელი აიღო ჩვენს დევნაზე. სამაგიეროდ, დახმარებისთვის საქვებეს მიმართა და შური იმით იძია, რომ მეორე დღესვე გათბობა გადაგვიჭრეს.

ამ დროს უკვე სკოლაში უნდა ვყოფილიყავი, სადაც შვილის მასწავლებელთან ერთაბრძოლა მქონდა დანიშნული. თვეზე მეტია, მე და ქალბატონი თინა ვემზადებოდით ამ შეხვედრისათვის. თავიდანვე ავი თვალთ შევხედეთ ერთმანეთს. თავიდანვე არ მოგვეწონა ერთმანეთის ღიმილი, დაშცინავი მზერა. შევლაპარაკდით თუ არა, ბრძოლაში გამოვიწვიე. არ ვიცი, რამ გამაღიზიანა. ფაქტია, რომ ერთი ნახვით შევიძულეთ ერთმანეთი და არ არსებობდა ჩვენთვის არაფერი, ამ სიძულვილზე უფრო ძვირფასი.

დილით უკვე სკოლის ბაღში ვიყავი, სადაც მოუთმენლად მელოდნენ. მასწავლებლებმა ბარიერი აღმართეს და სასროლეთი მოამზადეს. წარმოიდგინეთ, რა მოუთმენელი უნდა ყოფილიყო ქალბატონ თინას მოლოდინი. ჩვენ ახლა ერთნი ვიყავით, ერთად გვიძგერდა გული. მტრობა სიყვარულივით აახლოებს ადამიანებს. ნილაბი დამსხვრეულია, ორივე გულწრფელია თავის სიძულვილში. ჩვენს შორის აღარ არის სიყალბე, დაძლეულია შიში, მოჭრილია უკანდასახევი გზა. მხოლოდ ჩვენ ვიცით, რაც მოხდება. ვიცით, რომ ბაღის სიმშვიდე მოჩვენებითია, რომ მას ტყვიის გას-

როლა უნდა მოსდევდეს. სხვები ვერ გრძნობენ ამას, ვერ გრძნობენ ყვავილთა სურნელებაში შეპარულ სიკვდილის სუნს. ან, უბრალოდ, თავს იტყუებენ, ებლაუჭებიან ბალის მწვანე სიზმარს. თითქოს არ არსებობს ღობეს მონოლითი ქალაქი. ბენზინის ღრუბლებით დაფარული, შხამნარევი ცა.

პირველივე გასროლამ უნდა გაფანტოს სიზმარი. მშვიდად აღმართავს თინა რევოლვერს. იმედია, გადავრჩები. შეიძლება ხელი აუკანკალდეს, ან სულაც დამინდოს, ჩემი მხრიდანაც დანდობის იმედით. ამაო იმედით, რადგან ეს შეხვედრა ბედისწერაა. სისხლი უნდა დაიღვაროს. ასეა გადანყვებილი შეუცნობელი ავტორის მიერ. მეც მივყვები სიტყვის დინებას. ზედიზედ ვესვრი; ჯერ მუცლის ქვემოთ, შემდეგ უფრო ზევით. დაჭრილი ქალის კივილი ფარავს სროლის ხმას.

ბრძოლა დამთავრდა. გამარჯვება მე მომაკუთვნეს. ბავშვს ხუთიანი გამოყვა ქართულ წერაში, მაგრამ ვინ დაგაცადა გამარჯვებით ტკბობა?! შინ მობრუნებულს სახლი აოხრებული დამხვდა. გათბობის მილი – გადაჭრილი, რადიატორი – გამსკდარი. ნუთუ ცოცხალს ველარ მივუსწრებ დედას?

სახლი ნაჩქარევად არის მილაგებული. ვგრძნობ, ხელოვნურია ეს წესრიგი. არ არის ბუნებრივი სიტუაცია, ვერ ვგრძნობ მარტოობის სიმშვიდეს. სიჩუმე დაძაბულია. დამუხტულია ფარული აზრით, ავის მოლოდინით. კარადის კარი იღება და ტანსაცმლის გროვიდან ციური გადმოდის. ჩემი ოთახი, ჩემი ნივთები. გარემო, რომელსაც შევეზარდე, ჩემს წინააღმდეგ მოქმედებს. გავრბივარ, მომდევენ, გზას მიჭრიან. სამი მხრიდან მომწყვდეული ვარ. სახურავზე

ავდივარ. ზურგს მიწვავს მდევრის ცხელი, ბრაზმორეული სუნთქვა. დანასავით მჭრის ქარი. მივიწევ ზევით, ლამის მოვწყდე მიწას, მოვშორდე ამ გააფთრებულ სახეებს, თანდათან რომ ახლოვდებიან. მთავარ ინჟინერს ჩაქუჩი აქვს მომარჯვებული, სახლმმართველი ბუხრის მილიდან მოძვრება, ციური სხვენიდან გადმოდის, ეშვებალესილი, გამყინავი ღიმილით. საით გავიქცე? სახურავი თავდება, ერთი ნაბიჯიც და, სული არ დამყვება მიწამდე. არადა, ახლოვდებიან. მთავარმა ინჟინერმა უკვე მომიქნია ჩაქუჩი, მაგრამ საათის გუგუნმა გაუშეშა ხელი. ექვსჯერ გაისმა ზარი. გაფერმკრთალდნენ გაქვავებული ლანდები. მათი დრო ამოიწურა, საათის ხმამ მტერს ხელ-ფეხი შეუბორკა, შიში კი გაფანტა. ჩემს საბრძოლო შემართებას ახალი დრო და სივრცე გაუხსნა.

მდევარი უკვე აღარ არსებობს ჩემთვის. ვილა გაბედავს თავდასხმას, როცა ზედაც არავის ვუყურებ! ფიქრებით უკვე სამსახურში ვარ. იქ, სადაც ამ დროს უნდა ვიყო, რათა პატარ-პატარა შეტაკებებიდან უფრო დიდსა და მასშტაბურ ბრძოლაში ჩავება. გავილაშქრო იმათ წინააღმდეგ, ვინც ამტკიცებს, რომ კვერცხი უფრო ადრე იშვა, ვიდრე ქათამი.

„სიკვდილი კვერცხის მომხრეებს!“ – ყვირის სწავლული მდივანი და ჩვენი ინსტიტუტის შეიარაღებული კოლონა პროსპექტზე გადოდის. მივაბიჯებთ და ვმღერით ქათმის სადიდებელ ჰიმნს. ჰაერი გაჟღენთილია ამ ჰიმნით. აქ უფრო მეტი იგულისხმება, ვიდრე ითქმება. ქათამი მხოლოდ სიმბოლოა, მხოლოდ მინიშნებაა, რასაც ვფიქრობთ, ვგრძნობთ, მაგრამ ვერ ვამბობთ. სიტყვა ვერ გამოხატავს იმას, რაც ჩვენში ფეთქავს, ჩვენს გულში ტრიალებს. ქა-

თამი მხოლოდ საბაბია გავერთიანდეთ და წვეთ-წვეთად დაგროვილი ბოლმა ერთიან, დამანგრეველ ძალად ვაქციოთ. როცა მარტო ხარ, მთლიანად უნდა იტვირთო დანაშაულის სიმძიმე. როცა ერთიანდები, ეს სიმძიმეც ნაწილდება და მას თითქმის ვერ გრძნობ. კაცს ისე მოკლავ, სინდისი არ შეგანუხებს. ბრბოში გათქევეფილმა შეგიძლია წარმოიდგინო, რომ შენ კი არა კლავ, ხალხი აკეთებს ამას შენი ხელით. შენ მხოლოდ იარაღი ხარ და მკვლელობას თავიც რომ აარიდო, მოსახდენი მაინც მოხდება, სისხლი მაინც დაიღვრება. მით უფრო, თუკი ამას „ქათმის თეორია“ ამართლებს.

ასე მივდივართ, მივაბიჯებთ სულ წინ და წინ, ერთიან, ბრაზმორეულ სუნთქვად ქცეულნი. მხოლოდ ერთი აზრი, ერთი კითხვა გვიტრიალებს თავში – საით მივდივართ?

ოდელია

სამეცნიერო ნარკვევი

ჯერაც გაურკვეველ თემაზე

წინათქმა

რამდენადაც ყოველი ნაშრომი მოითხოვს თემას, საგანს, და რადგან მწერალსაც და მკითხველსაც სულ ფეხებზე შეიძლება ეკიდოს ეს თემა და საგანი (მთავარია, როგორმე გაიყვანოს დრო), ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, თემაც და საგანიც სრულიად შემთხვევითი შეიძლება აღმოჩნდეს ავტორისთვის, გადავწყვიტე ამ მნიშვნელოვანი შრომის სათაურად დავსახოთ პირველივე სიტყვა, რომელიც მომაფიქრდება ან რომელსაც გაიგონებს ჩემი დაცქვეტილი ყური. „ოდელია!“ – ისმის რადიოდან და ეს შეძახილი თავისთავად გადმოდის ჩემს სტრიქონებში. ამრიგად, „ოდელია“, აი სათაური, თემა და აზრი იმისა, რასაც ქვემოთ გადმოვცემ და რასაც გავბედავ და გამოვიტან თქვენს სამართლიან (ამაში ეჭვიც არ მეპარება) სამსჯავროზე.

ლიტერატურის მიმოხილვა

„ოდელია“ ძველქართული შედახილია და გულისხმობს შემდახებლის კარგ გუნებ-განწყობილებას. ქრისტიანობამდელი მოაზროვნე ყვარყვარე თავბერიელი „ოდელიას“ განმარტავს, როგორც ფიზიოლოგიურ ამოდახილს, ხორხისმიერი სპაზმის გამო, რაც მხოლოდ გარკვეულ პირობებში შეიძლება მოხდეს. მისი მოწაფეები ამ პირობების დეფინიციას ახდენენ და ასკვნიან, რომ შრომა, სიხარული და მიღწეულით კმაყოფა, წარმოშობს ხმოვანი იოგების მსგავს კონვულსიას და იწვევს ბგერით ეფექტს. იმავე აზრის არიან სხვა მეცნიერებიც. ყველა თანხმდება, რომ „ოდელია“ სიხარულის შედახილია და არა სასონარკვეთის.

განსხვავებულ თვალსაზრისს ავითარებს იტალიელი ქართველოლოგი პიპა. მისი აზრით, ეს სიტყვა ან გამქრალი სიმღერის რუდიმენტია და არ შეიძლება იქცეს ლიტერატურული კვლევის ობიექტად. ასეთი სკეპტიკური განწყობის მიუხედავად, სავსებით ბუნებრივად მიგვაჩნია ჩვენი ნიჭის და გონებრივი ენერგიის ფრქვევა „ოდელიასადმი“ მიძღვნილ ნაშრომში, მაგრამ ამაზე შემდგომ. ახლა კი ნება მომეცით, გავაგრძელო სხვათა შეხედულებების გადმოცემა ამ საკითხის ირგვლივ.

ამბობენ, რომ მე-17 საუკუნის ბოლოს, ბურგუნდიის პერცოგს საუზმის დროს თევზის ფხა გაეჩხირა ყელში. მაშინვე მთელი სასახლე დაფაცურდა. რა არ უქნეს საცოდავ ფილიპეს! იატაკის სანმენდი ჯოხიც კი ჩასთხარეს ხახაში, მაგრამ ფხა მეტად ჯიუტი აღმოჩნდა და ვერავითარმა ძალამ ვერ ამოაგდო ზევით. პერცოგი მამლის კუჭივით გალურჯდა, ზუსტად იმ მამლის კუჭივით, წუთის უკან რომ შეექცოდა. ვინ იცის, რითი დამთავრდებოდა ეს კულინარული

ტრაგედია, ბედად სასახლეში რომ არ აღმოჩენილიყო ქართველ მოღვაწეთა ერთი ჯგუფი. ჯგუფის ხელმძღვანელმა მაშინვე ცისკენ ალაპყრო ხელი და „ოდელიაო“ წკრიალა ხმით ჩასძახა ჰერცოგს. ფილიპე შეეცადა იგივე შეძახილის განმეორებას და დაახლოებით მე-13 ცდაზე ფხა არქაული ფრინველივით ამოფრინდა მისი ყელიდან. მადლიერმა ჰერცოგმა დახმარება აღუთქვა ქართველებს მტერთან ბრძოლაში, ხოლო თავის უმცროს ქალიშვილს მოფერებით „ოდელია“ დაარქვა.

ამ სიტყვის მაგიურ მნიშვნელობაზე მიუთითებს ლათინო-ამერიკელი მეცნიერი გაბრიელ ბორხესი (1791-1891). მისი საუკეთესო ქმნილება, „შუმერების ექო“ უმთავრესად მიძღვნილია ქართულ-ხალხური შეძახილების შუმერული ეტიმოლოგიისადმი. ერთ-ერთ ქვეთავში „სალალობო მისამღერები“ იგი წერს:

„ორი კულტურის შედარებითი ანალიზისას გაირკვა, რომ შეძახილ „ოდელია“-ს პრექართულ ენაში მოეძებნება შესატყვისი „ჰოუდელა“, რასაც ამბობდნენ შუმერი ქურუმები მსხვერპლშენიშვის წინ. მასალის სიმცირის გამო ჩვენ შეგვიძლია მხოლოდ ვივარაუდოთ, რომ ზვარაკს ცეკვა-სიმღერებით აცილებდნენ იმქვეყნად, რადგან თავგანწირვა ზეციურ კარიბჭეს უხსნიდა მას. მაშინაც და მას მერეც, ეს სიტყვა ყოველთვის იყო სიხარულის გამომხატველი, შვების მომგვრელი და არა პირიქით!.

ამავე პლატფორმაზე დგას მცირე აზიელი ხიამ ოსვიანი. სამწუხაროდ მისი ხელნაწერი არ შემორჩა ისტორიას. სამაგიეროდ მის შესახებ ცნობას იძლევა ჩვენი აპოლონ

¹ იხ. ბორხესი. შუმერების ექო. 2024 წ. ბუენოს-აირესის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. გვ. 137.

არეოპაგელი. „მეტაფიზიკური ღრიალის“ ეპილოგში იგი გაკვრით აღნიშნავს, რომ ხიამ ოსვიანის მსგავსად ისიც ამ მძიმე, ქანცგასაწყვეტ ნაშრომს ამთავრებს „ოდელიათი“, რათა მოითქვას სული და დატკბეს სიმღერით.

მესამე ბოლიზმის ცნობილმა პოეტმა არტურ მემბომ ოდაც კი უძღვნა ამ დიდებულ ბგერებს, ასე რომ იწყება: „ოდელია, დელია, სიყვარული ძნელია“ და ა. შ.

უნდა აღინიშნოს, რომ ლექსის პირველ გამოცემაში¹ ბოლო ორი სიტყვის ნაცვლად მრავალწერტილია, რაც გემოვნების თვალსაზრისით უფრო გამართლებულია, ვიდრე გაცვეთილი ფრაზა – „სიყვარული ძნელია“. როგორც ჩანს, ეს არის ან გადამწერის თვითნებობა, ან ცენზურის „შესწორება“.

ასეა თუ ისე, ნათელია პოეტის აშკარა სიმპათიები ქართული შექაბილის მიმართ, რასაც ბოლიზმის ახალი სკოლა უფრო აღრმავებს და ანვითარებს. კაცობრიობის დიდი მოაზროვნე ემანუილ კვანტი აღნიშნავს, რომ მხოლოდ სრულფასოვანი დასვენებაა ნაყოფიერი შრომის წინაპირობა და ამ მხრივ „ოდელია“ შეიძლება განვიხილოთ, როგორც „წმინდა ქონების კრიტიკის“ წანამძღვარი. კვანტის მეგობარი და მოსწავლე გერონტი თავბერიძე იმასაც მოწმობს, რომ გასეირნების დროს ცნობილი მოაზროვნე თავისთვის ღიღინებდაო: „ოდელია დელია“.

როგორც ვხედავთ, ამ შექაბილს საკმაოდ გრძელი ისტორია აქვს, მაგრამ ეს სრულიადაც არ აქცევს მას სამუზეუმო ექსპონატად, არ უკარგავს სადღეისოდ აქტუალობასა და მნიშვნელობას. პირიქით, ჩვენ გვინდა დავამტკიცოთ რომ...

¹ იხ. ჟურნალი „პარიზის რითმები“ №7, 1883 წ.

მასალის დამუშავება

...რომ სიტყვა „ოდელია“ არა მხოლოდ ჰარმონიის, არამედ დისჰარმონიის, კონფლიქტის მიზეზიც შეიძლება აღმოჩნდეს. მართლაც, წარმოვიდგინოთ ადამიანთა ერთი ჯგუფი, რომელიც თვლის, რომ სიტყვა „ოდელია“ ადამიანის ექსპრესიას, გულის წიალიდან გარეთ მიმართულ მღელვარებას გამოხატავს და შეიძლება იქცეს მეამბოხეთა შეძახილად, დაინეროს გარდაქმნის დროშაზე. თავიანთ ინტერპრეტაციაში ისინი შეიძლება დაეყრდნონ ქურუმების აჯანყებას შუმერთა იმპერიაში, რომელსაც ადგილი ჰქონდა ჩვენს წ. ა.-მდე 924 წელს, მდინარე ევფრატის რიყეზე.

ზემოთ მოყვანილი სიტყვა ქურუმთა მაგიური შეძახილი შეიძლება ყოფილიყო. არაა გამორიცხული, რომ სოციალური აფეთქების ენერგია სწორედ ამ სიტყვამ წარმოშვა. ეს სავსებით ამართლებს მათ გაგებას და ჩვენც უფლება არ გვაქვს არ ვცნოთ აჯანყების ფაქტი.

მეორე მხრივ, როგორც ნიუტონის მექანიკიდან ცნობილია,¹ ყოველი ქმედება წარმოშობს უკუქმედებას და იძულებული ვხდებით წარმოვიდგინოთ ადამიანთა მეორე ჯგუფი, რომელიც არ იზიარებს ზემორე თვალსაზრისს და ოდელიას ორთოდოქსალურ ინტერპრეტაციას იცავს. ამ მოძღვრების კლასიკოსები თვლიან, რომ აღნიშნულ გამოთქმაში ასოები „ო“ და „ე“ ჩაენაცვლა ასო „ი“-ს და თავდაპირველად ეს სიტყვა იკითხებოდა როგორც იდილია, ანუ უტოპიური სიმშვიდე, მორჩილება, იდეოლოგიური შერწყმა არსებულ სინამდვილესთან.

---

¹ იხ. პერიშკინი, ნიუტონის ფიზიკა. გვ. 134

გინახავთ ხრამის სათავე? ის ძლივს შესამჩნევი ღრმულით იწყება და სულ მალე თვალჩაუნვდენელ სიღრმეებს აღწევს. ასევე აქაც, ეს ორი, დანასისხლური მიმდინარეობაც სულ პატარა უთანხმოებით დაიწყო. ვთქვათ შუილი ჩამოვარდა ორ, ზემოხსენებულ დაჯგუფებას შორის. პირველი ჯგუფი ქვეყანაზე ამკვიდრებდა „ოდელიას“ იდილიისებურ, უტოპიურ-მატერიალისტურ გაგებას, ქადაგებდა შრომით აღმაფრენას და ფანატიკურ ერთგულებას არსებული წეს-წყობილების მიმართ.

ოპოზიციური პარტია კი განსხვავებულ თვალსაზრისს აწვითარებდა. ამ პარტიის წინამძღოლმა დაამტკიცა, რომ „ოდელიაში“ არავითარი ასოთჩანაცვლება არ მომხდარა; რომ ასო „ი“ შუმერების ანბანში აღინიშნებოდა როგორც გაკლაკნილი ჭია, ხოლო „ო“-სა და „ე“-ს პრექართულში იგივე მოხაზულობა ჰქონდა. ოპოზიციის წევრები მატერიალისტებმა ხალხის მტრებად გამოაცხადეს და ამ უკანასკნელებმა ძლივს გაასწრეს საზღვარგარეთ. დაიწყო დაჭერები. დახვრიტეს ყველა, ვინც სიტყვა „ოდელიას“ ოდნავი რიხით და მღელვარებით წარმოსთქვამდა. დააპატიმრეს ისინიც, ვინც საერთოდ გაურბოდა ამ სიტყვის ხსენებას, რადგან მათი ლიდერის აზრით, „ყველა ვინც ჩვენთან არ არის, ჩვენი მტერიაო“.

მეტსაც გეტყვით: განხეთქილებები წარმოიშვა თვით იდილისტების ჯგუფის შიგნითაც. ერთნი ამტკიცებდნენ, რომ „ოდელია“ შრომის შეძახილია და აღნიშნავს მუშა-მოსამსახურის მშვიდ გუნება-განწყობასო. მეორენი თვლიდნენ, რომ ეს სიტყვა პასტორალური იდილიის სიმბოლოა და მხოლოდ მწყემსმა უნდა დაამღეროს სალამურზეო. აქ უკვე მოსწრებაზე იყო საქმე! მშრომელთა პარტიის წევრებმა

მეტი ოპერატიულობა გამოიჩინეს და მოკლეს სალამურზე დამკვრელთა ლიდერი. ამრიგად, საბოლოოდ გაბატონდა „ოდელიას“ იდილიისებური გაგების მემარცხენე ფრაქცია.

რაც შეეხება ემიგრაციაში მყოფ ოპოზიციურ პარტიას, იქ მან არანაკლები უბედურება დაატრიალა! ოპოზიციის ლიდერმა თავისი მჭევრმეტყველება და დაუცხრომელი ენერგია „ოდელიაზე“ მიმართა და მალე მთელი ქვეყანა დაარწმუნა, რომ ეს სიტყვა სულის ამბოხების სიმბოლოა და არა ბრმა მორჩილების. მისი შთაგონებით შეიქმნა ნაციონალ-შურისმაძიებელთა პარტია. ისინი მოითხოვდნენ დაუყოვნებლივ შეიარაღებას და გამოლაშქრებას „იდილისტების“ წინააღმდეგ. ლიდერმა სიამოვნებით აუბა მხარი ამ მოთხოვნას, თაყვანისმცემლები განვრთნა, დარაზმა, და „იდილიის“ მომხრეთა ლიკვიდაცია ბრძანა.

არნახული ბრძოლა მოხდა. დედამინა ძრწოდა და ზანზარებდა მოსისხლეთა ფეხქვეშ. გადაიბუგა, დაინგრა ქალაქები. შხამი შეერია ცასა და მიწას. გამარჯვება წილად იდილისტებს ხვდათ. მათი ადიდებული ტალღები გადმოვიდნენ კალაპოტიდან და მთელ კონტინენტს მოედნენ. დამარცხებულთა ბელადმა თავი მოიკლა. (ან მოკლეს, როგორც გენებოთ.) რამოდენიმე ოდელისტი ოკეანის გაღმა გაიქცა. აშკარად მათ უკვე ველარ გაბედეს თავიანთი მოძღვრების ქადაგება. სიტყვა ოდელიას მნიშვნელობა შეუცვალეს და შექმნეს ახალი, ნეოოდელისტური მიმდინარეობა, რომელიც ისტორიაში „მებრძოლი მწყემსების“ სახელით შევიდა. ამ თეორიის მიხედვით, ადამიანის მიზანი მართლაც იდილიაა, მაგრამ ზოგჯერ, როცა ფარას მგელი დაეცემა თავს, მწყემსმა სალამური გვერდზე უნდა გადადოს და თოფს

მოკიდოს ხელიო. იდილისტებმა განჭვრიტეს ამ ნეოლოგიზმის კონფლიქტური არსი, განაცხადეს, რომ ფესვებით ის „ოდელისტების“ სწავლებიდან ამოდიოდა და შერისხეს მისი მქადაგებლები.

მათ ჯინაზე შეიქმნა ნეოოდელზმის უამრავი სკოლა. ერთნი მგლის მოკვლის აუცილებლობას ქადაგებდნენ, მეორენი ამტკიცებდნენ, რომ მწყემსმა სჯობს თავი აარიდოს მკვლელობას და მხოლოდ შესაშინებლად ესროლოს მგელსო. მესამენი იმასაც ამბობდნენ, რომ პატრონმა თვით მიართვას ცხვარი მტაცებელს და ამით ნამუსზე შეაგდოს აგრესორიო.

გაიმართა უამრავი სიმპოზიუმი, კოლოკიუმი, კონგრესი. გაჩაღდა ფარული ბრძოლა. შური და ჯიბრი გამეფდა ყველგან და ყველაფერში. მტრობა განსაკუთრებით გამწვავდა შავ ბაზარზე, სადაც ერთმანეთს კონკურენციას უწევდა ორი სამყაროს საქონელი. გაიბა ჯაშუშობის ქსელებიც, მეტადრე სამხედრო ეკონომიკის დარგში, რომლის დონე და სიმძლავრე განსაზღვრავდა ნეოოდელიის თუ იდილისტის პრიორიტეტს ნეიტრალურ ქვეყნებში, სადაც ჯერ არ იყო გამოკვეთილი ცხადი პოზიცია ამ შეძახილის მიმართ. დაიწყო გაუთავებელი მოლაპარაკებები დაძაბულობის შენელების, განმუხტვის და განიარაღების შესახებ. მოლაპარაკება კვლავ გაიხლართა უთავბოლო პრობლემათა ქსელში. ატყდა დაუსრულებელი დავა იმის თაობაზე, თუ რომელი იდეოლოგია გაბატონდეს ნეიტრალეზთან: იდილია ოდელისტური ელფერით, თუ ოდელია იდილიური განხრით. ერთი გაუფრთხილებლად ნასროლი სიტყვიდან კვლავ ზვავივით მოსკდა სიძულვილი და ვერავითარმა ძალამ ვერ შეაჩერა ის. აღმოჩნდა, რომ ადამიანის ხელით შექმნილი იარაღი აღარ ემორჩილება შემქმნელს, ემტერება მას და

შემართულია მის მოსასპობად. აქ მთელ ქვეყანაზე ატყდა განგაში. დაფრთხნენ, დაფაცურდნენ პოლიტიკური ლიდერები, მაგრამ ერთმანეთის უნდობლობასა და სიძულვილში ისე შორს იყვნენ წასულნი, უკან ვეღარ დაიხიეს, თითო დააჭირეს ლილაკებს და მთელი დედამიწა თავისი ულამაზესი ქმნილებებით შუაზე გასკდა!

დასკვნები

ჩატარებული მსჯელობიდან შეიძლება გამოვიტანოთ შემდეგი დასკვნები:

ა) სიტყვა „ოდელიაში“ ასოთჩანაცვლების თეორია მხოლოდ ნახევრადაა მართებული. მართალია, ასო „ე“ ჩაენაცვლა ასო „ი“-ს, მაგრამ ასო „ო“ ხელუხლებლად გადმოვიდა პრექართულიდან ქართულში.

ბ) ამის გათვალისწინებით, გვექნება ოდილია, ანუ საშუალო არითმეტიკული ოდელიასა და იდილიას შორის, რაც საშუალებას მოგვცემს შევარიგოთ დანასისხლური თვალსაზრისები და დედამიწა გადავარჩინოთ აფეთქებას.

გ) ამრიგად, ჩვენ ვაჩვენეთ, რომ არ ღირს კაცობრიობის დაღუპვა ერთი ასოს გულისთვის. მოსისხლე ბანაკებს მოვუწოდებთ მოუხმონ გონებას და დაუთმონ ერთმანეთს თითო ასო.

პატივისცემით, (ხელმოწერა გაურკვეველია)

ვარიაციები
დიდგორის ომის თემაზე

მესიის მახვილი

არსებულ შეხედულებათა შორის, სავსებით მისაღებია ის თვალსაზრისიც, რომ დიდგორის ბრძოლა უპირველესად რელიგიური ხასიათის ომს წარმოადგენდა. ისიც შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ბრძოლის ბედი წყდებოდა დროისა და სივრცის გარეთ, მეშვიდე ცაზე, მარადიულ არსთა სამყაროში. თვალსაჩინო სქოლასტი, ანსელმ კენტერბერიელი ასე ახასიათებს ამ სამყაროს:

„ატმოსფერული გარსის მსოფლიო ეთერთან შეხების ზღვარზე უნდა ვიგულისხმოთ ბროლივით გამჭვირვალე და გრუნტივით მყარი წრე, რომელიც გარს ერტყმის მიწას, ბრუნვით წარიტაცებს მას და თავის ნებაზე წარმართავს ჩვენს ამქვეყნიურ ცხოვრებას“.¹

ზეციურ არსთა საბედისწერო წრებრუნვის თემამ მთელი სისრულით დიდგორის ომში გაიჟღერა. შემოქმედის მიმართ ილბლიანად შემობრუნებულმა ზეცამ ქრისტეს რწმენით შემდგარი ჯარი გამარჯვებისთვის განაწყო.

ამ განწყობიდან გამომდინარე, დავით აღმაშენებელი ვერ გადაწყვეტდა ბრძოლის ვერც ერთ სტრატეგიულ ამო-

---

¹ იხ. კენტერბერიელი ა. სამაგიდო ჩანაწერები. რვეული 7. გვ. 11.

ცანას თუ, როგორც მორწმუნე, არ აღასრულებდა ღვთის ნებას და უზენაესი აზრით არ გაამართლებდა ომის იდეას. ეს ურთულესი პრობლემა იყო და დავითმა ბრწყინვალედ გაართვა მას თავი – ბრძოლას შეხედა როგორც შემოქმედებას; არა მკვლელობის, არამედ თავგანწირვის, შიშის დაძლევის, საკუთარ თავზე გამარჯვების მიზნით.

დავითის თაყვანისმცემელი, ბავარიის პერცოგი ანტონიო ჰუსერლი, აღტაცებით შენიშნავს:¹ „დიდგორის გამარჯვების ავტორმა ქმედითი აზროვნების ისტორიაში პირველად მოახერხა სიძულვილის განცდის სისხლით სავსე რეალობისგან მოწყვეტა, მისი თამაშის ელემენტად ქცევა, უფრო მაღალი რეალობის წვდომის და დაუფლების მიზნით.“

თუმცა ბავარიის სამეფო კარი არც მანამდე და არც მერე ვნებათა ჟონგლიორობას მოკლებული არ გახლდათ, დიდგორის ომში სულ სხვა ყაიდის თამაში აღმოჩნდა. თამაში ყოფნა-არყოფნის მიჯნაზე, სიცოცხლის რისკით, ხორციელ და სულიერ ძალთა სრული დაძაბვით და თავგანწირვით. თუ ბავარიის წარჩინებული პირი მეტოქეს ისე გაახვევდა ინტრიგების ქსელში, რომ ყოველთვის იტოვებდა უკან დახევის და სამშვიდობოზე გასვლის გზას, დავითი მთელი თავისი ძალებით, ყოველგვარი რეზერვების და უკან დახევის შესაძლებლობის გარეშე შედიოდა მტერთან ბრძოლაში.

---

¹ იხ. ჰუსერლი ა. სამხედრო ხელოვნება, როგორც თამაში. ჟურნალი „ლოგოსი“ 1914 წ. გვ. 76.

ექვსი საუკუნის შემდეგ იგივე ტაქტიკა გაიმეორა ნაპოლეონმა იტალიის კამპანიის დროს,¹ მდინარე არკოლეს ფორსირებისას. სამი მხრიდან შემორტყმულმა ბონაპარტმა მოახერხა ძალთა სრული შემოკრება, შექმნა რა თავისი შეტევით სამხედრო ხელოვნების კლასიკურ ნიმუშად აღიარებული შედეგრი.

არაერთი ანალიტიკოსის, თვით ოსვალდ ჰიზის აზრით, დავითის და ნაპოლეონის ეს ელვისებური შეტევა, როცა უზარმაზარ სივრცეზე განფენილი ძალა ერთ მუშტად შეიკვრება და მთლიანად ჩააქსოვს საკუთარ თავს ერთდერთ, სამკედრო-სასიცოცხლო დარტყმაში, სულის უეცარ, თავგანწირულ გარღვევას ნიშნავს თავისუფლების სამყაროში. გავა კიდევ ორი საუკუნე და დიდგორის შედეგრი ეგზისტენციალიზმს დაუდებს სათავეს. იმასაც გვაფიქრებინებს, რომ სორენ კიერკეგორის ცნობილი დილემა „ან... ან“. სწორედ იმ შორეული შეძახილიდან ამოდის:

„ან გამარჯვება, ან სიკვდილი!“

* * *

წარმოვიდგინოთ დიდგორის ველი, თითქოს გაშლილი, მოწინააღმდეგე ძალთა თარეშის ასპარეზი. წარმოვიდგინოთ მტრის შემოსევა ორბეთ-მანგლისის მხრიდან, რომელსაც ველარ აჩერებს ხეკორძულას ხეობიდან ამოსული ქართული ჯარი. თუმცა ეს წარმოდგენა მეტად ბუნდოვანია. ბრძოლის ველი ვერა და ვერ იძენს რელიეფურ სიმ-

¹ იხ. ცისკარიშვილი დ. „ნაპოლეონი“ გვ. 116.

კვეთრეს, რადგან ვერსიათა შორის არსებობს დიდგორის ბრძოლის ორი განსხვავებული სცენა. ხომ შეიძლება ომი დიღმის დიდგორზეც გამართულიყო, ბატალური სცენებისთვის უფრო შესაფერის სივრცეში?

მაინც სად მოხდა ბრძოლა? რაციონალიზმის არაკლასიკური სკოლა (ყან მორო, რობერტ ბერტიე, ალექსანდრე რურუა) დაჟინებით ამტკიცებს, რომ გენიოსი, რომელიც სულის მიუწვდომელ მოძრაობას გონების კუთვნილებად აცხადებს და სასწაულს დაძაბული ფიქრის შედეგად ახდენს, არჩევანს სწორედ ორბეთის ზეგანზე შეაჩერებდა. მხოლოდ გონების გაფაქიზებული თვალი თუ შეამჩნევდა, რომ ზედა დიდგორი იყო არა ნამდვილად ღია, არამედ მოჩვენებითად გაშლილი სივრცე, რაც დავითს მტრის მისაბყუებლად სჭირდებოდა.

თავისთავად დიდგორის ველი არ ზღუდავდა აღმოსავლეთის უზარმაზარ ძალთა მანევრებს. ეს მთაგორიანი ზეგანი მხოლოდ დავითის ჯარის სწორი ტაქტიკური სვლების შედეგად ითამაშებდა მტრისთვის დაგებული ხაფანგის როლს.

დავაკვირდეთ დიდგორის რუკას: გორაკების ჯაჭვს მანგლისის მხრიდან, კლდეკარის გასწვრივ კვეთს ნაბალიერების ქედი. მის პარალელურად, ტაბარულის ქარაფებთან აღმართულია სათოვლიას მთა. ეს ორი, ბუნებრივი კედელი შეუმჩნევლად ზღუდავდა შუა დიდგორებს და თავის შემპარავ სივინროვეში მტრის რიცხოვრივ უპირატესობას სპობდა. თუ მუსულმანთა კოალიცია ფრთებს კედლებს მიღმა გაშლიდა და შეეცდებოდა ორივე ქედის გარშემოვლას, დავითი მოასწრებდა ფლანგებს მოწყვეტილი ცენტრის

გარღვევას, კლდეკართან გასვლას და გამაგრებას, რაც ისევ აქეთ შემოაბრუნებდა შუაზე განწყვეტილ ლაშქარს. მაშინ პანტიანის ტყეში ჩასაფრებული დემეტრე უფლისწული ზურგიდან დაეცემოდა მათ.

* * *

ასეთი საბრძოლო განაზრახით წარსდგა დავითი დიდგორის ნისლით მოცულ ველზე.

ცა მოინმინდა. ბურუსი მაინც ფარავდა გორაკებსა და მთებს. აზრთა სხვადასხვაობა ფერსა და კონტურს უკარგავდა ისედაც განაზებულ, ისტორიის შუქ-ჩრდილებად დაქსაქსულ მინდორს. ათასფერ ვერსიებში, ცხარე დისკუსიებში, ვერა და ვერ იკვეთებოდა საომარ მოქმედებათა არე. თუ დავითს ორბეთის პლატო აწყობდა, კოალიციის სარდალი, ილლაზ დურბეიზ სადაყის ძე დილმის დიდგორს ამჯობინებდა, სადაც უფრო ლალად გაშლიდა ფრთებს.

თუკი არ არსებობს სიმართლე თავისთავად და ყოველი ქეშმარიტება შეფარულ ზრახვათა და ინტერესთა ნაყოფს შეადგენს, ჩვენც შეგვიძლია არჩევანი მოვახდინოთ და დავითს დაუჭიროთ მხარი, ანუ გავანათოთ და გავფანტოთ სწორედ ზედა დიდგორებზე ჩამონოლილი ნისლი.

მზე ამოვიდა. თვალისმომჭრელად აელვარდა ხმლებით, მუზარადებით და ჯავშან-პერანგებით დაფარული ორბეთის პლატო. ცხენკაცების ქროლვით მოქარგული ცეცხლოვანი ხალიჩა ტალღა-ტალღა წაეფინა სიზმარ-ცხადის სივრცეს. სად იყო ცა, სად იყო მიწა? სანახაობის მოლოდინში ყოველივე გაიტრუნა, ერთმანეთს შეერწყა. ზევით

კი, ბროლივით მკვრივ და გამჭირვალე ზეცაში ბრძოლის ბედი უკვე გადაწყვეტილი იყო.

დავითმა იცოდა ეს, იცოდა არა გონებით, არამედ გულით. გამარჯვების მოლოდინი სიხარულის განცდით აღავსებდა მის არსებას. გული იმასაც ეუბნებოდა, რომ ზეცის განაჩენი თავისით ვერ აღსრულდებოდა. საჭირო იყო შემსრულებელი, ღვთის ნებას საკუთარ შემოქმედებად რომ აქცევდა და მაღალ სფეროში ნათქვამ სიტყვას ამ ქვეყნად თავიდან გააცოცხლებდა.

დავითმა იცოდა და არც იცოდა ბედის განჩინება. ზუსტი ცოდნა გაფანტავდა სასწაულის რწმენას. ის, რაც ზეცაში გადაწყდა, ცოდნის და არცოდნის საზღვარზე სუფევდა. გულს იზიდავდა, დაუშრეტელი ენერგიით ავსებდა, მაგრამ ცხადად არ იკვეთებოდა, არანაირ გარანტიას არ ქმნიდა, სულს საკუთარი რწმენის და სიმამაცის იმედად ტოვებდა. მაღალ სფეროთა ღირსი ძალისხმევა სჭირდებოდა მეფეს, რომ ის შეექმნა, რაც უკვე შექმნილი და დამტკიცებული იყო მისთვის.

მზე ამოვიდა. ბნელს შეთამაშებულმა სხივმა ცისკრის ვარსკვლავი ამოაგდო და გარდასულ ღამეს წერტილივით დაუსვა. მზის ცეცხლით აელვარდა საპირისპირო ძალთა შეჯახების არე. აქ მოხდებოდა არჩევანი. ან ზეგავიით აგორებული სიბრაზე წაღეკავდა ყველას და ყველაფერს, ან ნიჭის გამონათება გადაარჩენდა ღვთისმშობლის წილხვედრ ქვეყანას.

მთავარია, ბრძოლა მომხდარიყო სათოვლიას და ნაბალიერებს შუა, წინასწარ მონიშნულ ველზე, სადაც ყოველ მოძრაობას სიტყვა გაამართლებდა და აზრი შეკრავდა, სადაც მოქმედი გმირის სულისკვეთება სძლევდა მტრის უს-

ახურ სიმრავლეს. კოალიციის ლაშქარი თავისი ნებით არ შემოვიდოდა ამ სცენაზე. ის შეეცდებოდა მოქმედებას საბრძოლო სცენის მიღმა, სისხლით სავსე რეალობაში, სადაც ომი მკვლელობა იყო და არა თავგანწირვა.

ქართველების ფიზიკური სიმრავლით დათრგუნვა, მათი დატყვევება უსაზრისო გარემოცვაში – აი, მტრის საომარ მოქმედებათა მრწამსი. თუ ეს იდეური პოზიცია შეირყეოდა, ილღაზს მინა გამოეცლებოდა ფეხქვეშ. პოზიციური ბრძოლის წაგება მისთვის არასასურველი თამაშის წესის მიღებას ნიშნავდა. ამიტომ, რაც შეიძლება სწრაფად უნდა გასცლოდა აქაურობას და ჩასულიყო ქვევით, დიღმის მინდორზე.

დავითმა განჭვრიტა მისი ნაბიჯი და გააკეთა ის, რაც თავისი ფილოსოფიური სიღრმით გასცდა სამხედრო ხელოვნების ფარგლებს. პრუსიის მეფის, ფრიდრიხ დიდის აღიარებით, დავითის ამ გენიალურმა მიგნებამ ფსიქოლოგიური კუთხით შემოაბრუნა და გახსნა პოზიციური ბრძოლის იდეა.¹ მან ისე გაფანტა და განალაგა თავისი სამხედრო ძალა, რომ სცენაზე მოხვედრილი გადამთიელი წრის შუაგულში აღმოჩნდა. ალყა არ იყო უწყვეტი. სადაც დავითს ხელს აძლევდა, სწორედ იქ შეეძლო მტერს წრის გარღვევა და ქვევით, დიღომში ჩასვლა.

ეს სწრაფდაშვება სიცარიელეში ვარდნას თუ შეედრებოდა. ილღაზი დავითის ჩათრევასაც შეეცდებოდა ამ თავ-

¹ იხ. ფრიდრიხ დიდი – „მინაწერები მანუეტებზე“, თეთრი პერანგის მარცხენა მანუეტი. გარდერობი №2, კენინსბერგის სამეფო მუზეუმი.

ბრუდამხვევ მოძრაობაში და მას შეჭიდებული, შეჩერდებოდა სადღაც, შუაში, სოფელ ბევრეთის თავზე.

სამხედრო ხელოვნების ისტორიის მეკლევარებმა ყოველმხრივ გააშუქეს და გაშუბლეს ეს შეფერხება. მოსინჯეს ნიადაგი, გადააშორეს მას ათასწლოვანი ქერქი, გათხარეს ძვალნარევი საძირკველი და გამოიტანეს დასკვნა, რომ პირველი შეტაკება სწორედ აქ, პანტიანის ტყის პირას უნდა მომხდარიყო. ამ ყორღანიდან შეგვიძლია აღვადგინოთ ბრძოლის ჭეშმარიტი სურათი. თავის ქალები და ცხენთა ძვლები გარს ერტყმიან ფარ-ხმლით მოფენილ სამარხს. გარემოცვა არ არის სრული. გათხრებს კლდეკართან მიყვართ, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ქვეით ჯარს მოუხერხებია ცხენოსანთა ჯარის გარღვევა და ციხესთან გამაგრება. უფრო შორს მყოფი ფენების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ილღაზმა სიმაგრეს შორიდან შემოუარა და ქართველებს ზურგიდან დაარტყა. გაასწრეს თუ არა გამაგრებულებმა ციხიდან, ძნელი სათქმელია.

* * *

ამ ურთულესი მასალის დამუშავებისას არ შეიძლება გვერდი ავუაროთ ფენომენოლოგიური სკოლის ფრიად საინტერესო თვალსაზრისს, რომელიც დიდგორის ნივთმტკიცებათა მიზეზ-შედეგობრივი ახსნის ნაცვლად თავისუფალი დაშვებების და ვერსიების მეთოდს გვთავაზობს. ბრენტანოს მიხედვით,¹ კლდეკარის ციხის ტრაგედია არ

---

¹ იხ. ბრენტანო. რჩეული თხზულებები. ტ. III. გვ. 177, ან დაგვიჯერეთ სიტყვაზე!

შეიძლება განვიხილოთ რეალისტურ პლანში. უთანასწორო შეხედრის ამ საბედისწერო ფაქტს ისტორიული ფარსის პირობით-სიმბოლური შეფერილობა უნდა მიეცეს. ბრენტანოს მონაფეები კიდეც უფრო შორს მიდიან და ამტკიცებენ, რომ ეს იყო არა ნამდვილად მომხდარი, არამედ განზრახ გათამაშებული ტრაგედია.

მართლაც, ერთი წამით მოვწყდეთ ისტორიულ რეალობას და ჩავიხედოთ შემოქმედის სულში. სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა მისთვის არის სიტყვის მოძრაობა არყოფნიდან არსებობისკენ. მხოლოდ ფაქტების შეჯახებით დავითი ვერ მიაღწევდა ცით მინიჭებულ ტრიუმფს. საჭირო იყო ამ ფაქტების მეტაფორებად ქცევა, მეტაფორების ერთმანეთთან დაკავშირება გამჭოლი მოქმედების საბოლოო შედეგში. ამიტომ, ბევრეთთან ქართველთა უკანდახევა უფრო ტაქტიკური სვლა იყო, ვიდრე დამარცხება.

ასეთი „გამარჯვებები“ ილლავს წინ კიდეც მრავლად ელოდა. ბრძოლიდან ბრძოლამდე დავითი სულ უფრო და უფრო ართულებდა მის წინაშე მდგომ ამოცანას და მტერს ფიქრის ურთულეს ლაბირინთებში ითრევდა.

* * *

თანამედროვე ნიადაგმცოდნეთა საშემოდგომო სიმპოზიუმზე პარიზში (პარიზი 1997, ენკენისთვე 17-20) დედით ფრანგმა და მამით ემიგრანტმა პიპა ორაგველიძემ შესანიშნავად აჩვენა, რომ დიდგორის თავისთავად რთული რელიეფი კაცს ათას თავსატეხს უჩენს და სააზროვნოდ განაწყობს. დაუმატეთ ამას დავითის მხრივ ხელოვნურად

შექმნილი სიძნელეები და წარმოიდგინეთ, რა დღეში იყო ჩავარდნილი ილღაზი! მისი სანერი მაგიდა დაფარული იქნებოდა რუქებით, მონახაზებით, დისპოზიციის ფურცლებით და ტოპოლოგიური სურათებით. კარვის აკეცილი კალთებიდან ორპირი სიო უქიქინებდა და მაინც ოფლად იღვრებოდა, რადგან ფიქრობდა – დაღლილი თვალით დასცქეროდა ტოპოგრაფიულ რუქას. ისე ღრმად ჩასცქეროდა, თითქოს გრაფიკულად მონიშნული მინდვრები, გორაკები და მთები კი არ აჩენდნენ, უფრო მაღავდნენ ამ უცნაურ ქვეყანას. ისიც აღარ ენდობოდა გაგონილს და ნანახს. ყველგან ღალატს ფიქრობდა, ყოველი ბუჩქის უკან ჩასაფრებულ მტერს ხედავდა. ვერ იჯერებდა თუ იმარჯვებდა. გუმანით გრძნობდა თავსმოხვეულ არტახებს. თუმცა თავისუფლად მოძრაობდა და ციხეს ციხეზე იღებდა, იყო თვით ამ მოძრაობაში, ამ თავისუფლებაში რაღაც შეუცნობელი, დამთრგუნველი. საითაც ნებავდა, იქით ვიდოდა, მაგრამ საითაც უნდა წასულიყო, ძაფზე აცმული თოჯინასავით მოძრაობდა. მოძრაობდა მძიმედ, თითქოს ზურგით ეზიდებოდა საკუთარ ლაშქარს. უდაბნოს სივრცეში ფრთების გაშლას ჩვეული მხედარი იხუთებოდა ამ ვიწროებში და ისევ ფიქრობდა. მისი გონება, როგორც წისქვილი, ფქვავდა უცხო შეგრძნებებად დაშლილ ქვეყანას და მის გადაუმუშავებულ, უკვე გათავისებულ შინაარსს ფიქრის მწყობრ ნაკადებად აფრქვევდა.

აზრის ამ ნებიერმა დინებამ თვითონაც მოწყვიტა მიწას და უსასრულობაში გაიტაცა. იგრძნო, როგორ გაიხსნა სივრცე, აღარავინ უღობავდა გზას! ახლა მას თავისუფლად შეეძლო დიღმის მინდვრებზე ჩასვლა და თავისი ფიზიკური

სიმრავლის გამოყენება, მაგრამ გამარჯვებებით გულმოცემულსა და ბრძოლის ეშხში შესულს, აღარ ეთმობოდა ზედა დიდგორი, რომლის გორაკებსა და მთებს თავბრუდახვეული პეპელასავით დასტრიალებდა დავითთან ბრძოლაში ფრთაშესხმული ფიქრი.

ასე შემპარავად შემოაბრუნა აღმაშენებლის ნებაშეგონების უხილავ ძაფზე აცმული მტერი. უკუქცევით, ციხე-კოშკების შეწირვით, დიდგორებზე ამოიტყუა ის და მისთვის დამღუპველი თამაშის ქსელში გახლართა!

აქ მოხდა ის, რასაც არავინ ელოდა. რამაც ერთბაშად დააბნია მტერიც და მოყვარეც, ხოლო პრუსიის მონარქი, ფრიდრიხ დიდი საგონებელში ჩააგდო.

მოხდა ის, რომ დავითმა უარყო თავისივე საბრძოლო გეგმა და ფიქრის ზღვარს გადასულმა, სრული თავისუფლება ისურვა! ათასფერი კოალიცია, ძალად შეთხზული და შენეებულნი, უცებ გაუფერულდა, წყლად იქცა და ზღვასავით გაიშალა. სარდლების შეძახილების ნაცვლად დავითს ახლა ზღვის შხუილი ჩაესმოდა. იდგა უთვალავ სახეთა პირისპირ, ვით მარტოსული, ზღვას დანატრებული. ნეტარებას ვერ ეძლეოდა, რაკი გადაუხდელი ომი მოუთხრობელი ამბავით შემოსწოლოდა გულზე. ბრძოლა უნდა დასრულებულიყო, რომ ამბავი თქმულიყო. ამისთვის კი საჭირო იყო განთავისუფლება იმ სქემებისაგან, თვითონ რომ მოახვია საკუთარ თავს. დავითი იდგა დიდგორზე, ზღვადმოქცეული ჯარის წინ და ებრძოდა თავის თავს. თავის ნაწვალზე ფიქრებს, ბრძოლის დაზეპირებულ ხერხებს, გამოცდილ სვლებსა და ათასგზის გათვლილ ნაბიჯებს. სალაშქროდ როცა მიდიოდა, ერთი აქლემი წიგნები მიჰქონდა. ბოლოს კი, ამ

ცოდნამ გამოფიტა მისი გონება, დაავიწყა, რატომ დაიწყო ბრძოლა; რომ აღარაფერი უხაროდა, რომ ვერ ტკებოდა ცხოვრებით. რაღაცა აკლდა მას, რაც არ იცოდა, რის ნაკლებობასაც გრძნობდა. ცალკეულ ორთაბრძოლებს იგებდა, მერე კი ეცვლებოდა გუნება, ეძალებოდა ეჭვი, რაღაცა მძიმე, შეუვალი, უსახელო, უაზრო მოაწვებოდა და ძირს ანარცხებდა. ისევ დგებოდა, ისევ უბრუნდებოდა საჩუქარივით მორთმეულ ცხოვრებას, ისევ ივსებოდა სიცოცხლის ხალისით.

ყოველი წუთი ცალკე არსებობდა, არ იყო ის დამძიმებული გარდასულით და მოსალოდნელით. ასეთ ბრძოლაში ჩაბმა აბობოქრებულ ზღვაში შესვლას ნიშნავდა. სახეებად დამსხვრეული ტალღა გარს ეხვეოდა. ამ თავბრუდამხვევ შეგრძნებებს ველარ იტევდა დავითის გული. მაინც სურდა ასე ყოფნა და ყოფნა ბრძოლის უსაზღვროებაში. ვერ ძლებოდა სისხლით კი არა, სიცოცხლით. ყოველი მოძრაობით, ხელის ტრიალით, ხმლის შემოქნევით უხილავ სილამაზეს ქმნიდა და ქარგავდა. სხივივით გამჭვირვალე, გულანთებული, ტყდებოდა და ტრიალებდა ბაიათივით გაჭიმული მტრის შემხვედრ ტალღებში. მაინც რაღაც ანუხებდა. სიტყვა ჩამორჩებოდა ქმედებას, დაფიქრებით ჩაგდებული პაუზა უხუთავდა სულს, ქვიშით ევსებოდა გულ-მკერდი, სისხლი უწვავდა ფერდებს და მაინც იბრძოდა. იმას ეჭიდებოდა, რასაც ფიქრის გარეშე, აი, აქ და ახლა გრძნობდა და ებრძოდა ზღვას, ებრძოდა სიკვდილს, რწმენის ძალით რომ უნდა დათრგუნო. სიცოცხლე ანმყოში ფეთქავს და არა წარსულში ან მომავალში. ამიტომ, უნდა ებრძოლა არა ჩანაფიქრის მიხედვით, როცა სიცოცხლეს, როგორც წუ-

თიერებას, იდეა განაზოგადებს და სისხლისაგან დაცლის. პირიქით, ყოველი აზრი, ყოველი გრძნობა, ყოველი მოძრაობა და სწრაფვა უნდა შემოიბრუნებულიყო ამწუთიერი არსებობისკენ; რომ ეს წამი, ეს განწყობა, ეს სიხარული უსასრულობის წინაშე, დაჭერილი ყოფილიყო ცოცხლად და განუმეორებლად, ერთხელ და სამუდამოდ. მხოლოდ მაშინ შეეძლო დავითს ეთქვა: „ვიბრძვი, მაშასადამე ვარსებობ“ და მხოლოდ ეს იქნებოდა სიკვდილზე გამარჯვების ჭეშმარიტი გზა.

ამიტომ, ზეციურ არსთა საგანგებო დარბაზმა, ყოველგვარი ბჭობის გარეშე, ერთხმად გამოიტანა დასკვნა, რომ დიდგორის გამარჯვება იყო სიცოცხლის წუთიერი, მუდამ ანმყოფ მბჟუტავი ნაპერწკლის ალი, როცა დავითი გადავიდა ფიქრის ყოველგვარ საზღვარს და შემოქმედის გრძნობას აყოლილი, ორასი რაინდის თანხლებით შეიჭრა აღმოსავლეთიდან მოქცეული წყვდიადის გულში.

ასე აღასრულა დავითმა ნება უფლისა ჩვენისა, ძისა ღვთისა და ერთარსისა მამისა, ქვეყნის შემოქმედისა იესო ქრისტესი.

ჩემი ბილიკით, დიდგორებისკენ

ფანტაზია ისტორიულ თემაზე

ექლენება აფხაზეთსა და

სამაჩაბლოში დაღუპულ გმირებს

სათავე

ღმერთო, საიდან გაჩნდა ამ სილამაზეში ეს გაბოროტებული არსება?! ხმალი კითხვის ნიშანივით აღუმართავს. არ იცის რა უნდა – მიითვისოს უცხო წალკოტი, თუ გააცამტვეროს, არაფრად აქციოს. ეს ხმალი პატრონივით მოუსვენარია. როცა ხელი იღლება მისი ქნევით, ლამის მოწყდეს და თავისით დატრიალდეს, როგორც სიკვდილის ცელი. ისიც არ იცის, რად გამოადგება უცხო სილამაზე, მის ხელში რომ ჭკნება, კვდება და ფურცელ-ფურცელ მიჰყვება ქარს. არ იცის, მაგრამ სხვისი მოსპობის ჟინი არ ასვენებს.

რა შეაჩერებს ბოროტი სულის ამ მოუსვენარ, ქვეყნის დამანგრეველ თარეშს?!

მეფედ ვიყავი კურთხეული. ძალა ჩემს ხელში იყო, მაგრამ გონიერ ძალას ის მოუხელთებელი მტერი თვალსა და ხელს შუა უსხლტებოდა. არ სცნობდა კანონს. ნგრევის გარდა, სხვა არც ჰქონდა მიზანი. ურჩხულივით იყო

შემოწოლილი და თავისი გაუმადლარი თათებით ნელ-ნელა გლეჯდა, ლუკმა-ლუკმა ყლაპავდა ჩემს ქვეყანას. ლექსების წერა რომ არ მცოდნოდა, ალბათ ვერც ვერასდროს მოვერეოდი. მის მოუწესრიგებელ შემთხვევითობას მხოლოდ პოეტური ხილვა განჭვრეტდა! სასახლის კარზე გაოცებას ვერ მალავდნენ – რა დროს ლექსების წერაა ამ დიდი თურქობის ხანაშიო, მაგრამ ასე მჯეროდა – ძალა, რომელიც არ სცნობდა ბრძოლის წესებს, სტრიქონებად ქცეული და გარითმული, მისაწვდომი გახდებოდა ჩემთვის. თუ ის კანონგარეშე მოქმედებდა, მეც, სიტყვის მადლით, თავისუფალი ვიყავი, მეც ვიხედებოდი კანონის და აუცილებლობის მიღმა და არ ვკარგავდი იმედს, რომ დავინახავდი უხილავს.

სასახლის ვერც ერთი ფილოსოფოსი ვერ განჭვრეტდა ხიფათის მოახლოებას. მე კი, წინასწარ ვხედავდი სტრიქონებად ქცეული მტრის შემოსევას. გული მკარნახობდა, სად და როდის გამოჩნდებოდა ის. საფრთხეს შევიგრძნობდი, როგორც ჩემი ქვეყნის ლექსად თქმული სილამაზის უეცარ რღვევას. იქ, სადაც სიტყვა ფერხდებოდა, ლალად და თავისუფლად ველარ ირეკლავდა ქვეყანას, სწორედ იქ უნდა მომხდარიყო ან უკვე ხდებოდა გადამთიელთა თარეში.

ერთხელ, ნაჭარმაგევში მესიზმრა, როგორ ინგრეოდა კლდეკარის ციხე. წამოვფრინდი და მზე რომ ამოიწვერა, უკვე თეძამის ხეობაში ვიყავი. არ ვიცი, რამ დამასიზმრა ეს?! იქნებ იმან, რომ შუალამემდე საწერ მაგიდასთან ვიჯექი. ვწერდი და ვერც ვწერდი. რალაც მიშლიდა ხელს. სიტყვები ლაგდებოდნენ სტრიქონებად, მაგრამ სტრიქონი ვერ მიედინებოდა ლალად, თავისით, შეუცნობლად, დასახული მიზნისაკენ. ისე მომერია ძილი, ისე შეერია სიტყვით მოტა-

ნილი ხილვა სიზმრებს, ვერც კი დავიჭირე სიზმარ-ცხადის ხიდზე გადასვლის წამი. მე მხოლოდ საბოლოო შედეგი ვიხილე – ოთხივე კუთხით ცეცხლად ავარდნილი კლდეკარი.

მზეს ამოსვლა არ დავაცადე, არჯევანის მთას შევუდექი, ავდიოდი მალლა და მალლა. ჩემი ბრძანებით ლოგინიდან წამოგდებული ჯარი სახეამღვრეული მომდევდა. ვერაფრით მიხვდნენ, რატომ მივაქროლებდი ჩემს შიშნარევ ფიქრებს კლდეკარის ციხისკენ. მტრის გამოჩენის არავითარი მოლოდინი არ არსებობდა იქ. გადამთიელთა სიახლოვის ნიშან-წყალიც არ აჩნდა გარემოს. კლდეკარი მართლაც უვნებლად დამხვდა. ისეთი სიმშვიდე, სიჩუმე და სილამაზე მეფობდა ირგვლივ, თითქოს ციხე-კოშკი ჩემი ქვეყნის სისხლით სავსე ისტორიის გარეთ იყო გატანილი და მარადისობას შერწყმული.

ეს იდილია მოჩვენებითი აღმოჩნდა. მწვანე ზვირთებად გადმოღვრილ ფერდობზე ბრაზით მოელვარე სახეები დავლანდე. რომც არავინ ყოფილიყო, უნდა მერწმუნა მტრის არსებობა ამ მშვიდ და ჩუმ გარემოცვაში. ჩემს თვალს უნდა დაენახა, წარმოესახა, შეექმნა ხიფათი იქ, სადაც თითქოს, არაფერი იყო საშიში. თუ ჩემი მოლოდინი არ გამართლდებოდა, დაიკარგებოდა გულის ხმა – ის იდუმალი ნიშანი, რა გზითაც შემეძლო უწესრიგოდ, უაზროდ და უმიზნოდ მოხეტიალე მტრის გამოცნობა. ბრძოლა უნდა გადამეხადა იქ, სადაც თავისთავად იქნებ არც მომხდარიყო ბრძოლა. სხვაგვარად, არათუ ხმა გაქრებოდა, ძალას დაკარგავდა მეფის სიტყვაც. აღარავინ ენდობოდა სიზმრად ნანახ, თუ სიტყვით მოტანილ ხილვას, იმ ერთადერთ გამონათებას, ბნელი ძალების წყვდიადს რომ ამსხვრევდა.

არ შეიძლება ჩემი სიზმარი ცხადის მომასწავებელი არ ყოფილიყო. უნდა შემეგრძნო, დამენახა არარსებული მტერი ხეთა შორის ჩაღვრილ სივრცეში. ყურს იარაღის ჟღარუნი უნდა გაეგონა ახალგაღვიძებული ტყის იდუმალ შრიალში. ის, რაც ტოტი შეიძლება ყოფილიყო, დავლანდე, როგორც ხმალი. მტრის დანახვა და ჩემი ბრძანება ერთი იყო. აქამდე ეჭვით შეპყრობილი ჯარი უცებ გაიშალა, რისხვით განათდა. ამომავალი მზის ათასი სხივი აირეკლა ქარქაშიდან ამოღებულ ხმლებში. სიტყვა არც მქონდა ჩამთავრებული, გადამთიელები უკვე ტყეში იფანტებოდნენ და ყოველმხრივ გარბოდნენ.

* * *

კლდეკართან გამარჯვებამ მითქმა-მოთქმა გამოიწვია სასახლეში. ვერც ერთი საღად მოაზროვნე პოლიტიკოსი ვერ გაიზიარებდა მტრის პოეტურ-სიზმრისეული ხერხებით აღმოჩენის გზებს. კლდეკარის ერისთავმა – ლიპარიტმა, წარმოსახვის თამაშად მიიჩნია ციხეს შემორტყმული მტერი.

– რომელი გადარეული შეაკვდება კლდეკარის ციხეს, როცა ქვეყანას არც გალავანი აქვს, არც კარი?! ნებისმიერი მხრიდან შემოდის და გადის გადამთიელი. შენი მოლოდინის მიხედვით ის არ იმოქმედებს, მეფეო.

– ეს მოლოდინი რომ არ მქონდეს, საკადრისად ვერ დავხვდები მტერს.

– არც არის საჭირო. მაინც ვერ ამოძირკვავ იმ უცხო თესლს, უდაბნოს ქარმა რომ შემოიტანა ჩვენთან. რაც მეტს შეებრძოლები, უფრო გაბოროტდება, წინააღმდეგობას

გაგინევს. თუ ყურადღებას არ მიაქცევ, იქნება თავისთვის, ფესვებს გაიდგამს, აღმოცენდება და ისე შემპარავად შეეთვისება აქაურობას, ქართველს და არაქართველს ველარც გაარჩევ ერთმანეთისგან.

არაფერი ვუპასუხე. იქნებ გონიერიც იყო მისი რჩევა, მაგრამ სულს მიხუთავდა ეს გონიერება. ის იმდენად მიწიერი არსება იყო, ვერ იხედებოდა რეალობის მიღმა და სასოებით არ ეპყრობოდა იმ უზენაეს ნებას, ჩვენს ამქვეყნიურ ცხოვრებას რომ წარმართავდა. ქვეყანა რომ აწყობილი ყოფილიყო, ლიპარიტიც მონახავდა თავის საკეთებელ საქმეს ერთა თანამეგობრობის სფეროში; მაგრამ მე ქვეყანა არაფრიდან უნდა შემექმნა. ისეთი ქვეყანა, რომელსაც რწმენა განამტკიცებდა და ოცნება განავრცობდა. ასეთ დროს უნდა მოწყდე მიწას, გადაიხედო არსებულს მიღმა. ლიპარიტი კი ქვევით მექაჩება, ჩემთვის მიუღებელ დროსა და სივრცეში, სადაც ვერ ვხედავ გადარჩენის გზას.

– თუ ხელს გიშლი, გაგეცლები. – მითხრა ლიპარიტმა. – სულ გადავიხვეწები იმ ქვეყნიდან, სადაც შენ ფრთების გაშლას აპირებ, ოღონდ ერთს გეტყვი: სახიფათო ბრძოლას იწყებ, მეფეო! შენისთანა მეოცნებე ან იმასაც დალუპავს, რაც აქამდე მოგვიტანია, ან მართლაც დიდ ქვეყანას ააშენებს. არ ვიცი, ერთ კაცს, თუნდაც მეფეს, გაქვს თუ არა უფლება სასწორზე შეაგდო შენი ხალხის ბედი.

მისი ხმა სულ უფრო შორიდან ჩამესმის. მეორე დღეს შემატყობინეს, რომ ლიპარიტმა დღე-ღამის განმავლობაში დატოვა საქართველო. ალბათ, უთენია გადაკვეთა სამხრეთის საზღვარი, რადგან ინათა თუ არა, საოცარი თავისუფლება ვიგრძენი. თითქოს, გონებას შემოეხსნა გარე სამ-

ყაროს სარტყელი და გაეხსნა შინაგანი თვალი, რომელიც არ იფარგლებოდა რეალობის თვალსაწიერით და ყოველივე არსებულს ზეციურ არსთა სამყოფელიდან ხედავდა.

ხელის გულზე სათამაშოსავით დალაგდა ჩემი ქვეყანა. ასეც და ისეც შემეძლო მისი შეტრიალება. ამ კალეიდოსკოპური თამაშის შედეგად ახალი სახეები ჩნდებოდნენ. უფრო სწორედ, ეს სახეები და ფორმები მიედინებოდნენ თავისთვის. თავისუფლად შემეძლო ამ მდინარეში შესვლა, მათთან შეხება, მათი გათავისება. სახეთა ქმნადობის ეს დაუშრეტელი ნაკადი ძალას მძლევდა, ლალად და უშეცდომოდ ემოქმედებდი. გამარჯვებას გამარჯვებაზე ვაღწევდი. ჩემგან დევნილმა გადამთიელებმა შავად შეიღებეს წვერი, თავზე ნაცარი დაიყარეს და ერაყის სულთანს შესთხოვეს დახმარება – „გვანოკებენ, გვიშველო“. სულთანმაც არ დააყოვნა, ყოველმხრივ აფრინა მსტოვარი და ჯარის შეკრება ბრძანა.

ოპოზიციურ ძალთა და უცხო ტომთა უზარმაზარმა კოალიციამ პირი შეკრა ჩემს წინააღმდეგ. არ იყო ეს ურწმუნო ხალხი, ოღონდ მათ რწმენას თავისუფლება აკლდა. სწორედ ის, რაც უხვად მეძლეოდა ცოცხალი სიტყვის მადლით. ისევ შევცურე სახეებისა და ხილვების დაუსრულებელ ნაკადში, ისევ დავეწაფე მათი სიცოცხლის ანკარა წყაროს, ისევ გავაგრძელე გმირების ძებნა მომავალი ბრძოლის მოლოდინში.

ლირიული გადახვევა გმირის ძიებაში

რამდენჯერ შევხვედრივარ იმ პატარა მინდორს, ტყით გარემოცულს, მთის ძირას. სევდანარევი სიხარული ტალღასავით აწყდება ჩემი ცხოვრების ნაპირს, გადმოდის კალაპოტიდან და გულს იმ უზარმაზარი ენერგიით ავსებს, რაც ვერ ეტევა მოგონებათა საგანძურში და იქიდან გადმოღვრილი, ზღვასავით გაშლილ მარადისობას ერწყმის. არ არის ეს მხოლოდ ლირიული გადახვევა. ეს იმდენად სავსე სიცოცხლეა, ცრემლსაც იტევს და სიხარულსაც, გულის გულშიც ფეთქავს და მთელ ქვეყნიერებასაც აცოცხლებს. არავინ იცის, რომ უმძიმესი ბრძოლების წინ, როცა წყდებოდა ჩემი ქვეყნის ბედი, სწორედ იქ მივდიოდი. არავის ვუმხელდი ჩემს ადგილსამყოფელს. ვერავინ დაინახავდა იმას, რასაც ვხედავდი. ვხედავდი წარსულის წყვდიადში განათებულ დღეს, როცა ბედნიერი და უდარდელი ვიყავი. როცა არ არსებობდა ის დიდი საზრუნავი, თექვსმეტი წლის ბიჭს რომ დამანვა მხრებზე. რაც უნდა შორს წასულიყო ლექსად თქმული სიტყვა, მაინც ვერ შორდებოდა იმ პატარა მინდორს, სინანულის ცრემლით დაცვარულს და სიხარულით სავსეს. ველარ მივინვე წინ. გამიტკბა, დილის სიზმარივით გამიტკბა იქ ყოფნა. დაუსრულებლად შემოძლია ვესაუბრო მინდორს, სივრცეშიც რომ არის გაშლილი და დროშიც.

რალაცას მეუბნება ის პატარა ველი, რასაც შეიძლება უსასრულოდ ვუსმინო. ის სიტყვა, ის მინდორი, ის ტყე, ათასი სახით მეთამაშება, მრავალფეროვანი სარკესავით ყოველმხრივ შემოძლია შევაბრუნო. მის სიღრმეში თოვლით

სავსე ტყე ირეკლება და ვხედავ პატარა ბიჭს; ვხედავ, თხილამურებით როგორ ვეშვები ფერდობზე. მივექანები მთელი სისწრაფით. არ მეშინია, რადგან ვიცი, ნაძვნარის იქით ველზე გავიჭრები და რაც ნაკლებ შევშინდები, უფრო შორს გავსრიალდები მინდორში. იქ უკვე მოზარდები ვარჯიშობენ. ბრინჯაოსფერი მწვრთნელი ბიჭებს სათხილამურო წრეზე ავარჯიშებს. მის მზემოკიდებულ სახეზე, ზეციდან თითქოს წვეთებად იყო ჩამოღვრილი ორი ცისფერი თვალი. ის საოცარი კაცი იყო, მამას უახლოესი მეგობარი, მისი სულისკვეთებით და ღირსებებით სავსე, ვინც მასწავლა თხილამურზე დგომა და ჩემი ბავშვობა დღესასწაულად აქცია.

მზე აბრჭყვიალებდა თოვლს, აბრჭყვიალებდა იმ კაცის თვალებივით ლურჯ ჰაერსაც. მწვრთნელი მინდორის შუაგულში იდგა. მე ირგვლივ ვტრიალებდი. მთელი დღე რომ მესრიალა, დალლას ვერ ვგრძნობდი. მარგალიტებივით ბრჭყვიალა თოვლი თავისით მიმაქანებდა სათხილამურო გზებზე. როცა ძალიან ჩამოცხებოდა, ვიხდიდი პერანგს. იქ, მზით სავსე თოვლში ზამთარი და გაზაფხული ენაცვლებოდა ერთმანეთს. თეთრი, ქათქათა თოვლი და ხავერდოვანი ბალახი ერთი ხსოვნის შუქჩრდილში იყო გახვეული.

დროა დავუბრუნდე ჩემს ისტორიულ თხრობას და წინ წავიდე, მაგრამ არ შემიძლია! ვერ ვწყდები აქაურობას. ისევ ვტრიალებ სათხილამურო წრეზე. სინანულით ვემშვიდობები ზღაპარივით გადაშლილ მინდორს, რომელიც არსებობს მხოლოდ ჩემთვის. იმდენად ღრმაა ეს ჩემთვის ყოფნა, რომ აღემატება ერთი კაცის გრძნობასა და ფიქრს და არსებობს თავისთვის. ეს ველი გადადის ჩემი სიცოცხლის ფარგლებს, გადადის ჩემი ნება-სურვილით. ისეა შერწყმული მარადიულ

არსებობასთან, თავის უსასრულო წიაღსვლაში, მეც გამიტაცებს თან. მეც ვგრძელდები წარსულის და დაბადების იქით, გადავდივარ სხვა არსებობაში, წინაპართა სახეებში. გადავდივარ არა წარმოსახვის ძალით, ან ისტორიული რომანის ფურცლებზე, გადავდივარ პიროვნულად და ცოცხლად. ამ სიცოცხლეს არა აქვს კონკრეტული სახე, არც არაფერია ცხადად მოსაგონარი. მინდვრის თავისთავად ყოფნაში მეუფლება უხსოვარი წარსულის განცდა, განცდა იმისა, რომ მუდამ ვიყავი და ყოველთვის ვიქნები.

ვერა, ვერ ვშორდები აქაურობას! საუქუნეთა უკუნეთში მიმაქანებს დროთა სივრცეში გაშლილი მინდორი. მიმაქროლებს ისე, რომ თანაც ვერ ვწყდები თოვლით განათებულ სივრცეს, სადაც ცისფერთვალემა კაცი უსიტყვო ღიმილით რაღაცას მამცნობს. მერე, დაღლილი, გაზაფხულის სველ, დამძიმებულ თოვლში მივათრევ თხილამურებს ზემოთ, პარკისკენ. გაზაფხულის სურნელი ასდის მზით სავსე თოვლს. წუთიერად თავბრუდამხვევია ეს სურნელება, მაგრამ შეჩერებულია ეს წუთი, მარადისობაშია გადასული. იქ, სადაც ბავშვობის მოგონება ზღვასავით არის გაშლილი უხსოვარი წარსულის წინაშე. ვგრძნობ, სწორედ ასეთი სურნელი ტრიალებდა მაშინაც, ათასი წლის წინ, როცა გაზაფხული შემოდოდა დიდგორის ველზე.

– კარგი, გეყოფა! – სადღაც შორიდან მომესმის ლიპარიტის ყვირილი. – რა თხილამურები, რომელი სათხილამურო სეზონი! ან სად იყო მაშინ ბაკურიანი! გონს მოდი, მიმოიხედე! მგლების ხროვა მოსდგომია თავფარავნის ტბას! ნემსიც ვერ ჩავარდება ჯავახეთის ზეგანზე! გამოფხიზლდი, შემოგვიერთდი! ყველა არ არის ილლაზის მომხ-

რე! თუ ჩვენს მრწამსს გაიზიარებ, ოპოზიცია პოზიციად დაგიბრუნდება, დიდი პოლიტიკური ძალა მოიყრის თავს შენს გარშემო.

- პოლიტიკური ძალით სასწაულს ვერ მოახდენ, ერთზე ათად მოსულ მტერს ვერ დაამარცხებ!

- ასე გაფართხალებასაც ვერ შეძლებ! შენი გონება ქარივით დაფრინავს, რას არ მიედ-მოედება! ოცნება ფეხზე თუ არ დააყენე, სიცხადეს თუ არ დაუბრუნე, ხმაღს ვერ მოიქნევ, ნამდვილ ისტორიაში ვერ შეხვალ.

რა ვქნა, როგორ გავაგებინო ამ გაჯიუტებულ ერი-სთავს, რომ ნამდვილ ისტორიაში მხოლოდ სიცოცხლის გზით შეიძლება შესვლა. მკვდრის გაცოცხლებას მაგონებს ისტორიული რომანი, არქივის მტერის კორიანტელი რომ ასდის და ჟამით გაყვითლებული ფურცლების ფერი გადა-კრავს. ის სახეები და სახელებიც ყურით მოთრეული და ძალად შეთხზული მგონია, თუკი შერწყმული არ არის მეხ-სიერების ცოცხალ ნაკადთან.

ბაკურიანი. თხილამურები. ცისფერთვალება კაცი. თოვ-ლის ბრილიანტებად მოციმციმე ველი. ხავერდოვანი ბალ-ახი. ეს ყველაფერი ჩემი სიცოცხლეა, ჩემზე უმეტესი, ჩემს დაბადების იქით გაშლილი და მხოლოდ ამ გზით შემოიძლია ნამდვილ ისტორიაში შესვლა!

- კარგი, გეყოფა, გმირები დროზე მონახე, უკვე სუნი იკრეს მგლებმა!

- გმირი უკვე მოვნახე, ბაკურიანის ველზე, ზეციდან ჩამოღვრილი თვალებით.

- არ იშლი შენსას?

– ის იმდენად ნაღდი კაცი იყო, წარუშლელია მისი სახე. ეს სახე მარაოსავით შემოიძლია გავშალო წინაპართა უთვალავ სახედ...

– ასე აღარ ვთამაშობ, ხელი დამიბანია, ნახვამდის.

ლიპარიტის ხმა თანდათან იკარგება. ჩემი პერსონაჟის სიტყვების ნაცვლად ახლა ზარივით წკრიალა, თითქოს ციდან მოწყვეტილი მუსიკა ჩამესმის. მთვარე ვერცხლისფრად ეალერსება სათხილამურო ფერდობს. ქარი სტვენს მელოდიას და სოფლის პატარა სახლშიც ბუხარი იმ ტკბილი სიმღერის რიტმში გუგუნებს.

ვინ იცის, იქნებ არც იყო ასე მომხიბლავი ის გარდასული დრო? წარსულს ხომ მხოლოდ აწმყოს გადასახედიდან ენიჭება განსაკუთრებული ხიბლი. ხიბლი, რომელიც ზეციურ არსთა სამყოფელიდან მოდის და ნოსტალგია ერთხელ ჩავლილი ბავშვობის მიმართ, კაცობრიობის უდიდეს სევდას – სამოთხის ბაღში ვერ დაბრუნების სინანულს ერწყმის. სიმღერა, იავნანასავით რომ ჩამესმოდა, ბედნიერების განცდა, სიხარულით რომ ავსებდა ჩემს გულს არ ეკუთვნოდა ამ ქვეყანას; მოწყვეტილ იყო ამ სოფლის საზღვრებს. ადიოდა კოხტა გორაზე, გადადიოდა ცხრანყაროს მთაზე, მიიწევდა დროთა სივრცეში, მაგრამ ჯერ-ჯერობით, ვერ აღწევდა დიდგორს.

– ვერც ვერასდროს მიაღწევს – ფოთლების შრიალში მომესმა ლიპარიტის ჩურჩული. – ისევ გადაუხვია, ისევ სხვაგან დაფრინავს შენი ფიქრი. იმისთვის, რომ ბრძოლა მოიგო, მოგონებებს თავი უნდა დაანებო, საკუთარ ბედნიერებაზე უარი თქვა.

სამზადისი

სამი დღეა თრიალეთის ფერდობს მივყევით. მტერი ფეხდაფეხ მოგვდევს. ბრინჯაოსფერი კაცი წინ მიგვიძღვის. მისი ცისფერი მზერა მრავალ ხეობას ირეკლავს. ათასობით მეომარი ამოდის და გვიერთდება. შებრძოლებას ჯერ არ ვაპირებ. მდევარი როგორმე დიდგორებზე უნდა შევიტყუო. იმ მთაგორიან ზეგანზე კოალიციის ლაშქარი ფრთებს ველ-არ გაშლის.

უკვე მივუახლოვდით დიდგორს და ზევით ავუხვიეთ.

მზე ურჩხულივით განოლილ ღრუბელს შეერია. ორთქლის გველეშაპმა ცეცხლის ფრქვევა დაიწყო. ხეობიდან ამოფრინდა მზის სხივებით დაფლეთილი ნისლი. ალპურ მდელოზე, ცხვრის ფარასავით გაშლილ ღრუბლებში მივაბიჯებ. ზევით მივინევ დიდგორებისკენ. ბილიკი ჯერ ქვევით ეშვება, ძალას იკრებს, რომ უეცრად მაღლა აიჭრას, ყორღანივით შემართულ მთაზე. ზედ წვერზეა შემომდგარი პატარა ეკლესია.

ირგვლივ არავინაა. ზევით მარტო უნდა ავიდე. მარტოსულმა უნდა შევადლო სალოცავის კარი. ჩემს შესაწირავს სხვა ვერ გაიღებს მსხვერპლად. ეკლესიის წიაღში არც მოგონებაა, არც მოლოდინი. აქ სუფევს ან და მარადის შეჩერებული დრო, დრო, რომელიც მხოლოდ ანმყოში ფეთქავს და უწინარეს საუკუნეთა ნათქვამი სიტყვა ისევ და ისევ ხორციელდება საკრალური ქმედების წესით.

მთელი ღამე ლოცვად ვიდექი სიზმარ-ცხადის ხიდზე. ჯერ მძიმედ მოძრაობდა გალობასავით გაბმული სიტყვა, აზრიც არ ჩამესმოდა ბოლომდე. მერე და მერე, მწუხრი რომ მიიწურა და ცისკარი გაიხსნა, სიმსუბუქე და სიცხადე

ვიგრძენი. ღვთის სიტყვა უფრო და უფრო აჩენდა იდუმალ მნიშვნელობათა სიღრმეს. იფანტებოდა ეჭვი, მოდიოდა აზრი, ვხედავდი გზას, უსასრულოდ როგორ გამეგრძელებინა სიცოცხლე. ყველაფერი ის, რაც ცოცხლად იყო ჩანერილი გულში, ახლა უბიდან ამოვიღე, რვეულივით გადავფურცლე. მივხვდი, რომ ეს იყო მსხვერპლი, რასაც უფალი მოითხოვდა ჩემგან. ის, რაც იყო ჩემი და ჩემთვის არსებული, თურმე არ მეკუთვნოდა მხოლოდ მე. ძალა, რომელიც სიტყვით აცოცხლებდა მას, აღემატებოდა ადამიანის ნიჭს. ქვეყანა რომ გადამერჩინა, უფლისთვის უნდა მიმეძღვნა სწორედ ამ ძალით შთაგონებული სიტყვა!

რვეული დავხურე და ცეცხლზე შემოვდე. მოხდა სასწაული! სანთლის ალი არ წვავდა ჩემი ცხოვრების ფურცლებს! ამ ცეცხლით ნაწრთობი სიტყვა თუ გრძნობა, თუ აზრი, ახლა საიმედო ჯავშანივით შემომერტყა გულს. მზე რომ ამოვიდა, რვეული სწორედ იქ გადავშალე, სადაც ეწერა, თუ როგორ გამოვიხურე ეკლესიის კარი და როგორ გავედი დიდგორის ველზე.

ბრძოლა

ინათა თუ არა, ჰორიზონტიდან ზღვასავით წამოვიდა კოალიციის ლაშქარი. ელვარე მუზარადები, ოქროს ჩაღმები, თვლებით მოჭედული უნაგირები, სარკეებივით ირეკლავენ მზის ცეცხლს.

ხანძრად ავარდნილი თვალსანიერი ჩვენკენ მოიწევს. თითქოს ათასი მეხი ერთად არღვევს ალიონის სისხლისფერ ცას. ხმლების ფარებზე შეხეთქების ხმა შიშს უნდა თესავდეს, მაგრამ შიში არ არის. მის ნაცვლად ჩნდება სილალის და თავისუფლების განცდა. გადაუხდელი ომი ჩაფიქრებული მოთხრობასავით კი არ მამძიმებს, პირიქით, სიტყვის სიცოცხლეს მინდობილმა, ჯერ არაფერი ვიცი, რა მოხდება, რა გადამხდება თავს, თავისით რა გადმოხეთქავს ფურცელზე. ეს არცოდნა სავსეა ცოცხალი გრძნობით, დამუხტულია ბრძოლის ჟინით, გარემოცულია საიმედო განწყობით.

ერთი სული მაქვს მოვიშორო ყოველივე მოფიქრებული, გათვლილი და მარტოდმარტო შევცურო რისხვით ანთებულ ზღვაში. მარტოსულის თავგანწირვამ უნდა დაამსხვრიოს მტრის უსახურ სახეთა ტალღა. ამ ნამსხვრევებში ერთსულოვანი ნაკადივით უნდა შეიჭრას ჩემი ლაშქარი. არ შეიძლება ამ დროს უკან მოხედვა, სინანული. უნდა მოვიჭრა უკან დასახევი გზა.

* * *

– ქართველები სულ გაგიჟებულან! ხეკორძულას ხეობა ჩაუხერგავთ, ზურგში დამსჯელი როქის-სპა ჩაუყენებიათ. გაქცევის და გადარჩენის გზას აღარ იტოვებენ. – ამ სიტყვებით არაბულ ცხენს მოახტა ნეჯმ ად დინ ილლაზი, აღმოსავლეთის ვარსკვლავად წოდებული.

– თითქოს ისინი იყვნენ ხუთას სამოცი და ჩვენ, სამოცი ათასი. – მთავარსარდალს გამოეპასუხა ერაცის სულთანი.

– შენ რას გვიბრძანებ, ლიპარიტ ბატონო? – ახლა ლიპარიტს მიუბრუნდა ილლაზი.

– მე მოლაღატი არა ვარ!

– არც არავინ გაბრალეbs, – თავი დაუქნია ილლაზმა. – უბრალოდ, სამშობლოს გადარჩენის საკუთარ რწმენას იცავ.

– ჩემთვის მიუღებელია დავითის მრწამსი. ნაცვლად იმისა, რომ ანგარიში გაუწიოს უმძიმეს სიტუაციას, უკან არ იხევს და სასწაულის იმედად არის. დავითი ისეთ ცეცხლს ეთამაშება, ისეთ სტიქიას ებრძვის, ცაში ფრენის ნაცვლად, ქვესკნელში შეიძლება აღმოჩნდეს. – თქვა ლიპარიტმა

– თუკი ქართველთა მეფე ცაში დაფრინავს, ფანტაზიას არც ჩვენ ვართ მოკლებულნი. ისეთ მოკავშირეს მოვძებნით, სიზმრადაც არ მოელანდება დავითს.

ილლაზმა გაიღიმა და თვალი ჩაუკრა სულთანს.

* * *

გათენდა. გაიხსნა ცისკარი. მზემ გამოიხედა წამით, თვალი აარიდა ბრძოლის ველს და ღრუბელი ჩამოიფარა სახეზე. ადამიანის გონება ვერ იტევს დავითის სიმამაცეს! ორასი რაინდის თანხლებით შეჭრილა მტრის რიგებში. ისეთი სისწრაფით ტრიალებს, ისე იქნევს ხელს, თითქოს ხმლის წვერით უხილავ სტრიქონს წერს ისტორიის ფურცელზე! სისხლისფრად იკვეთება სიტყვა. ყოველ მოძრაობას, აქ და ახლა გაჩენილ აზრს, არაერთი სახე და სხეული ეწირება. ხმლით შემოწერილი სიტყვა უამრავ ქვეტექსტს მოიცავს, ათასი წახნაგით ტრიალებს, ბრწყინავს, ყოველმხრივ ირეკლავს არსებულს და სიკვდილთან ბრძოლას, უკვდავებასთან თამაშის მნიშვნელობას ანიჭებს. შეუძლებელია საკუთარ ერთან შერწყმული მეფის დამარცხება. პირისპირ თუ შთანთქავს მტრის ტალღა, ხალხის წიაღში ახალ ძალას პოულობს და ბრძოლას განაგრძობს.

მის გვერდით ციხესავით აღმართულა ბრინჯაოსფერი კაცი. ვერაფერი ანგრევს ციხეს, რადგან ქვით კი არაა ნაშენი, გულის ცოცხალი ქსოვილისგანაა მოქსოვილი. სადაც ირღვევა, იქ ახალი ქსოვილით ჩაინაცვლება და ისევ მთლიანდება. ცოცხალი ციხე ციდან ჩამოღვრილი თვალებით ირეკლავს მეფის თავდაცვის გზებს და ამ ანარეკლების მიხედვით მოძრაობს. თვალის დახამხამებაში უსხლტება მოქნეულ ხმაღს. წამი შეაჩერა მისმა სისწრაფემ, დაშალა ის მეათედ, მეასედ, მეათასედ წამებად... ამ ელვისებურმა დარტყმებმა დააბნია და უკუაგდო მტერი. სიძულვილის ზღვა უკან იხევს, ბლავილით ეხეთქება საკუთარ თავს. მის ბნელ სიღრმეში მათრახი აღუმართავს

ერაყის სულთანს და ცხენკაცების ახალ ტალღებს მოერეკება წინ.

დავითი ზღვის შუაგულს უახლოვდება. გონების გრძნობას, თუ გრძნობის გონებას მინდობილი ლაშქარი ფიქრზე უსწრაფესად მოქმედებს. დავითი არ იხედება უკან. იცის, ერთი კაცივით შემართულ ჯარს აღარ სჭირდება მისი ბრძანება. მეფის სიტყვა საკუთარ გულისთქმად ქცეულა ყოველ მეომარში. ერთი ხმალი ისე ზუსტად და უშეცდომოთ პასუხობს ათგზის მოქნეულ ხმლებს, რომ ბრძოლის ქაოსში იდუმალი წესრიგი ჩნდება. ვნებათა ჭიდილი აზროვნების ცოცხალ ნაკადში გადადის. მისი სინათლე და სიმხურვალე პანტიანის ტყესაც აღაგზნებს, სივრცეშიც რომ არის გაშლილი და დროშიც. ტყიდან დემეტრე უფლისწულს მხედართა ჯარი გამოყავს.

დემეტრემ საშინელი ძალით დაარტყა გადამთიელებს. ხმლებით აელვარებული ტყე მტრის ბნელ ტალღებში შეიჭრა. უფლისწულის ხმალი ელვასავით მიარღვევს ამ სიბნელეს. შემოსეულთა ლაშქარმა ველარ გაუძლო ქართველთა შეტევას და პირი იბრუნა.

არაბთა მეფემ, დურბეიზმა სასწრაფოდ მსტოვარი აფრინა ფლანგებზე. თოღრულ მოჰამედის ძემ და განძის ათაბაგმა ერთდროულად, დიდი ძალებით შეუტიეს უფლისწულს. დემეტრემ მოასწრო ალყის გარღვევა, უკან დაიხია და ტყეში შეიტყუა მდევარი.

კოალიციის მარჯვენა ფრთა ნიჩბისის ხეობას შეესია. ტყე ბრაზით ახმაურდა, აშრილდა, აკვნესდა. მწვანე ტალღები გასაოცარი სისწრაფით გარდაქმნიდნენ შუქრდილებს შურისმაძიებელ მხედრებად. ხეთა ჯარი წინააღმდეგობის ახალ ძალებს წარმოშობდა თავის წიაღში. არაბებმა

სცადეს ტყის გაჩეხვა და გზის გაკვალვა უღრანში, მაგრამ ლანდების ტყეს ნაჯახი ვერ გაკაფავდა და ხმალი ვერ გაჭრიდა! ფესვებით ის წარსულიდან ამოდიოდა და კენწერობით მომავალს წვდებოდა. გაუთავებლად იცვლიდა ფერსა და ფორმას, ჩურჩულებდა იდუმალ სიტყვებს. მათი მნიშვნელობა არ ესმოდა მტერს, მხოლოდ გულს უმღვრევდა და გონებას უბნელებდა. წარმოსახვას მოკლებული ჯარი დაიკარგა ტყის გაუკვალავ ხლართებში და როცა ტოტებიდან არაბულ სპილოს ცისფერთვალება კაცი დაახტა, როცა უფლისწულის ნიშანზე იქ ჩასაფრებული მხედრიონიც გამოჩნდა, არაბთა მეფე, დურბეიზ სადაყის ძე, უკვე გაქცევას ფიქრობდა.

დიდგორზე ისევ გახურდა ბრძოლა. წარმოუდგენელი სვრემა დაიწყო! ერთმანეთს ერწყმოდა ჯაჭვის პერანგების მტვრევა, ძვლების ჩეხვა, დაჭრილთა კენესა, მომაკვდავთა ხრიალი... პანტიანის ტყე ისევ გაცოცხლდა. უფლისწულის მხედრიონი გაშლილი ფრონტით შემოიჭრა ბრძოლაში. ხეობიდან ამოვარდნილ მხედართა ქარი ქარიშხლად იქცა და თან წარიტაცა, დააბზრიალა, დაამსხვრია მტრის გამძვინვარებული ტალღა.

ილაზმა სწრაფად გადააჯგუფა ძალები, უკანასკნელი რეზერვიც ჩააბა ბრძოლაში და თურქ-სელჯუქთა საუკეთესო ლაშქარი გამოიყვანა. ჯარს თულარ არსლან-კუზიანი სარდლობდა. ნამდვილ გოლიათებს მოუძღოდა წინ ეს ქონდრის კაცი. სხვა, უფრო მარტივი საჯარისო შენაერთებისგან განსხვავებით, თურქების ლაშქარს შეეძლო გარდასახვა და მტრისთვის მოუხელთებელ, ფანტასტიურ სახეთა მიღება. შიში არ ეკარებოდა ქართველის გულს. არცერთი

მეომარი არ იხედებოდა უკან. დავითმა მოხსნა ხეკორძულას სათავესთან მდგომი როქის-სპა და პანტიანის ჯარს მიაშველა. თვითონ ცენტრალური ძალებით ისევ წინ დაიძრა ილლაზისკენ.

უსინათლო პოეტის სიმღერას რომ ეკადრება, ისეთი სიდიადის ომი გაჩაღდა! დავითის პოეტური სული და სიზმრისეული ხილვა, მებრძოლი აზრის სიცხადეში გადაიზარდა. თუკი თურქების ჯარი თავზარდამცემად იცვლიდა ფერსა და ფორმას, ქართველთა როქის-სპაც შემოქმედებითად იბრძოდა. გეომეტრიული ფორმების – მწყობრი სამკუთხედების, კარეების, რკალების წრიული მოძრაობით ცელავდა თურქებს და გზას იკაფავდა სისხლის ტალღებში.

რომ გაიმარჯვო, ბოლომდე უნდა შეინარჩუნო აზრის სიცხადე, არ უნდა დაარღვიოს ბრძოლის ქაოსმა საბრძოლო ხელოვნების რიტმი და სტილი. უნდა ირწმუნო, რომ ვნებათა ჭიდილში იდუმალი წესრიგი სუფევს, ფარული აზრი საზრდოობს. გზა ამ აზრისკენ გულის ძარღვების ბილიკზე გადის. გაჩნდა თუ არა ეს აზრი, ღრუბელიც ჩამოსცილდა მზეს. განათდა ყველაფერი! დავითი ახლა თავისი სხეულივით შეიგრძნობდა საკუთარ ლაშქარს. მას აღარ სჭირდებოდა გონების კარნახი. სხეულმა იცის, როგორ იმოძრაოს, ხელმა იცის, როგორ შემოიქნოს ხმალი.

აქ მოხდა ის, რისი წარმოდგენაც არავის შეეძლო! ქართველთა ერთიანობამ ნამდვილი სასწაული მოახდინა! უცრად მიწა შეიძრა, მთა შეზანზარდა, გაირღვა ყორღანი და ძველი სამარხებიდან წინაპართა აჩრდილები წამოფრინდნენ!

ვახტანგ გორგასალმა მგლის ჩაფხუტი ჩამოიფარა სახეზე, ხმალი შემართა და საბრძოლო ყიჟინა დასცა! სისხ-

ლის სუნზე სხვა სარდლებმაც გაარდიეს მინა, ძვლები აიკრიფეს და ბრძოლის ველისკენ გასწიეს.

მინას მონყევეტილ წინაპართა ჯარი დავითთან შესაერთებლად მოქროდა. საფლავშიც არ განელებოდათ სამშობლოს სიყვარულის მრავალსაუკუნოვანი ცეცხლი. ელვის სისწრაფით შემოუფრინეს დიდგორებს და გადამთიელებს ზურგიდან დაარტყეს.

გარღვეული ყორღანი ახლა დაუსრულებლად აფრქვევდა მხედართა აჩრდილებს, მომაკვდინებელი გრიგალივით რომ ტრიალებდნენ შვილთა-შვილების მხარდამხარ. იყო რაღაც თავბრუდამხვევი ლანდების ამ სიმსუბუქეში, ამ სიზმრისეულ ქროლვაში!

სად განვდებოდა თურქ-სელჩუკების ფანტაზია სიზმრისა და ცხადის ამ ერთიანობას?! მათი ფიზიკური სიჭარბე არაფრად იქცა. შიშით თავზარდაცემულმა მტერმა ველარ გაშალა ფრთები. მაშინ თულარ არსლან-კუზიანმა საგანგებო ბრძანება გასცა. გოლიათების ლაშქარი უცებ შევიწროვდა, გაიჭიმა, დაიგრიხა და გველეშაპივით შემოსრიალდა ორ მთას – სათოვლიასა და ნაბალიერებს შუა.

წინგატყორცნილი ხმლების, მუზარადების და ჯავშანპერანგების ცეცხლოვანი თამაში ურჩხულის ქერცლივით აელვარდა.

გველეშაპი ყალყზე შედგა, ათასი ხმლით აიქოჩრა და გამძვინვარებული ღრიალით, ქართველთა ჯარს დააცხრა.

აქ დავითს ზებუნებრივი ძალა მიეცა. წინაპართა აჩრდილებმა ჩაბერეს ეს სულიერი ძალა. მეფის მახვილმა მეხივით გაიელვა მტრის სიუხვით ჩაბნელებულ სივრცეში, ელვასავით გაარღვია სიბნელე და გველეშაპი შუაზე გაკვე-

თა. ურჩხული ბროწეულივით გაიხლიჩა, სისხლის ელვარე შადრევნებად გადასკდა. თულარ არსლან-კუზიანი შიშით მუხლებზე დაეცა. თვალისმომჭრელი სხივით დაბრმავე-ბულმა გოლიათებმა პირი იბრუნეს.

დავითმა ისარგებლა თურქ-სელჯუკების არეულობით, მისიკედლებულ ურჩხულს უკანასკნელი თავიც მოკვეთა და უკან დახეულ თურქებს დაედევნა. თავდავინყებით მიაპობს მტერს, რომ როგორმე „აღმოსავლეთის ვარსკვლავს“ მიაწვდინოს ხმალი. ფაფარგაშლილ ტალღაზე ამხედრებული ილლაზი ძირს ჩამოაგდოს და ვიდრე ჩამოვარდება, პაერშივე გაკვეთოს!

ყაზინის, ართვინის, განძის, ბაღდადის კოალიციის ნაშთი ახლა უკვე ისტერიულად იქნევს ხმალს, თავგანწირვით იცავს თავს, მაგრამ რა დააკავენს ქართველს?!

დაეცა ბაღდადის ჯარის უკანასკნელი კორდონიც და ორი მთავარსარდალი პირისპირ შეეჩეხა ერთმანეთს.

– რა ხანია გელოდები, – გაუღიმა ილლაზმა. – გვეყო ამდენი სისხლისღვრა! მოდი შევრიგდეთ, ზავი დავდოთ და ფედერაცია შევქმნათ.

დავითმა აღარ აცალა, ხმალი ნაჯახივით დასცხო და თავი გაუხეთქა ბაღდადის მბრძანებელს.

არაბთა მეფემ, დურბეიზმა, ხელში აიტაცა მძიმედ დაჭრილი სიმამრი. ვიდრე შიშის ფრთებს გამოისხამდა, დავითმა მოასწრო და მეფეს ძალაუფლების სამკაული ჩამოგლიჯა ყელიდან. დავითს არ სჭირდებოდა არაბთა ძალაუფლება. ის საგანძურს ცაში ეძებდა და არა მინაზე. ამიტომ თვალმარგალიტი დაწყვიტა, ზეცას შესტყორცნა და წვრილ ვარსკვლავებად მიმოფანტა საღამოს ბინდში.

ილღაზის დამარცხებამ და დურბეიზის სამარცხვინო გაქცევამ საბოლოოდ ძალა გამოაცალა თურქებს. შემოსეულთა უკანასკნელი ტალღაც ღრიალით გადაგორდა დიდგორებიდან, შორს გაიშალა, გათითოკაცდა. მტვრად გაიფანტა მტერი, უდაბნოს ქვიშას შეერია და არაფრად იქცა.

გამოცხადება

– ბრძოლა ჯერ არ დამთავრებულა. – ისევ ჩამესმის ლიპარიტის ხრინწიანი ხმა. – თავისუფლება მოგინდა? დროსა და სივრცეს გადააბიჯე? მტერმაც ისარგებლა ამით და მომავლის წყვდიადში, ახალი მოკავშირე მოძებნა. შენ თუ ბაკურიანი, დათოვლილი ველი და თხილამურები ჩააქსოვე დიდგორის ომში, ილღაზმა უახლესი სამხედრო ტექნიკით აღჭურვილი „ბოევიკები“ მოიხმო!

– ომი მოგებულა! ქართველებმა მთელი ღამე სდიეს მტერს და უთენია ყარსიც აიღეს.

– რალა დროს ყარსია! სამხრეთისკენ რას იყურები, ჩრდილოეთისკენ გაიხედე! უდაბნოში მოხეტიალე მხედრების ნაცვლად ახლა სპეცმომზადების ჯარისკაცები მოინვენ ჩვენზე! მტერი ისევ აღსდგა და საავდროდ შეიყარა ჩვენს წინააღმდეგ. იმ საავდრო ღრუბლების უკან კი ისეთი ძალა დგას, რომელსაც აღარც სახე აქვს, აღარც სახელი და არც კი იცის ვისზე იყაროს ჯავრი თავისი სისხლიანი წარსულის გამო!

ეს სიტყვა იყო და მოტორის გუგუნმა ყურთასმენა წაიღო. კავკასიონიდან შავი ღრუბელი წამოვიდა. სოკოსავით ამოიზარდა სამაჩაბლოს ველზე ბენზინის იასამნის-

ფერი ბოლი. შავი ზღვიდან მწყობრად ამოვიდნენ ბრაზით მოელვარე „ბოევიკები“. დაიხურა ცა. მზე დაუბნელდა დიდგორებს. დილის წყვდიადში მუხლუხა ხოჭოებივით მოცოცავენ ჯავშნოსნები, რკინის თავებზე დამაგრებული ზარბაზნებით. ადამიანი აღარ ზის შიგ. კომპიუტერი მართავს ამ ჯოჯოხეთურ ძალას. ჯარის ეპიცენტრის ეკრანზე ათასფერ რომბებად, კუბებად და იეროგლიფებად იქსაქსება დიდგორის ველი.

– შეჩერდით! – შევაყენე შინ დასაბრუნებლად შეტრი-
ალებული ჯარი.

– გვეყოფა ბრძოლა! – ფიქრი გამინწყვიტა ცისფერთ-
ვალემა კაცმა. ზურგჩანთიდან ძველი მაგნიტოფონი ამოი-
ღო და მუსიკა ჩართო.

ისევ განათდა ის გულშიჩამწვდომი მინდორი. სიძველ-
ისაგან დამტკბარმა მელოდიამ ჟრუანტელივით დამირბი-
ნა ძარღვებში. აბიბინდა ბალახი, აბრჭყვიალდა თოვლი. ჰაერში ნაძვის ხის სათამაშოებივით აელვარდნენ ბავშვო-
ბის ნიშანსვეტები. ისევ გაიხსნა ცა, გაიშალა მოგონებათა
სივრცე. სიმღერებმა გაშალეს ფრთები. შემოვიდა, შემოიღ-
ვარა უცხო ქალაქების და ნანატრი ქვეყნების ოცნება. საზ-
ღვარი აღარ ჰქონდა მუსიკას. უკიდევანო სიმღერა მტრის
კომპიუტერულ ცენტრშიც შეიჭრა. მოგონებების ვირუსმა
დაარღვია კომპიუტერის მეხსიერების პროგრამა. ცენტრ-
მა მმართველობა დაკარგა, არასწორი ბრძანებები გასცა,
ჯავშანტრანსპორტის უსახური მასა უკან შებრუნდა, პა-
ტარ-პატარა ჯგუფებად დაიქსაქსა და „ბოევიკებმა“ ერთ-
მანეთს დასცხეს.

ატყდა, მაგრამ რა ატყდა! ენა ვერ იტყვის რა ჯოჯოხე-
თი დატრიალდა ირგვლივ. ასო-ასო იმსხვრეოდა და ითიშე-

ბოდა ტყვიამფრქვევების, ტანკების და სარაკეტო ჯარების ინტერნეტი. ქვესკნელის გრანტებით მოძიებული სამხედრო ტექნიკა ერთმანეთს ეხეთქებოდა, ხრჩოლავდა, ზედიზედ ფეთქდებოდა და ცეცხლის ზვირთებად ეღვრებოდა ლიახვის ტალღებს. ველარ ვარჩევდი ჯართად ქცეულ მტერს შეჯახებების და აფეთქებების ქაოსში. ქვემეხების გრუხუნს, მანქანების ყვირილს შიგადაშიგ ადამიანის ბლავილიც ერწყმოდა. გაოგნებული შევცქეროდი ამ აპოკალიფსურ ხილვას. ვილას ეცალა ჩვენთვის, ინგრეოდა და იფერფლებოდა ბოროტების უდიდესი იმპერია!

სინანული

ვინ ვარ მე, რომ ვბედავ შევეხო დიდი მეფის წმინდანად შერაცხულ სახეს, ჩემი გრძნობა და ფიქრი მოვახვიო მის აღმაშენებელ სულს?! შევეხო ჩემი უსუსური ხელით, უღირსი გულით, სინანულით სავსე ფიქრებით?!

არა ვარ ღირსი ჟამთაღმწერლად დავუდგე იმ დიდ შემოქმედს, შედეგრივით რომ შექმნა თავისი ქვეყანა ღვთით ბოძებულ სილამაზეში. თუკი მას, ვისაც ვერ ვბედავ შევანვდინო თვალი, გულიდან აღმოხდა გალობანი სინანულისა, მე, ჩემი გაფანტული გონებით, დაკნინებული სულით, გაუბედავი სურვილებით და შიშის გრძნობით, მონანიების ღირსიც ვერაფერი ჩამიდენია! დავეხეტები ჩემი ცხოვრების ტყეში, გზააბნეული დავდივარ და სადაც არ უნდა წავიდე, რაც არ უნდა გავაკეთო, მაინც ვერ ვალწევ თავისუფლებას. გალიაშია მომწყვდეული ჩემი გული და არც კი ვიცი, რა ბნელი და ავი ტრიალებს შიგ.

ღმერთო, მომეცი ძალა, თვალი გავუსწორო საკუთარ ცხოვრებას! მონანიების ღირსად ვაქციო ჩემი შიში და სი-

ძულვილი, შური, ეჭვიანობა, სხვისი განკითხვა! მომეცი ძალა, დავამსხვრიო საფლავის ქვასავით დამძიმებული სიტყვა, რომ აზრის სიღრმეში მუსიკა შევიგრძნო, ქროლვით რომ წარიტაცებს და გაფანტავს სიავის ფიქრებს, ჩააქრობს მათ ლოცვასავით გაბმულ მელოდიაში, ამიყვანს დიდგორის ველზე, იმ წმინდა მიწაზე, სადაც იხსნება გულის სარკმელი, რათა გამოჩნდეს დიდი ბრძოლების უსაზღვრო სივრცე. მიხარია, რომ გზა იმ სივრცისკენ ჩემი ცხოვრების საუკეთესო წუთებზეც გადის. რაკი ვარ, ვარსებობ, ვცოცხლობ, მეძლევა უკვდავ სიცოცხლესთან ზიარების ნებაც. მეძლევა იმიტომ, რომ მსხვერპლი გაღებულია, გზა გახსნილია – რწმენის, წარმოსახვის და ოცნების გზა. მჯერა, რომ მეც იმ დიდი ძალის ნამცეცი ვარ, დავითს რომ შთააგონებდა! მეც არ მასვენებს გულის ცეცხლი, გონების სიმბურვალე, მეც შემოიძლია ხმალივით შემოვიქნიო სიტყვა და თავი გავაგდებინო ჩემს გასასრესად შემართულ, უღირსი გრძნობების ურჩხულს!

„მინყალე მე, ღმერთო, დიდითა წყალობითა შენითა და მრავლითა მოწყალებითა შენითა აღხოცე უსჯულოება ჩემი. უფროის განმბანე მე უსჯულოებისა ჩემისაგან და ცოდვათა ჩემთაგან განმნმიდე მე. რამეთუ უსჯულოება ჩემი მე უწყი, და ცოდვა ჩემი წინაშე ჩემსა არს მარადის...“¹

---

¹ დავითის ფსალმუნები. ნაწყვეტი 50-ე ფსალმუნიდან.

მუსიკასავით მიმდინარე დრო

ესსეები. მოგონებები. ჩანახატები

გასეირნება დროთა სივრცეში

ბორჯომის ჩარხის წყლის გზაზე დგას ძველი, ფიცრული სახლი ჩაუანგებული სარკმლით. მასპინძელივით მიმიძღვის სახლის სიღრმეში ამოუცნობი სურვილი, სამუდამოდ დავსახლდე აქ, დავუბრუნდე ჩემს ბავშვობას. უცნაურია! არაფერი მაკავშირებს მასთან, არც არაფერი მაგონდება... მაინც საოცრად მიზიდავს ეს მანსარდიანი შენობა. გვერდით რომ ჩავუვლი ვგრძნობ, ჩავუარე და გავცდი რაღაც ძალიან ძვირფასს და სანატრელს, თითქოს ეს არის ჩემი სხვადაყოფნის სახლი, სახლი, რომელშიც შეიძლებოდა მეცხოვრა და ვერ ვიცხოვრე.

შეუძლებელია ამის ახსნა! სიტყვებს ვერ ვპოულობ და ვცდილობ, რაც შეიძლება სწრაფად გავშორდე ამ ძველ მანსარდას – ჩემი სინანულის იდუმალ წყაროს.

ბორჯომ-ბაკურიანის ხეობას თან სდევს ეს იდუმალეზა, სიზმარ-ცხადის ეს გაუფანტავი ნისლი. როგორც საქართველოს ერთ-ერთი კუთხე, ის ტრიალებს ნგრევის და შენების ქაოსში, რაც შეადგენს ქვეყნის ცხოვრებას. მეორეს მხრივ კი, ხეობა თითქოს გაუბრუნდეს დროს და თავისთვის შრიალეზს. ქარში გახვეული ფოთლების ჩურჩულით ყვება ამბავს, რომელიც ჩამესმის, როგორც ზღაპარი ჩემი

ბავშვობის შესახებ. ერთი კაცის მოგონებადაც რომ იქცეს ეს ტყე, უკვე გამართლებული იქნება მისი რეალობიდან გაქცევა, მისი თავისთვის ყოფნა. არა, ბორჯომის ხეობა არ წარმოადგენს უფრო დიდი ქვეყნის ნაწილს. ეს თვითონ ცალკე ქვეყანაა, ცალკე სამყაროა. მას ყოფიერების საკუთარი წესი აქვს. ეს არ არის ყოფნა მხოლოდ ბუნების ძალით. ის სულის პიროვნულად არსებობის სახით ცხადდება – სიცოცხლის განუმეორებელ ნაკადად მიედინება შორეული წარსულიდან მარადიული არსებობისკენ.

რა დალევს ქვეყნად ლამაზ ხეობებს, მაგრამ ეს ხეობა, ეს ტყე, ჩემია! მეც ერთადერთი ვარ მისთვის. ამ გამორჩეულობას მაშინ შევიგრძნობ, როცა ნაძვები გამორბიან ჩემკენ, ლამის შემოძვრნენ ავტომობილის სარკმელში, გარეთ რომ გამიტაცონ და საცეკვაოდ გამიწვიონ. საახალწლო ნაძვნარი ჩემს გარშემო ირხევა, ტრიალებს. მე კი არა ვარ აქაურობის ცენტრი, უბრალოდ, ამ ტყეს არ შეუძლია სხვაგვარად ყოფნა. ის მუდამ არსებობს, როგორც საკუთარი „მე-ობის“ განცდა. მას ფესვები წარსულში აქვს გადაკრული. უღრუბლო დღეებშიც მოგონების ბინდი აქვს გადაკრული. სხვაგვარად ის ვერ ცოცხლობს, ვერ აჩვენებს თავის თავს. რაც არ უნდა გაკაფონ და დაამახინჯონ მშენებლობებმა, მაინც არ იცვლება მისი ბინდისფერი სახე, ასე ძვირფასი ჩემთვის. თითქოს მრავალფრთიან სარკეში ვიყურები. ვხედავ არა ზუსტ ორეულს, არამედ ცვალებადს: ახლო სარკეში ვარ – მე, უფრო შორეულ სარკეებში კი წლები მაკლდება, სიხარულით ფერს იცვლის ჩემი სახე, ვიდრე არ აღწევს პატარა ბიჭის გამოსახულებას, უდარდელად რომ თამაშობს ტყეში.

უხილავი სარკეებით სავსე, ფიქრებში ჩაძირული ხეობა, სიმწვანის უთვალავ ფერთა მიმოქცევით ირეკლავს თავის თავს. ასე ენაცვლება და ეთამაშება ერთმანეთს ბორჯომის პარკი, პლატოს აღმართი, კომპოზიტორთა სახლი, სადგერის მინდვრები, სოფელი ტბა, ცემი, პატარა ცემი და ბოლოს, ხეობის გვირგვინი – ბაკურიანი.

სიცოცხლის სათავისკენ აღმავალი, ნაძვებით დახუნძლული გზა ისახება და ისევ ქრება. მესახებიან და ხელიდან მისხლტებიან მოგონებები. ისინი ჩემს გულს ავსებენ, მარადმწვანე სივრცეში იღვრებიან, აჩერებენ და უკან ატრიალებენ დროს. ბევრჯერ მოვსულვარ აქ, ბევრჯერ შევხვედრივარ წარსულის მოცეკვავე ლანდებს ნაძვების თავბრუდამხვევ ტრიალში. მიგვრძნია, რომ არა ვარ წუთიერი არსება, მხოლოდ დღევანდელობით რომ ცხოვრობს. ისევ აღმიდგენია დროთა კავშირი.

თუმცა, ისეთი ცხოვრება მოდის, წარსული აღარავის ადარდებს. არყოფნის ნისლში იძირება ბორჯომის ხეობა. ჩემთვის ძვირფასი სახეები საპნის ბუშტებივით სკდებიან. მომავლიდან კი მოდის არაფერი, სავსე პროგრესით, ტექნოლოგიური მიღწევებით, კომპიუტერის მოციმციმე ეკრანით, რომ შეცვალა წიგნიც, მეგობარიც, მტერიც, მოყვარეც. სიცოცხლე განთავსდა ვირტუალურ სივრცეში. მისი კარი ინტერნეტიდან იხსნება. მოდის და მოდის ინფორმაცია, რა გინდა სულო და გულო?! ოღონდ სახელი აკრიფე, ოღონდ საკვანძო სიტყვები ჩაწერე. ყველაფერს გეტყვის, ყველა საიდუმლოს გაგიხსნის. აღარაფერი დარჩება სამყაროში შეუცნობელი და იდუმალი, ჟრუანტელისმომგვრელი და სანატრელი. ყოველივე იოლად გეძლევა, არ ითხოვს

გონების დაძაბვას, გულის გახსნას, სულის აღზევებას. აათამაშე თითები კლავიშებზე, აკრიფე საჭირო საიტი! მოგონება დაპროგრამირებულია, გათვლილია. ჩემი მონატრებაც ბავშვობის მიმართ კოდირებულია. თუკი რაიმე არსებობს ვირტუალური სივრცის გარეთ, უმტკივნეულოდ შეიძლება განადგურდეს, რაკი ინფორმაცია მის შესახებ უკვე შენახულია პროცესორში – მზადაა გადაათამაშდეს იეროგლიფებად, სქემებად, საჭადრაკო დაფებად, ფიგურებად, ციფრულ სახეებად, განსახიერებულ ციფრებად.

სულის მდუმარე ყვირილს ვერ წაშლის ვერცერთი პროგრამა! ყვირილი მოდის გულის სიღრმიდან. ცეცხლივით მედება ტკივილი, როცა ვხედავ, როგორ ნადგურდება ყველაფერი, რაც ასე მიყვარდა.

ველარ მოვითმინე და ურჩხულივით მცოცავ ბულდოზერს გადავუდექი, ძირფესვიანად რომ შეარყია უზარმაზარი ნაძვი:

– მოიცა, ბიჭო, გაჩერდი! შენ ნიკოს შვილიშვილი არა ხარ?

– რაო? – ვილაცამ დამიღრიალა ბულდოზერის სიღრმიდან.

– არ გახსოვს, ბიჭო, ბაბუაშენი ნიკო, ძია გრიშას ძმა-აცი? შენ მაშინ პატარა იყავი, მაგიდის ქვეშ თამაშობდი. თანაც სიყვარულს იმახსოვრებდი, სიტყვებად და სიმღერებად რომ იღვრებოდა სუფრაზე.

– ბაბუ, გადადი გვერდზე, რა დროს სიყვარულია! ბაბუაჩემის სახელი კი არა, საკუთარი თავი აღარ მახსოვს!

– ჩამოდი წამით ბიჭო, დავილაპარაკოთ, ძველი ბორჯომი გავიხსენოთ.

- გვერდზე გადადი!
- მოასწრებ მაგ ხეების დაჭრას. ცოტა სული მოითქვი, დაისვენე. იქნებ, მოხვიდე აზრზე, რას აკეთებ!
- ფულს ვაკეთებ ბაბუ, ფულს! რასაც უყურებ, ყველაფერი გაყიდულია!
- რას ერჩი ამ ნაძვებს?
- სასტუმროს ვაშენებთ.
- ძველი სასტუმრო რატომ დაანგრეთ?!
- რომელი სასტუმრო?
- პარკის გზაზე რომ იდგა, ჯორჯაძის ქუჩის ასახვევთან, ჩვენი სახლის წინ.

ეჰ, ვილას ახსოვს ის ნაცრისფერი სასტუმრო! როცა დედა სადილის გაკეთებას ვერ ასწრებდა, მივდიოდით იქ, რესტორანში და დღემდე მახსოვს იქაური წვნიანის გემო. რბილი, ხავერდოვანი კომბოსტო ჩახარშული იყო ვარდისფერ წვენში. შემწვარი კარტოფილიდან ღრუბელივით გადმოდიოდა „კიევეური“ კატლეტი. დესერტად ნამცხვარი მელოდა. არსად არ აკეთებდნენ ისეთ გემრიელ ნამცხვარს, როგორც იმ სასტუმროს კაფეში. ვაშლის ფაფუკ ორცხო-ბილას ზემოდან შაქრის ფხვნილი ჰქონდა წაყრილი, თეთრ, ტკბილ ულვაშებად რომ მეფინებოდა სახეზე.

როგორ მიყვარდა იქ ყოფნა! სასტუმროს ვესტიბიული და კიბეები სტალინის დროინდელი, ზოლიანი, მუქწითელი ხალიჩით იყო მოფენილი. ჰოლში, შავ-თეთრ ტელევიზორს აკვარიუმივით ჰქონდა აკრული გამადიდებელი შუშა. მაშინ ტელევიზორი ახლად შემოსული გახლდათ და რუსი ტურისტები დიდის ამბით უყურებდნენ პროგრამას. მერე, კულ-

ტურის მუშაკი მათ სხვადასხვა თამაშებით ართობდა. „He to сказал, не за то схватился“ – ასე ერქვა ერთ-ერთ თამაშს.

„ცხვირი!“ – დაიყვირებდა კულტურის მუშაკი და ხელს მოიკიდებდა ყურზე. შენ კი არ უნდა შეგშლოდა, არადა, თამაშიდან ვარდებოდი და ა. შ.

– ეს ყველაფერი სასაცილოა ბაბუ, მაგრამ მაცდენ, სალამომდე ხუთი ნაძვი მაქვს მოსათხრელი. გაჩუმდი!

არა, ვერ გავჩუმდები! უნდა მოვყვე და მოვყვე, იქნებ გადავარჩინო ეს ნაძვის ხეები! უნდა მომისმინო, როგორ მივდიოდით მე და ნასყიდა (ასე ერქვა ჩემს ძმაცაც) ტყე-პარკის სიღრმეში, ულამაზეს გზაზე, ჯერ კიდევ რომ ჰქონდა შერჩენილი ნიკოლოზის დროინდელი ეტლის ქვაფენილი. გადავივლიდით ულელტეხილს და გოგირდის ცისფერ აუზში ამოვყოფდით თავს. გვენანებოდა იქიდან წამოსვლა, მთელ დღეს იქ ვატარებდით.

სალამოს, ბორჯომის პარკში კლასიკური მუსიკის კონცერტები იმართებოდა. მახსოვს დირიჟორები – შავგვრემანი, ლამაზი გარეგნობის ჯემალ გოკიელი და ჩვენი ძვირფასი ზაქარია (ბუჭუ) ხუროძე, ჩემი მშობლების ახლო მეგობარი.

ნამდვილი დღესასწაული იყო კონცერტზე წასვლა! მუავე წყლის პავილიონიდან პირდაპირ ზაფხულის საკონცერტო დარბაზში გადავდიოდით.

კლასიკური მუსიკა საოცრად უხდებოდა პარკს. სალამოს ბალის გამძაფრებული სურნელება აძლიერებდა და მთელი სიღრმით გამოკვეთდა მუსიკის ჰანგებს. სმენად იყო ქცეული იასამნისფერ ბინდში გახვეული ხეობა. ბგერები ღია ცის ქვეშ, ოდნავ მოყრუებულად ჟღერდა. ეს საამო

ჟღერადობა ტკბილი სიზმარივით ეალერსებოდა მიძინებულ ტყეს და არ არღვევდა ბალის სიჩუმეს. ქარივით მონაბერი ვიოლინოს ხმა, ოცნებისკენ მიაქროლებდა ჩემს ფიქრებს. არაფერს ვფიქრობდი. უბრალოდ, ამ სილამაზეს ვუსმენდი.

ბგერათა ფერწერით ათამაშებულ ფანტაზიას ველარ იტევდა საკონცერტო დარბაზი. წარმოსახვის ძალა არღვევდა დარბაზის კედლებს. მუსიკას ახლა საქართველოს სიმფონიური ორკესტრი კი არ უკრავდა, თვითონ ბორჯომის პარკი გამოსცემდა. მთვარის სხივთა სანოტო ფურცელზე გადასული თემები ეთამაშებოდნენ ერთმანეთს, აღწევდნენ კულმინაციას და გადმოსცემდნენ რაღაც სევდიან ამბავს. ბალის მოშრიალე ხეები აგრძელებდნენ ამ მონაყოლს, ძილისპირული ზღაპარივით ტკბილს და იდუმალს. ეს დაუსრულებელი ზღაპარი, როგორც სიზმრად ქცეული სიცოცხლე, უკან მიბრუნდებოდა, ავსებდა ჩემს გულს და სისხლივით ტრიალებდა ძარღვებში.

არ ვიცი, როგორ მოვეყვე, ან რა უნდა გავიხსენო! ალბათ, ფურცლები ვერ დაიტევენ იმას, რაც მინდა რომ ვთქვა; რაც მინდა მოვეუთხრო უპირველესად საკუთარ თავს, რომ გავიხსენო ვინ ვიყავი. როგორი იყო ჩემი დედულეთი, ჩემი ქვეყანა. როგორ განსხვავდებოდა იმისგან, რასაც ახლა ვხედავ. აუცილებელი არც არის, ვინმემ თვალი გაადევნოს ამ სტრიქონებს. ვწერ ჩემთვის. მინდა ვიგრძნო, რომ მე ისევ მე ვარ; რომ ისევ გრძელდება ბედნიერების განცდა, რომ ვინარჩუნებ დროთა კავშირს, ცხოვრების გზიდან რომ მომაბრუნებს უკან, სიცოცხლის სათავისაკენ; როცა სამყარო უფრო ახალგაზრდა იყო, უფრო ფერსავსე, უფრო უშუალო და უფრო ნამდვილი!

სალამოს, შვიდი საათისთვის გავდიოდით ბორჯომის სადგურზე. თბილისიდან ჩამოსულ მატარებელს ვხვდებოდით. იქნებ, მამა ჩამოსულიყო?! ან სულაც არავის ველოდით. უბრალოდ, სადგურზე გასვლა სააგარაკო ცხოვრების საზეიმო რიტუალს წარმოადგენდა, თავს რომ უყრიდა პატარა ქალაქის დამსვენებელთა საზოგადოებას.

სადგურის ბაქანი თეთრი ფილაქანით იყო მოფენილი. ვიდექი და გულისფანცქალით ვისმენდი მოახლოებული ბორბლების ხმას. ველოდი, ჩარხის წყლის გვირაბიდან სავსე მთვარესავით როგორ გამოანათებდა ელმავლის უზარმაზარი თვალი, როგორ ჩამოდგებოდა ვაგონების შემადგენლობა „თბილისი – ბორჯომი“ და მოგვიანებით მატარებელი – „თბილისი – ვალე“.

ექსპრესის მოგუგუნე ხმა ყურს არ ჭრიდა, სალამოს ბინდისფერი სივრცის დამამშვიდებელ ვიბრაციას იწვევდა. ჩამოსულებით და დამხვდურებით ივსებოდა ფერადი ნათურებით მოციმციმე ბაქანი. რა დიდი იყო მოლოდინი და რა სიხარული იყო ახლობლების ჩამოსვლა! მერე, ბალის გავლით ღამის სურნელოვან სიგრილეში ავდიოდით მალლა და მალლა, ჩვენი სახლისკენ. ჯორჯაძის ქუჩიდან, ქვედა სართულზე, პირდაპირ სამზარეულოში შევდიოდით. შუშის თლილ ჭიქებში უკვე ჩამოსხმული იყო პიტნის ჩაი. დედას ჩემთვის უკვე გამზადებული ჰქონდა კარაქიანი პური და გუდის ყველი, რომლის გემო არასდროს დამავინწყდება.

სახლის დიასახლისი – მარი კირილოვნა, ანუ დეიდა მარო, დედას ბიცოლა გახლდათ. მისი მეუღლე – ძია გრიშა, დიდედას ძმა იყო. გრიშა ნამდვილად არ ეკუთვნოდა „სიფხიზლის დამცველთა საზოგადოებას“. მახსოვს,

ერთხელ, რემონტის დროს, მოხსნილი აბაზანა სასადილო ოთახში დადგეს. საახალწლოდ გრიშამ და მისმა ძმაკაცებმა აბაზანა ღვინით გაავსეს და დილამდე იქეიფეს. მათი დროსტარება მთელ სანახაობად ღირდა! ბაფთიანი გიტარა გულისამაჩუყებლად ჟღერდა, თეთრწვერა ნიკო ნაძვის ხის ირგვლივ ცეკვავდა. სუფრაზე ლხინით სავსე, მხიარული უდარდelloბა სუფევდა. ზოგჯერ კი, სევდაც გამოერეოდა მოქეიფეთა ლამაზ სიტყვებში.

გრიშა საოცრად მოსიყვარულე კაცი იყო. ერთადერთი შვილი – მერაბი, ადრე დაელუპა და მშობლის მთელი ზრუნვა და სითბო ძმის და დის შვილებს – მერის, თამაზის, ირას, იურას და ეკას გაუნაწილა. ასეთი ვაჟკაცური ბუნების, ერთგული და დაუზარელი კაცი, იშვიათად შემხვედრია. სამუშაოსთვის ქვეყნის კიდეზე წავიდოდა. საქმეშიც მთლიანად იხარჯებოდა, ისევე, როგორც ქეიფში.

მისი მეუღლე – დეიდა მარო, სათავგადასავლო რომანების თუ „ბესტ-სელერების“ მოარულ ბიბლიოთეკას წარმოადგენდა. რაც კი ბორჯომ-პარკის სამკითხველოში წიგნები იყო, ყველა გადაბუღბულებული და ადგილ-ადგილ დაზეპირებულიც ჰქონდა. ცოტ-ცოტა ჭორაობაც უყვარდა და ცხოვრებისეულ ამბებს, წიგნიდან ამოკითხული ისტორიებით ამდიდრებდა.

მახსოვს, ერთხელ, დედამ თეატრში დაპატიჟა. დეიდა მარო პიესის ავტორის გვერდით აღმოჩნდა და მთელი სპექტაკლის განმავლობაში უყვებოდა, თუ რა მოხდებოდა შემდგომ სცენაზე. მორიდებული და რატომღაც დარცხვენილი დრამატურგი, დამუნჯებული იჯდა. მოთმინებით ისმენდა მისივე შეთხზული ამბის გადმოცემას.

ერთხელაც, მახსენდება, კინოში ვიყავით. გადიოდა ფილმი – „პოლიციელები და ქურდები“. ბოლოს, როცა მთავარი გმირი საპყრობილეში ჩასვეს, დეიდა მარო ატირდა. დარბაზიდან რომ გამოვედით, თავი დაიმშვიდა: „ბევრს ვერაფერს დაუმტკიცებენ და ალბათ, ერთ თვეში გამოუშვებენო“.

რამდენი მსგავსი ისტორია მახსენდება! მაგრამ არ მინდა კომიკურ პერსონაჟებად დავხატო ჩემი უსაყვარლესი ხალხი, არ მინდა მასხრად ავიგდო მათი წრფელი, ადამიანური გრძნობები, რის ნაკლებობასაც დღეს ასე მწვავედ განვიცდი.

კვირაობით, მთელი დღით, პარკში, მდინარეზე მივდიოდით. დიდება სარეცხს რეცხავდა, დედა – საჭმელს ამზადებდა, პაპა – მწვადებს წვავდა. ჩემი ბიძები – თამაზი და იურა, ფეხბურთს თამაშობდნენ. მე და ეკა დაგუბებულ მდინარეში ვცურავდით. გადავხტებოდით თუ არა ყინულისგან ცივ წყალში, ერთ-ორს ხელს მოვუსვამდი და უკვე ფსკერს ვეჯახებოდით. ისევ უკან ვბრუნდებოდით, პატარა აუზის სიღრმეში. ნელ-ნელა, ჭრიჭინობელას ჭრიჭინით მიიზღაზნებოდა დრო. სვენებ-სვენებით გადიოდა ზაფხულის გრძელი, საამური დღე. მთვლემარე ტყის სიმწვანეში მუსიკასავით „ჟღერდა“ სიჩუმე. მერე და მერე, როცა დედას საკონცერტო „ფანტაზიას“ ვისმენდი, ხშირად სწორედ ზაფხულის ეს გრძელი, თითქოს მარადისობად ქცეული დღე მახსენდებოდა. ჩემს წარმოსახვაში ცოცხლდებოდა „ბორჯომულას“ ანკარა წყალი და მზით გაბრწყინებული ტყე.

განა არსებობს სამყაროში რამე, მოგონებაზე უფრო ძვირფასი?! მოგონება მარტო მეხსიერების უნარი არ არის,

მოგონება ამ ქვეყნად განსაკუთრებულად ყოფნის სილამაზეა, როცა დრო გაურბის თავის წარმავლობას და ერწყმის რაღაც მარადიულს და ნამდვილს. მოგონება განმარტობასაც მოითხოვს და დაუვინყარ შეხვედრებსაც. იმ ადგილების მონახულებას, ჯერაც რომ ინარჩუნებენ გარდასულ დროთა მშვენებას.

* * *

დედას პაპა – ივანე დავითაშვილი, ბორჯომ-ბაკურიანის მეტყევე გახლდათ. ტყის უზარმაზარ მასივში ყოველი ხე დანომრილი ჰქონდა. ვინ გაუბედავდა ცოცხალი ხის მოჭრას! ბუნების სიყვარული, რაც დედას, როგორც შემოქმედს ასაზრდოებდა, სწორედ ამ დიდი წინაპრიდან მოდიოდა. მერის და ჩემს პაპას – შალვა დავითაშვილს, მთელი საქართველო ფეხით ჰქონდათ შემოვლილი. ყოველი მთის სახელწოდება იცოდნენ. ის იდუმალი ნიჭი, მუსიკალურ ბგერებად რომ გარდაქმნის სივრცეში განფენილ ფერებს და ფორმებს, თავის წინაპირობად, ბუნებასთან სიახლოვეს გულისხმობს. მეც ვმონაწილეობდი ამ საიდუმლო გარდასახვაში. მუსიკის წერა ვერ შევძელი, მაგრამ სწრაფვა – მუსიკად მექცია ყველაფერი, რასაც ვხედავდი და ვისმენდი, მთელი ცხოვრება თან მსდევდა. იქნებ, შეუძლებელს ვცდილობდი? არა იმიტომ, რომ სიტყვა ვერასდროს იქცევა მუსიკად, უფრო იმიტომ, რომ სიტყვა ვერასდროს დაიტევს იმ მოგონებას, რაც თვითონ მე ვარ, რაც ჩემი ჭეშმარიტი არსებობის საზრისს შეადგენს.

არ მინდა უკან მოხედვა. ვიცი, ისევ სინანული შემიპყრობს. ვიცი, რომ ვერ შევძელი იმის თქმა, რაც მინდოდა

მეთქვა. რაც მუდმივად გაურბის სათქმელს და ფეთქავს გულივით. ასე მეთამაშება, ასე ერწყმის ჩემს მაჯისცემას სულ ახლოს მოსული, ლამის გულში ჩახუტებული ტყე, რომ ვერ გაიგებ, ბორჯომის ხეობას ეკუთვნის, თუ ჩემი სულის საუფლოს თუ, ერთიც არის და მეორეც.

როცა ბაკურიანიდან მანქანით ჩამოვდიოდით, მახსოვს, ცემის გადასახვევთან ვჩერდებოდით. იქიდან მოჩანდა პლატოს შეფენილი სოფელი და ძველი სადგური. არც მე, არც დედამ არ ვიცოდით, როდის გამოჩნდებოდა პატარა მატარებელი, ცელქი ბავშვივით რომ არ ემორჩილებოდა დღის განრიგს. მასთან შეხვედრას წინასწარ ვერავინ გათვლიდა. ეს შეხვედრა უნდა მომხდარიყო მოულოდნელად, როგორც ოცნების ახდენა, როგორც ბედნიერების უეცრად შეჩერებული წამი. არ ვიცოდით, როდის შედგებოდა ჩვენი პაემანი. ეს არცოდნა სავსე იყო მოლოდინის გამძაფრებული განცდით. ეს სიმძაფრე ქმნიდა იმ სწრაფვას, იმ შემოქმედებით აურას, რაც მზით სავსე ნისლში პატარა მატარებელს გააჩენდა.

სალამოს ფერთა უნაზესი მიმოქცევა ავსებდა ცას. სახლები, ხეები და მინდვრები უეცრად კარგავდნენ თავიანთ მკვეთრ გამოსახულებას და იფანტებოდნენ მზის ჩასვლის ბურუსში. იმ სხივთა ოქროსფერ სამოსელში, თუ გაგვიმართლებდა, პატარა მატარებელი იქნებოდა საჩუქარივით გახვეული!

ვუყურებდით და ვერ ვძლებოდით ცქერით, როგორ ნელ-ნელა, ბაჯბაჯით, სვენებ-სვენებით, ორთქლით და კივილით ადიოდა მატარებელი ბაკურიანისკენ. თითქოს ცოცხალი არსება მოძრაობდა, სათამაშოებით სავსე ხეობა-

ში; ბავშვები რომ აჰყავდა ზემოთ, საყვარელი მელოდოებით სავსე ფერდობებისკენ. ვუყურებდი და მეშინოდა განძრევა, თვალის დახამხამებაც კი. სიზმრისეულ ფერთა ჯადოქრობას ვესწრებოდი, შუქ-ჩრდილთა თამაშით რომ იყო შემდგარი. ერთი უცაბედი მოძრაობა, ან სხვაგვარად გაელვებული ფიქრი, სამუდამოდ წაშლიდა მას.

- ვაიმე, გეყოფა ბაბუ, აღარ შემიძლია, ვერაფერს ველარ მოვასწრებ! -ლამის შემომტირა ხის მჭრელმა.

ვიცი, მეყოფა, მაგრამ ველარ ვჩერდები, უსასრულოა მეხსიერების ბილიკი, გითრევს და გითრევს, გადადის ჩემი სიცოცხლის საზღვარს და უხსოვარ წარსულს უკავშირდება.

* * *

ქალაქ ბორჯომს ორი საუკუნის ისტორია აქვს, თუმცა დასახლება აქ ძველთაგან ყოფილა. აქაურობის მეპატრონედ ითვლებოდა თავადი ავალიშვილი. 1842 წელს კავკასიის მეფის ნაცვალმა ხეობის განაშენიანება დაიწყო. 1862 წელს ნიკოლოზ მეორეს ძმა, მიხეილი ესტუმრა ბორჯომს. მიხეილმა მეპატრონისგან შეისყიდა ადგილ-მამული, ევროპიდან მოიწვია საუკეთესო არქიტექტორები და ძველ დასახლებას ახალი ელფერი მისცა. გრაფი მიხეილი ბრწყინვალე პიროვნება აღმოჩნდა. უყვარდა ნადირობა. ქართულ ბუნებას ისე შეეთვისა, სამუდამოდ აქ დასახლდა. მთელი გული და სული ჩააქსოვა ბორჯომში.

დღეს, ძველ დასახლებას ველარც იცნობ. ბევრი რამ დაანგრის, მეფის ნაცვლის სასახლე დაიწვა. აქა-იქ მაინც

გაკრთება მე-19 საუკუნის ევროპული ქალაქის ფრაგმენტი. ჩვენი ჩინურქუდიანი სახლიც იმ არქიტექტურულ სტილში იყო გადანყვებილი. პარკის ახლოს კი, სანატორი-უმში „ფირუზა“ ნამდვილი შედევერი გახლდათ. იმ ქუჩაზე, უცხო-მშვენიერი სახლები მოწყენილნი და ჩაფიქრებულნი იდგნენ. პლატოს ფერდობიდან დაცემული ჩრდილი და პარკის ჩამუქებული სივრცე, აძლიერებდა და ალამაზებდა ამ გემოვნებით შეხამებული შენობების სევდიან განწყობილებას.

ქუჩა ამოზნექილი ხილით გადადიოდა მეორე მხარეს. იშლებოდა როგორც მოედანი და გარს უვლიდა სადგურის ბაღს. ეს მყუდრო ქუჩა – კაფე, ძველი აფთიაქი და ზამთრის საკონცერტო დარბაზი, თავისი სევდისმომგვრელი სილამაზით საოცრად ეხმიანებოდა ჩემს მარტოობას.

დასავლეთ-ევროპული სტილი სულაც არ იყო თავს მოხვეული ქართული ქალაქისთვის. ბორჯომ-ბაკურიანის ხეობა, როგორც ტყე-პარკის ბუნებრივი შერწყმა, ასეთი სტილის დასახლებისთვის საოცარ განწყობილებას იძლეოდა. გრაფმა მიხეილმა იგრძნო ხეობის ფარული პოტენცია. მან დაინახა ბუნების ის განსაკუთრებული ფაქტურა, რომელიც ადვილად გარდაიქმნებოდა ქართული ეგზოტიკისთვის უცხო, მაგრამ სწორედ ამ გაუცხოებით მის დამამშვენებელ, საუცხოო სილამაზედ. მეფის ძმამ ფანჯარასავით გაჭრა ბორჯომი დასავლეთ ევროპისკენ ისე, რომ არ დაუკარგავს აქაურობის თანდაყოლილი ხიბლი.

ეს ყველაფერი, ჩემთვის უხსოვარი წარსულია, რაც მხოლოდ გადმოცემით შეიძლება ვიცოდეთ. ქალაქის დაარსების ისტორია გადადის ჩემი დაბადების საზღვარს, მაგრამ

ვინ იცის, საიდან იწყება ადამიანის სიცოცხლე ან სად თავდება? იქნებ მაშინაც ვარსებობდი, როცა არ ვარსებობდი, რადგან მთელი ბავშვობა ვტკბებოდი შთაბეჭდილებებით, უეცრად, არსაიდან რომ ჩნდებოდნენ ჩემს გონებაში. ისინი სათავეს ჩემი ცხოვრების მიღმა, ბორჯომის დაარსებიდან იღებდნენ, მაგრამ მეცხადებოდნენ საკუთარი განცდების და სურვილების სახით. ამიტომაც, ასე მიზიდავდა ეს პატარა ქალაქი. მსიამოვნებდა მის ქუჩებში ხეტიალი, სადგურის ბაღიდან ახვევა ზემოთ, ყოფილ რუსთაველის ქუჩაზე. ეს ქუჩაც მოგონებებით ცხოვრობდა – ჩემი ძვირფასი თამაზის და ნანას ქუჩა! თამაზის მამას, ალექსანდრე-საშას გამორჩევით უყვარდა თავისი დისშვილი გივი და მამასაც ერთი სული ჰქონდა თავისი ძმაკაცებით აქ ჩამოსულიყო. ბიძაჩემის სახლი და ვაზის ტალავერით დაჩრდილული ეზო დღესაც სუნთქავდა მათი დაუეინყარი შეხვედრებით, ძველი სიმღერებით და სიყვარულით სავსე სიტყვებით.

მიყვებოდი გზას მაღლა და მაღლა, დიდი მინდვრისკენ. ავივლიდი სამხედრო სანატორიუმს, გავცდებოდი ტურბაზას, სადაც საღამოობით ბიჭები ცეკვებზე დავდიოდით. დიდხანს ვჩერდებოდი ჩვენი ახლობლების, ყიფშიძეების აგარაკთან. მეჩვენებოდა, რომ აივანზე ჯერაც მიმოფანტული იყო ჩვენი სათამაშოები – პლასტმასის ჯარისკაცები, პატარა მანქანები და ფერადი, ასაწყობი სახლები.

ვერა და ვერ ვძლებოდი ქალაქში ხეტიალით! ბოლოს ავდიოდი პლატოზე და კომპოზიტორთა სახლიდან ბაკურიანის ხეობაში გადავდიოდი. როცა ჩარხისწყლის გზაზე, ძველ, მანსარდიან სახლს დავინახავდი, ჟრუანტელი დამირბენდა ძარღვებში. მონუსხულივით ვჩერდებოდი. ვგრძნობ-

დი, ეს შთაბეჭდილება არ მეკუთვნოდა მხოლოდ მე. მისი შორეული ტალღა მახსოვრობით მიუწვდომელ წარსულში ფეთქავდა. ეს მანსარდა იყო ჩემი, ძალიან ჩემი და ის უხსოვარი დროც ჩემი აქ ყოფნის ძალით იძენდა თავის მარადიულ არსებობას.

წინაპრებიდან დიდი და ძვირფასი მემკვიდრეობა მერგო წილად და მეხსიერების ამ საგანძურში ეპოულობდი ცხოვრების აზრს.

სალამოს ისევ სადგურის ქუჩაზე ვბრუნდებოდი. ძველმოდური ლამპიონები ანათებდნენ აფთიაქის ვიტრინას, უცებ სარკესავით რომ იწყებდა ლაპლაპს და თავისი ძილისპირული ციმციმით წარსულის ლანდებში მითრევდა. ზეზეულ სიზმრებში იმ კაცსაც ვხედავდი, ვინც პირველმა ამოიცნო ქართული ბუნების გარდასახვის შესაძლებლობა. ვინც იგრძნო, რომ აქაურობას კლასიკური მუსიკა უფრო დაამშვენებდა, ვიდრე ჩონგურზე დამღერება.

ამიტომ იყო ბორჯომში ჩამოსვლა ჩემთვის უცხო ქვეყანაში მოგზაურობის ტოლფასი. იმ საოცნებო ქვეყანაში, საყვარელ ხეობას შერწყმული, სულიერ სამშობლოდ რომ მესახებოდა. უცხოეთის განცდა გაუცხოებას სულაც არ ნიშნავს. პირიქით, ამ განცდაში შეიძლება აღმოაჩინო ის სანატრელი და ძვირფასი, რაც დღეს დაკარგული გაქვს საქართველოში.

ბორჯომი, ჩემი ბავშვობის მარგალიტი, მარტო წარსულით კი არ სუნთქავდა, მომავალი ცხოვრებისკენაც იყო ფანჯარასავით გახსნილი. ჯერ განუცდელი და გაუაზრებელი სიცოცხლის მოლოდინი სიხარულით ანათებდა

გარდასულ დროთა სივრცეს. არსებობის და გარდასახვისათასფერი შესაძლებლობები ირეკლებოდა ქალაქის ვიტრინებში და ფანჯრებში.

ასე ვპოულობდი ბორჯომ-პარკის სევდანარევ სიმყუდროვეს ნიუ-იორკის ქუჩებში, ცენტრალურ პარკთან. ხოლო სტამბულის შუაგულში, სულთან-აჰმედის ბაღის გაჩირაღდებული ხეივანი ჩემი ბავშვობის სახლისკენ მიმიძღოდა. ასე დავლანდე სანატორიუმი „ფირუზა“ და მასთან გემოვნებით შეხამებული სახლები ოქსფორდის მთავარ ქუჩაზე, „ჰაი-სტრიტის“ სასახლეების უკან.

იყო თუ არა ეს ყველაფერი?! ინგლისის ოქსფორდს აზრადაც არ მოსდიოდა, რომ მეფისდროინდელ ბორჯომს ემსგავსებოდა. პრინციპში, არც ბორჯომს ადარდებდა დიდი ბრიტანეთი. ამ შედარებას, ამ ასოციაციებს მე ვატარებდი გულით, როგორც აქაურობის მემკვიდრე. სამყაროში ჩემს გარშემო ყველაფერი ტრიალებდა, მეორდებოდა, მაგრამ არსებობდა ამ წრებრუნვაში რაღაც განუმეორებელი, გამორჩეული და ნამდვილზე უფრო ნამდვილი. ეს იყო ბავშვობის დაუვინყარი განცდა, შეჩერებული დროის ტალღებში.

მთელი მსოფლიოც რომ შემომეცლო, ბორჯომის ხეობას მაინც ვერ გავცდებოდი!

* * *

– ფრთხილად, ბაბუ, თავში არ დაგეცეს! – გამაყრუებელი ჭრიალი მომესმა. ავიხედე. ძლივს მოვასწარი გვერდზე გადახტომა, რომ ბულდოზერით ამოგლეჯილი ნაძვი თავს დამემხო.

ხელ-ფეხის დაშავებას აღარ ვჩიოდი, ბენვზე გადავრჩი! უეცრად ამოვარდნილმა ქარმა ლამის მიწას მომწყვიტა. ყველაფერი აირ-დაირია – ხეობაც, ოქსფორდიც, ევროპაც, არაევროპაც. თვალსაწიერი ჩამუქდა. ბნელს შეერია. ხელის გაგლეჯილი კუნთი ძარღვებად გაიშალა. ეს ძარღვები სისხლის შხეფებად იქცნენ. სისხლმა დაფარა სიმწვანე. ტყეს ცეცხლივით მოედო ადამიანის კივილი და ელექტროხერხის ხმა. ბულდოზერის ბიჭები მუქარით მოინწევდნენ ჩემზე!

– თავს რატომ ილუპავ ბაბუ? წადი, გაისეირნე, ჰაერი გადაყლაპე, მოისვენე, ჩვენც მოგვასვენე! არ გვაინტერესებს შენი ამბავი. ის, რაც შენთვის ძვირფასია, ჩვენთვის არაფერია, რაც შენთვის უჩვეულოა, ჩვენთვის ჩვეულებრივია. წადი, თავი დაგვანებე!

არა, ვერ წავიდოდი! საყვარელი ხეობა შველას ითხოვდა ჩემგან. ისეთი გრძნობა მქონდა, თითქოს მე და ეს დაჩეხილი ტყე, ერთნი ვიყავით! ნაძვის ტოტებთან ერთად მეც მამტვრევდნენ ხელ-ფეხს. ელექტროხერხი ჩემს სხეულზეც გადმოდიოდა. მეც ვწყდებოდი ფესვებს, მეც ვიგლიჯებოდი ათას ნაწილად.

არ ვიცი, რა ძალამ წამომადგო ფეხზე, რა იდუმალი გარდასახვა მოხდა ჩემს არსებაში?! უცებ, რაღაც მოირღვა, განთავისუფლდა გულში. ისეთი ძალით დავიყვირე, თითქოს მთელმა ხეობამ დაიღრიალა ჩემთან ერთად.

თავზარდაცემული ხისმჭრელები წამით შეჩერდნენ, მაგრამ ისევ მომძლავრდა მათი ტალღა. ისევ მომრავლდნენ ირგვლივ ინვესტორთა გაცოფებული სახეები.

იქუხა. გულს ზვავივით მოწყვეტილი სიბრაზე სტიქიად იქცა. მეხმა ღრუბელი გაგლიჯა და წამოვიდა ციდან სინანულის ცრემლების წვიმა! ისეთი ქარიშხალი ამოვარდა, ისეთი ღვარცოფი მოვარდა, ტყის გამანადგურებელი ტექნიკა სულ ერთიანად წაღეკა. ასე განრისხებული ბორჯომის ხეობა არასდროს მინახავს.

გონს რომ მოვედი, ირგვლივ აღარავინ იყო. ისეთი სილამაზე და სიმშვიდე სუფევდა, თითქოს, წუთის უკან, წარღვნას არ მიჰქონდა აქაურობა! ჩამავალი მზე ოქროსფრად ახავერდებდა ხსოვნის შუქ-ჩრდილში გახვეულ მინდვრებს. კოდალას კაკუნი (თითქოს საბეჭდი მანქანის ხმა) კი არ არღვევდა, პირიქით, უფრო აძლიერებდა ბნელს შერეული ტყის ძილისპირულ სიჩუმეს.

მოხეტიალე მუსიკოსი

მას შემდეგ, რაც ბორჯომის ტყის განადგურება დაიწყო და ბაკურიანი მშენებარე დასახლებად გადაიქცა, მოხეტიალე მუსიკოსი დაემშვიდობა თავის საყვარელ ხეობას და ქვეყნიდან გადაიხვეწა.

შემოდგომის მშვიდი საღამო იდგა. რომში, კოლიზეუმის ბალთან, მოხეტიალე მუსიკოსმა უცნობი შენიშნა, ვინც გამოეყო ხალხის ნაკადს და მის სიახლოვეს გაჩერდა. კაცი სმენად იყო ქცეული, აშკარად ეძნელებოდა აქედან წასვლა. საოცრად იზიდავდა შემოდგომის სიმშვიდეში გაბნეული ჰანგები, მე-20 საუკუნის სურნელება რომ მოჰქონდა თან. მოხეტიალე მუსიკოსი გრძნობდა მის თანადგომას. გრძნობდა, რომ ფრთებგაშლილი აკორდეონი, მხიარული სევდით რომ ავსებდა კოლიზეუმის ბალს, იმ უცნობსაც სიამით იზიდავდა და ატკბობდა.

მუსიკოსი თავდავიწყებით უკრავდა. თითები მის დაუკითხავად, ცელქი ბავშვებივით დარბოდნენ აკორდეონის კლავიშებზე. გული ხარობდა ბავშვობის სიზმრებით გასხივოსნებულ ქალაქში, საოცრად რომ ეხმიანებოდა ძველ ფირსაკრავზე დატრიალებულ სიმღერებს – უცხო ქვეყნების საუცხოო მელოდიებს და რიტმებს. ის უცნობიც, ჩანს, მისი

ბავშვობიდან მოდიოდა. მონუსხული შესცქეროდა დროთა სივრცეში გაშლილ ქალაქს, ათასფერი ლამპიონებით რომ ირეკლებოდა მდინარის სარკეზე. სარკეში მოჩანდა ბალი, ანტიკური ფორუმი და ტაძრების შუქ-ჩრდილებში ჩამავალი ოქროსფერი მზე, ნათელ ხმოვანებას რომ ანიჭებდა წარსულიდან გადმოსულ ჰანგებს.

ამ თვალისმომჭრელ ხმოვანებას მე შევიგრძნობდი როგორც უცნობი, ვისაც ეძნელებოდა აქედან წასვლა. საყვარელ მელოდიებთან შეხვედრა აღმოჩნდა ჩემი ცხოვრების ნანატრი წამი – მწვერვალი, საიდანაც შორეული წარსული მოსჩანდა. რა ძალამ, რა შემთხვევითობამ მომიყვანა აქ, ოქტომბრის მიწურულს, ამ არაჩვეულებრივად თბილ და წყნარ საღამოს კოლიზეუმის ბაღში, სადაც ჩემი ბედისწერა და ბედნიერება შეხვდა ერთმანეთს. ჩემი ხვედრი იყო ჩვენი შეხვედრა. შეხვედრა, რომელიც მახსენებდა, თუ საიდან მოვდიოდი და ვინ ვიყავი.

თითქოს ხელახლა დავიბადე! ტაძრები სანთლებივით ელვარებდნენ დაბადების დღის ტორტივით მორთმეულ ქალაქზე, ფენა-ფენა რომ იშლებოდა და მატკობოდა, როგორც ანტიკური და ალორძინების ეპოქის რომი.

მუსიკოსი უკრავდა გატაცებით. სულმოუთქმელად მისდევდა მოცეკვავე ხელიდან გაქცეულ ბგერათა ტალღას, ყურადღებას არც კი მატყევდა. რაც უფრო ეძლეოდა მუსიკას, მით ნაკლებს ფიქრობდა მსმენელზე, ვისაც ახსოვდა და ენატრებოდა ეს სიმღერები.

მისი მოხეტიალე, მიუსაფარი და თავისუფალი სული, არათუ ხელახლა აჟღერებდა გარდასულ დროს, ის მონაწილეობდა ბგერათა ფერწერის საიდუმლო გარდასახვა-

ში. სანთლებმოელვარე, სადღესასწაულო ნამცხვარივით მორთული ქალაქი მას გულშიჩამწვდომ მელოდიებად უნდა გარდაექმნა. მელოდიები აცოცხლებდნენ იმას, რაც უკვე აღარ იყო. აღარ იყო ჩემი ბაკურიანი, აღარ იყო ძველი თბილისი, მაგრამ ამ არყოფნას შემორჩენილი ჰქონდა თავისი ბინდისფერი სახე და თან სდევდა სინანულის განცდა, განცდა, რომელსაც ასე ტკბილად ეხმიანებოდა ძველ ფირფიტებზე ჩანერილი წარსული.

მოხეტიალე მუსიკოსს ეს ყველაფერი უნდა ეთარგმნა საყვარელი სიმღერების ენაზე, რა ენითაც მეტყველებდა მეოცე საუკუნე. ეს იყო უმძიმესი და თანაც უმსუბუქესი შრომა. შრომა ნებიერი და სასიხარულო, სადაც ფანტაზიის ყვავილივით იფურჩქნებოდა მუსიკა, საზეიმოდ რომ ახმოვანებდა მარადიული ქალაქის ქუჩებს. რომი იყო დღესასწაული! რომი იყო სამყაროს ცენტრი, სადაც წარსულის მონატრება მარადისობის განცდას ერწყმოდა.

ქალაქის სიცოცხლით სავსე ქუჩებში ყველაფერი ხდებოდა ისე, როგორც კარგა ხნის წინათ. მქონდა მოლოდინი, რომ აი, აქ, ბაღში, ღია საკონცერტო სცენაზე გამოვიდოდა კლაუდიო ვილა და იმღერებდა „ვოლარეს“; დომენიკო მოდუნო ისევ ააკვნესებდა თავის ბაფთიან გიტარას. ამ ფანჯრის იქით კი, დარაბებს მიღმა, სწორედ იმ სონატას უკრავდნენ, ოდესღაც რომ ჩამესმოდა ვერის უბნის სამუსიკო სკოლაში. ფოსტალიონიც ისევ კარდაკარ დაატარებდა წერილებს. გაზეთების ჯიხურშიც ისევ ის მოხუცი იჯდა, ან მისი შვილიშვილი. უთავბოლო გარდაქმნებით აფორი-აქებული სული, ადგილს რომ ვეღარ პოულობდა ჩემს ქვეყ-

ანაში, აქ ისევ უბრუნდებოდა თავის უკვდავებას, თავის მარადიულ სამყოფელს.

მუსიკოსი შრომობდა – უკრავდა დაუსრულებლად. არ ინურებოდა ოფლად, არ იტანჯებოდა, ხარობდა და ცოცხლობდა ამ შთაგონებით. აკორდეონს ერთი სული ჰქონდა, გაფრენილიყო მისი ხელიდან. ფრთა გაეშალა, სივრცეში დატრიალებულიყო, თავისი ლალი, უკიდვგანო ხმოვანებით მოსდებოდა ყველას და ყველაფერს: გუმბათებს, სამრეკლოებს, ბალებს, უხსოვარ დროთა ნანგრევებს. ბინდში გახვეული სახლები იღვრებოდნენ ძველ მელოდიებად, კარგავდნენ გამოსახულებას, სიმკვეთრეს, გადადიოდნენ ერთმანეთში, ანტიკურ სასახლეებს ერწყმოდნენ.

მუსიკოსის ხელი წისქვილის ქვასავით ატრიალებდა საკრავს, რომ ხმებად და აკორდებად დამსხვრეული ქალაქიდან მუსიკის ტალღა გამოეყვანა. ტალღა, რომელიც სივრცეში გაშლილ რომს დროშიც გაშლიდა; ჩემი ცხოვრების დროში, დაბადებიდან რომ იღებდა სათავეს. მოდიოდა აქამდე, გრძელდებოდა ამას იქითაც, ადიოდა მაღლა-მაღლა და უერთდებოდა ლაჟვარდოვან ცას. ცას, რომელიც ფრავდა იტალიასაც და საქართველოსაც, თბილისსაც და ბორჯომის ხეობასაც; რომს მაინც განსაკუთრებით ამშვენებდა! რომი იყო ერთადერთი და განუშეორებელი – შედეგებით უკვდავყოფილი ქალაქი, რომლის სილამაზე არ ეკუთვნოდა მხოლოდ ამ ქვეყანას.

– ბავშვობიდან მეცნობი – მივუბრუნდი მუსიკოსს – ბორჯომის პარკში ხომ არ უკრავდი სალამოობით?

– ის, პაპაჩემი იყო. – გამიღიმა – ვინც მასწავლა მოგზაურობა დროთა სივრცეში, აკორდეონზე დაკვრით.

– მე პატარა მატარებლით ვმოგზაურობდი.

– ეჰ, დიდი ხანია ჩაიარა იმ პატარა მატარებელმა, ჩვენ რომ ველოდებით. ჩააგდე ქუდში რამოდენიმე ცენტი და წადი შენ გზაზე.

– სად უნდა წავიდე, როცა აქ მოდის ყველა გზა.

– აი, სანტ-ანჯელოსაც ავამღერებ და წავალ. – ამოიოხრა მუსიკოსმა. – თუ არ წავედი, ვერ დავრჩები აქ სამუდამოდ.

ეს თქვა და ინსტრუმენტი ისევ გაფრინდა მისი ხელიდან. ის ახლა არქაულ ფრინველს დაემსგავსა, ვენეციის მოედანს რომ გადაუფრინა და სევდიანი ყვირილით წამოშალა ემანუილ მეფის ქანდაკებიდან თოლიების გუნდი.

მუსიკოსი წამოიმართა, ვარსკვლავით გაბრწყინდა სხივთა არილში. მაესტროსავით აღმართა ხელი. სევდანარევი სიმღერა მარაოსავით გაიშალა და ათამაშდა თვალისმომჭრელად. მუსიკას ახლა ფორუმის ნანგრევებში ჩამჯდარი ლანდების ორკესტრი გამოსცემდა. ეს არ იყო ანტიკურ ჰანგებს მიმსგავსებული ხმოვანება. ორკესტრი სიმფოჯაზის შეფერილობას აძლევდა სანტ-ანჯელოს ხიდიდან წამოსულ საცეკვაო მელოდიას.

მერე იქ, ხიდქვეშ, მოედანზე ჩხუბი ატყდა. მოცეკვავეთა შორის დედოფალი ანა აღმოჩნდა. მის სამეფო ბრწყინვალეობაზე უცხოელი ჯაშუშები ნადირობდნენ. ველარ მოვითმინე, ქალი ჯაშუშებს გამოვტაცე და ორივემ საცეკვაო რიტმების თავბრუდამხვევ ტალღებში შევცურეთ. იქ, მდინარის ნაპირზე, პირველად იგრძნო დედოფალმა სიყვარულის გრძნობად ქცეული ნამდვილი ცხოვრების გემო! მაგრამ თავდებოდა რომაული არდადეგები, იწურებოდა

სიყვარულის ჟამი და ქალიც უნდა დაბრუნებოდა თავის სასახლეს.

დასრულდა ზღაპარი. გადაგორდა სავსე ცხოვრების ის სასწაული დღე. საქსაფონოებით მოელვარე ჯაზი უკვე გასცდა სანტ-ანჯელოს, გასცდა რომსაც, ხელიდან გაექცა მანესტროს და ახლა გლენ მილერის მელოდია მიაფრენდა სამთო-სათხილამურო ფერდობებისკენ ჩემს ფანტაზიას.

უეცრად, საშინელმა ყვირილმა გაფანტა ეს ქარივით მქროლავი და ტკბილი სიზმარივით საამო მუსიკა.

– დაიჭირეთ, აქ არის! – მომესმა, მოვიხედე. ჩვენს წინ მათხოვრები იდგნენ. ბნელს შერეული, გადაბრეცილი სახეები მუქარით მოინევენ ჩვენზე.

– შენ უნდა წაგვართვა ბიზნესი?! – დაიღრიალა ერთ-ერთმა და მუსიკოსს ხელი მოუქნია.

– მიდით ბიჭებო დასცხეთ, არ შეარჩინოთ თქვენი წილი! – დაიყვირა ქალმა, იქვე, შემოდგომის ფოთლებს რომ გვიდა.

მუსიკოსს გადავეფარე, საშინელი დარტყმა ვიგრძენი. თვალთ დამიბნელდა. გონს რომ მოვედი, მუსიკოსი ძირს ეგდო. მათხოვრები თავგამეტებით ურტყამდნენ. არ ვიცი, რა ძალამ წამომადგო ფეხზე, როგორ დავეძგერე გაცოფებული ბრბოს.

მათხოვრები გაიქცნენ. მუსიკოსი წამოვაყენე, ძლივს მოვასულიერე. სწორედ ამ დროს ქალმა წვეტიანი ქვა აიღო და საფეთქელში ესროლა.

– ვაჰ, ზუსტად მოვარტყი! – ქალი სიხარულით შეკუნტრუშდა, ცოცხს გადააჯდა და გაფრინდა.

ქვემოთ, მდინარეს რომ ჩავალწიეთ, მუსიკოსი ჯერ ცოცხალი იყო. სახე მოვბანე. ვერა და ვერ შევაჩერე ჭრილობიდან გადმოხეთქილი სისხლი.

– Arivederci, Roma – სევდიანად გაიღიმა და თავი გააქნია.
– Good bye, Au revoir...

ველარ დაამთავრა ცრემლმორეული სიმღერა. ხელი მოვხვიე, გულში ჩავიხუტე. ხელებში სიცარიელე შემრჩა!

მუსიკოსი გაქრა! ბალახს ჯერ კიდევ ემჩნეოდა მისი ნაწოლი. ზემოთ, გადამტვრეული აკორდეონი ეგდო. ხელში რომ ავიღე, საკრავი დაპატარავდა, ფრთამოტეხილი ჩიტივით აფრთხილდა და ნელ-ნელა, წვალე-წვალეებით გაფრინდა.

მარტო ვიყავი. საშინელი სიჩუმე იდგა. შორს, ცის კიდეზე, ჩამავალ სხივებში, პეპელასავით იფერფლებოდა ხმა-დაკარგული საკრავი.

უეცრად, მაღლიდან მუსიკა მომესმა. სიჩუმე ათასფერ ბგერებად დაიმსხვრა. აკორდეონმა და ხმებმა მოძებნეს ერთმანეთი და ისევ ამღერდა კოლიზეუმის ბალი. მაღლა, ღრუბლებში გაელვებულ კლავიშებზე, მუსიკოსის უხილავი ხელი უკრავდა! სიმღერამ ისევ მოიცვა გარდასულ დროთა სივრცე. ამღერდა მთელი ქალაქი. მღეროდა სიქსტის კაპელა, სანტ-ანჯელო, ფორუმი. ფირფიტასავით შემობრუნდა ცარგვალი. მზის სხივი ნემსის წვერივით მოედო მას და დატრიალდა ჩემი ბავშვობა! ღმერთო, რა ხდებოდა ირგვლივ! რომი ველარ იტევდა კალეიდოსკოპივით მოთამაშე სახეებს. მღეროდა ნეაპოლი, ტრიალებდა „ფლამენგო“, დაფრინავდა შანსონი პარიზის თავზე. რეი ჩარლზი, ჩემი ბიჭობის ნამდვილი ჯიგარი, სიცოცხლის ძალით მავსებდა

და ვგრძნობდი, როგორ ვიზრდებოდი როკ-ენ-როლის რიტმებზე. ღვთაებრივი ვივიენ დონი კი, ბავშვობიდან რომ მიყვარდა, სერენადას მიმღეროდა მზიური ველის შესახებ.

თხილამურებით მივსრიალებდი ღრუბლებზე. ჩამოვდიოდი ქვევით და ქვევით, სხივთა არილიდან პირდაპირ ბინდში გახვეულ ფერდობზე ვაგრძელებდი სრიალს. შორს, ვარსკვლავების ბურუსში, მთვარის კოქტეილით შემთვრალი მუსიკოსი ცეკვავდა. ვარდივით გაშლილი მზის გულიდან „ოქროს სიმფონია“ იღვრებოდა. ცის სარკეზე, შემოლამების ფერთა ქაოსში, ლამაზ ქალბატონებად ქცეული მელოდიები დასრიალებდნენ. დაფრინავდა აკორდეონი, ცეკვავდა ჩელო, ვიოლინოზე „ფერნანდო“ უკრავდა. „ო, ჯეკი ჯოო!“ ეშხიანად მღეროდა შოკოლადივით ტკბილი, გემრიელი ქალი. ფოქსტროტების, ბლიუზების, როკ-ენ-როლების, ტვისტების, შანსონების და მელოდრამების ზეცა ბრუნავდა თავბრუდამხვევად. ეს დაუსრულებელი სიმღერა გადადიოდა ბორჯომის ხეობაშიც, ფეთქავდა ჩემს გულთან ერთად, ჟრუანტელივით დამირბოდა ძარღვებში და ზეცის ნაკრძალიდან ჩამოსული, პატარა მატარებელი მიმაქროლებდა ჩემი ცხოვრების სათავისაკენ!

ეს აღარ იყო მუსიკა, ეს იყო გამოცხადება! ამ სასწაულივით მომხდარ გამოცხადებას, წარსულის ტკბილი მონატრებით ეხმიანებოდა ხსოვნის შუქ-ჩრდილში გახვეული მარადიული ქალაქი.

საკოჯავი ანუ

სადგური ლონდონის გარეუბანში

კამილ პისაროს „სადგური ლონდონის გარეუბანში“¹ საუკუნის მანძილზე მელოდა; როდის ჩავიდოდი ლონდონში, როდის შევეხეტებოდი იმ მუზეუმში და შევხედავდი მას, ჩემთვის დახატულს, ჩემთვის შეძენილს სამუელ კურტოს მიერ, მიჩუმათებულს შედევრებს შორის, რომ უცებ გადაშლილიყო თვალწინ თავისი ნეო-რეალისტური სივრცით, ზეცას შერწყმული რკინიგზით, უეცრად გაელვებული ფიქრით, რომ ცხოვრების გზა ბნელი დასასრულისკენ კი არ მიექანება, სინათლისკენ აღმავალი ლიანდაგია, სადაც პატარა მატარებელი დაბაჯბაჯებს; ჩამოდის ზეცის ნაკრძალიდან და ჩამოაქვს სიცოცხლის გემოდ ქცეული ცხოვრების აზრი. მიდის ამ აზრის იქითაც, ფიქრით მიუწვდომელ, ფერთა თამაშის სიღრმეში.

ლონდონის გარეუბნის ამ პატარა სურათზე ორთქმავალთან ერთად ფეხს იდგამს XX საუკუნის ცივილიზაციაც, თავისი სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციით და აბ-

---

¹ ეს დასახელება შერჩეულია სურათის შინაარსის მიხედვით. სურათის სათაურია – Lordship Lane Station, Dulwich.

სურდის ხელოვნებით, თავისი ავანგარდიზმით, კუბიზმით, სიუ-რეალიზმით და სხვა ათასფერი „იზმებით“ – ფერთა მიმოქცევის, უჩვეულო ფორმათა დაბადების და გაქრობის კალეიდოსკოპური თამაშით. უფრო უცნაური ის არის, რომ სამყაროს ფერიცვალების ეს მასშტაბური სურათი სულ პატარა პეიზაჟია; ფერწერის იმდენად ინტიმური და გულშიჩამწვდომი ქმნილებაა, რომ მხოლოდ ჩემთვის არსებობს, მხოლოდ მე მელოდება, მელოდება მთელი საუკუნე და კიდევ 36 წელი, რათა 2007 წლის 8 დეკემბერს, დღის ორის ნახევარზე შედგეს ბედით წერილი ჩვენი შეხვედრა და ერთი ნახვით შეყვარების პირველივე წუთიდან ეს შეხვედრა მოგონებად იქცეს, აღარ განმეორდეს, რომ გამოიწვიოს ნოსტალგია ერთხელ ნანახის და ამიტომაც, გულში სამუდამოდ აღბეჭდილი სილამაზის მიმართ.

რა უზარმაზარი განცდაა ამ პატარა სურათზე! თითქოს, ბავშვის ნახატი ჩაკარგულა ნახატებს შორის. ვერც ბედავს გამოხედვას კედელზე ზღვასავით გადმოღვრილ ყვავილებსა და წვიმით მოკრიალებულ მინდვრებში. ეს პატარა სადგური, ახალი სამყაროს გარიჟრაჟზე სხივთა თამაშით შემდგარი, სავსე სინათლით, იმედებით და მომავლის ხედვით, გატრუნულია შედევრებს შორის. მხოლოდ იმიტომ იმალება, რომ მე მელოდება, ჩემთვის ინახავს თავის უმანკოებას.

მივდივარ, მივაბიჯებ მის გაუკვალავ, ჯერაც ფერ-შეუმშრალ გზებზე, ავდივარ მაღლა და მაღლა, მზის სხივებში და გავდივარ ნაცნობ ბილიკზე. ვგრძნობ, ეს დაუვინყარი, მხოლოდ იქ და მაშინ შემდგარი შეხვედრა, არის ბედნიერი შემთხვევა დავუბრუნდე საახალწლო საჩუქრებით დახუნძლულ ტყეს; საავტომობილო გზებს აცდენილ,

ნიკოლოზისდროინდელ სადგურს, უამით გაბზარულ ძველ ზარს, უხსოვარი დროის უძველეს ტელეფონს, მწვანე ნაძვნარში სარკესავით მოელვარე ტბას და შორს, ლურჯად მოციმციმე ტყის საწიერზე კოდიანის დათოვლილ მწვერვალს.

მანქანებს გაქცეული, საუკუნის მანძილზე ხელუხლებლად შემონახული სადგური, გარდასული დროის ეს ულამაზესი ქმნილება, თავისი სიმყუდროვით და სიმშვიდით ლონდონის გარეუბანსაც ეკუთვნის და ბორჯომის ხეობასაც. ის ისევ იმ ორთქმავალს ელოდება ქშენით, სვენებ-სვენებით რომ ამოდიოდა აქ. მის ნაცვლად ახლა ელექტრომატარებელი მოდის. თითო-ოროლა მონადირე ან შეშისმჭრელი თუ ამოჰყავს. აღარ არის ის სავსე ბაკურიანისკენ მიმავალი ბავშვებით, აღარ მოაქვს მას მგზავრობის დღესასწაული. მხიარულება, რომელიც აღარ შერჩა პატარა მატარებელს, საკოჭავის სადგურმა ტყის მარადმწვანე სიჩუმეში გადაიტანა, თავის ხავსმოდებულ ქვაში ჩააქსოვა და საახალწლო ნაძვანარი იმ სიხარულით აავსო, მე, სულ პატარა ბიჭს, აქ ამოსვლისას რომ მეუფლებოდა.

ლონდონის ქუჩებში მოხეტიალემ, „სიტი“-ში, ტაუერის ხიდზე გადასულმა, უკან მოხედვისას აღმოვაჩინე ეს გარდასული განცდა. განცდა, რომელიც ისე მოერგო ყოველივე უცხოს და საკვირველს, რომ მაგრძნობინა სიახლოვე იმ წარუშლელ სადგურთან.

ქალაქის საქმიანი ცენტრის საოფისე შენობებიდან არეკლილი მზე, მწუხრის შუქ-ჩრდილებში ურჩხულებად ქცეული სასახლეები, ზართაცემა წმინდა პავლეს ტაძრის სამრეკლოდან, შესანიშნავად შეერწყა კამილ პისაროს ორთქმავალის გუგუნს ბორჯომ-ბაკურიანის ტყეში. ნისლში

გახვეულ ფერთა ციმციმით ილუზიაში კი არ აღმოვჩნდი, ხელახლა დავიბადე, ხელახლა გავცოცხლდი, ხელახლა გამოვიღვიძე XXI საუკუნის პოლიტიზირებული სიზმრიდან. დავუბრუნდი რაღაც ცოცხალსა და ნამდვილს, რაც იმ მუზეუმის კედლიდან იღებს სათავეს; იმ პატარა სურათის ხილვიდან, რომელიც თან მსდევს საშობაოდ მორთულ ქალაქშიც, ბრუნდება უკან, მეხსიერების ტყეში და იმდენად დაშორებულია ჩვენს უსულგულო ცხოვრებას, ვეღარ გამირკვევია, შორეული წარსულია ეს, თუ კიდევ უფრო შორს მყოფი მერმისი.

ხედვის რა სიშორესაც არ უნდა წვდებოდეს ჩემი გული, ის მაინც ამწუთიერის სილამაზით ფეთქავს. ვსხედვართ იმ ძველ სადგურთან ჩვენ სამნი – მე, დედა და დედას ძმა, თამაზი და სიამით შევცქერით სადგურის გაქვავებულ სახეზე აღბეჭდილ სევდანარევ ღიმოილს.

აღარ შემიძლია აქედან წასვლა! გაუთავებლად დავეხეტები საზეიმოდ გაბრჭყვიალებულ ქალაქში და მაინც ვერ მივდივარ აქედან ვერსად. დავათრევ საკოჭავის მხიარულ სევდას მთელი დედამიწის ზურგზე. გადამაქვს ის ლონდონის სასახლეებზე, ნიუ-იორკის ცათამბჯენებზე. საოცრად მსიამოვნებს განცდის ეს გადატანა, ეს გარდასახვა იმ სიმშვიდეში, სადაც მყუდროდ ვგრძნობ თავს. არ ვიკარგები. პირიქით, უცხო ქალაქი ნაცნობივით მიღიმის, ჩემს თავთან მაბრუნებს და მაჩვენებს იმ პატარა უსასრულობას, რომელსაც ვატარებ გულით და არა გონებით.

როგორ შეიძლება ყველაფერმა იცვალოს სახე და ყველაფერი დარჩეს იგივე? დარჩეს ის, რასაც ვერ მოუძებნი სიტყვას, ვერ უწოდებ სახელს, ვერ შეუხამებ ფერს და ვერ მისცემ ფორმას. გაურკვეველობა კი არ არის ის, არ-

ამედ გარკვეულობის თვალისმომჭრელი სიცხადე; სულის მოთქმა საკუთარი სიცოცხლის დაუშრეტელ წყაროსთან, საიდანაც იბადება ყოველი სიტყვა, ყოველი სახელი, უთვალავი ფერი და ათასფერი ფორმა. ისე ტკბილია იქ ყოფნა, რომ ველარ ვჩერდები აქ, სულ მინდა რომ ვწერო და ვიარო ახალ სტრიქონებზე, გაუკვალავ გზებზე; უსასრულოდ ვიმოძრაო მიუწვდომელი მიზნისკენ – მზით გასხივოსნებული ბავშვობისკენ, ნახატის ჩარჩოდან გადმოსული, უცებ რომ იცვლის ფერს, იძირება ტყის მწვანე წყვდიადში; სადაც ფოთლის ერთი გაფაჩუნებაც საალერსო სიტყვასავით ჩამესმის, მუსიკასავით მატკობს. იბადება რწმენა, რომ მუდამ ვიარსებებ, ვიდრე ვიქნები აქ, ვიდრე არ დავივიწყებ ძველ გზას და შობიდან აღდგომამდე ერთხელ მაინც ამოვალ აქ, ან წავალ იქ, იმ დიდ, სადღესასწაულოდ მორთულ ქალაქში, საიდანაც ისევ შეიძლება მოხვედრა აქ, ამ პატარა სოფელში, რომ ყური მიეუგდო წარსულიდან შემონახული საკოჭავის სუნთქვას, ვით საკუთარ გულისძგერას. მოწინებით გარს შემოვუარო საახალწლო საჩუქრებით მოკაზმულ სიტყვას ლონდონის გარეუბნის იმ შორეული სადგურის შესახებ, რომლის მნიშვნელობას და აზრს ვერ წვდება ჩემი გონება. მის სილამაზეს გული ხედავს, სული შეიგრძნობს მის ხიბლსა და ჯადოს, ტკბება იქ გამეფებული სიმშვიდით; თითქოს ღვთისმშობლის კალთა გადაეფარა მის წილხვედრ ქვეყანას და ჩემი ცხოვრების გზასაც, მიხსნა ყოველი განსაცდელიდან, განაქარვა ყოველი ტკივილი, დამიცვა მე ბოროტებისგან. თავისი ნაზი, სევდანარევი ღიმილით ჩამინერგა სასოება და ჩამისახა რწმენა სიტყვით გაჩენილი და ფერთა თამაშით შემდგარი სიცოცხლის მარადისობის მიმართ.

როკ-ენ-როლი თბილისში

პატარა ბიჭი ვიყავი, როცა როკ-ენ-როლი პირველად შემოვიდა თბილისში. როგორი მონდომებით ვანებებდი კაპიკს კაპიკზე! შესვენებაზე ვზოგავდი საუზმის ფულს, რომ ექვსი გაკვეთილის შემდეგ გავქცეულიყავი სასტუმრო „საქართველოში“. იქ, დიდი დარბაზის უკან, პატარა ოთახში, უზარმაზარი მაგნიტოფონი მელოდა. წრიპინით და სტვენით გადახვეული ფირი უცებ ნელდებოდა, უცებ გატკბილდებოდა საყვარელ მელოდიაში. მოდიოდა ჟრუანტელის მომგვრელი რიტმი და ის გარდასული დრო, იმ შორეულ რიტმში იწყებდა ფეთქვას. ჩემი ცხოვრებაც როკ-ენ-როლს მისდევდა, ციხესავით აღმართულ ზღუდეს ეჯახებოდა. წარსულიდან ამოზრდილ იმ უსაშველო ციხეში უკვე ჩნდებოდა ბზარი. ყველაზე იოლად ჯაზი შემოდიოდა ამ ნაპრალიდან – უსაზღვროდ იღვრებოდა და ავსებდა იმდროინდელ ცხოვრებას. მუსიკა თითქოს ფერს უცვლიდა ქალაქს. უცხო მელოდიით შეფერადებული თბილისი როკ-ენ-როლის რიტმში იწყებდა ტრიალს, იძენდა გრაფიკულ სიმკვეთრეს. მეც დავატარებდი ფირზე ჩანერილ საცეკვაო მელოდიებს დაბადების დღეებზე. დავატარებდი ყველგან, სადაც კი შეიძლებოდა მათი დატრიალება და მუსიკად ქცევა.

ახლა, როცა ბედმა საჩუქარივით მარგუნა უცხო ქვეყანა, ისევ ჩამესმის რენტგენოფირზე ჩანერილი ის შორეუ-

ლი სიმღერა. არ მშორდება განცდა, რომ ისევ პატარა ბიჭი ვარ, ახლაც მთელი სიცოცხლე ხელუხლებლადაა გადაშლილი ჩემს თვალწინ. მოგონებაში შეჩერებული დრო გულის-ფანცქალით მელოდება. როდის გავივლი ჩემს გზას და როგორ გავატარებ ჩემს ცხოვრებას; სადაც როკ-ენ-როლის რიტმი გულისძგერასავით ჩამესმის, სადაც ძველ მელოდიას ახალი ფერი და სურნელება შემოაქვს მუსიკასავით მიმდინარე დროში, სადაც სულ სხვა სილამაზით იმოსება ძველი თბილისის მშვენება – რუსთაველის პროსპექტი, შეხვედრების და განშორებების სცენა და სივრცე, რომლის ჰაერი იყო კამკამა, სურნელოვანი, მუდამ გაზაფხულის მოლოდინით, გაზაფხულთან შეხვედრის და გაზაფხულის ნოსტალგიით სავსე.

ასეთი იყო XX საუკუნის მეორე ნახევრის თბილისი, ჩემი ბიჭობის შემსწრე. ქალაქი ისე იყო ჩანთქმული საკუთარ სილამაზეში, თითქოს არ იმჩნევდა უცხოეთთან შეხვედრის შორეულ მოლოდინს. ეს მოლოდინი მაინც ჩნდებოდა. უეცრად მართლდებოდა იმ დიდი სიხარულით, ყოველივე უცხოს და საკვირველს რომ მოჰქონდა თან ჩვენი დიადი ქვეყნის უკვე გაბზარულ ციხეში. ჩუმ-ჩუმად, კონტრ-ბანდით შემოპარული რენტგენის ფირები ფირფიტასავით ატრიალებდნენ დროსა და სივრცეს, სულ სხვა სახით აჩენდნენ ათასგზის წარმოსახულ ქვეყანას და საცეკვაო მელოდიების თავბრუდამხვევი რიტმებით მიედინებოდნენ ჩემი წარსულის იქითაც, ბავშვობის სამოთხისაკენ, რომელიც ყოველი ჩვენთაგანის ცხოვრებას უსწრებდა წინ და სადაც როკ-ენ-როლის რიტმით შემორჩა ჩემს მახსოვრობას აკრძალული ნაყოფის გემო.

მწვანე ოდისეა

ქალღმერთი გამითავდა და კარდიოგრამის ფურცლებზე დავიწყე წერა. რა კარგი ყოფილა, თავისით რომ გარბის სტრიქონი და ზედ აღიბეჭდება გულის ყოველი სიტყვა! ოღონდ, გაიგონე გულის ხმა! ვირო! ჯორო! უფრო კი აქლემო! ჰო, ნაღდი აქლემი ხარ, – საპალნეაქიდებული. შენი ბარგის ნაცვლად, სხვისას მიათრევ, ვილაც-ვილაცებმა რომ აგკიდეს. ზოგი, ნაცნობის ნილაბს ატარებს, ზოგიც, უცნობის.

მწვანე, ხასხასა ტყე... დილის მზე რომ მიადგება მოსაფერებლად, გასალვიძებლად. ტალღებმოშრიალე ტყე „პასტ-კონტინიუსის“ დაუსრულებელ ფორმაში. ტყე თუ ბალი? არა, ისევ ტყე – მზემოკიდებული, მწვანე თვალებით. მის ბნელ ტალღებში გემი ტრიალებს. ირხევთან ნაძვის იაღქნები. გემზე ოდისეესი დგას. მას სურს, თუ მე მსურს, რომ დავბრუნდე უკან, ჩემს ბავშვობაში.

ხომალდი გასცდა კომპოზიტორთა სახლს. გასცდა საბაგიროს, ეშმაკის ბორბალსაც, გადავიდა პლატოზე, შეჩერდა დედათა და ბავშვთა სანატორიუმთან. ბორჯომიდანაა ხომ იცი, წამოსული! გაგიგია, ბიჭო ბორჯომი? მინერალურ სასმელს არ ვგულისხმობ, პოლიტიკურად უმნიშვნელო რეგენო!

მთელი საქართლო შეიშალა მოპოლიტიკო, საპოლიტიკო, უპოლიტიკო პოლიტიკოსობით. შენ კი, ის ვერ გაგირკვევია, ბორჯომი სასმელია თუ ქალაქი. ისე, ფალსიფიცირებული და გაყიდული, ორივე შეიძლება აღმოჩნდეს. მოკლედ, ტყე... ადის და ადის ნისლისკენ. მოგონებათა ნისლში გახვეული გული მიმიწევს ზემოთ, ტყე-ტყე.

სიმწვანეს ტყისას, უთვალავი ფერი ჰქონია. კიდევ კარგი წერა მაინც შემიძლია, თორემ გავაფრენდი ამ კალეიდოსკოპურ დროში. ხან ასე გათამაშებენ, ხან ისე. თვითონ არ იცი, რა ფორმის და ფიგურების შემადგენელი კენჭი ხარ ანონიმურ ძალთა საჭადრაკო პარტიაში. ეჰ, ისევ ტყე... როგორ მიზიდავს სურნელებით, როგორ მათრობს!

– რავა ხარ, მამუკ?

– ნახე უოლკოტი? (პერიფრაზი ჰემინგუეის მოთხრობიდან „ორმოცდაათი ათასი“).

ასეც შეიძლება დაიწყოს ოდისევსის ცნობიერების ისტორია. რა ეშმაკია ეს ერნესტი! როგორ შემპარავად ჩააქსოვა ანტიკური მითი თავის პატარა მოთხრობაში! მეც დილიხორში ჩამაგდო, გადამიყვანა მითო-პოეტურ ტალღაზე და აი, ტყის მშვენიერი ნიმფა ამოცურდა აზვირთებული ბუჩქებიდან.

– ოჰ, ქალბატონო! ამ შუა ტყეში მარტო სეირნობთ?

– არა, ქმარს მოუწდა პატარაზე გასეირნება და ველოდები.

ტყუის, მაგრამ სუსკაც! თავი შევიკავე. ამ სილამაზეში უკადრისი ვნება არ აიწუნოს. არ დავკარგო მოგზაურობის ორიენტირი. ისე არ მომაჯადოვოს, გზის გაგრძელება ველარ შევძლო. ისევ ტყეს მივუბრუნდი. ვითომც არ შემხ-

ვედრია ის ქალბატონი, ახლა რომ შემხვდა. სუსკაც-მეთქი! ტყე... მწვანე იმპროვიზაცია ნოსტალგიურ თემაზე. მეც რომ გამიტაცებს. გამიტაცებს სიყვარულის ძალით, რომელსაც ერწყმის სიმშვიდით სავსე სიჩუმის სიმღერა.

რა საოცრებაა! რა საოცრებაა! ტყე თავის თავს არ ჰგავს. სულ სხვადასხვაა. ნაძვის ხეებს, გეგონება, ახლახან ჩამოხსნეს საახალწლო საჩუქრები. ბამბის წვერიანი თოვლის ბაბუაც შეუფუთავს დედის ხელს. მუყაოს ყუთში ფრთხილად ჩააწვინა, იქვე შუშის ბუშტებიც შემოუნყო, ბრჭყვიალა „წვიმაც“ ზედ დააყარა და შემოდგა მაღლა, საკუჭნაოში, ლენინის ძველი, დამტვერილი ტომების თავზე.

ისევ გამოიზაფხულა ნაძვის ხეების ტყემ კომპოზიტორთა სახლის გარშემო. ზევით კი, ნაძვნარი თხილნარში გადადის. უღრან ტყეში ველარ გამირკვევია, რას ვიგონებ თუ რა მაგონდება. ბაჯბაჯით გამოვგორდი სოფლისპირა სახლიდან. ბევრი ვიარე, ბევრი ვიბრძოლე და ბოლოს, ისევ დავბრუნდი დედასთან. გული გამინათდა, როცა დავინახე, როგორ ეთამაშებიან ნისლეები ერთმანეთს. წარსულს ჩაბარდა დღევანდელობა. ხარბად ვენაფები სოფლის ანკარა წყაროს. ვიცი, რაღაც მელოდება პატარ-პატარა სახლების უკან, რაღაც ძალიან დიდი, სასიხარულო, გულივით რომ ფეთქავს და სისხლივით რომ იფრქვევა ჩემი ცხოვრების შუქ-ჩრდილში.

სარკესავით პრიალა საქსაფონის ხმა ავსებს მიდამოს. სახლები ნაბიჯ-ნაბიჯ ახლოვდებიან. აბა, თუ გამოვიცნობ, ბავშვობაში სად გავატარე ზაფხული! აი, იმ აივნისან სახლში? თუ უფრო იქით, ტყის განაპირა კოშკში? მოგონებას რომ ვერ ვაზუსტებ, ამიტომ ყველაფერი მიზიდავს, ყოველი სახლი მიყვარს. თანაბრად ნაწილდება სოფელთან შეხ-

ვედრაში ჩემი მოლოდინი – ხილვა ოდისევსის დაბრუნებისა იქ, სადაც მას ასე მოუთმენლად ელოდებიან. თუმცა აღარავინ არის, ვინც შეიძლება მელოდებოდეს. მოლოდინი მაინც არსებობს. არსებობს თავისთავად, ყველასა და ყველაფრის გარეშე. მოლოდინი, გადაშლილი ხალიჩასავით. დღე რომ იქსოვება ყვავილებისგან და ღამე რომ ირლევება მთვარის სხივთა ძაფებად. მოლოდინი, რომელსაც აღარა აქვს ერთგული ცოლის სახე, მაგრამ სახის უქონლობა სახეს არ უკარგავს მას. ეს პეიზაჟი, ეს გამომსახველი ბუნება ჩემი მოლოდინით არის სავსე.

ნეტავ რას მანიშნებს ნისლში გახვეული სოფელი, რომელსაც ზღვასავით აწყდება ჩემს გრძნობას აყოლილი ტყე? რას მეუბნება ფოთლების ქარში, უსიტყვოდ? რა სიხარულია, მუსიკა რომ ჩაგწვდება სულში ღრმად, გულ-ღვიძლს რომ ამოგიტრიალებს და ჟრუანტელივით დაგირბენს ძარღვებში. ასეთია სოფელი. სოფელი სადგერი პლატოს გაყოლებაზე, კომპოზიტორთა სახლის ზემოთ, ხუთ კილომეტრში. ირგვლივ ისეთი რამ ხდება, მეშინია გავინძრე, მეშინია არ დავარღვიო გულის გულში ჩალვრილი მუსიკა, არ ავამღვრიო მწვანეთვალეებიანი, სახეგანათებული, ბინდისფერი სოფელი, არ დავკარგო სიმშვიდის მღელვარება, არ ჩავახშო სიჩუმის ყვირილი.

აღარ ვინძრევი. გაოცებით შესცქერიან ჩემს მოჯადოებულ არსებას სოფლის მაცხოვრებლები, გაგებაში რომ არ არიან, სად ცხოვრობენ, რომელი და ვისი წარსულის დროთა სიღრმეში შეიძლება გადავიდეს მათი აქ ყოფნა. ჩემი მახსოვრობის რომელი შრე შეიძლება განათდეს მათი ღიმ-ილით. იდუმალებით სავსეა აჩრდილივით გამოცხადებული

ტყე. ტყის უკან კი იგრძნობა თავისუფლება, სიმშვიდე, იგრძნობა დიდი სინათლე და სივრცე. არ შეიძლება იმ სინათლეში შესვლა. ფრთხილად, მონინებით უნდა მივუახლოვდე თამაშით სავსე მინდორს, ჩემს მოლოდინში მთვლემარეს. ფეხაკრეფით უნდა მივეპარო, ან ხავსის ქეჩებზე შემდგარი, მივსრიალდე, რომ არ დავარღვიო მისი სიზმარი, სადაც ვესიზმრები მე, ვისაც ესიზმრება ის – პურის, ქვავის თუ სიმინდის ყანა, თივის ზვინებად დამდგარ სურნელებაში. მთა არ ებჯინება ყანას. არ ჩანს, მაგრამ შუაში უფსკრული იგრძნობა, თითქოს ცა ჩაიღვარა მათ შორის და ჰაერში ჰკიდია ფიქრივით უსაზღვრო და სიზმარივით მსუბუქი მინდორი.

ფრთხილად ვუახლოვდები, ღობის იქიდან შევცქერი, როგორც მეხსიერების სცენაზე ხელუხლებლად შენახულ წარსულს. სიხარული მიზიდავს მისკენ, მაინც ვერ გადავდივარ სევდისა და სინანულის საზღვარს. ვგრძნობ, ვერ ვიტყვი, ვერ გამოვხატავ, ვერ დავწერ, ვერ გავაცნობიერებ იმას, რაც ახლა ჩემს გულში ტრიალებს, ჩემს თვალწინ ხდება. მხოლოდ საქსაფონი, ზეცისკენ საყვირივით აღმართული, სარკესავით ირეკლავს მზით სავსე სივრცეს, თვალს მჭრის, მაბრუებს და მუსიკადქცეული ტყის ჩუმი შრიალით მიყვება ზღაპარს ჩემი წუთისოფლის მარადისობის შესახებ.

„სკუპ და სკუპ“

ქალმა რომ ჩაიდანი ცეცხლზე შემოდგა, სწორედ მაშინ შემოახტა სვიმონ მეფე ცხენს და გაფრინდა ციხისკენ. იქ მისალწევად დრო თითქმის აღარ რჩებოდა. წყალი უცებ წამოდუღდა, დიასახლისის კოტიტა თითებმა გახლიჩა ყავის პაკეტი და კერამიკის ციხე-კოშკი წყვდიადმა მოიცვა. იგრიალა თოფმა, დაიმსხვრა წყვდიადი, დაჭრილი მეფე გადმოეკიდა უნაგირს და ქალისკენ პირშექცეული, ხრამში გადაეშვა.

ამ დროს დაბრუნდა ისტორიკოსი სამსახურიდან. დაბრუნდა ისევ გულჯავრიანი, მთელ ქვეყანაზე გაბოროტებული. თვალი შეაპარა მოპირდაპირე ფანჯარას, სადაც ჩაპუტკუნებული ქალი კერამიკის ფინჯანში ყავას ასხამდა. აგუგუნდა, აზვირთდა ვნებას მოწყურებული ზღვა. რისხვის ტალღამ შთანთქა ჯერ აქაფებული ქვიშა, შემდეგ ფერადი კენჭების მოზაიკა და ბოლოს, შიშველ სხეულთა ნაპირი. ქვის გალავანსაც დააყოლებდა დესერტად. მზემ წამით გამოიხედა ღრუბლიდან, ერთი შესცინა ზღვას და ტალღამაც უკან დაიხია. თითო-ოროლა თუ ჩაითრია თავის მორევში, მათ შორის ცხენიდან ჩამოვარდნილი მეფეც, ლალატის მსხვერპლად რომ აღინიშნა ისტორიკოსის დავთარში.

დრო უსახური დაგვიდგა – ვერც წინ მიმავალი და არც მარადისობად შემდგარი. ამ გზადაბნეულ დროს ისტორიკოსიც ფეხზე ეკიდა, მისი დავთარიც, მეზობლის ქალიც და მეფეც. ზღვის მრისხანებაც ვერ სჯობნიდა ყავის წამოდულებას. რა? გადმოდულებული წყალი ნაკლებ უბედურებას მოუტანდა გაზქურაში ჩაბუდებულ ხოჭოებს? ტრაგედია ტრაგედიაა, გინდ ზღვისპირეთში ხდებოდეს ის, გინდ მიკროსამყაროში. ტრაგედიაზე უარესია, რომ დაცლილი და გამოცარიელებული ვარ. იმის თავიც არა მაქვს, სვიმონ მეფე ჭაობიდან ამოვიყვანო, ჩემებურად ავამხედრო და მდევარს მოვაშორო. მშრალი, ცრემლს დანატრებული თვალით გავცქერი, როგორ მიჰყავთ დატყვევებული მეფე სპარსეთში, „ალამუთის“ ციხისკენ. გული, რომელიც ტკივილისგან უნდა შეიკუმშოს, იკუმშება მხოლოდ ფიზიოლოგიურად, სისხლის გადადენის მიზნით. ხელი, რომელმაც ქარქაშიდან უნდა ამოიღოს (დამავინწყდა, რა უნდა ამოიღოს), ჭურჭლის სანმენდ ტილოსავით ჩამოკონწიალებულა მხარზე. ხმა, რომელმაც გულის სიღრმიდან სიტყვა უნდა ამოიტანოს, ტალღადაკარგული რადიოს ხრიალით მშორდება. ინფორმაცია პეპელასავით ხან მოფრინდება, ხან გაფრინდება. ნდობის აღმძვრელი დიქტორი რალაც წარმოუდგენელს როშავს, თუმცა, დალაგებულად, კაი ქართულით, თუ ვაი-ქართულით მეტყველებს. მორალის კითხვაც მბეზრდება. ამ გაუთავებელ ჭკუის სწავლებაში აზრს ველარ ვხედავ. გაურკვეველობა მძირავს, როგორც ლაფში ჩავარდნილ მხედარს.

ო, რა ნეტარებით შესცქეროდა საბანში გახვეული ისტორიკოსი მიმქრალ საძინებელში ჩრდილთა მარაოდ

გაშლილ ქალბატონს! მიტოვებულ, მარტოხელა ქალს, იავნანათი რომ მიაძინა ბავშვები და თავისი ჯადოქრული რხევა-სინაზით ლამის გულ-ღვიძლი ამოუტრიალა თვალებ-დაყვლეფილ ისტორიკოსს, რა უღმობელია ბედისწერა! იღბალი ხომ კარგია, ჯიგარო?! იღბალი არ არის, რომ შენი სარკმელი იმ ფანჯრის პირისპირ აღმოჩნდა? თუ ბედისწერას გინდა გაექცე, ბედის საჩუქარსაც შეაქციე ზურგი. გადმოტრიალდი კედლისკენ, გადაშალე „ასავალ-დასავალი“ და ვიდრე ძილი არ მოგერევა, გამოტვინდი მამა-პაპურად! ნუ სარგებლობ ბედნიერი შემთხვევით, მოარიდე თვალი ფანჯარას, თორემ სამართლიანობა გაიძულებს, უბედური შემთხვევითაც ისარგებლო და ვნებით თავბრუდახვეული, ვინმე გადარეულს ჩაუვარდე ბორბლებში, შენდა ჭირად რომ მიაქროლებს მანქანას სახლიდან სამსახურისკენ. ასეა ეს! ზოგჯერ ტრაგედიაც მოსდევს სიყვარულს. სიყვარულს, ლოზუნგივით რომ ააფრიალებ სცენაზე, თუმცა იმ ლოზუნგს უკანა მხრიდან მალულად შეიძლება მიაფსა კიდეც, როგორც ეს ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევმა გააკეთა უძრაობის ხანაში სასტუმრო „აჭარის“ წინ, სახელდახელოდ შეკრულ ტრიბუნაზე. ტრიბუნას უკანა მხრიდან ჩეჩმა ჰქონდა მიდგმული სკკპ გენერალური მდივნის შარდის შეუკავებლობის უცარი შემთხვევისათვის. ასეთია ქართველი კაცის სტუმარმასპინძლობა. მიუხედავად იმისა, რომ სტუმრისგან ბევრი სიმწარეც გვახსოვს, რომ უმძიმესი, უბნელესი და არცთუ უსისხლო ისტორიის ფატაში ვართ გახვეულნი. რაც უფრო ვცდილობთ გავთავისუფლდეთ, უფრო და უფრო ვიხლართებით ამ ფატალურ ისტორიაში. ასეა-მეთქი, გაიგე! აბა, სცადე და ამოახტუნე საკუთარი

თავი ჭაობიდან, გადაუხვიე დრამატურგიის ლიანდაგიდან. დიდი-დიდი, სხვა მატარებელში აღმოჩნდე. რამდენი უნდა იხტუნაო?! თუ იმას ვერ ახერხებ, სიტყვით მოტანილს გაექცე, ბედით თავს დატეხილს როგორ გადაურჩები?! მაინც ვართ, ვარსებობთ, ვცოცხლობთ, თუნდაც, როგორც დაკარგული თავისუფლება, თუნდაც, როგორც ტკივილით დაბინდული ციხე, სადაც ჩვენი მეფეა გამომწყვდეული.

რა შუაშია მეფე? რა შუაშია ის, რომ რა შუაშია მეფე? მე ვამბობ არაფერს. ვგრძნობ, არაფრის თქმაშია ძალის თავი, ზღვამ რომ მიაყარა წამით ქვიშა და მერე ისევ გადარეცხა, ისევ აალაპლაპა რისხვით ანთებულ მზეზე. გამორიყა ის, რასაც ვხედავ, მაგრამ ვერ ვამბობ; რაც აღემატება ჩემს თქმასაც და ფიქრსაც, რასაც ბედი წამდაუნუმ სახეში მახლის. რა შუაშია სამშობლო ან მიუსაფრობა, ან ვინ ვის ემტერება, ან ვინ ვის ეტრფის? „სკუპ და სკუპ, სკუპ და სკუპ, კურდღელივით დავხტივარ, ხომ კარგია თამაში, შენც იხტუნე, დათუნა!“¹

სიმღერაც დასრულდა, დასრულდა ხტუნვა-თამაშის თემა. სიძულვილში გადაიზარდა სიყვარულის მოტივი. სიყვარული, რომელსაც ხალხთა მასების წინ დროშასავით ააფრიალებ, შენ აღარ გეკუთვნის და ამიტომ, ვერც ვერავისი იქნება. ტრაგედია დატრიალდება მაშინ, როცა აზრი დაეკარგება ტრაგედიასაც და აღარ იარსებებს იმ უსახელო და უსახურ დროში სევდისმომგვრელი სიცარიელე, როგორც გარდასული სიცოცხლის მოგონებათა სივრცე.

¹ ტექსტი მერი დავითაშვილის საბავშვო სიმღერიდან.

პიკის საათი

ფანტასმაგორია

შემოღამება ქალაქში. ჩამავალი მზის ალმაცერი სხივები ელექტროშუქთან ერთად აფერადებენ პროსპექტს, მოედანი ლავასავით მოხეთქილ ტრანსპორტს დაუფარავს. ფეთქდება და ქრება ავტომობილთა სინათლეები. მოდიან და მოდიან მანქანები. ისინი კბილებს ილესავენ ქალაქში შემორჩენილ ხეებზე. მცენარეები აფერხებენ რკინა-კავეულობის დიქტატურას! ძირს ჭადრები! მოგვეცით შიშველი ქვა და რკინა, რომ უფრო მტკივნეულად შევიგრძნოთ წინსვლა!

რა მემართება? ისეთი განცდა მაქვს, თითქოს, მიზანში ვარ ამოღებული, თითქოს რკინის ეს ელვარე ნიაღვარი თავს უნდა დამაცხრეს. ხოჭოებივით ზუზუნებენ ათასი ჯიშის და გვარის მექანიზმები. ზოგი აღმართ-აღმართ ღმუის და ქშენს, ზოგი – თავქვე გორდება, ზოგიც, არაქათგამოლეული ჯორივით დამდგარა. გადავიდე, თუ მიწისქვეშა გადასასვლელში გავძვრე? ყოველი წამი ძვირფასია. მზე ძალას კარგავს. მანქანები კი მატულობს და მატულობს. რა ძალა მადგა სახლიდან რომ გამოვედი და განსაცდელში ჩავიგდე თავი? ქუჩა ბობოქრობს, მქუხარე მანქანები ზვირთებივით მოგორავენ. ერთ-ერთი მათგანი, პატარა

ავტომობილი დინებას წყდება და ნაპირზე გადმოდის. ალბათ მეთამაშება, მცდის, ჯიქურ ჩემზე მოიწევს, რომ შიში მაჭამოს და თავისი მეგობრები გაამხიარულოს. ვინ გეხუმრება?! ავტომობილი მოაჯირს არღვევს. თვალს მიბნელებს მისი უსაშველოდ გაზრდილი ცხვირი და დარტყმისგან გონებას ვკარგავ.

მანქანის სახურავზე ვფხიზლდები. პროსპექტი ფართოვდება. შორს, თვალსაწიერზე იკარგება გაღმა ნაპირი. ავტომობილი მსუბუქად მიქრის. სახურავიდან ჩამოცურებული, ღია სარკმელს ვებლაუჭები. ირგვლივ შენელებულად მოძრაობენ რკინის მტაცებლები. ერთი გვასწრებს, მეორე უკან რჩება. შემხვედრ ზოლზე „ჯიპების“ ქარავანი მოემართება. კაპოტიდან კაპოტზე გადავსრიალდი და ქუჩის მეორე მხარეს აღმოვჩნდი! ჯებირთან ადამიანები შეგროვილან. სტვენით მამხნევებენ, ტაშს მიკრავენ. ცოტაც და, სამშვიდობოს გავალ.

ის იყო, გაზონზე გადავედი, რომ ბურქებიდან მოტოციკლეტი გამოენთო და გაბმული საყვირით შეტევაზე გადმოვიდა. მოედანზე გავრბივარ. წინ ოქროსფერი ქანდაკებაა, ფერხულს რომ უვლიან სახედაბრეცილი მექანიზმები. მანქანათა მორევმა მეც ჩამითრია და ზედ ავტობუსზე მიმაგდო. მოვიფიქრე რასაც ვიზამ! ავტობუსზე ავძვრები, მავთულს დავეკიდები და ტროტუარზე ჩავხტები. ავტობუსი დაიძრა, დამეჯახა და წინ გადამაგდო. თხრილზე დავეცი. ის იყო, წელი ავითრიე, შესახვევიდან ტრაქტორი გამოძვრა და პირდაპირ ჩემზე წამოვიდა. ქვის ბელტები დავუშინე. მარცხენა შუშა ჩავუმსხვრიე, მარჯვენა – მინით ავუვსე. მუხლუხამ სანმენდი ჩართო და ჯიუტად გააგრძე-

ლა სვლა. გვერდზე პატარა ფურგონმა ჩამიარა. ზურგზე მოვახტი და გავაქანე. ტრაქტორმა მიწაყრილი გადაკვეთა, გზა გადაგვიჭრა და გემრიელი ლუკმის მოლოდინში პირი დააღო. მანქანა შევაყენე, გადმოვხტი და ტრაქტორისკენ დავაგორე. მუხლუხამ უფრო მოჭუტა თვალები, უფრო დააღო ხახა და გადაყლაპა თავისივე მოძმე!

განსაცდელმა იმატა. ციბრუტივით დატრიალდა გზაჯვარედინის მორევი, ავტომობილები ხოჭოებივით მრავლდებოდნენ, მიქროდნენ და მოქროდნენ. ზოგი, დიდი რახარუხით მისწორდებოდა, ზოგი – ჩუმად მეპარებოდა, ზოგსაც, სხვა მიზანი ამოძრავებდა და შემთხვევით თუ გამკრავდა გვერდს. აი, ერთგან, შავად მოელვარე მანქანამ დაიღმუვლა, ნიკელის რქები დახარა და გზა გადამიჭრა. წარბიც არ შემიხრია. პერანგი გავიხადე და ტორედორივით ცხვირწინ დავუტრიალე. მანქანამ ქსოვილს ურქინა, ჩამიქროლა, ბრუნი გააკეთა და ისევ შემომიტია. ისევ გაკვეთეს რქებმა პერანგი, ისევ დავუსხლტი, განზე ვისკუპე და გზას აცდენილი მანქანა ხეს შევაჯახე.

უნდა გენახათ, რა უბედურება დავატრიალე! ახლები თავგამეტებით მებრძოდნენ, ძველები, ჩახლეჩილი ღმუილით ნაპრალებში ცვივოდნენ. გასისხლიანებული, ნამსხვრევებად ქცეული მტერი ყრუ, მონოტონური გუგუნით ბანს აძლევდა ლითონის ახალბედა მტაცებლებს, ბენზინის ბოლქვებში ბრაზით რომ ცახცახებდნენ. როცა მოედანი პირწმინდად მოვასუფთავე, წინ გავიჭერი, ავტობუსს ბამპერი ავაგლიჯე და მოტოციკლეტს გამოვუდექი. ქარივით მივექრივარ! მთელი ტანი მიცახცახებს! ეს არაა სისუსტის ციებ-ცხელება, პირიქით, ასეთი მომძლავრება, ასეთი სი-

ძულვილი არასოდეს მიგრძენია! სხეული თითქოს აღიჭურვა რკინის უტეხი პერანგით! თავგამეტებით შევიჭერი ბენზინის ღრუბლებში. ვერ ვგრძნობ დარტყმებს, ვერც ის ვიგრძენი, როგორ დამაჩოქეს, როგორ დავენარცხე ქვასა და რკინაზე, როგორ წამოვფრინდი და კვლავ დავეძგერე-დარტყმებსა და სისხლის გემოს თითქმის ვერა ვგრძნობ. ისევ ვეცემი, ისევ ვდგები. მანქანა გარბის, ფეხდაფეხ მივდექ. ირგვლივ ავტომობილები გროვდებიან.

ახლო მოსვლას ვერავინ ბედავს. ყოფას გიტყვით! ბამპერი გადამიტყდა და ახლა რკინასავით მუშტებს ვცემ ჯართადქცეულ მტერს! ისე ვარ ატეხილი და აღტკინებული, თითქოს ხელახლა დავიბადე, ხელახლა გავცოცხლდი, ხელახლა მოვიხვეჭე ძალა და სიბრაზე! გაცოფებული ვეცი მანქანებს. ვინ გეკარება?! კუდამოძუებული მიძუნძულებენ. ახლა შემიძლია ერთი ნახტომით გადავაფრინდე ჯებირს და ნაპირს შევაფარო თავი, მაგრამ რა მინდა ტროტუარზე, როცა ჩემია მთელი ქალაქი! ჩემი ასპარეზი გზატკეცილზეა, ბენზინის ბოლქვებში! აქ უნდა გავძლე სიცოცხლით, აქ უნდა დავტკბე თავდავინწყებით, აქ უნდა მოვიკლა ჟინი! ძირს ტროტუარი! დიდება მანქანებს! ძლივს გავიმარჯვე და უკან დავბრუნდე?! არაფერი შეგეშალოთ! ახლა ყველაფერი გარკვეულია! კისერი დაიძარღვა, ჩაიფსკვნა, სხეული გაიზარდა, გამსხვილდა. რკინის ჯავშანმა დაფარა ხორცი, ცხელი, წებოვანი „სისხლი“ მხურვალედ იღვრება ძარღვებში. გული ცახცახებს, ღმუის. მანქანა გავხდი! ვაი იმას, ვინც ბორბლებში ჩამივარდება! უხმაუროდ ვმოძრაობ, ვაფრქვევ ბენზინის ღრუბელს და რბილი, მსუბუქი სრიალით ვეპარები ჯებირზე შემომგდარ ადამიანს, რომელსაც პროსპექტის გადარბენა უნდა. სად წამივა!

მკვდარი სოფელი

მიტოვებული სოფლის გზაზე გამოჩნდა კაცი. მოგზაურისთვის შეუფერებლად ეცვა. ქოლგით იჩრდილავდა თავს. სოფლის ბოლო მოსახლემ, პატარა, მხრებში მოხრილმა მოხუცმა ქოხში შეიპატიჟა და მოსვენება შესთავაზა. მიტოვებული სოფლის მიდამო ადამიანის მოსვლამ გამოაცოცხლა.

– ყველა გაიქცა, ყველა. – თავი გააქნია მოხუცმა და დოქიდან ღვინო ჩამოასხა.

სტუმარი ხმას არ იღებდა. არც უსმენდა მასპინძელს. პურს ღვინოში ალბობდა, ზანტად ლეჭავდა და ფანჯარას გასცქეროდა. მოხუცი თავის თავს ელაპარაკებოდა:

– ასეა ჩემო ბატონო, ვერ გაგვიგია რა გვინდა, საით მივდივართ. ფეხები ვერ ძლებიან გზით, თვალი წინ მიისწრაფის, სული კი ვერ გრძნობს, რომ ამ უთავბოლო სირბილში ბედნიერება უკან რჩება.

– ღამეს ვერ გამათევინებთ? – ლუკმას ამოაყოლა გამვლელმა.

– ერთხელ მეც ავიკარი გუდა-ნაბადი. – განაგრძო მოხუცმა. – შიშმა შემიპყრო და გადავწყვიტე ქალაქში გადასახლება. სხვას რომ შენი უთხრა, ჯერ მისი ენა უნდა შეისწავლო, მათ შორის, გაითქვიფო.

– როგორ დავიღალე! – ქამარი შეიხსნა სტუმარმა და ტახტზე წამოწვა.

– რა მოყვა ამას? – არ ცხრებოდა მოხუცი. – უკან დავბრუნდი. ვერ მოვწყდი აქაურობას, რადგან ამ უკაცრიელი მიდამოს ნაწილი გავხდი.

– ცოტა თვალს მოვატყუებ. – დაამთქნარა სტუმარმა. – იმდენი საქმე მელოდება, თავგზა ამებნა.

– სოფელს ვერ მივატოვებ, – განაგრძო მოხუცმა, – მასთან ერთად ვარ მიტოვებული და თუ რამე დააბრუნებს გაქცეულს უკან, ისევ ჩემი და ნასოფლარის საერთო მოლოდინი.

– რაღაც ვერ ვიძინებ, – წამოჯდა სტუმარი და მაგიდიდან სიგარეტი აიღო.

– არა, ნამდვილად გადაბრუნდა ქვეყანა. – ჩაილაპარაკა მოხუცმა.

– წასაკითხი არაფერი გაქვთ? – მიიხედ-მოიხედა სტუმარმა.

– წერილები, წერილებია ერთადერთი, რაც მაკავშირებს მათთან. ვზივარ და ველოდები, როდის მომიგონებენ.

– რაღაც ვიპოვნე. – თქვა სტუმარმა და გაზეთი გაშალა.

– დავეხეტები ამ ნანგრევებში და ვერაფერს ვპოულობ. – ხელი ჩაიქნია მოხუცმა.

„ მოსახლეობის დაცვის მიზნით, საჭიროდ მიგვაჩნია სასაზღვრო სოფლების აყრა და ქალაქის მისადგომებთან მათი დაარსება“. – ეს რომელი გაზეთია? – დახედა უთავბოლო ნაგლეჯს სტუმარმა.

– ეს მკვდარი სოფელია. – ამოიოხრა მოხუცმა და თვალები დახუჭა.

– ჰო... – გააგრძელა სტუმარმა. – ამ სოფელში დიდხანს ვერ გავძლებ. გათენდება თუ არა, უნდა გავასწრო აქედან.

ბაგრატის ნანგრევებთან

როცა ძალიან პატარა ვიყავი, მოაჯირი ძალიან დიდი იყო. მის მოჩუქურთმებულ ოვალს ძლივს ვწვდებოდი თავით. არ მავინყდება ეს მომრგვალებული ჯებირი. იქით აგურისფერი ბალი, აქეთ შავ-თეთრი ქუჩა, წინ სვეტებიანი თეატრი, მარჯვნივ აღმართი, მყუდრო, თან სიცოცხლით სავსე.

ქალაქი, ხუთი წლის ასაკში რომ დავტოვე, ხელუხლებლად შემომხვდა. გზად ბევრჯერ გამივლია აქ. ავტომობილის სარკმელში ძველი კინოფილმივით დატრიალებულ ქუჩას ბევრი რამ ამოუტანია ჩემი მახსოვრობის სკივრიდან. ახლა სულ სხვა თვალთ შვეცქეროდი მას.

არ იფიქრო, სინანული მინდა მოგახვიო თავზე, ან ლოცვად ანთებული სანთლის შუქ-ჩრდილში გავატარო ჩემი მოგონება. უბრალოდ ხელიდან არ მინდა დამისხლტეს ცრემლით მონისლული ქალაქი, თაიგულივით გაშლილი და გადმოღვრილი გაზაფხულის ფერთა თამაშით, მწვანეში ჩაქსოვილი ქუჩებით, ძველევროპული შენობების ერთმანეთს ადევნებული მწკრივით.

ვიკარგები მის სურნელებაში, შევდივარ ღრმად. სიტყვა ქალაქის შესახებ მაღლა მიიწევს. მივყვები აღმართს

ჯერ კიბე-კიბე, მერე მიხვეულ-მოხვეული გზით და უცებ გამოჩნდა ცაში გამდნარი ბაგრატიის კედლები! საკურთხეველი ღია, გუმბათის ნაცვლად მუქლურჯი ცა... ტაძარი თითქოს არის და არც არის. დრომ კი არ დაანგრია, პირიქით აამაღლა, გახსნა ის, გააღია ზეცის მიმართ, უსასრულოდ აზიდა და გააგრძელა მისი კედელი, მის კუთვნილ სივრცეს მთელი ქვეყნიერების სინათლე და თავისუფლება უბოძა. დრომ გარდაქმნა და გახსნა ტაძარი, გამოხატა მისი უსასრულობა.

რა მემართება? ღმერთო სადა ვარ? ეს უკვე აღარ არის მოგონება. რაღაც ახალი და მნიშვნელოვანი ხდება ჩემ ცხოვრებაში. მეძლევა შთაბეჭდილება, სადაც ჩაქსოვილია დიდი საიდუმლო. საიდუმლო, ხელუხლებლად რომ უნდა შემოვინახო; არ ვეცადო მის ამოცნობას, დავემონო მას მთელი ჩემი თავისუფლებით, ჩემი არსით და არსებით. მხოლოდ აღწერას თუ ემორჩილება ის, მხოლოდ მინიშნებას, მხოლოდ ასოციაციას.

რომში, წმინდა პეტრეს ტაძრიდან რომ გადმოვცქეროდი ქალაქს, სიხარულის თავბრუდამხვევი განცდა ციბრუტივით მატრიალებდა. მისი შემყურე ვგრძნობდი, არასოდეს მოვკვდებოდი. ვერ შეველეოდი სიცოცხლეს, რომელიც თურმე არ ყოფილა მხოლოდ ცხოვრება, არამედ უკანმოხედვა და სინანული, მოლოდინი და იმედი. ყველაფერი რომ უცებ თავდებოდეს, არ ექნებოდა თვალთ ნანახს სულ სხვა ეშხი და გემო, სიცოცხლის დაუსრულებლობის გემო, შორს რომ სცილდებოდა ჩემი არსების და ყოველი არსებულის საზღვარს.

ეს შთაბეჭდილება გრძელდებოდა აქაც, რომიდან ქუთაისში, წმინდა პეტრეს ტაძრიდან ბაგრატის ნანგრევებამდე. სიცოცხლის უსასრულობის სიხარული, უკვე ძალიან ჩემი იყო, ძალიან ინტიმური, მხოლოდ ჩემს განცდაში არსებული. ბაგრატის ტაძრიდან ქუთაისი და რომი ერთდროულად იყო გაშლილი. უფრო სწორედ თვით რომი, ჩემი ნატვრის ქალაქი, ქართული სილურჯით და სიმწვანით შეიმოსა, ჩემთვის გასაგებ ენაზე აჟღერდა. ამ ჟღერადობამ ხსოვნით შემოსილი მელოდიაც მოიტანა; მელოდია, რომელშიც ჩემი ბავშვობა იყო ჩაღვრილი. თამაშ-თამაშით რომ ერწყმოდა დიდი ცხოვრების მოლოდინს, ოცნების სივრცეში რომ იყო გაშლილი და შეუმჩნევლად გადადიოდა რომის ქუჩებში, ფორუმის ნანგრევებში, ვენეციის მოედანზე. მარადიული ქალაქის მზე ჩემს პატარა ქალაქსაც ანათებდა, რომელშიც ბაგრატის ტაძრიდან გაშლილ ხელის გულზე მწვანე ყვავილივით მედო. თითქოს მადლს ვითხოვდი. ვითხოვდი იმაზე მეტს, რასაც ვიმსახურებდი ჩემი ცხოვრებით, ჩემი მოლოდინით, ჩემი მარცხით და გამარჯვებით, ჩემი სირცხვილით, ჩემი სიამაყით, ჩემი სიყალბით და ჩემი ჭეშმარიტებით. ვითხოვდი იმიტომ, რომ ამ ბაგრატის ტაძრით ღია და დაუსრულებელი იყო ის, რასაც ვერ ვწვდებოდი გონებით და ვატარებდი გულით. რასაც ერქვა სახელად სული.

ყველაფერი იყო

ყველაფერი ოდითგანვე მეორდება და რაც უნდა ჩაიდინო, ჩრდილივით თან გსდევს განცდა, რომ ახალს არაფერს აკეთებ, რომ ათასჯერ გაცვეთილი და გაზომილია შენი ნაბიჯი, შენამდე უკვე გადადგმული სხვის მიერ.

ასე ეკარგება განუმეორებლობის ხიბლი ტყის პირას გაჩენილ პატარა სადგურს. ქვეყანაზე ნათრევ-ნანამები სული ეჭვით ეკიდება გარდასულის ახალ ფერიცვალებას, თვალთმაქცობას ხედავს მასში – უკვე ნაცნობი, ჟამით გაცვეთილი კენჭების უჩვეულო შეერთებას, რაც ქმნის ახალ, განსხვავებულ შთაბეჭდილებას.

ამიტომაც გულგრილად შევცქერო კირით შეფეთებულ პატარა სადგურს, ტყის სიმწვანეში ჩაქსოვილ სახლებს, ნელ-ნელა ჩავლილ და ბოლოს გაჩერებულ მატარებელს. არც ფარდით დაჩრდილული კუბე მალელებს, არც მოგონებების აღმძვრელი პლასტიკატის სუნი და არც ბადეზე ჩამოდებული ჟამით გაცვეთილი ჩანთა. ჩემს პირდაპირ ჩამომჯდარი, სახეგანაზეებული ქალიც არაფრით გამოირჩევა სხვა ქალებისაგან.

მუდამ თან მდევს ის აკვიატებული აზრი, რომ ყველა ნაცნობია, ყველაფერი ძველი და რაც არ უნდა მოვიმოქმედო, საითაც არ უნდა წავიდე, მაინც ვერ გავექცევი უხსოვარ დროთაგან გაკვალულ და ადამიანთა უსასრულო ნაბიჯებით გატკეპნილ ბილიკს.

ბალი

დღის ბოლოს მოიწყინა ბალმა. მზე დაბლა დაეცა. გამუდმებული წვიმებისგან ფოთლების ქსოვილი დაირღვა. წვიმა ძალიან ნელა მოდიოდა. თითქმის ვერ ატანდა ნაძვნარში, სადაც ადამიანი იჯდა. ბალის მოწყენილობა მასაც გადასდებოდა. ბუნებასთან შერწყმა უნდოდა, რომ მარადიული გამხდარიყო. ბალი ყურადღებას არ აქცევდა მას. აგრძნობინებდა, რომ მისი სიმშვენიერის და სიმშვიდისთვის სულერთი იყო – არსებობდა თუ არა ადამიანი. ადამიანს სწორედ ეს განურჩევლობა ხიბლავდა. სადღაც, მწვანე სიბნელეში, ტოტი გატკაცუნდა. ესეც ბალის ხმა იყო, მის სიმშვიდეს ეკუთვნოდა. ოდნავ თავი დააქნია აკაცია, თითქოს ბუზი მოიგერია და სიჩუმე გამეფდა. ადამიანმა თვალეხი დახუჭა. მარმარილოს კიბეებს ქანდაკება მოსწყდა და ნელ-ნელა, მის ფეხებთან დაგორდა. ეს იყო ქალის დაუმთავრებელი ქმნილება. ხელს სანახევროდ გამოეჭრა მისი ნაკვთები და თავი გაენებებინა. სწორედ ამით იყო ის მიმზიდველი. მის დაუსრულებლობაში იგრძნობდა მინიშნება იმაზე, რაც მასში არ იყო და ვერც ვერასოდეს გამოიხატებოდა. ნაკვთების დასრულება რა თქმა უნდა,

გააქრობდა ამ მიმზიდველ სიღრმეს, არყოფნას, სინანულს, წერტილს დაუსვამდა მას.

ადამიანმა თვალი გაახილა. ბალის გისოსებს მიღმა სწრაფად მოძრაობდა ავტომობილი. ჩაიარა თმადუთოებულმა, ბენჯისქურქიანმა ქალმა. ჩაიარა და თავის ადგილზე ბინდის იისფერი მოლანდება დატოვა. ამ მოლანდებიდან, როგორც ძირგავარდნილი ბოთლიდან მელნისფერი გაჩნდა და სივრცეში მიმოიღვარა. ქალმა საღამო მოიტანა. ბალის მხრიდან გალიაში მოქცეულმა ავტომობილებმა ფარები აანთეს. წვიმამ სიბნელესთან ერთად იმატა. ადამიანი ადგა. დატოვა ფიქრები და ქუჩას დაუბრუნდა. ერთმანეთზე გადაკერებული სახლების მწკრივი შავ, წვიმით მოსარკულ გზაზე აირეკლა. თვალშეუხსნრები ავტომობილები სინათლის ზოლებს ტოვებდნენ. იყო რაღაც სიზმრისეული შუქთა ამ დაუსრულებელ ორომტრიალში. ბალი კი იდგა თავისთვის, გადაგორებული დღის სიღრმეში და ჩუმად ეძლეოდა შემოდგომის ფერიცვალებას.

არაფერი

ფირუზისფერი, ტალღებად აგორებული მინა... სიჩუმით სავსე მწვანე უსასრულობა... ქვევით, ტაფობში ქალაქს სძინავს. ქარს მოაქვს მისი ცხელი სუნთქვა. ქალაქი შფოთავს, ვერ ეტევა ორმოში, ცდილობს აქაც ამოძვრეს და მწვანე სიჩუმე შთანთქას. მისი მოციქულები – თეთრი ბეტონის აგარაკები უკვე ზვერავენ ტყის პირს. მინდორი უკუიქცევა და რადგან გასაქცევი აღარსადაა, ცას უერთდება. თითქოს ნახატში ვარ.

ქვესკნელში ათასი მანქანის ღმუილით ქალაქი იღვიძებს. სოკოსავით ამოდის ბენზინის სმოგი. აქეთ კი სულ სხვაა. წვიმის მოლოდინში ცას ფერი აქვს წასული. ცისქვეშეთი მხურვალეებას და სიცხადეს კარგავს. ბაცი, სიმკვეთრედაკარგული საღებავებისგან უფრო ფაქიზდება სურათი. ფერთა სიღრმეში ხე გაშრიალდა, საყდარი აღსდგა და საქარავნო გზა სოფლისკენ დაეშვა.

ტყე გავიარე და ისევ მარტო დავრჩი ცისქვეშ. ღრუბლები შეთხელდნენ და სივრცეში ბინდისფერმა იმატა. თვალისმომჭრელი სიმწვანე დარბილდა, მაგრამ თავისი სიღრმე არ დაუკარგავს. ის წვიმით გადაირეცხა და სურათის ჩარჩოზე დაილექა, როგორც მოგონება. სიცარი-

ელე სოფლის გრაფიკამ აავსო. ჩონჩხადქცეულ ნასახლარს წვიმის წვეთები დაასხდნენ. წვეთები უეცრად ერთმანეთში გადათამაშდნენ და სილუეტი შეადგინეს. წვიმის ძაფებით მოიქსოვა ადამიანის სახე.

– მოსაწვევი არა გაქვს? –მკითხა .

უარის ნიშნად თავი გავაქნიე. იმ მთას შევახედე, საიდანაც ჩამოვყავი.

– აქლემს არა ჰგავს?

– ეგ უძოა. – გაიღიმა გლეხმა და თავისი გზით წავიდა.

თუმცა ისევე ჩუმად გადაგორდა ეს დღე, როგორც დაიწყო და გაირბინა, მე მაინც კმაყოფილი ვარ იმით, რომ არაფერი არ მოხდა; რადგან ეს „არაფერი“ იმდენად სავსეა ფიქრით, სიჩუმით და სიმშვიდით, რომ მას აღარ სჭირდება თავგადასავლით შევსება.

გზა

გასული საუკუნის 60-იანი წლების თბილისის სადგურზე, „ბავშვთა სამყაროს“ ვიტრინიდან გადმოღებული მატარებელი იდგა. ხალხი მოუთმენლად აწყდებოდა ვაგონის კიბეს. ვინც აასწრებდა, ფანჯარას აღებდა და ქვემოდან ამოგდებული ჩანთებით ადგილს იკავებდა. მეც მივძვრებოდი თხილამურებს შორის, რომ აქეთა მხარეს, შუა ვაგონში ადგილი დამეკავებინა. ზოგჯერ ვასწრებდი, ზოგჯერაც ხალხის ტალღა ვაგონს ისეთი სისწრაფით ავსებდა, პირველივე სკამს ვიკავებდი. ახლა მამას სტუდენტებმა მიშველეს, ბარგი შემოყარეს და შუა ვაგონი დაიკავეს.

როგორ ველოდებოდი მესამე ზარს! მერე კი, თითქო ფილმი იწყებო, ფანჯარაში კინოკადრივით დატრიალდებოდა ქალაქის გარეუბანი.

მცხეთის იქით მატარებელი წყვდიადში შედიოდა. მსიამოვნებდა ყოფნა ბნელით გარემოცულ სინათლესა და სითბოში. სტუდენტები კარტს თამაშობდნენ. დედა ჩემთვის ამზადებდა ვახშამს – პურში ჩადებულ ქათმის თეთრ ხორცს. თერმოსიდან ჩაის მისხამდა. ეგონა, ჭამის მერე ძილი მომერეოდა, მაგრამ რა დამაძინებდა! მხიარულებით სავსე ვაგონში გულივით ძგერდა მუსიკა, რიტმსა და მელო-

დიას უცხო ქვეყნის სუნთქვა მოჰქონდა ჩემთან. ის ქვეყანა რატომღაც ხეობაში ჩაქსოვილი პატარა ქალაქის და მთაზე შემომდგარი სოფლის მიღმა ისახებოდა ჩემთვის.

მოუთმენლად ველოდი, როდის შემოვიდოდა კონდუქტორი. ჩემი პატარა, აგურისფერი ბილეთი ხელში მეჭირა. კონდუქტორი მაინც ახერხებდა და იმ დროს მოგვაკითხავდა, როცა ლოდინით გაბეზრებულს, ყურადღება გამეფანტებოდა. თითქოს ამ კაცის ცხოვრების აზრი ის იყო, მოულოდნელად თავს დაგვდგომოდა. კი არ შემოდოდა, სკამთან უცებ გაჩნდებოდა, უცბადვე რომ გამქრალიყო. ირღვეოდა მხიარულების რიტმი, ხელს შერჩენილი ჭიქიდან ღვინო იღვრებოდა. ქალები შეწუხებული სახით იწყებდნენ ჩანთებში ქექვას, კაცები კი იმდენს ახერხებდნენ, ამ გაქვავებული რკინიგზელის სახეზეც იწვევდნენ რაღაც ღიმილის მსგავსს.

მატარებელი თანდათან ანელებდა სვლას და ფანჯრის გარეთ, წყვდიადში გემივით შემოცურდებოდა დიდი, განათებული სადგური. წვრილი, ლურჯი ფიცრებისაგან მოქსოვილ კედელზე სტალინის სურათი ეკიდა. ბევრი ჩადიოდა აქ, ნაკლები ამოდოდა და ჩვენც უფრო ხალვათად ვგრძნობდით თავს. განახევრდა ღვინით სავსე ბოცა და მისი ქარვისფერი სინითლე მამას სახეზე მოედო. ლამაზი სიტყვებით აჯადოებდა სუფრას. რადიომიმღებიდან როკ-ენ-როლი ფეთქავდა. ვაგონიც მუსიკის რიტმში ირწეოდა. ფანჯრის მიღმა, ლანდებადქცეული ხეები მისდევდნენ ერთმანეთს. მეღნისფერი მთაგრეხილები იღვრებოდნენ ბინდისფერ ცაზე. შიგადაშიგ რომელიმე სადგური არღვევდა რიტმს, მერე კი ისევ გრძელდებოდა გზა, ისევ ეშხში შედიოდა სუფრა, ისევ ჩნდებოდა მოლოდინი.

ხაშურის მერე ხალხი საბოლოოდ იცხრილებოდა, რჩებოდა სწორედ ის, ვინც უნდა დარჩენილიყო. გადავსებულ ვაგონს არა აქვს საკუთარი სახე. იქ უფრო მოუთმენლობაა, აქედან იქ ჩასვლის მოლოდინია და არა თავად მგზავრობა. ახლა სალონში თავისუფალი სივრცე ჩნდებოდა. ისმოდა გადალაპარაკება. შეიძლებოდა სკამიდან სკამზე გადაჯდომა. უკვე ყველა ერთად ვმგზავრობდით ბორჯომისკენ და ერთმანეთის უკეთ გვესმოდა. ჩემი თხილამურები ბარგთან ერთად, ზედა თაროზე იყო შემოდებული. ჩუმ-ჩუმად შევცქეროდი. როცა ვაგონი შეინჯღრეოდა, გული მეკუმშებოდა, თხილამურის პირი კედელს რომ ეხეთქებოდა. ეს თხილამურები დიდედამ და თამაზიმ ჩამომიტანეს მოსკოვიდან. საწოლის თავთან ვინახავდი. ისედაც სარკესავით მოლაპლაპეს, ყოველდღე ვაპრიალებდი. ძილისპირს მისი პრიალი თვალს მჭრიდა და სიზმრის ბურანში მითრევდა. ვიღვიძებდი და თვალწინ თხილამური ილანდებოდა პოლონური ფირმის ემბლემით. ახლაც, ამ თხილამურს შევცქეროდი. მის სარკეში ირეკლებოდა მატარებლის სველა და ლამპიონების ციმციმში იისფრად განაზებული ღამე.

მატარებელი უკვე მთელი ძალით მიქროდა. ფანჯრებს მონოლილ წყვდიადში კი არ მიქროდა, ადგილზე ირწეოდა.

არ ვიცი, იქნებ, არც იყო ყველაფერი ისე, როგორც მახსენდება. მე ხომ ამბავს გულს შერჩენილი სიხარულისგან ვძერწავ. ხელის ოდნავი შერხევა და მოგონების ნამსხვრევები, ფერადი კენჭებივით ეთამაშებიან ერთმანეთს; ხსოვნის შორეულ ფსკერზე ათასნაირ ფორმებსა და სახეებს ქმნიან.

მატარებელი ბორჯომის ხეობაში შედიოდა. ვაგონი აკვანივით არწევდა მგზავრებს. დედა ფანჯარას გასცქერო-

და, არჩევდა და ვერც არჩევდა ახალდაბის მთას, ჩამქრალი დეკორაციასავით რომ იდგა. მთის წვერზე თოვლი ციმციმებდა. ფანჯარაში ნათურასავით ჩამოკიდებული მთვარე ანათებდა მწვერვალს. დედა მაჩვენებდა სხივთა თამაშით მონიშნულ ქედს, ჩამუქებულ უღელტეხილს, სადაც გადადიოდა საქარავნო გზა. მამა გვილიმოდა. სტუდენტებს თავშექცევით ეძინათ. რადიო ხრიალებდა, მელოდია პეპელასავით ეთამაშებოდა ტალღას – ხან მოფრინდებოდა, ხან გაფრინდებოდა.

ვიცოდი, მალე ბორჯომში შევიდოდით. რალა იყო დარჩენილი? სულ ცოტა გვაკლდა, მაგრამ ეს „ცოტა“ აღარ მთავრდებოდა. მოუთმენლობა გზას აგრძელებდა. მატარებელიც განზრახ მოძრაობდა ნელა. ფრთხილად, ფეხაკრეფით შედიოდა ძილით მოცულ ხეობაში.

უცებ გული გამინევდა ფანჯრისკენ. ზუსტად ვგრძნობდი – აი, ახლა გამოჩნდებოდა მტკვარი. გველშაპის ქერცლივით აირეკლავდა ვერცხლისფერ მთვარეს, ერთხელაც მოიქნევდა კუდს და მთებს შუა გზის გასაყარს გახსნიდა. სამყურა ლამპიონებით შემოცურდებოდა ფანჯარაში ბორჯომის პირველი სადგური – „ჩარხის წყალი“.

ბაკურიანის მატარებელი, როგორც წესი, იგვიანებდა, მაგრამ აღარ მეჩქარებოდა. უკვე გადმოსული ვიყავი ბაქანზე. თხილამურები მოაჯირს იყო მიყურებული. ჩვენი ბარგი მეორე, ვინრო ლიანდაგის ნაპირთან ეწყო, სადაც, მამას ვარაუდით, პირველი ვაგონი ჩამოდგებოდა. ჰაერი იყო ხავერდოვანი, მათრობელა. ზეზეულად დავიძინებდი, მაგრამ ვერ ველეოდი იმას, რასაც ვხედავდი. რაც ზამთრისპირს, თბილისურ ლამეებში მესიზმრებოდა. ვხედავდი ქვითკირის პატარა სადგურს, პაპაჩემი ნიკოლოზის დროინ-

დელს რომ ეძახდა. ვხედავდი ლამპიონების შუქჩრდილში, საახალწლო ნაძვებად გაბმულ ხეივანს.

ყინვით შეჭირბლულ გუბეს მთვარე აბრჭყვიალებდა. მოაჯირს იქით პატარა ქალაქის ფრაგმენტი ანათებდა – ვესტერნის ქუჩასავით ჩადგმული წყვდიადის უდაბნოში. რამდენჯერ მინატრია, როგორ მომწყურებია გავლით კი არა, სამუდამოდ აქ ჩამოსვლა, ჩასახლება იმ ფიცრული სახლის ხურჯინივით გადმოკიდებულ სართულზე, კუთხის ფანჯარაში, საიდანაც სადგურიც მოსჩანდა და ბნელში გამკრთალი ხეობაც. მომსურვებია იქ ყოფნა, იქ ცხოვრება, იმ ფანჯრის რაფაზე გაკვეთილების მომზადება და სიარული მინერალური წყლის ქარხნის რვანლიან სკოლაში, საიდანაც პირდაპირ პროფტექნიკურ სასწავლებელში აბარებდნენ. არ ვიცი, რატომ მქონდა ასეთი უცნაური სურვილი, რამ გააჩინა ის; რა ასოციაციამ აღძრა ეს ოცნება, იმდენად ძლიერი და მიმზიდველი, რამდენადაც აუხდენელი.

მერე და მერე, როცა მანქანით დავდიოდი ამ გზაზე, ყოველთვის სვლას ვანელებდი იმ სახლთან, იმ ფანჯარასთან. რაღაც წარმოუდგენელი სევდა და სინანული მიჰყრობდა ფანჯარაში მომწყვდეული, ჩემი ვერშემდგარი ცხოვრების გამო. ვენაფებოდი იმ გაუგებარ სინანულს, შევნატროდი იმ ძველ მანსარდას, მის ჩაბნელებულ სარკმელს, როგორც სევდანარევი სიხარულის იდუმალ წყაროს.

რატომ მემართებოდა ასე? რატომ მიზიდავდა სახლი, რომელშიც არათუ მიცხოვრია, არც კი შემიხედავს შიგ? გულის იდუმალ გზათა რა მონაკვეთზე, რა ძალამ გახადა ეს ადგილი ასე ძვირფასი ჩემთვის? ის არ მაგონებდა ბორჯომის ბინას, სადაც გავიზარდე. ის იყო სრულიად უცხო,

სრულიად შეუცნობელი სახლი, რომელსაც ერთი ნახვით თუ შევიყვარებდი, რათა სამუდამოდ მყვარებოდა.

ყველაფერს ვერ ვიტყვი! არ მინდა იდუმალეზა დავუკარგო ჩემს გრძნობას. როგორ შეიძლება გადმოვცე ის, რაც მხოლოდ ჩემია და ჩემთვის არსებობს? ის, ჩემი გულის უკანა, არახილული მხარეა, რომელიც არასოდეს შეიძლება განათდეს და შემობრუნდეს გონებისკენ.

ბაკურიანის მატარებელი უკვე შემოდიოდა ჩარხის წყლის სადგურში. თითო-ოროლა მგზავრის ჩრდილი ეცემოდა მიმქრალი ვაგონის ფანჯრებს. ჩემოდნებით ჩახერგილ კიბეზე, ასვლა მიჭირდა. მახსენდება ის ტკივილი, მუხლით რკინის საფეხურს რომ ვეხეთქებოდი. ყინვიდან სიცხეში მოხვედრილი, წამით ორიენტაციას ვკარგავდი. მერე ღუმელთან ვჯდებოდი. ვიდრე ჩვენები ბარგს ალაგებდნენ, გავცქეროდი ბნელშერეულ შენობას, საიდანაც ახლა სადგურის უფროსი გამოვიდოდა (უფროსიც ეგ იყო და უმცროსიც), დინჯად აღმართავდა ხელს და ზარს შემოკრავდა. შეჯანჯლარდებოდნენ ვაგონები, დაიკივლებოდა ორთქმავალი და ქშენით შეუდგებოდა აღმართს.

ქვანახშირის ღუმელთან საშინლად ცხელოდა. ორ ნაბიჯსაც ვერ დგამდა ღია კარიდან შემოჭრილი ყინვა. სანთლების შუქი ოდნავ აფერმკრთალებდა და ურჩხულის ლანდებად ამსხვრევდა ღამის სიბნელეს. ჩრდილთა თამაში თვალს მიჭრელებდა, ძილი მაინც არ მეკარებოდა. ამ ძილ-ღვიძილში კონდუქტორიც ისე ველარ კონდუქტორობდა. მის ბუნდოვან სახეს აღარ ჰქონდა გამორჩეული ძალა და სიმკვეთრე.

გარეთ, ფანჯრებს მონოლილი ღამე შეუმჩნევლად იცვლიდა ელფერს. უეცრად, ამ შემპარავ ფერისცვალება-

ში, მკვეთრი სინათლე იფეთქებდა. ლიანდაგის გასწვრივ თვალისმომჭრელად ანათებდა პირველი თოვლი. თოვლის დანახვის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. ათასფერი ნაკვალევი გასდევდა სუფთა თოვლივით მოფენილ განცდას და იკითხებოდა, როგორც მოთხრობა ჩემთვის უხილავ ტყის ბინადართა შესახებ. სტრიქონებს შორის, მელიები და მგლები კურდღლებს დასდევდნენ. დაბაჯბაჯებდა დათვი, რომელსაც, ჩემი დათუნიასი არ იყოს, ფოლაქის თვალები ჰქონდა. საახალწლო ზღაპრით იხსნებოდა და იკითხებოდა ზამთრის პატარ-პატარა ნოველებით და ტრაგედიებით სავსე ფურცელი.

მატარებლის ირგვლივ ათასნაირად ტრიალებდა ტყე. თოვლის თეთრი სუდარა, როგორც საჩუქრების პარკი, სადღაც ზეცაში იყო ბაფთით შეკრული და ხეობაში კალთაკალთა გადმოპირქვაებული.

რა საჩუქარს იტევდა ეს ქათქათა თოვლი, თავის თავსაც რომ ანათებდა და ღამესაც აფერმკრთალებდა? თოვლი იყო თუ მოთამაშე სხივთა არილი, მხოლოდ ტყეს რომ ეკუთვნოდა და მის ხელშეუხებელ სინმინდეს ქმნიდა. თითქოს იმას შევცქეროდი, რისი შემსწრეც ჯერ არავინ ყოფილა.

კივილით, ქშენით, ბაჯბაჯით ავდიოდით ზევით და ზევით, საჩუქრებით სავსე პარკის სათავისკენ და ყოველი სადგური დაუფინყარი იყო.

ლიბანში დიდხანს ვჩერდებოდით. ორთქმავალი წყალს იღებდა და ბოლო აღმართისთვის ძალას იკრებდა. ახლა ვეკითხები ჩემს თავს: სად წავიდოდა ამოდენა სიხარული, აქ რომ არ ამოვსულიყავი და ზამთარი თბილისში გამეტარებინა? სხვა გზას მონახავდა ალბათ, სახეს შეიცვლიდა და მაინც იფეთქებდა. ეს ნათელი განცდა ღვთის წყალობასავ-

ით თან მსდევდა და როგორც პეპელა, ყოველთვის თავის ყვავილს პოულობდა.

ორთქმავალი უკვე ივსებოდა წყლით. მზის მოლოდინი ანათებდა ცას. სისხამ დილით გამოსული ქალები ვაგონებს შორის დარბოდნენ. მოჰქონდათ ხაჭაპურები, სოკო, გოგრის მარცვლები, კევი. ბორჯომ-ბაკურიანის ტყე თავისი სიგემრიელით თავს მანონებდა. მერე კი, უკან-უკან მიდიოდა მტრედისფერი სადგური, ბავშვთა სანატორიუმი. აღმართი სწორ გზაზე გადადიოდა, მატარებელი სვლას უმატებდა და ბორბლების თანაბარი ცემა ქმნიდა ფანჯრებს ადევნებული ტყის რიტმულ მუსიკას. უკვე იგრძნობოდა აღმართამოვლილი და დასვენებული ორთქმავლის ძალა. მოსახვევიდან მოსახვევამდე ფართოვდებოდა სივრცე. ტყე მინდვრებში გადადიოდა. იალქნებივით ირნეოდნენ ნაძვები. გზის ერთი შემობრუნება და ერთბაშად იხსნებოდა მარადმწვანე ფარდა. ამომავალ სხივებში, ლურჯი ცის ფონზე კოხტა გორის წვერი ჩნდებოდა, ზედ გაჭიმული საბაგირო გზით.

მთელი ბაკურიანი ჩემს შესახვედრად მოქროდა. ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ ულამაზესი ხედები: იაგორას ველი, მთის ქუჩა, ტყე-პარკი. აღარ შევცქეროდი მათ, მივაკონწიალებდი ჩემს ჩანთას ლიანდაგის გასწვრივ, ბაქანზე. სადგურს შემოვურბენდი და ღრმა თოვლიდან ყინულის გზაზე, ზედ მარხილებთან გავდიოდი. ცხრანყაროს მთიდან, ბურთივით ამოვარდნილი მზე, თვალს მჭრიდა. საშინელი ყინვა მისუსხავდა ხელებს, მიწვავდა სახეს. მარხილს ზოგჯერ ველარ ვუსწრებდით და მახსოვს, ციგაზე დადებულ ბარგს მივათრევდით მე, დედა და მამა ზევით, სადგურის ქუჩაზე. ეჰ! როგორ ვერ ვპოულობ სიტყვას, როგორ ვერ ვამბობ, ვერ გამოვხატავ ჩემი მოგზაურობის გვირგვინს – ნებონარევი

ხის კვამლით გაჟღენთილ დილას საახალწლოდ დამტკბარ სოფელში. ხეობიდან ღია სივრცეში გასვლის სიხარული აქ უსასრულოდ ფართოვდებოდა და წინგადაშლილი ცხოვრების ნათელ მოლოდინს ქმნიდა.

მივათრევდი ბარგით დატვირთულ ციგას სადგურის ქუჩაზე. მოყინულ ლელეს გადავდიოდი და უკვე აფთიაქთან, ზედ სოფლის ცენტრში გავდიოდი.

არა, ვერ დავასრულებ გზას, ვიდრე ერთხელ კიდევ არ მივუბრუნდები ამ აღმართს, მზიური ველისკენ მიმავალს, სავსე რომ იყო რბილი, ხავერდოვანი, ტანინიანი ღვინოსავით მათრობელა სინათლით. მესახებოდა რწმენა, რომ კიდევ ბევრჯერ ამოვიდოდი აქ და რასაც ამჯერად ვერ იტევდა ჩემი გული, იმას მერე და მერე გავუგებდი გემოს. ბოლო არ ექნებოდა აქ ჩემს სიცოცხლეს და ეს იქნებოდა არა მარტო აქ ყოფნა, არამედ მთელი ჩემი ცხოვრება, აქაც და ქვევითაც, ქალაქში. ეს იქნებოდა სკოლაში პირველად წასვლის სიხარული, ბავშვობის მეგობრებთან პირველი შეხვედრა, პირველი სიყვარული, პირველად დათრობის ეშხი. ეს იქნებოდა მთელი ჩემი ბავშვობა, ჩემი ცხოვრების ის სუფთა, აუმიღვრეველი ნაკადი, როცა ნამდვილად ვცხოვრობდი; როცა ყოველი დღე სასწაულივით ცხადდებოდა ჩემთვის. აი, რამოდენა მოლოდინს იტევდა სადგურის ქუჩის მზით მოოქროვილი აღმართი სოფლის ცენტრამდე. როგორ იტევდა ეს პატარა ქუჩა ამდენს, ვერ ვიტყვი; თუმცა დაუსრულებლად შეიძლება ვილაპარაკო მასზე. ისევე, როგორც ვყვები და ვყვები და მაინც ვერაფერს ვამბობ ხეობაში დარჩენილი უცნობი სახლის შესახებ, რომელიც გამოცანასავით მხვდებოდა გზაზე, აქამდე ვერშემდგარი და მაინც იმედღაუქრობელი ჩემი ცხოვრების შესახებ.

მასწავლებელი

ქარი

ძვირფასი მეგობრის, გოგი ქავთარაძის ხსოვნას

ქარი დასჩემდა 21-ე საუკუნის თბილისს. ქარს მიაქვს და მოაქვს გარდასულ დროთა ამბები. ქარმა მოიტანა ტყვიით დამძიმებული ღრუბლებიც. ქარი გვეჩურჩულება, რომ არაფრისთვის მოვსულვართ ამქვეყნად, რომ შეუძლებელია ერთდროულად ოცნების ფრთა გაშალო და თანაც ფესვი გაიდგა ამ ცხოვრებაში.

გამანადგურებლად უბერავს გონებისგამფანტავი, ხსოვნის წამშლელი ქარი. ატრიალებს ყველაფერს წალმა-უკულმა, ერთმანეთში ურევს ცხადსაც და სიზმარსაც, მწუხარებას და სიხარულს, ტრაგიკულსა და კომიკურს, გარდასულს და მერმისს.

ქარს მიაქვს ჩვენი ცხოვრებაც...

* * *

ძილის წინ, ტკბილად რომ ჩამეძინოს, ისევ და ისევ ვიხსენებ „შესანიშნავ შვიდეულს“ – ფილმს, სკოლიდან გამოპარულებმა რომ ვნახეთ. მას მერე, კარგა ხანს დავდიოდით

რბილი, შენელებული ნაბიჯით, ხეს დანას ვესროდით და ჯინსებისთვის ფულს ვაგროვებდით.

დღესაც, პატარა ბიჭივით შევცქერი ქვიშის ქარების სანავარდოში ჩადგმულ ვესტერნის ქალაქს, სასაფლაოსკენ აღმავალი ქუჩით.

პანტერასავით გადავიარე გზა და ეტლს შევახტი, გვერდში მჯდომ მეგობარს ვეუბნები:

– ფანჯარას ახედე, ფარდა შეინძრა.

– აქედან ვერ მივანდენ, ჯერ გვესროლოს. – მეუბნება.

თავს ეუქნევ. მერე ზევით, სასაფლაოს კართან, ხელის უსწრაფესი მოძრაობით ხდება გასროლა და მარადისობაში ჩერდება წამი...

ეს ფილმი ჩვენი ბავშვობის ნოსტალგიაა. საიდან ჩნდება სინანული იმ დაუფინყარი დღეების მიმართ? დროში გარდასული, მეხსიერებაში გამქრალი, შეიძლება გაიხსენო და აღადგინო. აღადგინო მხოლოდ იმიტომ, რომ შეიგრძნო იმის ნაკლებობა, რაც ოდესღაც ავსებდა მას; რაც იყო და აღარ არის, რისი აღდგენაც შეუძლებელია.

რა თქმა უნდა, დღესაც ტრიალებს ძველი დროის ნაფლეთები ჰაერში. წამიერად გამოარღვევს დღევანდლობის გარსს გამძაფრებული წარსული და კალენდრის ფურცელივით მონყვეტილი დღე, გადაფრინდება ნახევარი საუკუნით უკან.

ხეზე მიკრული რადიოდან სიძველისგან დამტკბარი მელოდია ისმის და არც ისმის. თითქოს ფიქრი იჭერს მას და არა ყური. საყვარელი მელოდია მეგობრის მონატრებას ეხმიანება და მოჯადოებული ვდგავარ. მეშინია გავინძრე,

მეშინია, უეცარ მოძრაობას არ შეეწიროს წამიერად შემდგარი სახე, მეხსიერების სხივს რომ ირეკლავს და მისი ბოხი, ხავერდოვანი ხმა, უსაზღვრო ნიჭის აღმაფრენით ახმოვანებს ძველი თბილისის ქუჩებს.

ღმერთო რა ხდება?! რა მემართება?! როგორ შევეგუო აზრს, რომ ეს ნიჭით გამორჩეული, სიყვარულით სავსე სიცოცხლე, სიცოცხლე, რომელიც ჩვენი მეგობრობიდან დღესასწაულს ქმნიდა, ასე უმოწყალოდ გაქრა, განქარდა და მონანიების ტკივილით შემორჩა ჩემს მახსოვრობას.

ქარი მიაფრენს წარსულის სკივრიდან ამოღებულ რომანსებს, გაცოცხლებულს მისი სიმღერით; ქარივით მეაღერსება გამქრალი დრო და სინანულის ტალღა გულისა და გონების საზღვარს მიარღვევს.

* * *

ქარი დასჩემდა 21-ე საუკუნის თბილისს. ქარს მიაქვს და მოაქვს გარდასულ დროთა ამბები. ქარი გვეჩურჩულება, რომ არაფრისთვის მოვსულვართ ამქვეყნად, რომ შეუძლებელია ერთდროულად ოცნების ფრთა გაშალო და თანაც ფესვი გაიდგა ამ ცხოვრებაში.

გამანადგურებლად უბერავს გონებისგამფანტავი, ხსოვნის წამშლელი ქარი. ატრიალებს ყველაფერს წაღმუკუღმა, ერთმანეთში ურევს ცხადსაც და სიზმარსაც, მწუხარებას და სიხარულს, ტრაგიკულსა და კომიკურს, გარდასულს და მერმისს.

ქარმა წაიღო ჩვენი ბავშვობაც...

რადაც დააკლდა ვერის ბაღს

ჩემი მეგობრის, მწერალ გივი ჩხიკვიშვილის ხსოვნას

ყოველივე თითქოს ძველებურად იყო და მაინც, რადაც დააკლდა ვერის ბაღს. დუმდა ბაღი. იდგა სამარისებური სიჩუმე. ფოთლების შრიალი საამოდ აღარ ჩამესმოდა. ბაღი აღარ მესაუბრებოდა. ბაღს აღარ ახსოვდა დრო, როცა მოძრაობა და რიტმი თამაშის სიხარულს ერწყმოდა, როცა ხელის ზუსტი მოქნევის უხილავი გეომეტრია, ჩოგბურთის სილამაზეს ქმნიდა. ბაღს ასაკიც აღარ ემატებოდა. გაქრა ყოველდღიური ზრუნვა და წუხილი, დაიკარგა სიტყვა და აზრი. ბაღს აღარ შესტკიოდა გული ამ ქვეყანაზე, რომელიც ებრძოდა ყველას, რადგან ებრძოდა თავისთავს და ვერა და ვერ ყალიბდებოდა როგორც ქვეყანა.

ქარმა წაიღო ეს გულისტკივილი. ქარს მიჰქონდა და მოჰქონდა ჩვენი საუბრები. აღარაფერი იყო ამ ქვეყნად უკაცრიელი ბაღის გარდა. ყოველივე ჩაჩუმდა, გაუფერულდა. დავებეტებოდი ნაცნობ ბილიკებზე და ვერ შევდიოდი ბაღის წიაღში. მისი გული აღარ ძგერდა, აღარ იხსნებოდა ჩემთვის. ვიცოდი, ამ გაჩირალდნებული ნაძვნარის მიღმა თამაშით სავსე მოედანი მელოდა, მაგრამ ველარ გადავდიოდი ბაღის გორაკს, ვერ ვაღწევდი ჩოგბურთის ბურთებით

მოფენილ მინდორს. მსურდა კი, იქ მისვლა? იქ ხომ უფრო მწვანედ ვიგრძნობდი მარტოობას?! აქ ჩემს სიმარტოვეს ბალი იზიარებდა. რალაც დააკლდა ბაღს. მუსიკისაგან და-იცალა ფოთლების შრიალი. გაუცხოებამ მოიცვა ფერთა თამაში.

სად დაიკარგა, სად გაქრა ჩემი მეგობრის სახე, მისი ღიმილი? მისი სატკივარი და ფიქრი, მისი ოცნება? რამდენი რამ ამოძრავებდა, რამდენი რამ უწვავდა გულს! ბალი ვერაფერს მპასუხობდა. არც არაფერი შეეძლო ეთქვა. ცარიელი დეკორაციასავით იდგა ბალი. ქალაღდის ყვავილები, ქალაღდის ბუჩქები, მუყაოს ხეები, ცის ფარდაგზე უსულგულოდ იყო მიკრული. ფოთლები აღარ ეთამაშებოდნენ ქარს. ქარი თავისთვის ქროდა, ბალი თავისთვის იდგა. ბაღს აღარ აღელვებდა არც ქარი, არც დღე-ღამის ტრიალი, არც ბუნების ფერიცვალეზა. მწუხრის მზე მოწყდა ბაღის კუთვნილ ცას, მძიმედ ჩაგორდა ღრუბლებში. ბალი, რომელიც ჩვენ გვეკუთვნოდა, აღარ იყო ჩვენი. ბალი გაექცა დროსა და სივრცეს, ჩაიძირა თავის მწუხარებაში. რალაც დააკლდა ბაღს. ამ დანაკარგმა ბალი არაფრად აქცია. ჯადოსნური ზღაპარივით აღარ იყო გადაშლილი მისი მწვანე წყვილიაღი. რიტმულად მოციმციმე ლამპიონები ვეღარ ქმნიდნენ ფერთა სურნელოვან კოქტეილს, ბავშვობის ხიბლით ასე რომ გვიზიდავდა და გვათრობდა.

დამთავრდა დღესასწაული. ჩაიფერფლა, არარად იქცა ეს ყველაფერი. ჩაქრა ჩოგბურთის ატრაქციონი. ბავშვივით ვეღარ ხარობდა ბალი. გულს ვეღარ უწვავდა მონატრება, ვეღარ ტკბებოდა ოცნებით. დავეხეტებოდი მის სევდით მოცულ ბილიკებზე და ვეღარ ვპოულობდი გარდასულ

დროში ჩაკარგულ ღიმილს. მაინც ვერ ვტოვებდი აქაურობას. ამოუცნობი გულისთქმა მიზიდავდა ამ ჩაჩუმებული და ჩამკვდარი სამყოფელისკენ. სიცოცხლის მოლოდინი მამოძრავებდა, სიცოცხლეს ისევ ჯიუტად დაეძებდა ჩემი სული. მონატრება იყო ისეთი მწვავე, ძიების განცდა იყო იმდენად ღრმა, ველარ ეტეოდა მწუხარების ფარგლებში. თითქოს გადავდიოდი ყოველგვარ საზღვარს და სხვადაყოფნის სივრცეში მივფრინავდი! გაუგებარი, თავბრუდამხვევი სიხარული მიმაქროლებდა იქით. არ ვიცი, რა დამემართა, რა სასწაული ხდებოდა ირგვლივ?! ბაღში ჩაქსოვილი ეკლესიიდან სანთლების ციმციმით წამოვიდა მარადიული სიცოცხლის განცდა! ყოფნა-არყოფნის საიდუმლომ მოიცვა ბაღი. ფიქრით დაიტვირთა მისი ღუმილი. მივხვდი, სასწაულმა ფერი უცვალა ბაღს. ზარივით გაისმა იდუმალების სუნთქვა. ბაღი საოცრად დამშვენდა. საიდან მოდიოდა ეს სილამაზე, ეს ნათელი სიმშვიდე? პასუხს არც ველოდი. გაცხადდა საიდუმლო, სულ სხვა მნიშვნელობა რომ მისცა ჩვენს ერთად ყოფნას. ეს იდუმალი, არსაიდან მოსული სილამაზე აღარ ეკუთვნოდა ბაღის ბუნებას. ეს გაჩერებული წამის მშვენიერება იყო. შეწყდა ბაღში მეგობრის სუნთქვა და გაჩერებულმა დრომ ახალი განზომილება შესძინა სივრცეს. ახალი სასოებით და რწმენით გაანათა სინანულის გზა. ბაღი მოწყდა დარდისა და ტკივილის ქვეყანას და გადავიდა სხვა სამყაროში. უხილავმა ხელმა ჩართო სინათლე. თამაშით სავსე ჩოგბურთის მოედანი ისევ გაბრწყინდა. ტკივილი გაქრა. მწუხარებამ მხიარულად იცვალა ფერი. ბაღი ისევ აღივსო სიცოცხლით და ამ სიცოცხლეს არ ჰქონდა არც დასაწყისი, არც ბოლო.

დათიკო

მამას მეგობრების ხსოვნას

1973 წლიდან მოყოლებული, ყოველ 8 დეკემბერს და 2 აპრილს აქ იკრიბებოდნენ, გივი დოლიძის საფლავთან.

დიდი დრო გავიდა. ნელ-ნელა შეთხელდა მათი რიცხვი. ბოლოს ორნი დარჩნენ და ახლა მხოლოდ მას შეეძლო აქ მოსვლა. მასაც უკვე უჭირდა მოძრაობა. სინათლე ორივე თვალში დააკლდა. ახლა ოპერაციის იმედად იყო. სახლის წინ ქუჩა გადაუთხარეს, აქაც ვერ არჩევდა გზას და გუმანით მოძრაობდა. მაინც მოდიოდა. გული ენეოდა აქეთ, დაუვინყარი კაცის საფლავთან.

მიწის ეს პატარა ნაკვეთი იმ საქართველოს ეკუთვნოდა, სულს რომ ლაფავდა ნგრევის და შენების, ომისა და მშვიდობის ქაოსში. დედამიწის ერთ მეექვსედზე დაგროვილი სიძულვილი მის პატარა ქვეყანას დაატყდა თავს. ადამიანის ადგილი აღარ რჩებოდა ამქვეყნად. ხალხს ერთმანეთის აღარაფერი ესმოდა. ჩამოვარდებოდა მშვიდობა და მტერი ისევ იწყებდა შემოსვლას. თითქოს უცხოპლანეტელები შემოდიოდნენ კავკასიონის გვირაბიდან. კაცობრიობაზე განსაკუთრებით გაბოროტებულ არაადამიანთა ჯარი, იკავებდა დასახლებულ პუნქტებს, წვავდა ტყეებს, ყველაფერს ანადგურებდა. კაცი გრძნობდა, ამ ჯოჯოხეთში სიცოცხლის ერთადერთი ორიენტირი იყო მეგობრის საფლავისკენ მიმავალი გზა, პანთეონის ეკლესიაზე რომ გადიოდა და თა-

ვდებოდა აქ, სადაც მრავალი წელი იკრიბებოდნენ და სადაც ახლა მარტოსული მიაბიჯებდა.

როგორ შეიძლება მეორედ დაიბადო, როცა უკვე ასაკში ხარ?

ეს კითხვა არ გამკრთალა მის გონებაში. ეს შეკითხვა ტრიალებდა ჰაერში, ეკლესიის ირგვლივ. კაცი ღრმად არ იყო ჩახედული ეკლესიურ ცხოვრებაში, მაგრამ გულს უშეცდომოდ მოჰყავდა აქეთ, სიცოცხლის წყაროდ ქცეული საფლავისკენ. სადაც ჯერ კიდევ ძგერდა გარდასული დრო, სადაც არ იყო დარღვეული დროთა კავშირი; სადაც ანწყო ბუნებრივად იბადებოდა წარსულიდან და ასევე უმტკივნეულოდ გადადიოდა მომავალში.

მიხვდა, რაც სჭირდა ქვეყანას. ახალს ვერაფერს შექმნი, თუ პატივი არ მიაგე წარსულს და დაივიწყე მეგობრის საფლავისკენ მიმავალი გზა.

ამ აღმოჩენამ გაუნათა გონება. ოთხმოცს გადაცილებული კაცი ხელახლა დაიბადა. ახალშობილის თვალით შესცქეროდა ქვეყანას. ზაფხულის პაპანაქებაში მზის სხივი ლურჯად ციმციმებდა და ცეცხლად ავარდნილ ფერთა პალიტრას ლურჯ-მომწვანო სიმშვიდეს ჰფენდა. ცრემლს ვერ იტევდა თვალი. ცრემლი ეწვეთებოდა საფლავის მიწას. მეხსიერებაში გამკრთალი სახე ნაღვლიანი ღიმილით რაღაცას ეუბნებოდა. გულიდან მოდიოდა ეს იდუმალი სიტყვა და გამოხატავდა ადამიანის სრულიად ბუნებრივ, დასაბამიდან არსებულ ლტოლვას მეორე ადამიანისადმი, მეგობრისადმი. ერთად გატარებული ცხოვრების საუკეთესო წუთებს მოიცავდა ის და ამ სიტყვას, ბენვის ხიდივით გაბმულს გულიდან გულში, სიყვარული ერქვა სახელად.

სათამაშოების სიმღერები

*ჩემი მშობლების, მერი დავითაშვილის და
გივი დოლიძის ნათელ ხსოვნას*

ცხოვრება გადის, წარსულში გადადის, მაგრამ დღესაც მეცოდება ის საწყალი კურდღელი, ავად რომ გახდა და არჩილმა და ხათუნამ რომ მოარჩინეს. ეს საოცარი სევდა მახსოვრობაში სათუთად შენახვას მოითხოვს, ისევ და ისევ რომ დაფუბრუნდე იმას, რაც ასე მიყვარს.

საყვარელი მელოდია ნაკადულივით მოედინება, იშლება მოგონებებად. მოაქვს მას ძველი თბილისი, ძველი ქუთაისი, ბორჯომ-ბაკურიანის ულამაზესი ხეობა, სადაც პატარა მატარებელი დაბაჯბაჯებს. მელოდია მოდის, მეთამაშება, მეფერება და ამ მოფერებაში დედის ხელს ვგრძნობ.

სათამაშოების სიმღერების სევდანარევი მხიარულება სისხლივით ტრიალებს ძარღვებში, გადმოდის გულიდან და უერთდება მუსიკის თვალუნვდენელ ოკეანეს, სიყვარულით სავსეს.

ჩემი ძვირფასი დედა მოულოდნელად წავიდა, წავიდა საოცარი სიმშვიდით. ეს სიმშვიდე დღესაც ჩამესმის, როგორც საყვარელი მელოდია, უეცრად რომ გამოგეცხადება იავნანას გულშიჩამწვდომი სევდით, დილა მშვიდობის სხივებში მოციმციმე ნაცარა ჩიტი.

„მერი დავითაშვილის სიმღერები არ არის მხოლოდ მუსიკა, ეს არის გამოცხადება“ უთქვამს დიმიტრი კაბალევსკის, დიდ რუს კომპოზიტორს.

ღმერთო, რა ხდება! რა გვემართება? რა უღმობელი ცხოვრება დაგვატყდა თავს! სათამაშოების სიმღერებს მაინც ვერაფერი ნაშლის, ვერც წარსულიდან, ვერც აწმყოდან, ვერც მომავლიდან. რამდენი თაობა აღიზარდა და კვლავ აღიზრდება ამ სიმღერებზე!

სადაც არ უნდა ვიყო, ისევ და ისევ თანმსდევს ჩემი ბავშვობის მელოდია. ხან ტალღასავით უკუიქცევა, რომ ძალა მოიკრიფოს და ისევ აზვირთდეს, ისევ გამაქროლოს უსაყვარლესი სიმღერების მარადცოცხალ წიაღში, ამიყვანოს ჭეშმარიტების მწვერვალზე, ჩამახედოს სულ პატარა ბავშვის გულში, თავისი სევდით და მხიარულებით რომ აღემატება ყოველგვარ განცდას; განაქარვებს ყოველგვარ ტკივილს, გადამახედებს ყველაფრის მიღმა და დამანახებს იმას, რასაც არა აქვს საზღვარი, მაგრამ აქვს გარკვეული სახე, დედის სახე. ეს სახე ქმნის სიცოცხლის საყრდენს, სადაც დგებარ მყარად, თავდაჯერებულად, თუმცა მუსიკის ტალღა მიგაქანებს შორს და შორს, წარსულის და მომავლის იქით, უსასრულობისკენ; სადაც იბადება ის დიდი გრძნობა, სიყვარული რომ ჰქვია სახელად. რაც ანკარა წყაროსავით ფეთქავს სათამაშოების სიმღერებში, გითრევს სევდის და ტკივილის სიღრმეში. ეს ჩათრევა ნებით ჩაყოლას ნიშნავს. გეაღერება მუსიკა, გაჩვენებს და გაჯერებს, რომ არსად წასულხარ შენი ბავშვობის იქით, როცა სამყარო იყო ახალშობილი, მშვიდი და ნათელი, სიზმარივით ტკბილი და დილა მშვიდობის სიხარულით სავსე.

არ მინდა მოვწყდე ამ სიმღერებს, არ მინდა წერტილი დავუსვა სიტყვას, რომ არ გაიფანტოს მოგონება ჩემი მშობლების შესახებ. დედას ცხოვრება და მუსიკა სიცოცხლის ერთი შეუწყვეტელი ნაკადი იყო. მამა ასაზრდოებდა მის სულს. თითქოს ისიც თანაავტორი გახლდათ ამ სიმღერების. გივის გარეშე, მისი მაღალი სულიერების და კაცური ღირსების გარეშე, მერი ვერ შექმნიდა ამ საოცრებას, ჩემი ბავშვობის სიმღერები რომ ჰქვია.

არ მინდა დასრულდეს ეს მოგონება. წერტილის დასმა ყოველთვის ძალადობაა იმ უსასრულო ნაკადის მიმართ, მუსიკასავით რომ იღვრება ადამიანის გულიდან. ეს მუსიკა მოდის და მოდის. არავინ იცის, სად იწყება და სად უნდა დასრულდეს. ის უსასრულოა თავისი არსით, როგორც უსასრულოა ადამიანის სული. იძულებული ვარ კი არ დავასრულო, მრავალწერტილით შევწყვიტო სიტყვა, რომ ისევ შემეძლოს მასთან დაბრუნება, რომ ისევ მოვყვე და მოვყვე იმის შესახებ, რასაც ვერ ამოვწურავ სიტყვით, ვერ დავარქმევ სახელს, ვიტყვი და ვერც ვიტყვი, შევიგრძნობ და ჩემი განცდა გასცდება გრძნობა-გონების ფარგლებს, შეერწყმევა სათამაშოების სიმღერებს, აჟღერდება მარადისობის სიჩუმით.

ცხოვრების დასასრულს დედამ დაწერა წიგნი – „მოგონებები გარდასულ დღეთა“. ეს წიგნი მისი მუსიკის გაგრძელებად მესახება სიტყვაში. მოგონებები დაიწერა ჩვენთვის – მისი შვილის, შვილიშვილების და შვილთა შვილისთვის; ამიტომ, ვფიქრობ, გასაგები უნდა გახდეს ყველასთვის.

წუთით მინდა ჩაგახედო ამ პატარა წიგნში:

გივი¹

1947 წლის 21 თებერვალს გივიმ თავის სახლში შემოიყვანა.

ღმერთო, რა დრო გავიდა, რა რთული და ბედნიერი! ეს მართლაც ბედისწერაა, რომ ამ ცხოვრებაში გივის გვერდით აღმოვჩნდი.

საოცარი ადამიანი იყო გივი დოლიძე – სიყვარულის და მეგობრობის დიდოსტატი.

ჩვენს ურთიერთობაში მთავარი იყო ერთმანეთის გაგება და პიროვნული თავისუფლება. ეს რომ არა, შესაძლოა ჩემი შემოქმედებითი ცხოვრება საერთოდ არც კი შემდგარიყო.

შემოქმედება სათუთი სამყაროა, სადაც შინაგანი თავისუფლება უმთავრესია. თუ ადამიანს შემოქმედებითი მუხტი ანუხებს, ის ყველა სიძნელეს გადალახავს და შესძლებს ჩანაფიქრის ხორცშესხმას. ჩემს გვერდით ისეთი მაღალი რანგის ადამიანი აღმოჩნდა, რომელსაც ესმოდა ჩემი და უფრთხილდებოდა ჩემს შინაგან სამყაროს. ამისთვის მე მისი დიდად მადლობელი ვარ.

ოჯახი გივისთვის წმინდათა-წმინდა იყო. სალ კლდესავით გვედგა გვერდში მე და მის ერთადერთ ვაჟს, მამუკას.

სრულიად მოულოდნელად, უდროოდ დაეკარგეთ გივი. ბევრს დააკლდა ეს უნიკალური პიროვნება, რომელიც სავსე იყო სიკეთით და სიყვარულით. მისი ცხოვრება ბევრისთვის სამაგალითო გახდა.

---

¹ ნაწყვეტი მერი დავითაშვილის წიგნიდან „მოგონებები გარდასულ დღეთა“.

ღმერთო დიდებულო! მადლობელი ვარ, რომ წილად
მარგუნე გივი დოლიძის გვერდით ყოფნა!

* * *

ველარ ვაგრძელებ კითხვას. ჩემთვის ასეთ ძვირფას
წიგნს ახლა ტკივილი მოაქვს. მიძნელდება ამ სტრიქონების
წერაც. დაიხურა დედის ოთახი. სიმყუდროვე მოაკლდა
ჩვენ სახლს, ჩვენს უბანს. მოვიდა გაზაფხული მთანმინდა-
ზე მერის გარეშე. სად წავიდე, რითი შევავსო ეს დანაკლი-
ნი? ვუბრუნდები სათამაშოების სიმღერებს. ყვავილივით
იფურჩქნება კომპიუტერის ეკრანზე მუსიკალური ტალ-
ღა. ბავშვობის მელოდია ადის მაღლა და მაღლა, თითქოს
უერთდება იმ ქვეყნის ზეცას და გადადის მუსიკალურ
„ფანტაზიაში“.¹

სიმებიან საკრავთა ქარი ფერს უცვლის მელოდიას. ახ-
ალი, ულამაზესი თემა წვიმის წვეთებივით ეცემა ფორტე-
პიანოს კლავიშებს. ეს ცრემლმორეული წვიმა ფიფქის
ვარსკვლავებად იქცევა და შაქარივით დამტკბარი თოვლი
ფარავს ბორჯომ-ბაკურიანის ნისლიან ხეობას. საყვარე-
ლი სიმღერის რიტმში ამოდის პატარა მატარებელი, საა-
ხალწლო ნაძვის ხეებით მოფენილ მინდორზე. მინდვრის
შუაგულში დგას დედა – მუსიკის დედოფალი და ვხედავ
პატარა ბიჭს, როგორ ტრიალებს მის გარშემო, როგორ
სრიალებს ფერდობზე, ადის და ჩამოდის, ვერ ძლება სრი-
ალით. შაქარყინულივით ბრჭყვიალა თოვლი მიმაქროლებს

¹ ფანტაზია – მერი დავითაშვილის კონცერტი ფორტეპიანოსა
და ორკესტრისათვის.

სათხილამურო გზაზე, სივრცეშიც რომ არის გაშლილი და დროშიც. რაღაცას მიაშობს ხსოვნის შუქ-ჩრდილში გახვეული ველი და მუსიკა თითქოს გადმომცემს ჩემი ბედნიერების ამბავს. ცოცხლდება „მოგონებები გარდასულ დღეთა“. ისევ გრძელდება დიალოგი დედასთან. ზღაპარივით ჩამესმის წინაპართა ცხოვრება. თვალწინ მიდგას შორეული წარსული, სავსე ბავშვობის ათასფერი განცდებით. სინანული სიხარულს ერწყმის და მიხარია, რომ ვარ, ვარსებობ, რომ ვცხოვრობ საქართველოში, ღვთისშობლის წილხვედრ ქვეყანაში, რომ სიცოცხლე გრძელდება მუსიკაშიც და პოეზიაშიც, ფერთა თამაშით შემდგარ პეიზაჟებში, ადამიანთა ურთიერთობებში, მოგონებებში, ოცნებებში.

ტკივილი არ ნელდება, მაგრამ იგრძნობა დიდი სივრცე ამ ტკივილს მიღმა – ყოვლისმომცველი სიმშვიდე და სინათლე, საითკენაც მიეძინება ბავშვობის მელოდია და უსასრულო განცდად გარდაისახება მონატრება მშობლების მიმართ. ამ დიდ განცდას მეხსიერებაში შეჩერებული წამით თუ შეიძლება შევცხო. მეუფლება რწმენა, რომ მუდამ იარსებებენ ისინი, ვინც ასე მიყვარს. სიყვარული ასაზრდოებს სიცოცხლეს და თუ დავკარგავ გზას, ისევ შეიძლება ყური მივუგდო სათამაშოების სიმღერებს, ისევ დავუბრუნდე ჩემს დაუფინყარ ბავშვობას, ოდესღაც რომ იყო და მუდამ ჩემთან იქნება.

სიცოცხლე რომ უცებ თავდებოდეს, სიყვარულის ამ უსასრულო განცდას ვერ დაიტევდა ადამიანის გული.

MAMUKA DOLIDZE

**Walking through the Space of Time
Collection of stories**

Published by “INTELEKTI”

TBILISI 2019

